

Анастас Желязков, д-р

Проект „Третото освобождение“

Част 2

(1879 – 1918 г.)

***Из забравените или забранени случки
от българската история***

Анастас Желязков, д-р

Проект „Третото освобождение“

Част 2

(1879 – 1918 г.)

***Из забравените или забранени случки
от българската история***

София, 2024

Copyright © 2024 Анастас Желязков

Всички права запазени.

Дизайн на корицата от Автора

Дизайн на книгата от Автора

ВСЯКА част от тази книга МОЖЕ да бъде възпроизвеждана под каквато и да е форма или писмено, електронно или механично, включително фотокопиране, запис или чрез каквато и да е система за извличане на информация, и БЕЗ РАЗРЕШЕНИЕ ОТ АВТОРА, но позоваването на този източник, ще приемем с благодарност.

Целият текст може да бъде намерен и на адрес

<https://www.osvobojdienie.net>

Въпреки че са взети всички предпазни мерки при подготовката на тази книга, авторът не поема отговорност за грешки или пропуски, както и за щети, произтичащи от използването на съдържаща се тук информация.

ISBN 978-619-92977-1-1

Анастас Желязков, д-р

**Проект
„Третото освобождение“**

**Част 2
(1879 – 1918 г.)**

*Из забравените или забранени случки
от българската история*

София, 2024

Разговор със себе си

(по Марк Аврелий)

- Не те ли е страх да пишеш за тези неща? Знаеш, че може да си докараш белята! Особено като знаеш Историята от векове!

- Страх? Сигурно ме е страх. Като всяко човешко същество! Страхът е вроден - казва се инстинкт за самосъхранение.

- Тогава защо го правиш? И то без пари!

- Не знам. Имам вътрешната необходимост да го правя! И убеденост. Много пъти съм се замислял - защо! Не знам. Може би у мен, чувството за справедливост е по-силно. А и всеки трябва да си плати цената. За всичко в тоя живот. Иначе... трябва да я плати следващото поколение - нашите деца! А те трябва да я платят с лихвите! Това, което ние сега правим за предходното. ... Всъщност – пиша и от отвращение!

- Как от отвращение?

- Отвращение от унижението¹! Унижението на някои сънародници пред техния „господар“ на Изток! В миналото, но и сега! Александър Фол казва: *„Духът е унижен тогава, когато не може да се съпостави с друг дух. А трябва да се съпостави със силата на мускулите“*.

Не, те се унижават не пред силата на мускулите, а за пари! Или от безкрайна глупост! (по Айнщайн)²

¹ <https://bg.wikipedia.org/wiki/Унижение>

² <https://magnifisonz.com/2018/03/15/само-две-неща-са-безкрайни-вселената-и/>

Съдържание

Разговор със себе си.....	4
1879-1885 – Батенберг и Княжеството.....	7
Учредително събрание.....	7
Пристигането на Александър I.....	11
Александър Батенберг въвежда „Режим на пълномощията“.....	23
Първият опит за преврат.....	50
Възстановяване на Търновската конституция.....	55
1883 - та... или що е то „Указ 1144“.....	71
Освобождение ли?.....	71
Каквото и да ти говорят, става дума за пари.....	78
Чисто злато.....	83
Изплатен или опростен? Или.....	88
Вместо епилог.....	97
1885 – Съединението.....	101
В навечерието на Съединението.....	104
6 септември... и една неизпратена телеграма.....	112
Съединени и... разделени.....	124
... и последвалата руска реакция!.....	127
Няколко думи за Драган Цанков.....	140
1885 – Сръбско-българската война.....	163
Войната на капитаните.....	167
Военни действия.....	175
Сливница.....	177
Гургулят.....	179
И последващите преговори.....	181
1886 - Превратът срещу Батенберг. И не само.....	191
Горещото лято на 1886-та.....	191
Превратът.....	198
И контрапревратът.....	210
Размирната есен на 1886-та.....	216
Мисията на Каулбарс.....	219
Отново опит за преврат - въстанието на Набоков.....	233
И отново опит за русофилски преврат – този път в Русе.....	238
1879 – 1907 - Политически убийства.....	241
Българският „Уикилийкс“.....	242

Атентат срещу Фердинанд.....	245
Атентат срещу Стефан Стамболов и Христо Белчев.....	247
Убийството на Георги Вълкович.....	249
Убийството на Стамболов.....	251
Убийството на Министър-председателя.....	253
Cui bono.....	256
1902 – 1919 – За тайните българо-руски договори. И за една разписка.....	261
Тайна Конвенция между Русия и България.....	264
И две думи за българската Независимост.....	269
Таен Руско-Български Договор.....	272
За нашата Независимост (и за едни пари...).....	274
Руско - Българско Съглашение.....	279
И няколко думи за един „по-особен“ заем. И за една разписка.....	287
1912 – 1913 - Македония... и още нещо.....	299
Македония.....	299
Война!.....	303
Одрин.....	307
Дръзкият „Дръзки“.....	315
Войната според чуждите кореспонденти.....	318
От войната към политиката.....	327
Междусъюзническа война.....	342
Докладът на Савинский.....	349
1914 - Един „окат“ русофил сочи „Виновникът“.....	353
1914-1918 - Война, след война... и отново война.....	420
Коледа на фронта.....	420
Първа световна война и България.....	423
България и Централните сили.....	431
Дела и документи.....	441
Руските бомбардировки над Варна и Балчик.....	445
Войната в Добруджа.....	454
А знаехте ли за втория фронт - Македонския?.....	479
За българското бойно знаме.....	493
Ньой... И спасителят от Америка!.....	495
Библиография.....	502

1879-1885 – Батенберг и Княжеството

Учредително събрание

Учредителното събрание (или първото Народно събрание на България) в Търново (10 февруари – 16 април 1879 г.) е свикано на основание чл. 4 от Берлинския договор между Великите сили и Османската империя, по разпореждане на императорския руски комисар княз Ал. Дондуков-Корсаков с цел да изработи и утвърди бъдещото държавно устройство на новоосвободеното Княжество България.

В Търново пристигат 229 народни представители. От тях 117 са избрани по звание (висши духовници и председатели на административни съвети и съдилища), 88 са избрани от народа (мнозинството са либерали), 5 са представителите на учреждения и дружества и 19 лица са назначени от княз Дондуков-Корсаков. За Председател е избран бившият екзарх Антим I. И останалите депутати в Учредителното събрание не са случайни хора: значителна част от тях са с висше образование, получено в Западна Европа или Русия, 2/3 от всички депутати владеят френски, а половината – френски и друг език, около 70 души са активни участници в национално-освободителното движение от преди Освобождението (то и след 9 септември в Народното ни събрание имаше доста участници в партизанското движение, но дали поне малко от тях са говорили на друг език, освен на развален български – не знам! Пък и откъде – то само с едно основно образование...). Като професионално занимание най-много са представителите на възрожденската интелигенция: учители, прависти, духовници, публицисти, издатели, лекари, но има и търговци,

занаятчий, селяни. Налага се изводът, че въпреки дългото османско владичество българският народ е бил в състояние да излъчи достойни и способни представители, които показват далновидност в непозната за тях дейност – парламентарната, и стават първите строители на съвременна България.

На 17 април 1879 г., ден след приемането на Конституцията, Учредителното събрание започва да работи като Първо Велико народно събрание. Основен проблем, вълнуващ депутатите, а и целият български народ бил „**Кой?**”!

Но не е това, което си помислихте! Питали се Кой ще оглави новосъздадената държава! Въпросителните около това кой да стане първият княз на България след Освобождението се появили още по времето на провеждането на Берлинския конгрес. Имало условие, регламентирано в чл.3 на Берлинския договор:

„Никой член на управляващите династии в европейските сили не може да бъде избран за княз на България“.

Имало обаче и друго условие: за български княз не може да бъде избран руски поданик. Кое то резнало мераците на Дондуков, и най-вече - на любимия на българските патрЕоти и руски пропагандатори - граф Игнатиев.

Мераклиите за княз, пък било и на новосъздадена и бедна държава колкото щеш: сред първите кандидати били сръбският княз Милан и румънският княз Карол. Последният дори провел преговори по въпроса с чуждестранните посланици в Цариград. Но тези кандидати не се ползвали с популярност сред българите. А и европейските правителства не приемали мисълта да съединят две съседни балкански княжества под един скипър. По-големи шансове да бъде избран имал близкият родственик на черногорския княз Никола, войводата Божидар Петрович Нягош. Мераклии били още принц Херман Ройс – Кьостриц, княз Емануил Богориди, влашкият княз Бибеско. Англия издигнала кандидатурата на принц Волдемар Датски.

Българите харесвали граф Николай Игнатиев (не знам защо, но и до днес някои си го харесват!) и княз Александър Дондуков-Корсаков, но пък те не отговаряли на условието, да не са руски поданици! Списъкът бил дълъг почти колкото чакащите за автомобил пред „Мототехника“ по време на Соца! Но пък с малко късмет, след 10-15 години може и да ти излезе номера на вноската за Москвич! А тук, както обикновено – без връзки (в случая с Русия), е все едно да чакаш от умрял – писмо!

След продължителни дебати, под налягането на Русия, за български княз е избран не българин, но за сметка на това племенник на руската императрица и кръщелник на императора - Александър II „Освободител“. Княз, който се задържа в страната ни само 7 години, но те бележат целия му живот. Неслучайно, след смъртта му в Грац, Австрия, през 1883 г., по негово желание, тленните му останки, преоблечени още на границата в българска военна униформа, са пренесени в мавзолей, намиращ се и до днес в центъра на София, а децата му (макар родени след абдикацията му), носят българските имена Крум-Асен и Вера-Цветана. Той е първият монарх на Третата българска държава и въпреки неспокойното следосвобожденско време води държавата гордо и непреклонно.

Името му е Александър Йозеф фон Батенберг.

Дошъл денят 17 април 1879 г., за който станало ясно, че ще бъде избран княз на новоосвободена България. Колебанията вече били отпаднали и всички делегати се готвели да подкрепят кандидатурата на Александър Батенберг. Затова, когато неговото име било поставено на гласуване, вместо това всички станали на крака и завикали:

„Да живее княз Александър Батенберг! Ура!“

За кратко време целият град (Търново) вече знаел името на избраника. Засвирили „Шуми Марица“, заиграли се хора. Народът ликувал.

Избрана делегация се отправила към Дармщат да поднесе на Александър акта за неговото избиране, където той я приел повече от любезно и изразил искрената си благодарност за оказаната му чест. След това започва неговата европейска обиколка в дворовете на владетелите – посещава Виена, Берлин, Рим, Париж, Лондон. Навсякъде е посрещнат с подобаващите се за княз, почести.

Когато обаче пристига в Цариград, за да получи султанския бера³ за възкачване на българския престол, Абдул Хамид не искал да го приеме, а заявил, че ще изпрати документа в България. Явна демонстрация, че не възприема Батенберг като автономен владетел, а го поставя на равнището на египетския управник или губернатора на Източна Румелия, които се смятат за назначени от него васали. Батенберг обаче показва характер (обратно на един днешен генерал!), като категорично отказва и заявява, че ще стои на кораба си в Босфора, докато султанът не го приеме и лично да му връчи берата. Принуден от обстоятелствата, султан Абдул Хамид II се съгласява и церемонията се провежда.

„Когато султан Абдул Хамид повдигна глава, за да посрещне своя гост, той бе видимо изненадан. Може би, е очаквал да види един свой висш сановник с неразделния турски фес, а вместо това пред него се яви млад генерал с българска военна униформа и с бял калпак на главата. Тази неприятна за него изненада, като че ли направи атмосферата още по-натегната. И властелинът от Илдъз Кьошк се обърна сухо, като искаше да подчертае, че пред е само един васал:

- Надявам се, че ще се отнасяте вярно с правителството ми и ще уважавате моите граници.

Княз Александър схвана интимните му мисли и даде отговор поставен на международна основа:

- Това ми се налага от Берлинския договор, забеляза той.

³ Бера́т – султански указ за назначаване на служба (бел. съст.)

*Тогава султанът се опита да стане още по-язвителен:
- Желя да бъдете справедлив и да се отнасяте добре с
поданиците ми в България.*

*Младият княз отговори като някой врял и кипял в
политиката държавник. Отговорът му беше кратък и пълен с
достойнство:*

*- Това ми заповядва конституцията, каза князът и се
поклони.*

*С това аудиенцията бе приключена.“ (Пеев, Княз
Александър Батенберг I главнокомандващ – 1885, 1939)*

Прелиствайки колекцията си от стари, пожълтели книги, попадам на една - „Княз Александър Батенберг I главнокомандващ – 1885“, издадена през 1939 г., цитат от която прочетохте. Малко дълъг, но много показателен! (май в тоя паноптикум цитатите все са дълги, но няма История, която може да бъде разказана с „две думи“) Батенберг, 22 годишен младеж, още неположил клетва като княз, се държи като равен със султана, управляващ империя от десетки милиони поданици! Казано просто – имал гръбнак. И достойнство! Дали някой държавник след него е държал такъв тон посещавайки Истанбул? А Кремъл?

Ни клин, ни в ръкав ще добавя, че в биологията, тези, които няма гръбнак, се наричат Безгръбначни! Или Мекотели.

Пристигането на Александър I

На 24 юни 1879 г., Александър Батенберг пристига от Цариград във Варна. Кипи подготовката за посрещането му, но се усеща неприязън от страна на поддръжниците на княз Александър Дондуков-Корсаков, който бил един от мераклиите за бъдещ Княз на България. В тази връзка, [Александър Ф.](#)

Головин⁴, помощник на княз Дондуков-Корсаков, доскорошния имперски комисар, пише:

„В очакване пристигването на първият им княз, българите почнаха усердно да правят приготовления към приемането му...

У самите българи опитност в подобни работи още нямаше, тъй щото те не знаеха как да започнат нещо, а онези които знаяха това, не искаха да им помогнат. ... От руските служещи оставаха на своите места само високите длъжностни лица, като губернатори, и т. н., и то не на всякъде! И под удивителния предлог че сега управлението е българско и че княза който дохожда, е също българският княз, самите българи трябва да се погрижат за неговото приемане. По този начин отказаха да им помогнат не само на дело, но и с съвет. А имаше кой да даде подобен добър съвет. Княз Дондуков много обичаше всякакви народни тържества, които постоянно се устройваха в негова чест, по разни причини: по случай на дохожданията му, на отпътуванията му, и прочие... Руският комисар имаше между своите служещи истински специалисти по този предмет, т. е. по устройването на разни празнества и церемонии. На всичките молби на българите да им помогнат за посрещането, те отговаряха: сега иде не нашият княз, а вашият немец. Вие го посрещайте както знаете.“ (стр. 46) (Головин, 1897)

Българите ентузиазирано се подготвят, русите демонстрират нежелание, но най-демонстративно е поведението на княз Дондуков:

„Гостинницата където отидох да обядвам, срещнах едно лице от високопоставените ми съотечественици. Това лице живееше в същата гостинница, и в пълна парадна униформа, бързаше да иди да обядва у княз Дондукова, който

⁴ [https://bg.wikipedia.org/wiki/Александър_Головин_\(общественик\)](https://bg.wikipedia.org/wiki/Александър_Головин_(общественик))

се отказал да обядва с новоизбрания княз, под предлог, че иска да го остави да си почине от пътя, а сам, както винаги, поканил гости на обяд в своето помещение.“ (ibidem, стр. 48)

На 24 юни княз Александър Батенберг пристига във Варна, оттам отпътува за Русе, на 26 юни е в Търново, където полага тържествена клетва. Този ден се смята за началото на неговото управление. Но това не е първото посещение в България - Батенберг и преди е бил в България - взима участие в Руско-турската Освободителна война като доброволец. Офицер е в отряда, предвождан от ген. Гурко, който взима участие в някои от най-решителните и тежки сражения.

След Търново, князът се отправя към София, където е посрещнат не по-малко тържествено. [Паренсов](#)⁵, по-късно ще напише:

„Влизанието на княза в София се извърши до толкова тържествено, до колкото туй се позволяваше от столичната бедност...“ (стр. 51) (Паренсов, 1909).

Александър I е посрещнат в Двореца (разбирай – набързо преустроеният турски конак) от бъдещата си свита. Освен няколко немски офицери, с които князът е служил в пруската армия, в свитата има и доста руснаци, но един от тях има специална задача:

„От руските военни при княза бяха: флигел-адютанта на нашия Император, полковника от генералния щаб Александър Александрович Шепелев. Той се намираше при княза в качеството на военно аташе, но в същност, трябваше да му бъде наставник и око на Царя. В последното си призвание Шепелев напълно успя, но в първото не можеше, тъй като възгледите и направлението на княза бяха съвършено противоположни на неговите.“ (ibidem, стр. 52)

Забелязахте ли? Наставник на княза, но всъщност – око (и ухо) на Батюшката - Цар! Лисица в курника! Да не говорим

⁵ https://bg.wikipedia.org/wiki/Пьотър_Паренсов

и за унижението по отношение на младия български княз – да му сложат „настойник“, като на малолетен сирак или на умствено недоразвит! И това го признава Пьотр Паренсов, който **вече е назначен за военен министър** в новосъздаденото княжество България **от руския император**, а малко по-късно ще бъде утвърден за този пост, с Указ на същия този княз. Което не му пречи да влезе веднага в конфликт с княза, демонстрирайки *пренебрежително отношение към него*, наричайки го „*Ваша светлост*“, а не като останалите министри – българи - „*Ваше височество*“. И тук не говорим за каприз на младия аристократ Александър I. Членовете на управляващи династии в Европа, какъвто е той, се титулуват с „*височество*“! Но това е в Европа - у нас, още при изготвянето на законодателството в новосъздадена България, руските власти са заложили, българският княз да носи титлата „*светлост*“, признава самият Паренсов!

„Освен това проекта за конституцията беше се съставил в Русия, разглежда се Търновското Учредително събрание и титлата светлост се прие в конституцията при пълното знание на нашето правителство кой ще бъде първия княз на България.“ (ibidem, стр.95)

Тук намираме и още едно признание: **Българската Конституция е написана в Русия**, и само е „приета“, с гласуване у нас! Потвърждение, което ще срещнем по-късно от Сергей Татищев! Така се случваше и в едни други 45 години - „социалистически“, когато решенията се вземаха, е, не в Петербург, а в Москва, а нашите „управници“ само ги потвърждаваха единодушно! С „огромен възторг!“

Още с полагане на основите на българската държава през 1879 г., и при условие, че вече се е знаело, кой ще бъде избран за княз, в „освободителката“ Русия, му е определено обръщението „светлост“ – очевидната цел била, да се унижи Александър Батенберг, като бъде „поставен“ не по-високо княз Черкаски, княз Дондуков-Корсаков и други поданици на

руската империя, които са все пак слуги на императора, макар и благородници:

„Граф Милютин слуша дълго и внимателно моя доклад. ... „Какви глупости. Ние тук обсъждахме въпроса за титлата, като знаехме много добре, кой ще бъде княз. Продължавайте, моля ви както по-преди...” (ibidem, стр.113)

Каквато и да била титлата, новоизбраният княз Александър I впечатлявал поданиците си: европейски аристократ, с представителна външност и военна осанка. Още с встъпването си в длъжност, той се заема да модернизира страната ни във всяко едно отношение – на него дължим неща като коледната елха, зимните кьнки, първите обществени градини. Модерен и същевременно непретенциозен като войник – князът живее в бившия турски конак с течащи тавани, оборудван с мебелите на фалирала виенска певачка. В тепърва изграждащото се общество, липсвали каквито и да е забавления, подходящи за младия аристократ: понякога князът се оплаквал, че е почернил младините си в България и му липсва животът в Берлин. На натякванията, че трябва да се ожени, за да има България престолонаследник, той отговарял: *„Как да доведе жена в тази пустиня!“*.

Въпреки всичко, българския княз Александър I Батенберг, продължава опитите да еманципира себе си, а оттам и новообразуваното Княжество, от опекунството на „Освободителката“. Бидейки пруски офицер, той искал уставите и церемониалът на българската армия, да бъдат организирани по пруски образец. Отново Паренсов споделя:

„Княза, твърде самолюбив, мъчно се миреше с положението си като васал и затова напълно съчувстваше на идеята за засилването на войската, но понеже беше много властолюбив и подозрителен, и искаше непременно да прокаква личните си възгледи и предназначения във военното дело – нещо почти невъзможно, тъй като българската армия беше организирана от руси, по руски образец, обучаваше се съгласно

руските уставаи, от руски инструктори и от техните ученици – българските офицери. При все това, той искаше да наложи „своето“. (ibidem, стр. 93)

А кому служат руските военни у нас става ясно и от факта, че те, въпреки да са в оставка от руската армия и добре заплатени от българската държава, **„службата им в България се зачита като руска служба в места, където са установени съкратени срокове за достигане на пенсия. Те съхраняват и правото си на чинопроизводство и награди.“** (стр. 31) (Янчев, 2006).

Интересни сведения получаваме и от друг, малко известен източник, издаден по разпореждане на началника на Николаевската Академия на Генералния щаб в Русия:

„При сформирването на българската земска войска през 1878 г., разбира се, всички офицери били руснаци, не само командирите на отделните части и ротните командири, но и младшите офицери. ... При пълната липса на български офицери, правителството при всички случаи трябва да се обърне към чужденци. Привличането на немски офицери в политическо отношение би било доста неизгодно за България, а Търновското учредително събрание решило със закон да забрани приемането на служба на чужденци,... но заедно с това направило изключение за руски офицери и по-ниски чинове... . На България, още дълго ще ѝ бъде нужна помощта на Русия, а ако воюва, то непременно заедно с Русия. За Русия, освен това е крайно изгодно да има вече готов авангард от тази страна на Дунава. Затова, българската войска, и по организация, и по дух, трябва да бъде не друго, а руски корпус, сформирани от българи. В това се заключава извънредно важната роля, падаща се на руските офицери и подофицери, оставащи в българската войска. На тяхната служба трябва да се гледа, като на видоизменени на руската окупация, предизвикано от берлинския договор.“ (стр. 122) (Военно-статистический обзор Княжества болгарского и стратегическое

его значение в случае войны России с Турцию и Австрией, 1881)

„... България за Русия – това е авангард против Турция и ляв фланг против Австрия“. (ibidem, стр.165)

Айде стига бе! „Гледам и не вярвам на ушите си!“, както казваше покойния Юлиан Вучков! Уж сме „освободени“, но има „руска окупация“! Уж Берлинския договор ограничава същата тази окупация до 9 месеца, но в създадената - забележете, в Русия - българската Конституция, се забранява привличането на чужди военни специалисти, но (разбира се!), се допуска изключение само за руски офицери и подофицери! Според същия документ, в България (без Източна Румелия) остават 156 руски офицери, в това число 1 генерал (назначен за военен министър), 19 щабни офицери и 136 обер-офицери, които заемат всички ръководни длъжности!

Подобна информация получаваме и от [Сергей С. Татищев](#)⁶ – дипломат, историк, който по време на битката при Плевен, бил ординарец на ген. Тотлебен. През 1890 г. пише „Из прошлого русской дипломатии“, в която четем:

„Първото българско народно събрание прие, не без съществени изменения, основния закон на страната, изработен от руската законодателна комисия. ... Българската армия не само съхрани своята органическа връзка със своята майка – руската армия, но стана като нейна съставна част, приемайки в своите редове многобройни руски офицери и подофицери и признавайки над себе си властта на военния министър, генерал на руска служба, назначаван от Господаря Император. Накрая, за първи княз на България, единодушно беше избрано лице, посочено на народното събрание от нашите комисари, като кандидат, най-угодно на Царствения Освободител на България.“ (Татищев, 1890)

⁶ https://ru.wikipedia.org/wiki/Татищев,_Сергей_Спиридонович

С неудоволствие се връщам на спомените на Пьотр Паренсов, чието име носи днес улица в центъра на европейска София. Назначен за военен министър, само три месеца след коронясването на Александър Батенберг той си взема отпуск и се прибира в Русия, уж да доведе семейството си. За това, колко значим фактор в българската политика е бил той, научаваме лично от него от „Из миналото. Спомените ...“:

„Аз се успокоявах със самото положение, защото си казвах, че на княза, ще се правят додето отсъствах, малко доклади, а ако въобще има доклади, те ще бъдат за маловажни работи...“ (стр. 98) (Паренсов, 1909)

Но „частното му посещение“ в Ливадия, в Крим, където в този момент бил и Александър II, и целия този „маскарад“ по думите на самия Паренсов, всъщност цели „инструктаж“ от императора по въпросите:

„1) да се види и определи как трябва да се държи по всички въпроси, отнасящи се до конституцията от гледището на Русия. Тук влизаше и въпросът за титлата на княза:

2) да се определят ясно отношенията ми към руските офицери и да се покаже, какво собствено представлявам спрямо тях в България: стари ли другар, доброволец като тях, или истински, облечен във власт началник, който с доклад пред княза, да има право, по мнението си, да отстранява негодните за целта и с подробен рапорт в Петербург, да обяснява причините за тяхното отстраняване;

3) да се определи положението ми спрямо Народното събрание, а главно да се реши въпроса: ще трябва ли аз, щом падне сегашното правителство да си ида, даже ако Народното събрание не иска лично от мен недоверие.,“

4) да се поканят от Русия желаещи унтер-офицери, каквито, според сметките ни, трябваха 506 души“ (Паренсов, 1909)

Императорът очевидно е доволен от антибългарската дейност на Паренсов, за което говори следващият цитат:

„Аз се чувствах твърде щастлив, когато Императора, като ме прекръсваше, казваше: „и прекрасно си направил...“, „това е добре...“, „много право...“

*Преди обаче да замина..., Императора.. ми каза пред всички: „Относително нашите офицери... Помни, че ти ще отговаряш пред мен за тях. Помни още и им предай, че **те не само служат на българската войска, но и всеки е тях е носител на руското име...***

Думите „ти ще отговаряш“ и „носител на руско име“ Императора произнесе натъртено.“ (ibidem, стр.115)

Връщайки се в София, Паренсов докладва пред княза резултатите от пътуването си, като не пропуска да отбележи, че *„Императора ме държи отговорен за руските офицери“. На което българският княз Александър „каза много развълнуван: „alors c’est vous qui commandez l’armée, mais pas moi” - „Следователно **Вие командвате армията, а не аз!**... Той не искаше да разбере, че руските офицери, като служат в България, са отговорни и пред руското Имперско правителство за точното изпълнение на своите инструкторски длъжности, че те са **напуснали фиктивно руската служба, тъй като, с изключение на заплатата, те продължават да се ползват с всички предимства на руската действителна служба...***“ (ibidem, стр. 121)

От една страна изглежда логично – и днес има военни – наемници, които работят за интересите на различни държави! (Обърнете внимание – заплатата им се изплаща от българската страна, а не от „Окупационния фонд“, за който ще стане дума по-късно!). От друга – всичко това, в контекста на миналите събития, буди притеснения! Поне у мен! Най-малкото, защото с пълномощията, които са му дадени, той отхвърля кандидатурите на над 500 пруски и австрийски военни, желаещи да се присъединят към българската армия, **поканени**

по писмена препоръка на българския княз! Защо е така, ще разберем през септември 1885 г., когато Русия оголва българската армия, изтегляйки всички руски военни, точно преди сръбското нападение! Но затова, по-нататък.

Напрежението, съществуващо между Александър I Батенберг (или както би трябвало да го наричаме „Български“) и руските военни продължава. Паренсов цитира телеграма на флигел-адютанта полковник Шепелев до граф Милютин:

*„Кризата продължава. На Каравелова е възложено да състави смесен кабинет. Княза стана по-сговорчив, но подстрекаван от дипломатите, отказва да приеме отговора на тронното слово, докато не изменят титлата на „Височество“ и не изхвърлят **решението на Събранието, с което се натоварва княза, щото, при всяко свикване на камарата, да благодари на Негово Величество...**“* (ibidem, стр.161)

И какво разбираме? Че създаденото в Русия, уж българско законодателство, е вменило задължение на Българския Княз, при всяко свикване на Народното събрание, **да изказва благодарност към руския император!** Нещо като „челобитие“! А княз Александър I Батенберг се възпротивил на това унижение! То и до днес, руски политици, а и посланици в България, чакат „благодарност“! А някои нашенци, с повод и без повод, бързат да „благодарят“ на наследниците, на наследниците, на наследниците им за това, че прапрадэдо им, участвал с нещо в Десетата война! Пък било то и като артелчик или каруцар в оградения руски обоз!

А руските офицери, правят всичко по поръчение на Петербург:

„... да изкажа моето мнение за руския военен, поставен начело на българската войска. Необходимо е, щото на това лице да се дадат нужните наставления, за да знае в какъв смисъл и в каква посока да организира войската.; тези наставления, макар в общи черти, трябва да се изложат на

Негова Светлост княза, за да се съобразява и той с тях.“ (ibidem, стр. 152)

„Офицери и войници от чужди армии съвсем по никакъв начин не трябва да се допускат в българската войска, **докато в нея цялото началство, всички учители са руси**, тъй като тяхната съвместна служба и работа са немислими и ще принесат само вреда.

Смятам за необходимо да се дадат определени указания и инструкции и те да се съобщават на княза, за да не се поставя военния министър във фалшиви отношения с него...“.

... „Предвид на тия печални условия за **военния министър е крайно необходимо да получи инструкции от руското правителство или да му се заповяда, щото във всичко да се съобразява с представителите на Русия**, на които да се съобщи какво да правят, а той, военният министър, да се улесни в ръководенето на работите относително военната организация, като му се даде нужната програма, на която да може да се опира при своите доклади пред княза.

Мисля, че ще бъде полезно, ако тая програма се съобщи в общи черти на Негова Светлост. – Петр Паренсов.“ (ibidem, стр. 178)

От Русия трябва да дойдат наставления за **„руския военен, поставен начело на войската“**! Но не само той, а и **Българският княз, трябва да се съобразява с тях**! Да се знае кой командва парада!

В началото на 1880 г., Александър I Батенберг заминава за Русия. Като повод се изтъкват честванията по случай 25 годишнината от възкачването на престола на Александър II, но всъщност, основната му цел е да убеди императора, че са нужни промени в българската конституция - че князът, като главнокомандващ, е този, който трябва да ръководи българската войска, а руският генерал – военен министър на Княжество България, трябва да бъде задължен да се подчинява на княза.

Иска и отзоваването на Паренсов, с когото е в постоянен конфликт. След няколко съвещания е решено, на княза да бъде признато правото да бъде титулуван като „височество“. Паренсов е сменен, като за военен министър е назначен руснака [ген. Казимир Ернрот](#)⁷, но контролът на Александър I върху армията му е отказан! Разбира се! Империята няма да изпусне контрола върху всеки управляващ в София, имайки на разположение командването на българската войска! По отношение конституционните промени е решено да му се препоръча, да не предприема нищо, без то да бъде съгласувано с руския император, като в България е изпратен нов руски дипломатически представител - Алексей Кумани, заменил Давидов. (Янчев, 2006)

Новопристигналият *„бидейки по своите убеждения привърженик на „твърдата ръка“, Ернрот с нескрито неодобрение се отнасял към всяка проява на либерализъм...“* (Косик, 1991), и е склонен да подкрепи премахването на Търновската конституция, което обуславя и добрите отношения, които в този момент Ернрот има с княз Александър. В свой доклад до Милютин, генералът изразява несъгласие с желанието на княза да управлява войската еднолично и заявява, че според конституцията заповедите на княза стават задължителни само след резолюция на военния министър (!?!).

Не минават и две години от създаването на Княжество България, е извършен **първият преврат** в младата държава. През април 1881 г., ген. Ернрот представя на княза меморандум, с който предлага временно преустановяване действието на Конституцията и свикване на ВНС. Генералът предлага програма за управление, според която на княза трябва да се предоставят специални пълномощия – за 7 години, управлението да се осъществява от Батенберг чрез декрети. Князът се съгласява с програмата, като добавя точка, според

⁷ https://bg.wikipedia.org/wiki/Казимир_Ернрот

която в края на този седемгодишен период, Конституцията ще се преразгледа и ще бъде възстановено нейното действие.

Александър Батенберг въвежда „Режим на пълномощията“

На 27 април 1881 г. Александър Батенберг излиза с прокламация към народа, в която обявява разпускането на Второто ОНС и на правителството на Петко Каравелов и назначава ново правителство с министър-председател, руския генерал Казимир Ернрот, който оглавява едновременно и военното, и вътрешното и външното министерства! Това е първият преврат в новата ни политическа история, като в случая е извършен от самия държавен глава, княз Александър I Батенберг.

В княжеския манифест от 27 април 1881 г. той посочва:
„Днес Отечеството ни, свършено дискредитирано отвън, се намира в голямо разстройство отвътре... Днешното положение на работите в княжеството прави невъзможно изпълнението на моята задача. Затова, основавайки се върху правата, които ми дава конституцията, аз реших: да свикам в най-непродължително време Великото народно събрание, за да му обявя моето последно решение и да му предам короната, наедно със съдбините на българския народ.“

Насрочват се избори за Велико народно събрание, което или трябва да предостави исканите от Александър I, исканите извънредни пълномощия, или да приеме неговата абдикация. Страната е разделена на пет области, във всяка от които са назначени „чрезвычайни комисари“ – всичките, руски офицери, които са с права да искат съдействието на всички служители и органи на Министерство на вътрешните дела, да отстраняват от

длъжност лица, които според тях злоупотребяват с власт, да контролират гражданските власти. По предложение на Ернрот, Князът издава указ № 404 с който освен, че се въвеждат ограничения за печата, в помощ на чрезвычайните комисари се създават специални военни съдилища, които да подвеждат под отговорност дори представителите на гражданската и полицейската администрация, позволяващи си да провеждат агитации срещу правителството. Предвидените наказания са само две – затвор до 1 месец или смърт чрез разстрел!

Официалната позиция на руското правителство е категорична подкрепа за княза - това не е изненадващо, като се има предвид, че убитият в атентат на 1 март 1881 г. реформатор Александър II е наследен на трона от консервативно настроения му син Александър III.

А граф Дмитрий Милютин, военен министър на Русия коментира, че:

„...макар превратът в България да е изпълнен без знанието и съгласието на руското правителство, и даже въпреки нашите съвети, при все това не бива да се отрича, че самият господар, както и много от окръжаващите го, в душата си одобряват решимостта на българския княз и ще съчувстват на свалянето на ненавистната им българска конституция.“ (стр.116) (Янчев, 2006)

Новият руски цар Александър III е зле настроен към българите още от времето на войната, когато е придружавал своя баща, като член на военните съвети. Кратък коментар по темата четем в предговор към *„Авантюрите на руския царизъм в България“*, написан през 1935 г. от Васил Коларов – същият, който по-късно ще стане министър-председател на България:

„Пожълтялата хартия на тези документи пази забележки на монаршеския молив. Александър III е бил в течение на всички престъпни замисли, планове и подвизи на многобройната шайка дипломати и нелегални агенти. Той всичко знаел и всичко одобрявал. Той изпращал лично нему

докладващи емисари. Съобщенията за терористични актове и убийства, носещи неприкрити следи от причастност към тях на правителствените агенти, не предизвиквали у него никакво възмущение. „Всемилоствителното“ му сърце трогвали само съобщенията за неуспехите и печалната участ на завербуваните от царските агенти българи, върху които се стоварвал юмрукът на страната, отстояваща своята независимост и свобода.

И все пак усилията на Александър III да подчини по един или друг начин България търпели неуспех след неуспех, докато той не бил принуден да признае съществуващото положение на нещата. Мъничикият народ отстоял своята държавна независимост срещу жестоките покушения на могъщия цар...

Действително, икономическите и търговските връзки от първите дни на съществуването на младата държава създали и в България силно западофилско течение, на базата на което се образувала прогресивната антируска партия под ръководството на Стамболов. На тази партия се удало да обедини прогресивните сили на народа и да устои победоносно на кроежите и ударите на царското правителство...“ (Павлович, Авантюри русското царизма в България Сборник документов, 1935)

Позицията на Александър III е описана и от Божил Райнов:

„Р.С. Г-н Иванов, бивш окръж. управител и опълченец разказва във в. „Камбана“ от 26.XI.1928, бр. 48 следния свой спомен, който силно подкрепя темата ни, за което го цитираме изцяло: „Когато русите дойдоха да ни освобождават, в Горна Студена се състоя военен съвет, под председателството на цар Александра II. Участваха и наследникът, после цар Александър III, главнокомандующ под Бяла, Николай Николаевич и румънския княз Карол, нач.-щаба ген. Непоколчински и граф Игнатиев. Като се свърши съветът,

царят и румън. княз си легнаха да спят, а Александър III, Н. Николаевич и ген. Непоколчински се оттеглиха в гостната стая и почнаха да се черпят с шампанско, разговаряйки се немски, за да не ги разбират войниците-прислужници. Ала между последните беше и финландецът Йохан Динерс, който знаеше отлично немски. И той чу, как Александър III каза по едно време на граф Игнатиева: „Вие с баща ми ще отговаряте пред Бога за многото невинно пролята кръв. **Кого сме дошли да освобождаваме, българите от турците ли, или турците от българите. Где у нашия мужик такива села, ниви. добитък и чисти и големи къщи? Вместо да бъдем добри приятели с турците и наедно да делим възтока (изтока – бел. съст.), вий с баща ми докарахте работите до тая война.**“ ... „Така сте подлъгали баща ми, та обяви тази нещастна война, - с него двама ще отговаряте.“

Всичко туй лично ми разказа Йохан Динерс, когато бях окр. управител в Свищов, гдето Йохан Динерс бе наел хотел. Динерс приготвяше хляб на царя през походите и като се свърши войната царят му дал 3000 полимпераля и Динерс остана да ги харчи в Свищов.

Когато после Александър III стана император, Динерс ми казваше: „**Добре ми помнете думата: България ще има да си пати много лошо от новия император, той не обича българите.**“ (стр.49) (Райнов, 1928)

Помните ли, Евгени Утин? Помните ли Достоевски, Немирович-Данченко? Всички те, по един или по друг начин отбелязват доброто материално положение в което живеят „поробените българи“! Отбелязват, защото на всички – от обикновения войник, до командирите на различни нива, това прави силно впечатление. А сега чуваме същия коментар и от устата на сина на руския цар, който само три години по-късно ще управлява Русия под името Александър III. А ще иска да управлява и нас!

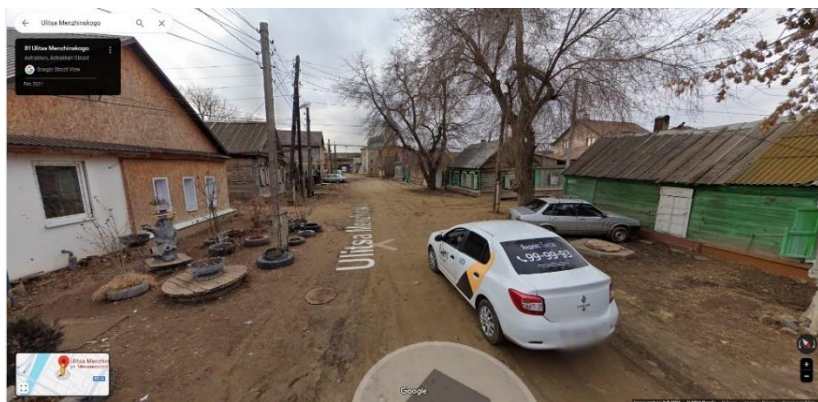
И тук отново ще направим отклонение, защото Историята от вчера, трябва да ни учи днес. Много и различни руски автори – съвременници вече отбелязаха, че руските селяни живели много по-зле отколкото тези в България. Така е било тогава – българинът винаги е бил по-заможен от руснака. Така май е и днес, защото въпреки че се оплакваме (обикновено по навик), всъщност живеем много по-добре от преди. Не така обаче стоят нещата в Русия и особено по периферията ѝ! Не вярвате? Да видим един пример - Астрахан – град в европейската част на Русия, с население над 500 000 жители.

„Освободен“ от Петър I в средата на 16 век. Град с пет ВУЗ-а, четири театъра, филхармония, картинна галерия, музеи. Има градски Кремъл, построен през 16 век, и катедрала от началото на 18 век. Абе кипи „руска култура“, която все е в устата на някои. Култура има, но улици и канализация...?

Това са снимки от един от официалните сайтове на града, (регистриран е и в [Роскомнадзор](#)⁸), се твърди, че ситуацията днес в широкия център на града (материалът е от 2019 г.), е [позле, отколкото преди 100 години](#)⁹! Дори и улици няма! И прилагат снимки. Едната е от 2019 г., а втората – от началото на XX век, когато по улица „Большая Царевская“ дори се е движел трамвай! Той днес липсва, сигурно да не пречи „на трафика“!

Разликата е видима и с просто око. Ще кажете – „фотомонтаж“! И за да не бъда обвинен в дезинформация (нещо специфично за руската пропаганда), прилагам актуална снимка, от [Google street view](#)¹⁰, пък „всеки сам си прецени!“

улица „Менжинского“ в Астрахан преди 100 години и днес

⁸ <https://ru.wikipedia.org/wiki/Роскомнадзор>

⁹ <https://arbuztoday.ru/foto-do-i-posle-na-odnoj-iz-ulic-v-centre-astraxani-dorogi-xuzhe-chem-100-let-nazad/>

¹⁰ <https://maps.app.goo.gl/4M5FdpRZC3hQFEuw6>

Познахте улицата, която вече е кръстена на болшевишки революционер, нали? Само ще добавя, че е на 10 мин път от кметството! Толкова за днешна Русия, която е тръгнала да цивилизова Света!

Връщаме се в края на XIX век - подкрепата на Русия личи и от следния факт: още при първата обиколка из България, Княз Александър е придружен от новоназначения дипломатически агент Михаил Хитрово! Единият – да демонстрира подкрепата на Русия, а другият – да контролира поведението на младия княз, а и да напомня, че Русия е навсякъде и без нея не може!

С Указ № 468, във всички околии се назначават подкомисари – първоначално, само руски офицери, които трябва да наблюдават за „правилността на действията при изборите“ – да следят как гласуват неграмотните и турците. (Що ли виждаме подобни действия и днес?). Те имат право да извършват арести, да решават кога могат да бъдат допуснати формални несъобразявания с изборния закон. (ibidem, стр.117).

По-късно, Симеон Радев ще напише:

*„Без да се стряскат от никакви протести на чуждия свят, **чрезвычайните комисари продължаваха в България своето сурово полицейско дело. Всичките груби похвати на руския милитаризъм бяха пренесени тук и прилагани без даже оная смътна боязън, която у Русия буди поне името на царя.** Князът, Ернрот, Хитрово бяха им казали: „Сполучете!“ — и те вървяха яростно към целта, **тъпчейки със своя солдашки ботуш и закон, и понятия за държава, и човешко състрадание.** „Независимост“ обнародваше във всеки брой имена на пребити хора...*

Отначало либералите се стесняваха да нападат руските офицери; сетне (вестник – бел. съст.) Независимост се нахвърли върху тях с голямо озлобление. Не бе пощаден накрая и Хитрово. До него Цанков отправи едно гордо отворено писмо, станало просто поради фразата „за меда и

жилото“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.1, 1990)

След избори в два тура, на 1 юли 1881 г., в Свищов е свикано Второто Велико Народно Събрание, чието единствено заседание продължава около половин час. (Цачевски, 2013)

Князът получава исканите извънредни права. Въведен е [Режимът на пълномощията](#)¹¹ – ограничено е изборителното право и ролята на Парламента, като управлението се извършва чрез укази и назначени от княза правителства, и Държавен съвет. Продължава от юли 1881 до декември 1883 г. Казимир Ернрот, който още предишната есен е заявил желанието си, напуска поста след успеха на мисията – да суспендира Конституцията. Каква е била в случая ролята на Русия, разбираме от следния факт - награден е с орден „Св. Владимир“ II степен. За дадената му оценка по отношение на дейността му в България, говори и назначаването му за заместник-главен секретар по въпросите за Финландия.

Но със заминаването на Ернрот, руската примка не се разхлабва – новосъставеното правителство е начело с княза, но Русия държи силовите министерства: за военен министър е назначен руският генерал [Владимир Кирилов](#)¹², а за вътрешен – полк. [Арнолд Ремлинген](#).¹³

Политическите времена са горещи, като сякаш изпъква един от големите въпроси – т.нар. от Симеон Радев „*въпрос за железниците — хроническата болест на българската политика*“. Съгласно Берлинския договор, Княжеството се задължава да свърже жп линията Одрин-Пловдив, със сръбските и австрийските железници. Русия не възразява срещу това, но на практика руските представители в България лобират за построяването на друг железен път: София - Търново - Русе,

¹¹ https://bg.wikipedia.org/wiki/Режим_на_пълномощията

¹² https://bg.wikipedia.org/wiki/Владимир_Кирилов

¹³ https://bg.wikipedia.org/wiki/Арнолд_Ремлинген

който да се свърже с изградените вече линии към Руската империя.

Напрежението от ден на ден се изостря, което личи и от думите на Симеон Радев:

„Нагайката се пренесе в княжеството заедно с тайната полиция, начело на която бе поставен един авантюрист, бивш руски офицер, де Колини: системата функционираше при едно съвършено подражание на руските традиции.

България заприлича вече на руска провинция. Опитът с пълномощията бе се завършил с въдворяването на един полицейски режим, при който личността на княза се губеше зад униформата на Ремлингена. В своята собствена земя българите бяха тъпчени като завладени инородци. Още малко и владетелят щеше да се почувствува първият роб в държавата си.“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.1, 1990)

Това довежда до смяната на Ремлинген – на поста вътрешен министър е назначен [Григор Начович](https://bg.wikipedia.org/wiki/Григор_Начович)¹⁴. Но натискът от страна на Хитрово не спира, не спират и опитите му, да убеди руския император, че поведението на Александър Батенберг е против руските интереси.

„Отношенията с Хитрово се влошиха и започнаха да стават дори враждебни. Хитрово търсеше случай да изложи Княза...“.

„... успях да науча, че Логвинов бил казал на офицерите, че всяка заповед, дадена от Княза, преди да я изпълнят, да я докладват нему и той ще разрешава въпроса. Началникът на гарнизона бил също така добавил, че това съобщение той им го предава по заповед на Хитрово, но трябва да се пази в строга тайна.

¹⁴ https://bg.wikipedia.org/wiki/Григор_Начович

Полковник Логвинов още не беше напуснал събранието... Аз заявих, че смятам тази му **заповед за противоречаща на военния устав**: Княз Александър, съгласно законите на Княжеството, е върховният началник на войската. Ние, макар и да сме руски офицери, сме на българска служба...

След половин часово обсъждане на въпроса, реши се полк. Логвинов да отиде заедно с мен при Хитрово и да го помоли да ни покаже самия документ, въз основа на който, Логвинов е бил получил тази заповед...

Хитрово ни прие и веднага се обърна към мен:

-А вам, какво ви влиза в работата... “.

Това пише в спомените си, ген. [Александър Мосолов](#)¹⁵, руски офицер, флигел адютант на княз Александър I Батенберг. (Мосолов, 1936)

Не искам убеждавам никого, но да попитам българските „патриоти“, как според тях да квалифицираме поведението на руските офицери, на служба все пак в Българската армия, на които е заповядано **да не изпълняват заповедите на върховния ѝ главнокомандващ**? И как да определим поведението руския посланик – дипломатическия агент Хитрово? Май само си питам...!

Въпреки смяната на вътрешния министър, агитацията срещу пълномощния режим продължава, като през февруари 1882 г., се стига дори до бунтове. Драган Цанков е интерниран във Враца, ограничени са събиранията, но напрежението нараства и се насочва вече и срещу Княза!

На 15 април 1882 г., княз Александър Батенберг пристига в Петербург, в търсене на съдействие за решаване на проблемите възникнали между Княза и руския посланик, както и за изясняване отношенията между властта и руските военни на българска служба. Само 3 седмици по-късно, Хитрово е

¹⁵ [https://bg.wikipedia.org/wiki/Александър_Мосолов_\(офицер\)](https://bg.wikipedia.org/wiki/Александър_Мосолов_(офицер))

отзован, а императорът изпраща инструкции до временно изпълняващия длъжността военен министър, като се регламентира статута на руските офицери в България.

„Постъпвайки в българската войска, руските офицери се отказват от званието си на руски офицери и стават офицери от българската армия... Служебният дълг към императора „всецяло се пренася на особата на Негово Височество Княза.“ (Янчев, 2006)

Въпреки положителното развитие, е „пропуснато“ нещо малко, но много важно – сред лицата, чиито дълг е към Българския княз, **не е споменат военният министър, а той, „случайно“ е руски офицер!** Батенберг е настоявал, в София да бъде изпратен отново ген. Ернрот, с когото е в добри отношения, но получава други двама генерали - ген. [Александър Каулбарс](#)¹⁶ (военен министър) и ген. [Леонид Соболев](#)¹⁷, който бива назначен за министър-председател, като оглавява и Вътрешното министерство. Все пак, останалите министри са българи, излъчени от Консервативната партия.

Сякаш без връзка с темата, но ще припомня Вергилий, който разказва историята на жреца Лаокоон и неговите думи, с които предупреждава троянците да не приемат дървения кон, оставен пред стените на Троя от обсаждащите ги гърци (данайци):

„Timeo Danaos et dona ferentes” - „Страхувам се от данайците, дори когато носят дарове“.

Знаем, какъв е резултатът за Троя! Често споменаваме данайците и техните дарове и по отношение на Русия във всичките ѝ метаморфози, но май винаги е имало защо!

И още нещо, но вече във връзка с настоящата тема. През 1882 г., Александър Нелидов пише записка „О занятие Проливов“. Малко известна или съзнателно пропускана, тя е

¹⁶ https://bg.wikipedia.org/wiki/Александър_Каулбарс

¹⁷ https://bg.wikipedia.org/wiki/Леонид_Соболев

публикувана „Красный архив. Исторический журнал“ в Съветска Русия през 1931 г., с цел да разобличи имперската политика на царска Русия.

Една от главите е посветена на „Записка А. И. Нелидова в 1882 г.; о занятии проливов.“ - „Записка на А. И. Нелидов от 1882 г. за заемаването на проливите“. А кой всъщност е [Александр Нелидов](#)¹⁸? Четем в руската Уикипедия (в мой превод):

„Александр Иванович Нелидов (1835–1910) е руски дипломат, съставител на условията на Санстефанския мирен договор, таен съветник (1896), посланик в Османската империя (1883–1897)“

Дипломат, съставител на Санстефанския договор, таен съветник, посланик. Съставил Санстефанския договор! Човекът е в руската дипломатическа кухня, да не кажа един от главните й „готвачи“!

„Записката“ ще цитирам малко по-надолу, но да погледнем предговора:

„**Основният въпрос** на външната политика на руския царизъм от края на XVIII век бил **въпросът за проливите**, свързващи Черно море със Средиземно море. **Завладяването на проливите става водеща външнополитическа задача на самодържавието**. Това завладяване, ако бил осъществено, би означавало колосално укрепване на крепостническото самодържавие в Русия. **Разпространявайки хегемонията на Русия върху целия Балкански полуостров и Мала Азия**, получавайки мощни средства за натиск върху всички страни икономически свързани с Дунава, превръщайки Балканите и по-голямата част от Азиатска Турция в регион повече или по-малко под монополна експлоатация за руския капитализъм, отваряйки за него най-богати перспективи. ...

¹⁸ https://ru.wikipedia.org/wiki/Нелидов,_Александр_Иванович

Публикуваната по-долу записка на Нелидов „За завладяването на проливите“, служи като допълнително доказателство за тази теза, за може би най-дългият период на руския царизъм в състояние на такова „миролюбие“. Ние имаме предвид периода, започнал непосредствено след руско-турската война от 1877/78 г. ... „Урокът, научен край Севастопол, беше толкова поучителен, че **решавайки се през 1876 г., за нова война срещу Турция, руското правителство прави всичко възможно да разсее всяко подозрение в Европа, относно руските намерения за проливите**“, пише за значението на проливите в руско-турската война С. Д. Сказкин (Сказин, 1928)

„Ами ако един ден на Босфора и Дарданелите вместо грохналата Турция, се окаже Англия? С подобно положение не може да се примири нито едно руско правителство. ... Ние сме напълно съгласни със С. Д. Сказкин, **че царизмът не може да се примири със завземането на Турските проливи от трета сила**, но твърдението, че през 80-те години зад това не се криеше подготовката на нова „авантюра“, т.е. нов опит за завземане на проливите, макар и не сега, а в бъдеще - наистина нямаше да ги превземат веднага през 80-те - това твърдение е невярно и публикуваният документ е ново допълнително потвърждение на това.

Той съвсем недвусмислено доказва, че през 80-те години ръководителят на руското правителство определено смятал завземането на проливите – а не само защитата им от чужди опити – за основна задача на руската политика.“ (Хвостов, 1931)

Заглавието, а и цитираният текст казват много, за политиката на Русия по отношение на заветната цел. Но в тази статия е цитиран документ в подкрепа на тезата, писан три години по-късно, лично от императора, веднага след обявяване на Съединението, което видимо, руският император не одобрява (отново в мой превод и удебелен текст):

„Писмо от Александър III до А. Н. Обручев 24 септември 1885 г.

„...По мое мнение - пише Александър III, на генерал Обручев на 24 (12) септември 1885 г. - трябва да имаме една и главна цел; това е окупацията на Константинопол, за да се установим веднъж завинаги в проливите.“ (ibidem, стр. 180)

Край на цитата. Целият текст на писмото ще разгледаме в следваща глава, посветена на Съединението.

Въпреки смяната в правителството на Княжеството, отново военният министър е този, който има реалната власт над армията, а оттам и над цялата държава. Каулбарс уволнява няколко приближени до Батенберг офицери и отлага назначаването на български офицери за командири на роти, като ги изпраща на двегодишна служба в руската армия.

Батенберг е наясно, че без руските офицери, армията, а оттам и страната е застрашена. От друга страна залага на израстването на българските офицери. И може би изчаква. През октомври 1882 г., в писмо до Каулбарс, князът описва своята програма за реорганизация на армията по пруски образец, като след изтичане на периода на пълномощията, армията трябва да се реорганизира като независима от постоянно променящата се политическа конюнктура. В тази връзка, военният министър трябва да изпълнява само административни функции, а командването и обучението на армията да се повери на генерал, който дори да е руснак, по силата на инструкциите на руския император, ще трябва да се подчинява само на българския княз. Предвижда се още, постепенно да се изравни както броят, така и заплащането на българските и руските офицери в българската войска.

И българският военен министър, руският генерал Каулбарс се съгласява със своя върховен главнокомандващ Александър Батенберг? Нищо подобно – планът бива отхвърлен?!?

Расте и напрежението между министър-председателя Соболев и останалите членове на кабинета и депутатите.

Симеон Радев:

„Народното събрание се свика на 8 декември под председателството на Варненския митрополит Симеон. Съставът на камарата не бе лош: в нея фигурираха хора с известно социално положение...

Соболев бе направил всичко възможно, за да привърже депутатите към себе си. Той бе устроил за тях безплатна квартира в един хотел, хранеше ги на държавна сметка, даже раздаваше им бонбони, които те намираха на столовете си в заседателната зала. Депутатите обаче не се съблазниха. Те слушаха своите водители българи и по тяхно вдъхновение създаваха постоянни неприятности на генералите.

Подбудени от своите министри, депутатите почнаха вече една систематическа борба срещу генералите...

Генералът отначало отговаряше охотно. Той изпитваше известно удоволствие да се поставя в ролята на парламентарен министър и мислейки се за оратор, взимаше пози на гръмовержец. Но времената бяха минали, когато депутатите не смееха да погледнат в очите един руски генерал. Депутатите не бяха сега селяни. Те бяха хора в пълна независимост, навикнали сами да командват. Стоящи твърдо срещу генералите, те не се поддаваха на никакво повелително внушение. Тяхната опозиция толкова повече нервираше Соболева, че тя не изпадаше в крайности на словото, а бе, напротив, почтителна наглед и много тактична. Срещу буйността на нервния русин тя изпречваше турската хитрост на нашите чорбаджии.

Това положение на скрита война не можеше да се продължава. След първите схватки дойде и моментът за едно сражение.“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.1, 1990)

Поводи за конфликти – колкото щеш! Симеон Радев цитира „драгунския корпус“ – военна жандармерия, създадена по руски образец и твърде омразна на населението, но пък поддържана от Соболев и Каулбарс, тъй като драгуните им били „сляпо подчинени“!

Но по-сериозното противопоставяне е по отношение на железниците!

Тук може би е мястото да дадем известно уточнение по темата. Наред с другите клаузи, Берлинският договор задължава България да поеме задълженията на Османската империя за свързване на османските железници, с тези на Австро-Унгария. С него се урежда и статута на жп линията Русе – Варна.

По отношение на железопътната линия Виена - Цариград, с Берлинския договор е поставено задължение и на Сърбия да построи минаващата през нейна територия част от тази линия. Трасето не е уточнено с договора, а е предоставена възможност да бъде взето решение от заинтересуваните страни — Австро-Унгария, Сърбия, България и Османската империя. През 1883 г. е подписана конвенция между страните, която влиза в историята като конвенция „а quatre“¹⁹, като върху окончателното решение, решаващо влияние оказва сключената железопътна конвенция между Австро-Унгария и Сърбия, на която е договорено посоката на линията да бъде Белград - Ниш - Пирот, с което, въпросът за железопътната връзка с България е предварително решен. Проучването на линията Цариград - София - Вакарел се извършва от генерал Струве, представител на руската финансово-предприемаческа група „Гинсбург – Поляков“. Тази група иска да получи концесия за построяване и експлоатация на една железопътна линия от Русе до София. Възложено е само проучването ѝ, тъй като българското правителство се въздържа от концесиониране на строежа на железопътни линии, а иска да възприеме системата на държавно

¹⁹ фр. – на четиримата – бел. съст.

железопътно строителство. За това допринася и опитът с откупуването на линията Русе - Варна и трудностите, с които правителството успява да откаже барон Хирш от правата му съгласно конвенцията с турското правителство. По-късно, през 1885 г., правителството на Петко Каравелов ще прокара в Народното събрание закон, утвърждаващ началото на Държавните железници.

На железница от Дунав до София и Кюстендил, особено държал руският генерален щаб, който виждал в реализацията ѝ, алтернатива на опасното (според Русия) проникване в България на австро-унгарското политическо влияние чрез жп линия Виена – Цариград.

Замислям се – „сui bono?“ - защо Русия държи толкова много на тази жп линия? Историците вероятно ще кажат – търговски връзки – и сигурно са прави. Но аз като един „Томас Неверни“ се питам – каква търговия имаме с Русия? За петрол и газ – още е много рано! За внос на зърно и кюмюр от Украйна – едва ли, имали сме достатъчно! А може би за да изнасяме за Русия гюл, домати и червено вино! За императорската трапеза! И червени чушки²⁰! Е това трябва да е верният отговор! Всеки търси пазари!

А дали не е за транспорт на нещо по-голямо, което трябва да дойде в България максимално бързо? И затова му трябва влак? Например, за бърз транспорт към Балканския полуостров и в частност – към България на ... руски войски?

Историята мълчи! Но не пречи ние да си задаваме въпроси, пък били те и оставащи без отговор!

„Соболев постоянно главоболеше княза със своите ходатайства, бидейки нетърпелив да обезпечи интересите на Гинсбурга.“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.1, 1990)

²⁰ <https://alex-barbov.livejournal.com/33563.html>

Премиерът Соболев внесъл в Народното събрание проект,

„твърде сложен, твърде тъмен, скроен според желанията на Гинсбурга... Начович, който беше успял между туй да вземе временното управление на Министерството на обществените сгради, изработи друг един проект, съобразен с идеите на консерваторите, и – трябва да се добави – с интересите на България.“ (ibidem, стр. 351-353)

В законопроекта, предложен от Григор Начович се предлага, правителството само да финансира проучванията за линия, която да свързва Дунава с македонската граница. За целта се взима заем от 350 000 лева, но да не се използват преди направените, руски проучвания, за да се избегне руската зависимост.

Въпреки това, интригите продължават, като не се подбират средствата, стига целта да ги оправдава:

„В Петербург Соболев пишеше, че „Батенбергският принц“ бил предан всецяло на австрийските интереси, че насърчавал католическата пропаганда(!) и че имал намерение да вземе подкуп от Хириша по постройката на линията Цариброд-София - Вакарел.“ (ibidem, стр. 354)

Очевидно така не може да се продължава – авторитарните методи на управление на Соболев и Каулбарс, влизат в противоречие с разбиранията на княза и на министрите консерватори.

Окончателния разрыв между премиера Соболев и консерваторите настъпва през 1883 г., след случая с митрополит Мелетий. Почти неизвестен днес, подробности научаваме отново от Симеон Радев: през 1877 г., Мелетий, в качеството му на Софийски митрополит, вместо да бъде с паството си по време на злодействата на бягащите турски войски, взел, та забегнал през Цариград, чак в Русия! Заети с други проблеми, митрополитите забравили за наказанието на Мелетий, при което той се върнал на своя пост в София.

„Тук станаха с него ред неприятности. Веселяк, той обичаше виното, гуляите и други светски удоволствия.“ Възмутени от поведението му, група миряни изнесли трона му от „Св. Крал“, за да протестират срещу недостойния владика, като заплашили, че ако „се яви още веднъж на богослужение, ще бъде измъкнат от олтара и влачен по плочите на църквата.“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.1, 1990)

След този инцидент, Мелетий трябвало да бъде изпратен във Враца, но помолил да му се даде местожителство в Рилския манастир, защото там имал голям чифлик (не била бедна Църквата. Тогава. За днес – ще говорим друг път). Соболев решил да попречи на синодалното решение, като се разпоредил да върнат Мелетий в София. Доростоло-Червенския митрополит Григорий, след разправия със Соболев, се оплакал от намесата на генерала пред руския посланик в Цариград, а консерваторите напускат кабинета. Соболев се опитал да привлече либералите за съставяне на ново правителство, но никой от сериозните политици не се съгласява, което принудило Соболев, по думите на Симеон Радев,

„да тръгне по София да дири министри едва ли не с обявление по улиците“. Накрая назначил руски поданици или българи, с близки отношения с Русия като „управляващи“ министерства, тъй като никой вече не вярвал в „залезващата звезда на генерала“.

Княз Александър се опитва отново да преодолее кризата по познатия маниер - през май 1883 г., Батенберг пътува до Петербург. Официалният повод е коронацията на Александър III за руски император, но всъщност, князът отново ще моли за смяната на руските генерали, по възможност с Ернот, с когото той вече е работил добре. Но допуска грешка – взима със себе си и Соболев, който не пропуска да компрометира, като злослови срещу българския владетел – той, както и предшестващия го, Хитрово, не

спират да спекулират с „проавстрийската“ насоченост на Княза и консерваторите.

В писмо на Иван Аксаков (който уж много обичал българите, или по-скоро славяните, и чието име до днес носи централна софийска улица, а и цял град, общински център) до ген. Соболев, пише:

„Многоуважаеми Леонид Николаевич, ...

Голяма погрешка легна в основата на всички съвременни усложнения на работите: за княз на новосъздаденото славянско господарство е назначен немски принц. ... Тази погрешка не може да се поправи, без да се повдига общоевропейска тревога. Най-последно, отстраняването на княза – това би бил скверен прецедент за по-нататъшния политически живот на България. Следователно трябва да се намери някой по-сносен *modus vivendi*.

Положението на княза е фалшиво... Руският дипломатически агент, руският министър в България (намира се и на руска императорска служба) с неговите гуверньори и батювци (дядки) *de facto*, а *de jure* – първият е само представител на руския протекторат, а вторият – княжески слуга. ... **нужно е да се управлява княза, без да се остави да почувства той това.**“

„Тук беше Моллов и отразяваше в себе си общото, изказано от либералите, опасение, че князът предава България на Австрия. Това опасение е немислимо, защото **достатъчно е недоволството не само от руския двор, но и от руската преса, за да компрометират окончателно властта на княза и да направят по-нататъшното му стоене в България невъзможно. Най-последно, ни българската армия, която една част е руска, нито Русия някога ще допуснат такова предателство.**“ (стр.416) (Алманах, 1911)

Какво всъщност ни казва Аксаков с това писмо?

Че е „грешка“ да се избере „немски принц“ за „княз на новосъздаденото славянско господарство“, забележете –

„славянско“, а не българско! (Друго щеше да си бъде направо руснак, но другите Велики сили не позволили!).

Че Русия би поправила тази „грешка“, но другите Велики сили биха се възпротивили!

Че ако отстранят княза, би било „скверен прецедент“ (иначе не биха се поколебали!).

Че „положението на княза е фалшиво“ и трябва руските генерали, наместници на руския император да го управляват, без той да се усееща!

Че е достатъчно „неудоволствието“ и руският двор ще изгони Батенберг от България!

Че част от Българската армия е всъщност е „руска“ (неслучайно) и Русия никога не ще допусне „предателство“!...

А бе, всичко това, само на мен ли ми се привижда, или просто Аксаков не се притеснява да артикулира мнението на голяма част от руските политици пред, забележете – българския министър-председател - руснака Соболев?

И нали България е независима – кой всъщност управлява Княжеството!?!

То и след 9 септември бяхме уж независими, но май и историята беше същата! ...

Ще попитам българите, смятащи себе си за русофили – те как приемат, управлението на независима България, да се осъществява от двореца в Петербург тогава? А по-късно? А днес? ...

Колкото до мнението и позициите на Леонид Соболев, докато е български министър-председател четем в сп. *„Русская старина“* от 18 април 1883, което ще разгледаме детайлно по-долу. Но във връзка с дейността му, Симеон Радев ще каже:

„Руският историк Татищев говори с възхищение за тоя план на Соболева. Идеята бе наистина много умна от руско гледище. „Има основание да се мисли, пише Татищев, че генералът имаше предвид и други гаранции от чисто политическо естество, осъществението на които би*

послужило за надеждна гаранция за това, че **България в никакъв случай няма да се отклони занаяпред от пътя, посочен ней**, колкото от признателността към Русия, толкова и от истинското ѝ разбиране на собствените ѝ нужди и ползи. При съществуването на означените гаранции самият въпрос за личните предпочитания на княза щеше да стане въпрос второстепенен и не би могъл да влияе на характера на взаимните отношения между Русия и България.“ В какво се състояха тия гаранции, Татищев не казва. Но от неговите заключения се вижда, че те щяха да поставят княза под един организиран руски контрол, нещо като протекторат.“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.1, 1990)

Със звездичка Симеон Радев цитира Татищев - не може да пропуснем да го цитираме и ние! Преводът е мой директно от оригинала (на Татищев):

„С цялото ми уважение към началото на независимостта на България, генерал Соболев обаче е бил наясно с ненадеждността само на моралните връзки между нея и Русия, каквито връзки, „под властта на неблагодарността в политиката, лесно се късаха. Той стигна до заключението, че „трябваше да се направят няколко материални възела“. **Какво разбирал под „материални възли“ става ясно от някои мерки, които проведени от него за краткото, почти еднолично управление над княжеството.** По негово предложение българският Министерски съвет взе решение за **прехвърляне в Русия и съхраняване в една от нашите кредитни институции резервния фонд на княжеството от десет милиона**, и не негова е вината, ако по подбуди на руския двор, княз Александър впоследствие отмени тази резолюция. Той настоявал за признаване на **дълга на България към Русия за окупацията от 1878-79 г., чийто размер беше определен на 25 милиона франка**, при което България се е задължила, да ни внася ежегодно за дванадесет години и половина по два милиона. Според генерала тези пари е

трябвало да останат България и харчени там за **поддържане на такива предприятия**, чиято цел би била да укрепване на родствениите **връзки, свързвайки страната с Русия**. С тези средства е трябвало, наред с други неща, да се организира руски женски институти, поставени под патронажа на императрицата, да основават и поддържат **вестници, отстояващи руско-българската солидарност**, да издават **награди за академични и литературни произведения в същия дух** и също и за преводи на български език на образцови руски писатели, да се плащат допълнителни **заплати на руските офицери в българските служби и учители по руски език в българските учебни заведения**, и накрая да се дават субсидии на руски железопътни или корабни компании, които биха искали да разширят дейността си в България и т.н. Има основание да се мисли, че генералът е имал предвид и други гаранции, чисто политически, чието изпълнение би послужило като надеждна гаранция, че **България в никакъв случай отсега нататък няма да се отклони от пътя, колкото до нейната благодарност към Русия**, толкова и от правилното разбиране на нейните собствени ползи и нужди. При наличието на споменатите гаранции, самият въпрос за **личните предпочитания на принца ще се превърне във второстепенен проблем** и вече няма да може да влияе върху характера на взаимоотношенията между Русия и България.

Така неконтролируемата сила на събитията доведе да заемем в България положението, което подобава на **призванието ни на велика световна сила**.“ (Татищев, 1890)

Ми то, като чета Татищев, сякаш виждам днешната действителност – с наши пари, с които сме платили нефт, газ, ядрено гориво прескъпо на Русия, се финансират руски, уж културни дейности, русофилски сборища, пропаганда и агитация на „евразийски ценности и култура“. Да ме прощават, но не разбирам предимството на „Евразия“, пред културата на Италия, Франция, Нидерландия или иначе казано „Европа“, към

която искам да се доближим... Изтече информация за хора, част от „петата колона“ - т.нар. „четири хилядници“, които получат директно „суха пара“, но не в рубли! Ще кажете: кои са те? Огледайте се – те са видни за всеки непредубеден наблюдател, със склонност към анализ!

Руският император Александър III, за разлика от баща си, недолюбва своя братовчед и този път не го подкрепя! В София е изпратен нов дипломатически агент – Александър Йонин – на когото са издадени извънредни пълномощия, включително правото да отзове всички руски офицери от България. Интригите на руските генерали са дали резултат! А кой е Йонин, научаваме отново от Симеон Радев:

„...изпращаха му Йонина, един стар господин, нервозен, мизантроп и брутален, нещастен съпруг на една млада черногорка, с която се бе оженил в Цетина по един доста водевилен начин. Едва пристигнал в София, Йонин захвана да порицава поведението на княза и да говори за него със заплашителен тон. Всичко това предвещаващо едно близко стълкновение между него и княза.“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.1, 1990)

Но все по-ясно става, че режимът на пълномощията не е най-добрият инструмент за затвърждаване на руското влияние в България.

„Писмо на вицедиректора на Азиатския департамент до управляващия руското императорското консулство в Русчук от 20 май 1883 г.

... Въпросът за възстановяване действието на конституцията в Княжеството и снемане на дадените на княза пълномощия принципно е решен. Действителният щатски съветник Йонин е назначен за извънреден пълномощен дипломатически агент в България. След пристигането си в България г-н Йонин ще предложи от името на Негово величество на княза незабавното възстановяване на конституцията в страната...

Съпротивата на принц Батенберг срещу снемането на дадените му пълномощия неминуемо ще повлече след себе си неговото отричане от българския престол. Тогава може да се очаква намеса на европейските държави по въпроса за избора на княз в България и неговото утвърждаване от султана. Запазвайки в страната нужния ред и опирайки се на народното желание, за нас ще бъде лесно по пътя на дипломатически преговори да успеем в определянето и избирането на набелязания от нас кандидат, който предварително ще заяви съгласие с върховното управление на Негово величество. До окончателното споразумение с европейските държави по повод избирането на княз **Княжеството ще се управлява или от назначен императорски комисар, или пък от оставения от принц Батенберг регент в лицето на генерал-майор Соболев.**

А по отношение на обединението на Княжеството у нас смятат едва след възстановяване в Княжеството на действието на конституцията да се подготвя населението за провъзгласяването на съединението на Източна Румелия с Княжеството. Но във всеки случай **този план ще се осъществи едва след отричането на принц Батенберг от българския престол.**“ (Петков, Окупационный фонд основанный для устройства Русско-Дунайской области, 1892)

Цитираният документ, като част от архивите на консулството на Русия в Русчук, демонстрира ноторен факт - Русия не се отказва, пряко или косвено да се разпорежда в Княжество България. А колкото до обединение на Княжеството с Източна Румелия – то ще бъде извършено в един друг момент, когато Батенберг е свален от власт, а защо не и да бъде избран или назначен друг държавен глава, с което Руската империя да си припише и този акт в българската история!

„След завръщането си в София княз Александър видя, че положението му е даже по-опасно, отколкото той си го бе въобразил. В отсъствието на Соболева, **Каулбарс бе изгубил**

всякаква резерва: той бе агитирал против княза едва ли не по площадите. От агитацията той бе минал и към дело; между руските офицери той бе почнал да устройва заговор за една насилствена детронация чрез войската. В своето смущение князът се обърна за съвет до Начовича и Грекова. Там не бе трудно сега да го убедят, че планът, препоръчан от тях с рапорта им от месец март, оставаше пак единственото спасение: да се изпъдят генералите чрез камарата.“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.1, 1990)

Князът се обръща към Държавния съвет с доклад относно нарушенията, извършени от Министерския съвет по време на отсъствието му. Докладът е представен на 15 юли, като в него се изброяват действията на руските генерали Соболев и Каулбарс, както и принципни становища за

„прекращението на безпрестанното приидване и назначение на руски офицери в българската войска по усмотрението само на военния министър и без доказана нужда“. (ibidem)

Докладът завършва със следното предложение:

„Държавният съвет е на мнение, че за благоустройството на държавата крайно необходимо е да се постави на управлението министерство, отговорно и съставено от поданици на Ваше височество.“,

което е началото на открита война срещу генералите!

Александър Батенберг е наясно с всички интриги от страна на руските офицери. Имайки предвид характера на руския император, *„колеблив въпреки своя изглед на решителност, честен в своята душа, макар и слаб“* (ibidem), българският княз му изпраща писмо, в което се опитва да го убеди, че проблемите в София, всъщност се дължат на двамата руски генерали Соболев и Каулбарс, стоящи начело на правителството на повереното му княжество. Същевременно, Батенберг няколко пъти прави опити да открие дипломатическо агентство (посолство – бел. съст.) в Петербург, което среща

отказа на официалните руски власти. Този път, той решава да назначи д-р Константин Стоилов за български дипломатически агент (посланик – бел. съст.), по когото изпраща и писмото. Никой в Петербург не приема българския представител. Дори за да го обезсърчи, а може би и да унижи него, респ. България, и да го постави пред дипломатическия свят в непоносимо положение, руското Министерство на външните работи, заявява чрез своя официоз „*Journal de Saint-Petersbourg*“, че тоя пратеник на българския княз няма да бъде приет никъде! Очевидна демонстрация, че Русия не признава нито Княза, като държавен ръководител, нито България, като самостоятелна държава, с право на собствено дипломатическо представителство!

Все пак, Стоилов успява да изпрати писмото до Зиновиев, Директор на Азиатския департамент на външното министерство, и до няколко други политици, с предложение Русия да управлява Външното и Военното министерство, но да остави вътрешните дела в Княжеството в български ръце. На тези предложения също не последва отговор!

Помните ли фразата: „*Империиите не освобождават!*“ Често ще си я припомняме! Особено покрай митовите за „освобождението“ и „независима България“!

Пред перспективата да види тържествуването на Соболев, Каулбарс, а и на Петербург, Князът се решава на отчаяна стъпка: да повикат Драган Цанков от Враца, където е бил интерниран до този момент, с идея, да се свика Велико Народно събрание колкото може по-скоро, за да прегледа Конституцията и да се състави изцяло българско правителство с равен брой министри от двете партии.

Първият опит за преврат

„Към последните числа на август Каулбарс събра руските офицери на Лагера и им откри, че свалянето на княз Александра е решено, тъй като той бил враг на Русия и изменник на славянството. Той прибави, че разчита безусловно на тяхната поддръжка. Офицерите посрещнаха това съобщение мълчаливо. Макар мнозина от тях да знаеха от по-рано намерението на генералите, тържествеността на обстановката сега ги смути дълбоко. Посред мъчителното напрежение, което бе настъпило, стана бригадният командир полковник Логинов, голям привърженик на княза, и заяви, че предложението, което Каулбарс прави на офицерите, е позорно за руската униформа. Той не може да довърши своите думи, тъй като генералът му заповяда да излезе и го изпрати в арест.

Опитът за низвержението трябваше да стане още същата вечер. Генералите мислеха да дигнат княза от двореца, по изненада, и с усилен маршируват да го изкарат вън от пределите на България.“. (Радев, Строителите на съвременна България, т.1, 1990)

Още същата вечер, (според Симеон Радев – на 29-ти, а според А. Головин – на 30-ти август), Соболев и Каулбарс отиват до Батенберг, уж да предадат писмо на княза, но охраната му вече била предупредена и били взети нужните отбранителни мерки. В двора на двореца излезли няколко взвода, командвани от българи, и руските генерали, осъзнали провала си, се оттеглили.

Събитията принуждават Александър Батенберг да действа и той изтегля откриването на новоизбраното Трето Народно събрание, с една седмица по-рано от предвиденото.

Спешно завърналият се в България Соболев и новопристигналият агент Йонин, също се стремят да предотвратят едно подобно развитие и обещава на либералите,

с които имат сходни виждания, да премахнат Режима на пълномощията, като се състави **смесен руско-либерален кабинет**. При връчването на акредитивните си писма, Йонин си позволява изключително дързък език спрямо княза и изисква от него от името на руския император да разпусне Народното събрание и да се откаже от пълномощията, като задържи двамата генерали на постовете им.

*„В именния ден на Княза Александра, за 30 август, на тържествена аудиенция, като приемаше министрите, Княза каза на генерала Соболева, че съществуващата между тях разлика в възгледовете върху положението на работите и начина на управление на страната, го принуждава да моли генерала Соболева да си даде прошение за оставка. Като изрази с ирония и дързост своето съжаление за това, че не е можал да заслужи доверието на Негово Височество, ген. Соболев заяви, че **той не може да напусне своята длъжност, преди да поиска за това разрешение от своя (русский) Император**.*

„В такъв случай Вие ще бъдете министър на когото искате, само не мой“, отговори му Княза и след това прекъсна аудиенцията.

*Подир този разговор, положението на генералите стана свършено невъзможно, тъй щото, за руския извънреден посланик Йонин не му остана да направи друго, освен да се вмеси. Той тутакси поиска от Княза Александра аудиенция, на която му представи **от името на руското правителство, в категорическа форма, следующите искания:***

*1) Обявление с **Манифест**, който трябва да се яви в „Държавен вестник“, че Княза се отказва от седемгодишните пълномощия, дадени нему от Свищовското Велико народно Събрание;*

*2) Назначаване на особна комисия за прегледване **Конституцията;***

3) **Задържаване генералите Соболева и Каулбарса в техните министерски длъжности, докато се разгледат и утвърдят от Великото народно Събрание предстоящите изменения в Търновската Конституция*** (Генералите искаха да се възползват от това Велико народно Събрание за **сваляне на Княза Александра от трона**)

4) **Преименуване на предстоящото народно събрание в извънредно, т.е. да няма то право да разгледва никакви други въпроси, освен двете международни конвенции: а) международното съглашение по железопътния въпрос, изработено от Виенската конференция а quatre и б) договора с Русия за изплащане на окупационния дълг.** С други думи, събранието да бъде лишено от правото за обявяване недоверие на руските генерали.

Трябва тук да забележим, че изплащането на окупационния дълг, българите, и особено селяните **считаха впоследствие като изплащане дълг за своето освобождение** и намираха, че Русия след това изплащане **няма вече право да претендира за друго възнаграждение, в вид на морална признателност.** Русия предяви това искание, като **репресивна мярка, за да накара по този начин българите да се подчинят на нейните требования.** Тя **поискала и получила пари** и за пушките и патроните, които по-рано беше **подарила** на българите. Тези искания са били лошо и погрешно **пресметнати.**“ (стр. 284) (Головин, 1897)

Позволих си поредния дълъг цитат, който представям без всякаква намеса (с мой получен текст), с оригиналния правопис! Цитат от книгата на Александър Ф. Головин – „**Княз Александър I Българский (1879-1886)**“. Започнахме тази глава с цитат от този автор, и тук е време да поясня: Головин е роден в Новгородска губерния в Русия. През 1879 г. става първият директор на пощите и телеграфите в България. В периода 1882 – 1883 г. оглавява бюрото за кореспонденция при Политическия кабинет на княз Александър I Батенберг, а след това е назначен

в Княжеската канцелария. Участва като доброволец в Сръбско-българската война от 1885 г. След абдикацията на княз Александър Батенберг, двамата със съпругата си, д-р Анастасия Головина, заминават за Швейцария, но се връщат, като за заселват във Варна. Д-р Головина е лекар, като остава в България и след смъртта на съпруга си, а когато и тя напуска този свят [дарява дома си](#)²¹ на Съюза за закрила на децата във Варна и на благотворителен фонд, който бива ликвидиран през 1948 г. (ха познайте от кого!)

Защо пиша тези биографични данни малко извън контекста на онези събития? Искам да покажа, че авторът на гореописаните събития, Александър Головин, е бил честен и справедлив човек, и макар и руснак, той не е бил съгласен политиката на Империята по отношение на Българското княжество! А какво разбираме от неговите спомени:

1. Че когато българският княз иска оставката на своя министър-председател, Соболев отказва, докато не получи **разпореждане от руския император!**

2. Че **руския посланик Йонин разпорежда на българския Княз**, какви са изискванията на руското правителство и как трябва България да постъпва по отношение на собствените си вътрешни дела! (Подобно на една жена през XXI век, посланик на Руската империя, пардон „федерация“, която с униформа, наподобяваща на гаулайтер от нацистки концлагер, размахва заплашително пръст, искайки да бъдат изпълнени нейните желания! А и през „онези“ 45 години, сигурно поведението на съветския посланик не се отличавало ни най-малко от описания модел!)

3. Че руските управници, начело на България, трябва да останат на постове си, а Българският княз – да се разкара!

4. Че Българският парламент не е независим, а трябва да слуша чинно и да изпълнява щенията на чужда държава, която

²¹ <https://daritelite.bg/aleksandar-golovin-3/>

напомням уж ни е „освободила безкористно“, за да бъде България „независима“!

5. Че след изплащане на Окупационния дълг, за който ще стане дума малко по-късно, Русия **няма право на друго възнаграждение, дори и на морална признателност!** (това за ония руснаци и български русофили, с тяхната „вечна признателност“ към „делото“ на Русия! Виждаме какво е „делото“ й!)

А на вечно признателните „патрЕоти“, препоръчвам книгата „*Княз Александър I Български (1879-1886)*“, на Александър Ф. Головин! А бе, препоръчвам да четат нещо повече от Facebook! Ако могат!

От друг сборник, „*България в Австро-унгарските дипломатически документи 1879-1885*“, разбираме, че **руските генерали са имали писмена заповед да останат на постовете си, дори и въпреки волята на княза.** Дипломатическият агент Йонин, дори си позволил да заяви на Княза, че ако някой ще напуска арената, това нямало да бъдат руските министри, а щял да бъде евентуално той, княз Александър Български. (Тодорова, Стателова, & Попов, България в австро-унгарските дипломатически документи 1879-1885. т.1, 1993)

„В същия ден, когато излезе манифестът, имаше по случай именния ден на княза голям парад на войските в Лагера. **Князът биде предупреден, че руските офицери мислели да го арестуват след парада и да го обявят за низвергнат от престола.** „Българските офицери, разказва г. Начович, проводиха при мен двама свои другари — които не познавах — да ми кажат да известя на княза опасността, която виси над главата му. Аз на тая минута не повярвах на думите им и ги посъветвах да употребят една маневра, която да покаже на генералите, че не трябва да разчитат на предателството на българските войници.“ Маневрата се изпълни блестящо: подир парада българските офицери и войниците заобиколиха княза, дигнаха го на ръце, поставиха го във файтона му и чак до

двореца го водиха с песни и виковете „Ура! Да живее България! Да живее нашият любим княз!“ Генералите стояха настрана и безмълвно гледаха как пропада техният план.“. (Радев, Строителите на съвременна България, т.1, 1990)

Възстановяване на Търновската конституция

На 4 септември се открива извънредната сесия на Народното събрание, като още първия ден, парламентът призовава Княза да възстанови Търновската конституция – нещо, което той прави веднага, като са предвидени и промени в нея, с което, предложената от Йонин „извънредна“ сесия, се превръща и в законодателна.

Батенберг изпраща телеграма до руския император, с която го уведомява, че интригите на руските генерали са довели до резултати, които трябвало да се и очакват. Единодушният вот на Народното събрание го е поставил пред алтернативата или да абдикира, или да възстанови Търновската конституция, като не му остава нищо друго, освен да изпълни желанието на народа. (Тодорова, Стателова, & Попов, България в австро-унгарските дипломатически документи 1879-1885. т.1, 1993)

На 6 септември 1883 г., Князът подписва Указ за възстановяване на Конституцията, което води до автоматичното отстраняване на двамата руски генерали. Соболев настоява да бъде запазен поне Каулбарс, което също бива отхвърлено, с което за втори път руски военен министър напуска поста си по волята на българската страна. А това вече е сериозно предизвикателство към руския император! (Янчев, 2006)

Няколко дни по-късно, Батенберг уведомява Петербург, че възнамерява да назначи на поста военен министър свой доверен човек - генерал И. Лесовой, негов адютант и началник на артилерията, който ще приеме и българско гражданство, за да отговори на изискванията, но Императорът отказва, с

аргумент, че Русия, не може да има доверие на човек, приятел на Княза, пък бил той и руснак!

Александър I решава да действа, като раздели военното министерство на две – една „чисто военна част“, която да се ръководи от началник щаб, и втора, „административна“, която да се поеме от военния министър – руски генерал, който да се занимава с домакинските проблеми на армията, вкл. бюджета. Въпреки страховете на някои от тях, $\frac{3}{4}$ от депутатите подкрепят предложението на Княза, контролът на армията да премине в български ръце. (Янчев, 2006)

Йонин се противопоставя категорично и дори издава писмена забрана до управляващия военното министерство полк. Редигер да се подчинява на княжески декрети, свързани с тази реформа. Още на следващия ден правителството на Драган Цанков решава за излъчи комисия, под управлението на руския полковник, която да проучи предложението. С което правителството, от една страна приема намерението н Княза, от друга – отваря вратичка за отлагането му!

На 24 септември император Александър III телеграфически уведомява княза, да се запази статуквото в армията, докато в България не бъде изпратен специален пратеник, който да преговаря по спорните въпроси, касаещи военния министър и останалите руски офицери в България. (Представете си, колко години вече са минали от т.нар. „безкористно освобождение“ на уж „независима България“, а Русия не позволява на българския княз, респективно България, да взема самостоятелни решения!) Княз Александър се съгласява да отложи въвеждането на промените и изпраща по ген. Лесовой писмо до императора, в което обосновава нуждата от тази реформа.

„Смятайки се за олицетворение на Русия, те се опитваха да се поставят над мен, харесваше им да търсят всякакви средства за заобикаляне на заповедите ми или

открито им се противопоставяха.“ - пише Александър Батенберг. (Янчев, 2006)

Той отхвърля съмнението, че поемайки властта над армията, полагаща му се според Конституцията, няма никакво намерение да я насочи против интересите на Русия и смята, че постът трябва да бъде зает от руски офицери (за разлика от решението на НС, това да бъде цивилен българин), който обаче да е подчинен на княза и НС и да не се занимава с политика.

Под натиска на дипломатическия агент Йонин, кабинетът се съгласява на все повече отстъпки, докато накрая посланикът обещава да не се меси повече във военните дела на Княжеството. Обещание, което разбира се не спазва и продължава да лобира пред руското правителство с настойчиви искания за решителни действия – според него, единственото решение е незабавното отстраняване на лоялните на княза руски офицери, с цел по-добър контрол на армията от страна на Петербург. В случай на противодействие от страна на Княза, предлага и **две решения: едното – отзоваване на всички руски офицери и скъсване на дипломатическите отношения; и второ – насилствено отстраняване на Батенберг, от управляваната от руски офицери, Българска армия! Разбирай – военен преврат!**

Не си поплюват „освободителите“ с оглед на контрола, а всъщност – управлението на уж „независима“ България!

Леонид Соболев и Александър Каулбарс, напускайки България, спомагат за отзоваването на руски офицери, с чиято помощ, заговорът е бил провален – отзовани са флигел-адютантът на Княза, поручик Ползиков, както и ген. Лесовой, с което мисията на последния се проваля.

Александър I, в отговор на безцеремонните действия на руската страна, решава този път да не отстъпва – уволнява всички руснаци, членове на княжеската свита, като разпорежда да бъдат откомандировани всички български офицери в руската армия и да бъде освободен временно управляващия военното

министерство, полк. Редигер. Срещу което, последният разбира се възразява, отново с мотив, че трябва да иска позволение от Императора.

Външният министър Марко Балабанов заминава на 7 октомври, официално за да връчи приетата от НС конвенция за окупационния дълг, но неофициално – да преговаря и по военните въпроси.

В България, междувременно е изпратен полк. [Николай Каулбарс](#)²², брат на оня, изгонения! Той всъщност не е дипломат, а военен! Тълкувайте го както искате! Поддипломатичен от предшественика си, Каулбарс (да не пропусна – също благородник от шведски произход), предлага Конвенция от осем точки, която като „удостоена от Императора“ не търпи възражения!

На практика конвенцията оставя българската армия в ръцете на Русия: руските офицери и чиновници, *„по всички дела, задължения и искания, произтичащо от тяхното отношение към руската военна власт, се подчиняват на назначения със съгласието на Н. В. Императора военен министър.“* (стр.136) (Янчев, 2006)

Още първият член на Конвенцията гласи, че военният министър – руски генерал, съгласно чл. 152 от Конституцията, се назначава формално от Княза, но със „съизволенieto“ на руския император. Същевременно обаче, правомощията на този военен министър са ограничени само в ресора, който ръководи, без да има право да се намесва в останалите дела на княжеството. Руските офицери пък получават статут само на инструктори и срок на пребиваване до 3 години, като все пак им се забранява да участват в политическия живот.

Постигнатото споразумение - Конвенция, която освен в „Държавен вестник“ от 5 ноември 1883 г., забележете, е публикувана и в руския „Правителствен вестник“, както и в

²² https://bg.wikipedia.org/wiki/Николай_Каулбарс

издание на руския генерален щаб! (Е, нали сме ли „Задунайска губерния“! Управлявани от Петербург, с руснаци, начело на уж Българската армия, че и документите, отнасящи се за България, се узаконяват в техния вестник!?) Това решение все пак успява на сваля частично напрежението. Факт е, че Русия запазва контрола на армията. Това не е моя оценка, а такава на дипломатическият агент Йонин, който в донесение до руското външно министерство набляга, че Конвенцията запазва съществуващия ред относно военния министър.

Въпреки утихването на страстите обаче, и двете страни ще се опитат да обезсилят неизгодните за тях клаузи на конвенцията. Българската страна се опитва да ги заобиколи, чрез увеличаване на българските за сметка на руските офицери в армията. Причината е не само политическа - [Димитър Греков](#)²³, по това време председател на Третото народно събрание, изтъква, че българските офицери получават до ½ по-малки заплати спрямо руските офицери, и тези мерки ще доведат до икономии от 400 000 лв., като в същото време ще спомогнат да „имаме една самостоятелна българска войска“.

И тук отново се намесва руският дипломатически агент Йонин, готов да предизвиква правителствена криза, като заплашва министър-председателя Драган Цанков, че ако не отпрати министрите – консерватори от кабинета, военният министър няма да заеме поста! Друг е въпросът, че [Михаил Кантакузин](#)²⁴, е назначен през декември от руския император, отново без да е спазена подписаната малко по-рано, военна Конвенцията и назначението му, не е съгласувано с Княза.

На 31 декември 1883 г. е съставено ново правителство изцяло от умерени либерали. Кантакузин е назначен формално от княза чак на 29 януари 1884 г. Месец по-късно Йонин е

²³ https://bg.wikipedia.org/wiki/Димитър_Греков

²⁴ https://bg.wikipedia.org/wiki/Михаил_Кантакузин

отзован, като на негово място е назначен [Александър Кояндер](#)²⁵, руски дипломат от финландски произход (прави впечатление, че повечето „руски“ благородници или военни са все от немски, шведски, финландски и т.н. произход! Като са си запазили и фамилните имена! Но те се борят за „славянството“, и подозират „немеца Батенберг“ в нечисти намерения! Включително и император Александър III, братовчед на нашия княз, който е от династията Холщайн-Готорп. Но това е друга тема!). Оценката, която началникът на Азиатския департамент Зиновиев дава на Йонин, е добра, но отзоваването му е наложено от неодобрението на част от останалите велики сили, на фона на очертаващото се сближаване с тях.

Кояндер пристига в България, но спокойствие не идва. Може би и защото една от основните задачи на новия руски представител е компрометирането и свалянето на неудобния за Петербург Батенберг – там никога не са приемани добре, опитите за самостоятелност на младата българска държава. (А и на много други държави по света!)

Междувременно, през април 1884 г., Александър Батенберг пътува до Германия, където разбира, че идеята на Русия за свалянето му, е пренесена и сред част от великите сили. Разочарован е и поради нелюбезния прием и „руския въздух“ в Берлин. (стр.430) (Тодорова, Стателова, & Попов, България в австро-унгарските дипломатически документи 1879-1885. т.1, 1993)

Вилхелм I го критикува за грубото отношение спрямо императора на Русия и че *„се унижава да проси наляво и надясно кредити при европейското еврейство“*. Княз Александър отхвърля обвиненията, като добавя, че *„ако би желал да стане руски пенсионер, би могъл тогава без съмнение да си спести не дотам приятното обръщане към барон Ротшилд“*, на което Вилхелм I отговаря: *„Първото е за предпочитане“*.

²⁵ https://bg.wikipedia.org/wiki/Александър_Кояндер

Германският император заявява още и че „заради България не цял да постави на карта приятелството си с Русия“. Бисмарк също дава на княза да разбере, че „Германия няма интереси по отношение на България.“ На забележката на Александър, че това показно порицаване, дава картбланш на руснаците за всякакви действия срещу него, дори и да се опитат да го изгонят, райхсканцлерът отговаря: „Дали ще си отидете порано или по-късно, е в края на краищата безразлично. Така или иначе ще си отидете“. (ibidem, стр. 431-433)

Тази позиция се потвърждава по-късно и от П. Шувалов, същият онзи, който в разговор с лорд Дерби през 1877 г., беше му казал директно, че Русия се интересува единствено от Проливите! В списание „Красный архив“ - в броя от 1922 г., т.1, са описани беседите на Петр Шувалов, с канцлера Бисмарк, водени през април - май 1887 г.- в оригинал на френски, и с превод на руски език.

В „Кратко изложение на моя трети разговор с канцлера на 2/14 май 1887 г.“, Шувалов споделя:

„Връщайки се към II глава на проекта на конвенцията, канцлерът по своя инициатива ми предложи да прибавим следното изречение:

„Тя, т.е. Германия, обещава да не дава съгласие за връщане на принц Батенбергски, в случай на повторното му избиране в България“. (стр. 114) (Шувалов, 1922)

„Няма вечни приятели, има вечни интереси“ е перифраза на речта на [Хенри Джон Темпъл](https://bg.wikiquote.org/wiki/Хенри_Джон_Темпъл)²⁶, но важи изцяло за отношенията на Германия с Александър Батенберг. Подкрепата на Германия е оттеглена и Александър е оставен изцяло на произвола на Съдбата, която в случая носи името „Русия“! А тя е безжалостна и не подбира средства, когато преследва имперските си интереси. И никаква тук „братска любов“ не съществува!

²⁶ https://bg.wikiquote.org/wiki/Хенри_Джон_Темпъл

В тази връзка, да не забравяме и Източна Румелия, където междувременно, мандатът на Алеко Богориди (Алеко паша), като генерал-губернатор, изтича. Наблюдава се подем на „съединисткото“ движение, което в някаква степен е стимулирано от редица изказвания на Александър Сорокин. Симеон Радев описва дейността на новия генерален консул на Русия там, така:

„До 1883 г. обаче - дордето Гешовците бяха на власт - идеята за Съединението бе сантиментална и се разискваше академически. Тя се превърна в политическо движение едва в началото на 1884 г.

Успехът бе изумителен. Достатъчни бяха няколко позиви, за да пламне цялата област. Насърчението на руската дипломация даде, от друга страна, голям полет на народните възжеления. Новият руски консул Сорокин току-що бе пристигнал с инструкции от Азиатския департамент да подготвява населението в Източна Румелия за едно съединение с България, което трябваше според известния руски план от 1883 г. да предшества детронирването на княз Александра. Сорокин, ученик на Игнатиева, славянофил с припадъци на екзалтация, изпълни ревностно своите инструкции: той не само поощряваше водителите на съединистическото движение, но в няколко тържествени случаи заяви открито на тълпите, че Русия одобрява агитацията за обединението на българския народ.“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.1, 1990)

И понеже Русия винаги е била „загрижена за добруването“ на България и „никога не се е месила“ във вътрешните ни дела, ще цитирам отново ония документи, предоставени от руския дипломатически агент в Русе, Якобсон:

„Секретно писмо на дипломатическия агент в България до генералния консул в Русчук от 1 юни 1884 г.

„Почитаеми господин Николай Дмитриевич, разногласията в Народната политическа партия в България

все повече се усилват. Петко Каравелов успя да привлече на своя страна мнозинството от своите политически дейтели, бивши привърженици на Драган Цанков. Опасявам се, че от това разцепление в партията може да се възползва **принц Батенберг** и да **сформира ново министерство начело с г-н Каравелов, с когото нито аз, нито моят предшественик г-н Йонин не се намираме в благоприятни отношения.** Иван Алексеевич от своя страна ни предупреждава относно радикалните елементи в България. Освен това от писмата на г-н Сорокин аз заключавам, че въпросът за присъединяването на Източна Румелия към Княжеството може да бъде разрешен в скоро време. По такъв начин **ние трябва да избързаем с отстраняването на принц Батенберг от страната** на основание на това, че по решение на нашето министерство отричането на принца от българския престол трябва да предшества обединението на Княжеството. Да се достигне отричането на княза при новото министерство начело с Каравелов аз смятам за твърде затруднено, да се прибегне обаче към нелегални мерки, за мен е нежелателно и едва ли такъв вид действия ще бъдат одобрени в Петербург.

Бидейки поставен в такова затруднено положение, имам честта да се обърна за съдействие към Ваше Превъзходителство, най-покорно молейки Ви, почитаеми господине, с всички зависещи от Вас мерки да действате на умовете на представителите на поверения Ви окръг в насока, че за императорското правителство е крайно желателно настоящото министерство на Драган Цанков да се поддържа с мнозинство в предстоящото извънредно заседание на Народно събрание.“ (стр.109) (Петков, Окупационный фонд основанный для устройства Русско-Дунайской области, 1892)

Властта в България е разделена. Както ще напише австро-унгарският дипломатически агент и генерален консул в София барон Бигелебен, „България днес се намира, подчертано от всеки друг път, под действието на едно двойно

управление, под ръководството на две съществуващи една до друга, действащи независимо една от друга, даже кажи-речи пренебрегващи се една друга власти: от една страна, тази на княз Александър, от друга – тази на г-н Кояндер“. Князът е успял „да консолидира популярността си в страната“, но в същото време „политически неспособното да мисли, необразованото ядро на днешната Камара се намира под все още мощното сред масите обаяние на Русия, която, „изхитрила се от опита на последните години“, е променила своята тактика, избягвайки внимателно намесата във вътрешните работи. Дипломатът оценява премиера Петко Каравелов, че въпреки почти ежедневните му посещения в руското агентство, той „е все пак повече българин, отколкото руснак и е способен евентуално да мами своя руски покровител там, където интересите на двете страни се разминават.“ (стр.453) (Тодорова, Стателова, & Попов, България в австро-унгарските дипломатически документи 1879-1885. т.1, 1993)

Междувременно интригите не спират - Кояндер, води политика на сближаване на Цанков и Каравелов, с мотива, че Александър Батенберг е загубил доверието на руското правителство, което пък възпрепятства бъдещо съединение с Източна Румелия, настройвайки и целия политически спектър срещу него (разбира се – не в полза на българския народ!). Руският дипломатически агент не се ограничава с политиците, той се опитва да спечели в своя подкрепа и българския военни (напр. Олимпи Панов, който по-късно ще играя немалка роля в руските планове!).

Тъй като не успява да убеди политиците да детронират княза, Кояндер пише писмо до директора на Азиатския департамент Иван Зиновиев, цитирано в „Авантюрите на руския царизъм“ (преводът и курсивът – мой – бел. съст.):

„Извадка от писмото на дипломатическия агент в София до директора на азиатския департамент Зиновиев.

19/7 юни 1885 г.

Дълбокоуважаеми Иван Алексеевич,

... Не мога да ви съобщя нищо утешително. Напротив, дължен съм да ви призная, че от ден на ден все повече и повече губя надежда да изтръгна нещо от българите. За съжаление освен лъжи, недоверие и **неприязн към Русия** тук аз не виждам нищо, поне в средите на тукашната интелигенция, ръководеща съдбините на един добър и всъщност симпатичен народ.

В писмото си до Николай Карлович от 20/8 май, аз дадох отчет за старанията си **да примиря Каравелов и Цанков предвид необходимостта, според мен, за България от отстраняването на княз Александър**. Усилията ми в тази посока се оказаха напразни вследствие **недоверието, което хранят българите един към друг и особено към желанията и намеренията на Русия...**

Тъй като не исках да му показвам (на Каравелов – бел. съст.), че на Русия би било изгодно да се избави от княза, аз също се въздържах от намеци за случилото се, но по настояване на Цанков бях длъжен един-два пъти да завържа разговор с президента по интересуващия ни въпрос. Каравелов се отърваваше с общи фрази и обръщаше вниманието ми върху това, че Цанков в печатния си орган не престава да се отнася враждебно както към депутатите от Народното събрание въобще, така и към членовете на настоящото правителство в конкретност. На забележката ми, че и вестникът на Каравелов не щади цанковистите, **министър-президентът ми даде обещание да прекрати нападите срещу тях, ако те дадат пример за това. Вследствие на това Цанков по мое настояване измени тона на своя вестник...**

За съжаление, от цялата тази история аз изнесох дълбоко убеждение, че ние не можем да разчитаме на нито един българин и че освен измами и лъжи от тях не трябва да се очаква нищо. От предишните ми писма ви е известно, че и Цанков, и Каравелов, и Стамболов в разговорите си с мен

настойчиво посочваха невъзможността да живеят с княз Александър и като че ли само чакат позволение от Русия да пристъпят към неговото отстраняване. Докато сега тези същите господа говорят за необходимостта да поддържат княза срещу Русия.

*След шестгодишно съществуване на самостоятелна България едва ли може да остане някакво съмнение в неспособността на местните елементи да създадат нещо стабилно или поне свястно. Да развращават народа нравствено водачите му умеят и се боя, че успяват в това. Но по-далече от това изкуството им не отива. Едва ли българите са в състояние да намерят в самите себе си средства за борба с вредните елементи, тъй като в средата на т.нар. интелигенция на страната няма достатъчно здрави сили да се противопоставят на демократизиращите начала, които довежда в княжеството **твърде широката свобода, предоставена веднага на полуграмотни диваци**, които чуждоземното иго е приучило към същата лъжа и двуличност и в чието мнение думата честност е синоним на глупост. По мое убеждение те няма да минат без странична помощ, а откъде и в каква форма тя ще дойде при тях, ако ние продължаваме да се въздържаме, е трудно да се предвиди...“.* (стр.5) (Павлович, Авантюры русского царизма в Болгарии Сборник документов, 1935)

Какво разбираме от това писмо?

Разбираме, че българите (не днес, а тогава), преки свидетели и участници в събитията, вече **изпитват недоверие и неприязън към Русия** и то само няколко години след „освобождението“. И това по думите на руски дипломат в секретно писмо до Азиатския департамент! Цитираните българи са хора, преки свидетели, а и участници в събитията! Кога пък се зароди това днешно русофилство, тази „вечна любов и признателност“ към братушките? Може би – една лъжа повторена сто пъти, наистина става истина?

Разбираме, че след „забележка“ на руския посланик, Драган Цанков, по онова време министър-председател, веднага променя политиката на списване на вестника, който издава! А се чудим днес на кохортата от платени медии и ботове, ретранслиращи открита или завоалирана руска пропаганда!

Разбираме, че водещите политици в България, наясно с измамната роля на Русия, поддържат Батенберг на трона!

Разбираме, че според Русия, на българите, които са неспособни да се справят сами „полуграмотни диваци“, е предоставена „твърде широка свобода“! А бе взимайте нагайката и започвайте! А ние ги мислим за братя ...

И докато Александър Батенберг, отново търси начини за решаване на кризата, чрез сближаване с Русия, Кояндер предлага на помощник-министъра на външните работи на Русия, Александр Влангали, четири възможни решения.

За тях четем отново в сборника, публикуван в Москва през 1935г., с предговор на Васил Коларов. Цитирам (преводът и удебеления текст – мой):

„Извадка от писмото на дипломатическия агент в София до помощника на министъра на външните работи Влангали.

16/4 август 1885 г.

Дълбокоуважаеми Александър Егорович,

Днес княз Кантакузин има разговор с княз Александър, за който считам за необходимо веднага да дам отчет на ваше превъзходителство.

Заговаряйки за сегашното положение на работите в България, князът попитал военния министър, как изглежда това в неговите очи, на което княз Кантакузин не можел да не му отговори, че според него работите се развиват лошо: в пресата и в училищата открито се проповядват социализъм и атеизъм; в армията и народа се води усилена антируска и анархическа пропаганда. При подобни условия пребиваването в България за всеки порядъчен човек е бreme и военният

министър признал на негово височество, че нито един от постове, които е заемал до настоящия момент, не му е изглеждал толкова тежък, като сегашния.

Княз Александър се възползвал от тези думи, за да изкаже още веднъж оплакванията си на своя събеседник от непоносимото положение, в което го поставя студенината на господаря император. „В България — каза князът — има две сили: Русия и аз и те трябва да действат в съгласие. При това условие всички тукашни дейци, като Каравелов, Цанков, Стоилов и прочие не значат нищо. Без съвместните действия на Русия и княза на сцената се появяват техните дребни страсти и честолубие, които неминуемо водят страната към анархия... Напълно съзнавам, че подобно положение не може да продължава и занаяпред: или трябва да ме допуснат в Петербург, или трябва да напусна България...“

Ще си позволя да изкажа няколко собствени съображения по повод на този разговор.

Най-добрият изход би бил наша окупация на страната и назначаване тук на руски генерал-губернатор с въвеждане на нашите закони в България. Не аз ще съдя дали е възможно, или не такова радикално средство, макар че примерите на Египет, Тунис и Босна се намират пред очите на Европа.

Вторият изход би бил отстраняването на княз Александър и неговата замяна с човек, напълно предан на нас и в никакъв случай с някой мошеник като Алеко паша, за когото, струва ми се, мечтае Каравелов. Смяната на династията може да бъде извършена само по наша инициатива, защото се убедих, че от българите в тази посока не може да се очаква нищо. Князът трябва да бъде извикан в Русия, където категорично да му се обяви волята на господаря да не се връща в България и да му се предложат пари. Новият княз е длъжен да започне с унищожението, с наша помощ, на различните видове „свободи“: на пресата, на

митингите, и т.н. За да управлява страната, ще бъде необходимо към него да се присъединят няколко способни и добросъвестни лица, защото ако ще ползва само местни елементи, той няма да бъде в състояние да направи нищо.

Третият изход е примиряването с настоящия княз при известни условия, например **съставянето на руско правителство начело с княз Кантакузин, прекратяване на действието на Конституцията и т.н.** За да го държим в ръце по-здраво, може да му отпускате добавъчна издръжка от окупационния фонд. Тук трябва да изкажа мнението, че е немислимо да останем с него в настоящите отношения. Трябва или да го отстраним, или да се сблизим с него. Сега ние го дразним безполезно, никак не му вредим, а между другото все повече и повече изправяме срещу себе си този най-важен след Русия фактор в България.

Накрая — четвъртият изход — да се отзоват оттук агентите и офицерите в случай, че самите българи не изпълнят **това, което ние считаме необходимо за тяхното благо, т.е., ограничаване на изброените „свободи“, унищожаване на различните „права“, които дава Конституцията**, като оставим на народа само контрола над финансите. Нашето изтегляне оттук вероятно ще доведе до анархия, а в края на краищата и към чуждестранна окупация — австрийска, румънска, турска... или наша...

От гледна точка достигането на желания резултат от всичките комбинации, които ми изглеждат възможни, най-лесната, но и най-рискованата е помирението с княза. Не аз ще съдя дали тази комбинация е възможна, но направеният от него опит, явно последен, би ни предоставил случай да извършим това без особен ущърб за нашето достойнство (Заб. **На оригинала на публикувания документ има забележка от ръката на Александър III. „Няма съмнение, че е настъпил моментът решително да действаме в България и да приключим с всички тези въпроси.“**). (стр.7) (Павлович,

Авантюры русского царизма в Болгарии Сборник документов, 1935)

Ще завърша тази глава, като повторя последните думи, изписани от руския император Александър III: *„Няма съмнение, че е настъпил моментът решително да действаме в България и да приключим с всички тези въпроси“*.

1883 - та... или що е то „Указ 1144“

Освобождение ли?

На тази година и на този Указ на българския княз ще отделим специално внимание – четейки тези редове, ще разберете защо!

Но ще започнем с датата 3-ти март, която се свързва от всеки българин със Санстефанския договор, поставил уж началото на новата българска държава. Пиша „уж“, защото за всеки историк, но и за част от познавачите е ясно, че Третата българска държава *de facto* започва да съществува на 13 юли 1878 г. (оставям за размисъл на останалите, както всъщност се случва тогава).

Договорът, подписан на 3 март, разгледахме в друга глава, тук ще разгледаме финансовата му страна. Както се казва, *„каквото и да ти говорят, знай, че става дума за пари!“* Ще цитираме отново части от него по изданието *„Принос към дипломатическата история на България 1878 – 1925 г.“* с автор д-р Б. Кесяков. (Кесяков, 1925)

В чл. 8 на този „прелиминарен“ (забележете – предварителен!) Договор между другото се казва:

„Чл. 8. Турската войска няма да пребивава повече в България и всички крепости ще се съборят на разноски на местното правителство. Високата Порта ще има право да разполага с военните припаси и други ней принадлежащи предмети, които са останали в крепостите, изпразнени по силата на примирието, сключено на 19/31 януари, както и

върху онези предмети, които се намират в крепостите Шумен и Варна.

До съвършеното образуване на туземна милиция, достатъчна за запазване на порядъка, безопасността и спокойствието, и на която числото по-късно ще се определи, чрез споразумение между Турското правителство и Руския императорски кабинет, **руските войски ще окупират страната** и в случай на нужда ще указват съдействие на комисаря. **Това военно завземане (окупация)** на страната ще има приблизителен срок от две години.

Числото на руския окупационен корпус състоящ се от 6 дивизии пехота, две дивизии конница, която ще остане в България след изпразването на Турция от Императорската войска, не може да бъде повече от 50 000 души; **окупираната земя ще тегли разноските за поддържането на тази войска.** Руската окупационна войска в България ще се съобщава с Русия не само чрез Румъния, но и чрез Черноморските пристанища Варна и Бургас, гдето тя през време на окупацията ще може да си направи нужните ѝ складове“

Само в този чл. 8 на договора, който считаме за национален празник, думата „окупация“ се споменава **6 (шест) пъти** и нито един път я **няма** думата „освобождение“! Поредният повод за размисъл.

И тъй като Санстефанският договор има прелиминарен (предварителен!) характер, той е ревизиран в Берлин на 13 юли 1878 г. По настояване от страна на Русия, съдбата на България отново е решена без присъствието на нито един българин! Методий Кусевич, тогава архимандрит и протосингел при Пловдивската митрополия, обръща публично внимание на подготвяните от Русия, Англия и Австро-Унгария несправедливости спрямо българския народ и организира подписки от всички земи, които да бъдат занесени до Берлинския конгрес – всичко това за съжаление останало без последствия!

Според чл. 6 на Берлинския договор *„временното управление на България“* до изработването на Органически устав (Конституция) на Княжеството трябва да бъде ръководено от **руски императорски комисар**. Турски комисар и консули на държавите, подписали Берлинския договор, имали задачата да му оказват съдействие и да наблюдават за хода на временното управление. След изготвянето на Органическия устав (Конституцията) следвало да се пристъпи веднага към избор на български княз. В чл.7 на Договора допълнително е уточнено: *„Щом князът стъпи на престола, новото устройство ще влезе в сила и княжеството ще започне да упражнява напълно своята автономия“*. – Защо подчертавам този текст, ще разберам малко по-късно!

Чл. 22 на Берлинския договор намалява времетраенето на руската окупация от 2 години на девет месеца и изрично задължава Русия да изтегли всичките си войски от България след изтичането на този период. В българската социалистическа и постсоциалистическа историография този период е наричан *„Временно руско управление“*, докато във всички официални руски архивни документи, а и в българските дипломатически преписки до 9 септември 1944 г. директно е означаван като *„Руска окупация на България“*. В тълковните речници, понятието „окупация“ има по-скоро негативен характер и с него се означава *„задържане на територия и военен и административен контрол върху нея“* – малко по-различно от „безкористно освобождение“, нали?

В Берлинския договор е пропуснато да се посочат задачите на окупационните руски войски, като и не е уточнено, кой ще ги издържа. В Санстефанския договор в чл. 8 под *„страна“* се разбира България, която според чл. 6 на този Договор е определена да бъде автономно, поданно княжество, заемащо почти изцяло частта от територията на Балканския полуостров, върху която се е разпростирала Българската екзархия (нещо невъзможно, с което Русия е била наясно,

имайки предвид подписаните от нея договори в другите велики сили). Разделянето на предвиденото първоначално единно княжество на две, не е взето в предвид в Берлинския договор по отношение на издръжката на окупационния корпус. Останало е условието той да бъдат издържан от *„страната, заета от него“*, но на практика страните вече били две.

Управител на завзетите земи, съставляващи бъдеща България съгласно Санстефанския и Берлинския договор, е трябвало да бъде руският императорски комисар. Но според Берлинския договор, под България вече се е разбирало само Княжество България. Комисарят е бил главнокомандващ на руските окупационни войски и в Източна Румелия, и съгласно Договора те е трябвало да се издържат от нея. В чл.19 на този договор се уточнява: *„На Европейската комисия ще се възложи да управлява в съгласие с Портата финансите на областта до изработването на новата организация.“* Именно тази комисия е трябвало да се погрижи и осигури издръжката на окупационните войски в Източна Румелия, но това не е указано изрично в Договора.

Руското правителство видяло грешката, която е допуснало с приемането на чл. 22, като не е прецизирало текста за издръжката на окупационните войски и по-късно се опитва да реши по някакъв начин възникналия въпрос. В изпратената на 24 юли 1878 г. на комисаря Дондуков-Корсаков трета инструкция, е отбелязано:

„Имайки предвид, че според чл. 22 на споменатия (Берлински) договор всички разноски за издържането на окупационния корпус трябва да бъдат отнесени към средствата на двете определени провинции, необходимо е Ваше сиятелство да се погрижи за сумите, необходими за издържането на частите от нашите войски, които ще се настанят в Южна България, да се води отделна сметка от сумите, необходими за издръжка на частите от войските, които ще бъдат разположени в Северна България. За

осигуряване на получаването на първите суми, разбира се би било по-удобно при сдаване от нашето управление на европейската комисия на делата, отнасящи се до финансовото управление на страната, да се удържи от доходите на областта - вече събрани с посредничеството на нашите власти, цялото количество пари, което според разчетите ще е необходимо за издръжка на нашите войски и администрацията за цялото време на пребиваването им в страната. Но ако изпълнението на това предложение се окаже невъзможно, пред вид, че доходите събрани от нашите власти са незначителни, тогава Вие ще възложите на командващият нашите войски в Южна България, който по това време ще бъде началник на местното управление, както бе казано по-горе, да се споразумее с европейската комисия относно начина на своевременното изплащане от доходите на областта на сумите, необходими за издръжка на нашите войски и администрация. “ (Гербов, 2015)²⁷

Руският император Александър II, наричан „Освободител“ (без връзка с нашето „освобождение“, но пък доста удобно за някои), назначава за ръководител на временното управление в България, а след Берлинския конгрес - на Княжество България, княз [Александър Дондуков-Корсаков](#)²⁸. Той получава длъжност „руски императорски комисар“. След изтеглянето на редовната руската армия, императорският комисар става главнокомандващ на окупационния корпус.

След избора на законен български владетел в лицето на княз Александър Батенберг, княз Дондуков-Корсаков, изпълнил мисията си, напуска страната. На 31 януари 1880 г., вече бившият руски императорски комисар, като

²⁷ <https://www.forumnauka.bg/topic/17896-okupatsionniyat-dlg-na-blgariya-km-rusiya/>

²⁸ https://bg.wikipedia.org/wiki/Александър_Дондуков-Корсаков

главнокомандващ на окупационните войски, изпраща на военния министър и на управителя на Министерството на финансите на Русия ведомостта с данните за издръжката на войските – общата сума се равнява на 24 312 900 рубли.

В писмото между другото се казва:

„С писмо от 31 август 1879 г., с № 4095 Ваше Високопревъзходителство ме уведоми, че в дневника на комисията, учредена за разглеждане на кредитите по военно време, е разпоредено: да ми бъде възложено да съобщя по какъв начин ще бъде овъзмездена хазната относно разходите за издръжката на окупационния отряд в Княжество България и Източна Румелия, които на основа на XXII гл. от Височайше ратифицирания на 15 юли 1878 г. Берлински договор трябва да бъдат отнесени за сметка на страната. ...

1. *От приложената ведомост... стойността, заедно с доволствието, ще бъде около 24 и половина милиона.*

2. *За попълване на държавния дълг, Българското Княжество, току що възродило се, все още не укрепнало от предишното турско владичество и силно пострадало по време на миналата война, за да попълни държавния дълг трябва да обложи обеднялото народонаселение със специални данъци още в самото начало на своето съществуване ...*

3. *При разглеждането и многостранното обсъждане на посочения дълг в палатата на представителите, могат да се появяват много недоразумения, в частност, ако се вземе под внимание стойността на различните материали и продукти, които са били изготвени от Полевото интендантство по време на военните условия на твърде високи цени и след това са оставени на склад за продоволствие на войските по време на окупацията. Тези недоразумения могат да станат още по-големи под влияние на чуждестранните агенти, които, разбира се, няма да закъснеят да се възползват от всяко средство, за да охладят възвишените чувства на българския народ към нашия Цар Освободител и към цяла Русия.*

Споменатият горе дълг на България и Източна Румелия за тях е огромен, докато за Русия той е незначителен, в сравнение с жертвите, които нашето правителство даде за освобождението на родствениите ни по кръв братя. ...

Поради това се считам длъжен да ходатайствам от Княжество България да бъде снет лежащия на него дълг. ...

Уведомявам Ваше високопревъзходителство за това свое заключение и имам честта да помоля покорно, да ходатайствате пред господаря император, лежащият върху Княжество България и Източна Румелия наш дълг, съставляващ сумата, отбелязана в споменатата по-горе ведомост, да им бъде дарен.“ (стр. 436) (Овсяный, 1905)

От писмото на Дондуков-Корсаков ясно се вижда разминаването на намеренията, заложиени в чл. 8 на Санстефанския договор, с тези в чл. 22 на Берлинския договор. Тези намерения са добре разяснени в инструкцията, изпратена на руския комисар на 24 юли 1878 г.: „всички разноски за издържането на окупационния корпус трябва да бъдат отнесени към средствата на двете определени провинции“, а не да бъдат търсени впоследствие от Княжество България и Османската империя. По редица причини това не е било реализирано и окупационните руски войски са били издържани от бюджета на Русия. А там, в държавния апарат е имало загрижени чиновници, които след като са направили ревизия на „кредитите по военно време“ са поискали да бъде обяснено „по какъв начин ще бъде овъзмездена хазната относно разходите за издръжката на окупационния отряд в Княжество България и Източна Румелия“.

Дондуков, все пак разбира затрудненото положение на една новосъздадена държава и предлага вариант да се излезе от положението - имайки предвид размера на сумите, сравнен с възможностите на империя, като Русия, предлага на правителството, да „ходатайства“ пред Императора, сумите по тези финансови задължения, да бъдат „дарени“, разбирай

опростени на младото Княжество България. Намеренията му по отношение на новосъздадената държава, може би са били най-добри, но не бива да пропускаме и предвиждането, че населението ще бъде притиснато с изключително високо финансово бреме, за да се плати издръжката, и да се *„охладят възвишените чувства на българския народ към нашия Цар Освободител и към цяла Русия“!*

За разлика от граф Игнатиев, а и много други руски политици, които искали да обвържат финансово млада България с дългове и плащания в един „материален възел“, с който да я направят максимално зависима от русия, Дондуков май бил единственият, който препоръчал опрощаването на всякакви финансови задължения. Но ние се кланяме на граф Игнатиев, че и паметници му вдигнахме!

Каквото и да ти говорят, става дума за пари

Александър Батенберг заминава на посещение в Русия, за което Симеон Радев, в *„Строителите на съвременна България“* пише:

„Заминавайки от Русия, князът направи още една голяма грешка: вместо да заповяда на Соболева да се върне в София, той му разреши да остане за известно време в Петербург под предлог да уреди някои висящи въпроси между България и Русия.

Между тия въпроси на първо място стоеше окупационният дълг спрямо Русия. Княз Александър претендираше, че покойният цар Освободител бе му обещал, че ще опрости тоя дълг на младото княжество, но не се намери в руските архиви никакъв документ, който да отбелязва това намерение на императора. Докато царят бе жив, наистина какво напомване не биде направено в София от страна на руското правителство, но може би то чакаше,

щото българските министри да се сетят сами. На 19 ноември 1881 г. руският дипломатически агент подаде за пръв път на българското правителство една нота, с която го канеше да се занимае с въпроса за обезщетението, за което една комисия в Петербург бе вече приготвила документите. Тази нота остана без отговор. Два месеца по-късно, на 14 януари, Хитрово поднови своите постъпки; тоя път българското правителство му отговори, че само камарата е компетентна да се занимава с въпроси от финансов характер. Камарата се свика и записана в други работи, не помисли за дълга спрямо Русия. През време на своето пребиваване в Русия Соболев реши сега да свърши тоя въпрос, както той го разбираше. Управляющият Министерството на външните работи Кирияк Цанков, нарочно повикан в Петербург, подписа конвенцията. Соболев излага в „Русская старина“ употреблението, което той искаше за сумите от окупационния фонд. [*Сп. „Русская старина“ (1870–1918) — ежесмесечно историческо издание в Петербург. Основател - М. И. Семеvски. Публикува много документални материали, спомени, записки и др. - Б.р.]

Ако бъде сключена конвенция, съгласно с моето предложение, разсъждаваше той, Русия в течение на 12½ год. ще получава от България по 2 милиона лева годишно. То ще бъде една сила в ръцете на руското правителство. То ще бъде един материален възел, който ще съединява до известна степен взаимните интереси на Русия и България. Сетне ще дойде редът на Източна Румелия. Когато Румелия се слее с България, руското правителство ще предяви ново искане от 25 милиона, тъй щото всъщност това правителство ще разполага ежесгодно в течение на 25 години с два милиона лева. Това ще бъде материална сила в неговите ръце. Тая сила може да се употреби, за да се закрепят връзките на България с Русия. Ще бъде възможно да се учредят в София добри висши училища за момчета и девойки и да се подготви цяло поколение в руски или по-вярно в общославянски дух. Ще може да се

развие руското и българското параходство по Дунава и да се ослаби германизацията на бреговете на тази река. Може най-сетне за тия нужди да се похарчат всичко 15 милиона, а останалите 35 милиона да се употребят за флота в Черно море — с една дума, за създаването на могъществото ни близо до Босфора. (Радев, Строителите на съвременна България, т.1, 1990) (стр.738) (Русская старина, 1886, септември)

Някои ще кажат, че Симеон Радев е писател, затова нека да видим източниците му: в същия брой на „Русская старина“ от 1886, на стр. 736 четем статия на Леонид Н. Соболев, **руски генерал, назначен български министър-председател** на седмото ни правителство през 1882-1883 г., през т.нар. „Режим на пълномощията“. Като такъв, същият води политика на трайно икономическо, политическо и военно обвързване на България с Русия. За целта налага подписването на дълго отлаганата от предишните български правителства **„Конвенция по окупационния дълг“**. Цитирам руското издание в мой превод, но прилагам и [линк към оригинала](#)²⁹:

„Наистина, трудно е да се предположи, че признателността на българите към Русия е толкова голяма, че са готови да понесат всичко..., като в забележка по черта пише, цитирам: 4) Това е мнението на Княза и консерваторите. Русия, сякаш винаги е показвала своето безкористно отношение към християните в Турция... Русия придоби значението на велика държава освободителка. Но няма как да не съжалиш за това, че се завързват само морални връзки. Тези връзки, при господстващата неблагодарност в политиката се късат лесно. Трябва да има няколко материални възела. Такива трябва да бъдат от Гърция (т.е. от Турция) да се вземе малък остров в архипелага, от Румъния – устието на Дунава, от България – Бургас. С това няма да обидим нито Гърция, нито Румъния, нито България. Но ще

²⁹ <https://runivers.ru/lib/book4646/199668/>

имаме на Балканския полуостров материални възли, здраво завързани. Както е известно, България и Източна Румелия дължат на Русия 50 000 000 фр. за окупацията 1878-1879гг. Дългът за това не са платили. Князът уверяваше, че покойният император Александър II му подарил тези пари и поръчал да ги събере от българите. Негово височество, както той ми обясни, безкрайно съжалява, че императорът не успял да остави писмен документ за правото да получи частта като дял на Българското княжество. Руското министерство не знаело за такава воля на своя монарх и очаквало, кога България ще си спомни за дълга. За да напомни за дълга, руското правителство заявило на българското, че му опростява лихвите по него. Князът и неговите министри мълчали. ...Гр. Начович, Греков, Стоилов и компания направиха кисели физиономии, когато разбраха какво искам...Но им заявих, че ще постигна своето искане и изразих убеждение, че народното събрание ще утвърди конвенцията за изплащане на дълга. Греков много се озлоби, когато **посмах да му кажа, че от 25 000 000 фр. дължими от княжеството на Русия, могат незабавно да потеглят 18 000 000 фр., намиращи се в резервния фонд.** ... Ако бъде сключена конвенция съгласно предложението ми, то **Русия, в продължение на 12 ½ години ще получава от България по 2 000 000 фр. на година.** Това ще бъде сила в ръцете на руското правителство. **Това ще бъде материалния възел, който за 12 ½ години ще съединява взаимните интереси на Русия и България.** А след това ще дойде реда на източна Румелия. **Когато Румелия се слее с България, руското правителство ще предяви ново искане за 25 000 000 фр., така че по същество, това правителство ще разполага, в продължение на 25 години ежегодно по 2 000 000 фр. това ще бъде материална сила в неговите ръце.** Тази сила, може да се използва с цел укрепване връзката на България с Русия...“ (Русская старина, 1886, септември)

Край на цитата. Така Русия, разширявайки своята власт в княжеството, си гарантира, че България ще бъде дългосрочен неин длъжник, **плащайки в буквалния смисъл за освобождението си**. Разбирайки обаче, че тази огромна за времето си сума, не може да бъде изпратена в Русия, същия предлага, част от нея да се използва за създаването на руски училища в България, както и за засилване на руския черноморски флот. Идеологическо завладяване, което по-късно ще бъде наречено „**Пета колона**“³⁰ и което, виждаме днес, струва много повече, а цената му плащаме буквално до днес! **Да забелязвате и следа от безкористност?** Или каквото и да Ви говорят руснаците, знайте, че става дума за пари! За много пари! Това за парите го виждаме и днес по различните руски проекти в България. Но тогава ставало дума разбира се за територии – **Бургас, малък „възел“** (по думите на Соболев, който по това време е „министър-президент“, т.е. управлява България от името и май - в полза на Батюшката!).

Искат Бургас, за да може по завета на Петър I, Черно море да стане някога „*вътрешно руско*“! Че и **50 000 000 златни франка за 25 години**, и да сме им вечно благодарни. И днес, пра- пра- пра- правнуците на тези искат да продължаваме да сме им благодарни. За какво бе!!! Старо правило е – **Имperiите не освобождават!** Да сте видели някога „добра империя“, която някога да е освободила някого?“

„*Equō nē crēdite, Teucrī! Quidquid id est, timeō Danaōs et dōna ferentēs!*“

„*Не вярвайте на коня троянци! Каквото и да е, страхувайте се от данайците, дори когато ви носят дарове!*“.

За Троянския кон говори Виргилий, но май важи и за Русия във всички времена. Ако дава нещо, знайте, че ще иска много повече! Вижте народите, които някога е „освободила“,

³⁰ https://bg.wikipedia.org/wiki/Пета_колона

вижте зависимостите им и стойте далеч! Вълкът кожата си мени, но...

Чисто злато...

И тъй като се спекулира на колко злато се равнява този дълг, справка в нумизматиката показва, че най-разпространените тогава „златни Наполеони“ - монети от 20 франка, съдържат точно 5,807 гр. чисто злато. (40 франковите - съдържат точно 2 пъти повече злато, така че видът на монетите не е от значение). 50 000 000 франка отговарят на 2 500 000 монети от горепосочените, или точно **14 тона и 517,5 кг чисто 24 каратово злато!** Проста сметка, която всеки в началното училище може сам да си направи! **14,5 тона злато!** Че ние сме си платили няколко „освобождения“ в аванс! Не че по време на Соца „братушките“ не са ни прибрали 2-3 пъти повече, както ще видим по-нататък!

А тук е мястото да споменем и друг, малко известен факт. Няколко години по-рано, през 1867 г. (тогава инфлация няма - има златен стандарт), същият руски император Александър II, [продава на САЩ](#)³¹, целия полуостров Аляска за сумата от [7 200 000 долара](#)³². Ще попитате – каква е връзката? Почти никаква, защото вече е излял парите! С изключение на „дребен“ факт – един златен долар е имал 90% златно съдържание или е съдържал 1,505 гр. злато. С други думи, цялата сделка се развива на **10 836 кг злато**. Няма 11 тона! А България – **14,5 тона! За издръжка на окупацията!** Че да си бяхме купили Аляска с тия пари!

³¹ <https://www.loc.gov/collections/meeting-of-frontiers/articles-and-essays/alaska/the-alaska-purchase/>

³² <https://www.archives.gov/milestone-documents/check-for-the-purchase-of-alaska>

Но тъй като сме изпуснали тази изгодна сделка, да чуем отново безпристрастния Симеон Радев:

„Руският историк Татищев говори с възхищение за тоя план на Соболева. Идеята бе наистина много умна от руско гледище. „Има основание да се мисли, пише Татищев, че генералът имаше предвид и други гаранции от чисто политическо естество, осъществението на които би послужило за надеждна гаранция за това, че България в никакъв случай няма да се отклони занаяпред от пътя, посочен ней, колкото от признателността към Русия, толкова и от истинското ѝ разбиране на собствените ѝ нужди и ползи. При съществуването на означените гаранции самият въпрос за личните предпочитания на княза щеше да стане въпрос второстепенен и не би могъл да влияе на характера на взаимните отношения между Русия и България.“ В какво се състояха тия гаранции, Татищев не казва. Но от неговите заключения се вижда, че те щяха да поставят княза под един организиран руски контрол, нещо като протекторат.“ (ако не вярвате на Симеон Радев - вижте Татищев - стр. 382).

Уточнявам: Сергей Спиридонович Татищев (1846-1906) е влиятелен руски дипломат, историк и публицист, изразяващ официалната руска политика. Да видим още един цитат от същата книга *„Изъ прошлого русской дипломатии. Исторические изследования, С. С. Татищев. Санкт-Петербург. изд. А. С. Суворина. 1890.“*

Аз ще добавя нещо към по-горе написаното: на стр. 503 в същата книга на С. С. Татищев има нещо потресаващо, което обаче осветлява изцяло руската политика в ония години:

взглянуть опасности въ лицо и, сознавъ ошибочность прежнихъ воззрѣній своихъ на Болгарію, отрѣшиться отъ всякаго сочувствія въ этой странѣ, правителямъ ея и населенію, признать въ нихъ заклятыхъ враговъ своихъ, тѣмъ болѣе непримиримыхъ, чѣмъ значительнѣе оказанныя имъ нами благодаренія. Убѣдясь въ предательствѣ и измѣнѣ болгаръ, намъ слѣдуетъ и обращаться съ ними какъ съ врагами, не утѣшая себя мнимымъ различіемъ между настроеніемъ народа и вождей его, такъ какъ въ политикѣ каждый народъ отвѣчаетъ за свое правительство. Все, что было сдѣлано Россіею для Болгаріи, должно быть раздѣлено. Цѣлю нашихъ усилій должна быть не „цѣлоушная“ Болгарія, а раздѣлъ даже нынѣшняго княжества между сосѣдями его: румынами, сербами и греками, за исключеніемъ широкой полосы вдоль Чернаго моря, которую Россія можетъ искать оставить за собой. Словомъ, мы въ правѣ поступить съ Болгаріей, измѣнившюю намъ и предавшюю на сторону нашихъ противниковъ, какъ поступили съ Польшею, расчленивъ, раздавивъ ее, стереть съ лица земли, въ назиданіе всѣмъ прочимъ племенамъ, населяющимъ Востокъ, въ доказательство того, что позорный и бѣдственный конецъ ждетъ всякій славянскій народъ, что дерзнетъ поднять руку на великую Россію.

Тойкаме ни тѣло та речкекѣ враждобасты? Я агаро ва туманъ

Прилагам факсимиле от стр. 503

В мой перевод:

„Убеждавайки се в предателството и измяната на българите, ние следва да се отнасяме към тях като към врагове, без да се утешаваме с мними различия между настроението на народа и неговите водачи, тъй като в политиката, всеки народ отговаря за своето правителство. Всичко, направено от Русия за България, трябва да бъде развалено. Цел на нашите усилия трябва да бъде не „целокупна“ България, а подялба дори на сегашното княжество между неговите съседи: румънци, сърби и гърци, с изключение на широка ивица по Черно море, която Русия да остави за себе си. С една дума, ние сме в правото си да постъпим с България, която ни измени и се присъедини към

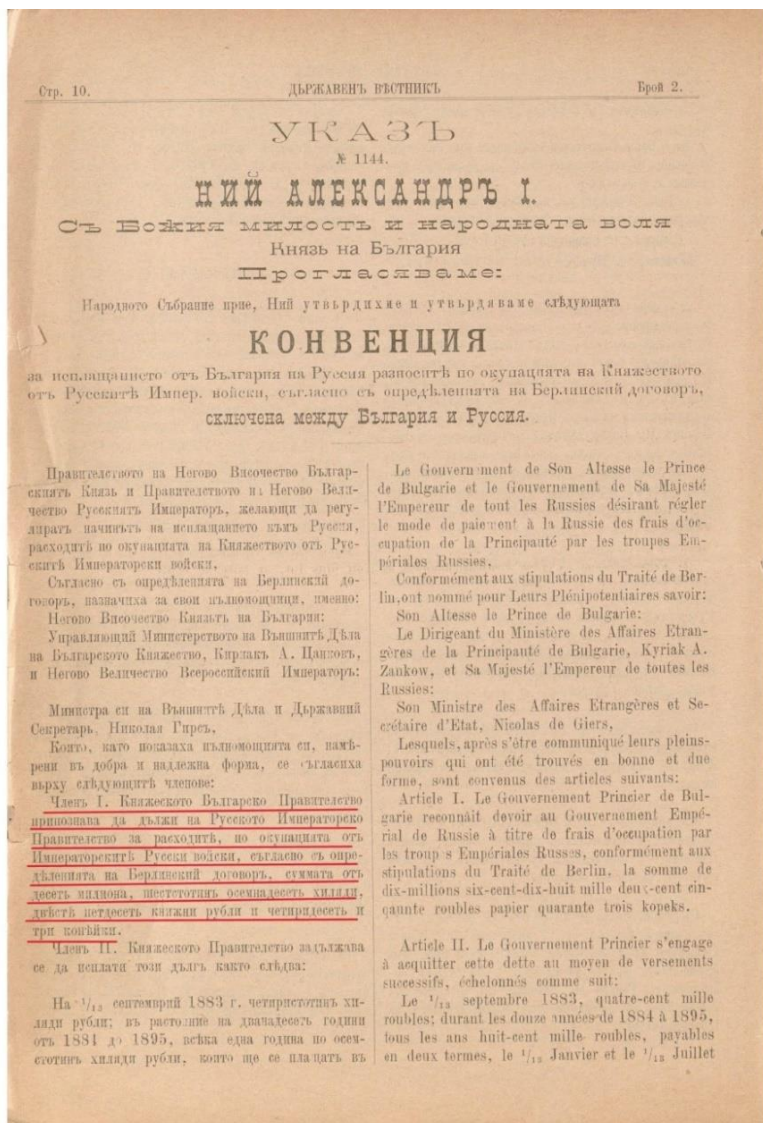
страната на нашите противници, както постъпихме с Полша - да я разчленим, да я размажем, да я изтрием от лицето на земята, за назидание на всички останали племена, населяващи Изтока, за доказателство на това, че позорен и бедствен край очаква всеки славянски народ, който дръзне да вдигне ръка срещу велика Русия.“ (Татищев, 1890)

Това е руската официална дипломация! Не подлежи на коментар!!! Или по-скоро оставяме коментара на българските русофили! Сигурно ще измислят някакво умопомрачително обяснение в стил – „Да, но Америка...“! И ще добавят Сорос!

Така, по настояване на Леонид Соболев е утвърдена „Конвенция за изплащане от България на Русия разносните по окупацията на Княжеството от руските императорски войски, съгласно с определението на Берлинския договор“. Подписана в Петербург на 16 юни 1883 г. В отсъствието на княз Александър I Батенберг, същата е утвърдена в парламента само с 6 гласа против (?!), като единственият депутат, който направил изказване заявил, че по нея няма какво да се разисква, защото нямало българин, който да не приема задълженията на страната към освободителката Русия.

Народното събрание упълномощава правителството „да изплати този дълг, ако намери възможно, и в по-кратък срок“. С **Указ на княз Александър Батенберг № 1144 от 1883 г.**, Конвенцията е публикувана в „Държавен вестник“ бр. 2/1884 г. В него ясно се казва:

„Член I. Княжеското Българско Правителство припознава да дължи на Руското Императорско правителство за разходите по окупацията от Императорските Руски войски, съгласно с определенията на Берлинския договор, сумата от десет милиона, шестстотин осемнадесет хиляди, двеста петдесет книжни рубли и четиридесет и три копейки.“

10 618 250, 43 рубли! Хайде пак малко счетоводство - една книжна рубла по онова време е фиксирана на 2,64 франка. Или общата сума е равна на **28 032 180 франка**. Пак

ще напомня: в монета от 20 франка, златото е точно 5,807гр. - всеки може да изчисли сумата в чисто 24 к. злато!

Тъй като в мрежата циркулират некачествени копия от Указа, даващи повод за спекулации, прилагам оригинал на Държавен вестник, бр. 2, 10 януари 1884 г., стр. 10.

Изплатен или опростен? Или...

Някои историци твърдят, че такъв дълг не е изплащан или че е изплатен частично, че е опростен великодушно от Русия, че било нещо друго! Аз не знам! Не съм бил там!

Но... Дали да не видим, какво казват съвременниците – напр. [Димитър Маринов](#)³³, общественик и създател на Етнографския музей в България, автор на много произведения, разбира се забравени чак до 1989 г.. Едва през 1992 г., те са преиздадени в цели 5 тома от изд. „Изток-Запад“. Но за да не бъдем упрекнати в някакъв по-различен - „демократичен“ прочит, ще цитирам оригинала на книгата „*Стефан Стамболов и новейшата ни история (Летописни спомени и очерки)*“, издадена в София през далечната от нас, но много близка до онези събития, 1909 година. (Маринов, 1909)

В отделна глава озаглавена „*Изплащане на окупационния дълг към Русия*“, Димитър Маринов описва многозначителна случка в българската история, случка, която не само потвърждава, че дълг е имало и той е „ОКУПАЦИОНЕН“, но и показва Стамболов в ролята на ловък държавник, бранещ всячески интересите на България, и затова недолюбван не само от българските русофили, но най-вече - от официална Русия!

³³ https://bg.wikipedia.org/wiki/Димитър_Маринов

„Помним, че руското правителство беше принудило нашето правителство през време на пълномощията да признае, че ние дължим на Русия една сума от 10 618 250 рубли, която произхожда от окупацията и някои други разноси. От тая сума България беше изплатила една по-голяма част и оставаше още за доизплащане.

Върху моралната страна на тоя окупационен дълг се говори в самите документи на тайната архива руска (страници 22-27) и няма нужда да излагаме тук тая неморалност. Тая останала сума руското правителство бе се забавило да я иска, като искаше, види се, с нея да ни държи вечни длъжници...

Чрез германския дипломатически агент г. Вангенхайм, който застъпваше и руските интереси³⁴, то поиска тоя остатък. ... Стамболов отговори, че ще изплати тая сума веднага, само да направи справка. Справката бе направена и се указа, че дългът ни към Русия за окупацията възлиза на три милиона и половина рубли, а не на четири милиона, както гласеше писмото. Стамболов повика Вангенхайма и му отговори, че сумата ще бъде платена, само с едно условие: да бъде поискана официално с писмо и да бъде указано, от де произлиза разликата в руската сметка от 500 000 рубли, понеже според официалните документи в българското финансово министерство се установява, че тоя остатък е само 3 500 000 рубли. Вангенхайм изпълни туй искане на Стамболова. Той писа официално писмо на бланка от руското дипломатическо агентство и същевременно съобщи, че разликата от 500 000 рубли е погрешна. Сметката на Стамболов е вярна. Стамболов веднага се разпорежи и на 8/20 март 1890 год. исканата сума бе връчена на Вангенхайм,

³⁴ На 6 ноември 1886 г., Русия, в лицето на императорския пратеник ген. Н. Каулбарс, прекъсва дипломатическите отношения с България и нейните интереси се представляват от Германия – бел. съст.

който даде нуждната разписка за сумата от три милиона и половина рубли или 8 867 000 лева златни, които е той получил от българското правителство в качеството си на представител и защитник на руските интереси в България за сметка на руското правителство от окупационния дълг, по заповед на руското правителство“. Когато парите бяха броени, и разписката получена, Стамболов не можеше да скрие своята радост.

„Още една плесница за руската политика и дипломация! Извика той пред самия Вангенхайм. „Палочниците нямали право да разполагат с народния имот, защото са незаконни управници и неспособни! Ако палочниците не могат да разполагат с народния имот, нито да го залагат, а могат и имат право да изплащат на Русия батакчийски вересии! Логика нали?“... „С това – прибави Стамболов, Русия дойде косвено, та призна законността на положението. Защото едно неспособно и незаконно правителство не може: нито да прави дългове, нито пък да изплаща такива. Веднъж признато, че може да плаща дългове, от само себе си следва, че може и да прави такива – следва, че то е законно и способно. Русия нямаше да се обръща към днешното правителство да иска изплащането на някакви си дългове, ако го признаваше действително за незаконно.“

Тия възгледи възприе и самия Вангенхайм, па и всички дипломатически агенти, и ги съобщи на веднага на своите правителства... и всички се съгласяваха в тая главна мисъл, че Русия с искането и приемането на тая сума от окупационния дълг само признало това, което до сега упорито е отказвало, а именно правоспособността и законността на днешното правителство и на положението в България... „Стамболов от всичко нещо умеє да печели победи за каузата на своята политика...“ (Маринов, 1909)

които имаше Стамболов, а тия, които можа да изнесе съдствената власт, и които признахъ самитѣ обвиняеми — тогава мълкнахъ всички.

Отъ Паницовото дѣло имаше голямо безпокойствие въ Цариградъ. Поради това д-ръ Вълковичъ още прѣзъ м. февруарий бѣ дохождалъ въ София, за да се запозна по изблизо съ дѣлото. Той се върна и занесе успокоение. Така също бѣхъ безпокойни и иностранныѣ агенти въ София, но Стамболовъ ги успокои.

Слѣдъ свършването на това шумно дѣло, всичко утихна, и всичко влѣзна въ прѣдшния си редъ.

Изплащаніе на окупационния дългъ къмъ Русия.

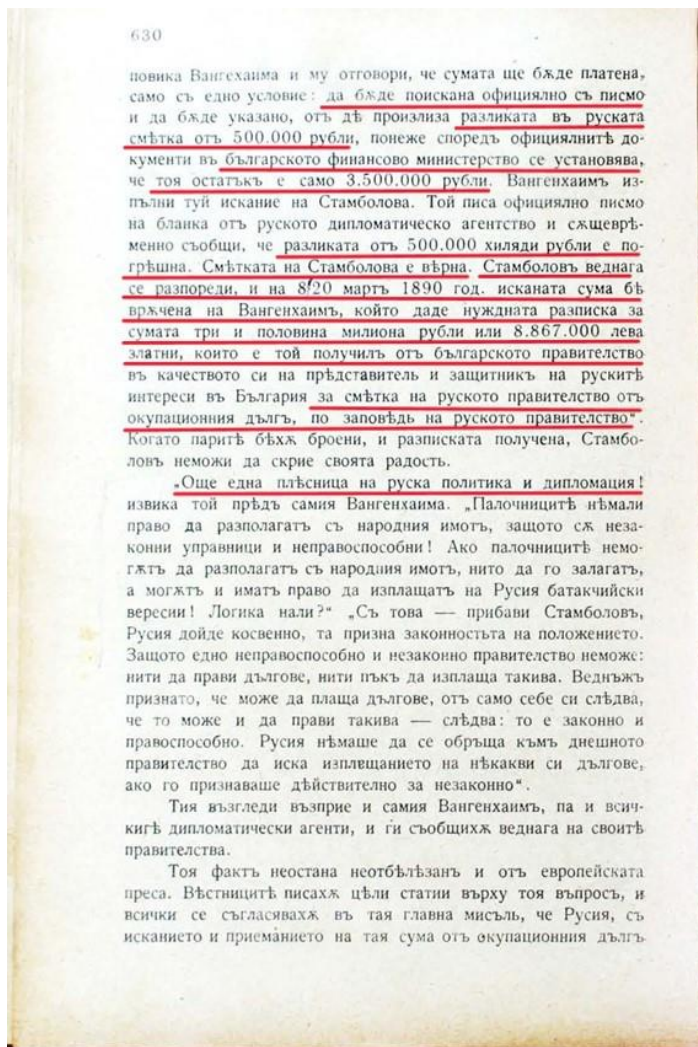
Помнимъ, че руското правителство бѣше принудило нашето правителство прѣзъ време на пълномощията да признае, че ние дължимъ на Русия една сума отъ 10.618.250 рубли, която произхожда отъ окупацията и нѣкои други разноси. Отъ тая сума България бѣше изплатила една по-голяма частъ и остояще още за доизплащаніе.

Върху моралната страна на тоя окупационенъ дългъ се говори въ самитѣ документи на тайната архива руска (страници 22—27) и нѣма нужда да излагаме тукъ тая призната неморалностъ. Тая останала сума руското правителство бѣ се забавило да я иска, като искаше, види се, съ нея да ни държи вѣчни длъжници.

Когато българското правителство сключи проектирания заемъ отъ 50 милиона лева и облигациитѣ бѣхъ допуснати официално на бурситѣ въ Виена и Лондонъ, което, както видѣхме по-горѣ, съставляваше едно морално поражение на руската дипломация, руското правителство, като неможеше да стори нищо на Австрия и Англия, пожела да удари насъ. Тогава то се сѣти, че има да зима отъ насъ нѣкаква сума отъ окупационния дългъ, който бѣше: и въ насъ и въ тѣхъ забравенъ. Чрѣзъ германския дипломатически агентъ г. Вангенхаимъ, който застъпваше и рускитѣ интереси, то поиска тая остатъкъ. Вангенхаимъ имѣ лична срѣща съ Стамболова и му посочи официалното писмо отъ Петербургъ. Стамболовъ отговори, че ще изплати тая сума веднага, само да направя справка. Справката бѣ направена и се указа, че дългътъ ни къмъ Русия за окупацията възлиза на три милиона и половина рубли, а не четири милиона, както гласѣше писмото. Стамболовъ

Така значи - не само дългът е изплатен докрай в брой с оставащите 8 867 000 златни лева, но и Русия, която след Съединението през 1885г, извършено против волята и интересите ѝ, е скъсала едностранно дипломатическите отношения с България и предизвикала Сърбия да ни нападне,

признава настоящето българското правителство за законно!

Как да не му спретнеш на тоя вироглав Стамболов една „мокра поръчка“. И за пореден път да напомня факта, че една златна монета от 20 лева (равни на 20 френски Наполеона),

съдържа 0,19 унции чисто злато, т.е. последната „вноска“ се равнява на 443 350 монети с общо тегло 2,575 тона чисто злато!

Безплатно и безкористно „Освобождение“! Няма що... Прилагам факсимиле от оригинала (стр. 629-630 – Димитър Маринов – Стамболов, 1909 г.).

Както винаги, ще се намерят читатели, чийто коментар ще започне с думите: „Може би е така, обаче...“. Тук ще ги прекъсна. Вместо „обаче“, ще се обърнем към още един **УБЕДИТЕЛЕН** източник, който не може да не е достатъчно достоверен - **Българската Народна Банка**, през която биха минали подобни плащания. Да видим какво показват документите. В издание в три тома на **БНБ** от 2009 г. – „**История на външния държавен дълг на България 1878-1990, част 3**“, БНБ, 2009 четем:

*„...България се оказва в обсега на заемната политика с акта на самото възстановяване на своята държавност. Създаденото по силата на Берлинския договор от юли 1878 г. васално на султана трибутарно княжество, както и статутът на Източна Румелия автоматично поставят България в положението на дебитор към кредиторите на сюзерена в Константинопол. Към това се добавя и **изплащането на окупационен дълг към Русия**. Значителни средства обвързват българското княжество с изпълнение на задължението по Берлинския договор за дострояване и свързване през българска територия на Източните железници по направлението Виена - Белград - София - Константинопол, което неминуемо въвежда държавата в сферата на инвестиционна дейност главно на английско Френски и австроунгарско - германски банки. **Върху българското правителство се прехвърля и натрупаният от Високата порта дълг към английски банки във връзка с железопътната линия Русе – Варна.***

Тези задължения натоварват България още в 1878-1879 г. с големи анюитетни плащания поради васалния статут на

Княжеството: годишно 2.272 млн. зл. лв. за трибута към султана във връзка с изплащането на военната контрибуция на Русия, наложена на Османската империя като победена страна във войната от 1877-1878 г. От 1881 г. плащането попада в Управлението на османския държавен дълг (Dette publique Ottomane, Дѣт публик отоман)¹ (От 1881 г. османският външен държавен дълг се управлява непосредствено от европейските кредитори на империята.) като част от погасяването на външните кредити на империята - сюзерен; извън това Княжеството поема **анюитет от 2.120 млн. зл. лв. за Русия по окупационния дълг** [Окупационният дълг се образува от разходите на императорското правителство в Санкт Петербург по поддръжката на окупационните руски военни части и гражданската администрация - Управлението на императорския руски комисар в Княжеството 1878/1879 г. **Сумата е изчислена на 89.640 млн. зл. лв.,** така че въпросното управление е струвало доста скъпо на страната. Наистина, само личната заплата на комисаря е **600 хил. фр.** / зл. лв., докато за цивилната листа на българския княз са **предвидени 500 хил. фр.** (виж Централен държавен архив (ЦДА), ф. 159, оп. 1, а. е. 4, л. 2, 164, 183, 185, 190, 199). Дългът се изплаща на руското правителство по негова сметка в Banque de Paris et des Pays - Bas (Париба), Париж. Надхвърлящ 2 млн. зл. лв., анюитетът се погасява от клоновете на Българската народна банка в Русе, Варна и след 1885 г. в Пловдив, които трябва да насочват в тази сметка голяма сума от своите обороти. Например през март - април 1890 г. от общо изплатените по всички пера 4.401 млн. лв. Русенският клон внася по сметка Окупационен дълг в Париба 3.804 млн. зл. лв. (ЦДА, ф. 285, оп. 2, а. е. 3). През същата година БНБ превежда на Париба по руската сметка общо 8 867 000 лв.], също така годишна вноска и след Съединението на Княжество България и Източна Румелия през 1885 г. в размер на 2.951 млн.

зл. лв. за въведения по Берлинския договор за Османската империя източнорумелийски данък, а от 1888 г. - и анюитет в размер на 3,240 млн. зл. лв. към лондонската банка Робъртс, Лъбок и Ко (Roberts, Lubbock & Co) за жп линията Русе – Варна.

С други думи, **в края на първото десетилетие след Освобождението на България годишният трансфер по външните задължения на държавната хазна, произтичащи от Берлинския договор, достига 10.5 млн. зл. лв.** (През периода и до края на Първата световна война съобразно международно въведения **златен еталон българският лев с равен на френския франк.** По - нататък ще употребяваме само „лева“.) По отношение на средногодишния размер на приходите в държавния бюджет през същите 10 години **погашението по дълга възлиза на 24.25 % от държавните разходи.** По него до 1888 г. Княжеството изплаща само 500 хил. лв. за васалния трибут и 2.951 млн. лв. за източнорумелийския данък, а по окупационния дълг към Русия - едва 5 080 793 лв.

... руските власти увенчават управлението си с учредяването само на една банка - Българската народна банка, със скромен капитал от 2 млн. лв. (Създаването на банката се подготвя със записка на финансовия отдел при Управлението на руския императорски комисар (княз Дондуков - Корсаков) от 16 декември 1878 г. и с негово обявление на 28 януари 1879 г. банката се учредява като търговско - кредитно учреждение. Същото, казва се в документа, „може да бъде правителствена банка“. ... До изтеглянето на окупационната власт **банката фактически е руска банка**, която „регутира търговските сделки“ на Управлението на руския императорски комисар за сметка на предоставяните ѝ суми, „останали свободни“ в областните / губернските финансови служби в Княжеството. От тези суми, набирани от приходите от територията на Княжеството, които банката следвало да съхранява, се заделят упоменатите вече 2 млн. лв. за учредяване.

„Капиталът“ обаче веднага с употребен за заплати на банковия директор и помощника му, а сумата минава в задължение на Княжеството и се вписва в дължимата такса по „окупационния дълг“, т.е. двата милиона капитал реално не са внесени. Едва от 1884 г., след като Княжеството преживява управлението на още двама руски генерали - Соболев и Каулбарс - и главно благодарение гуверньорството на Иван Евстатиев Гешов, БНБ става европейско кредитно учреждение и емисионна банка с основен капитал от 10 млн. лв., който се внася от държавата и става собственост на банката.) и подчертана банково - търговска функция.“ (Тодорова, История на външния държавен дълг на България, 1878-1990 г. ,част 3, 2006)

Така пише в официалното издание на Българската Народна Банка (Цветана Тодорова, [История на външния държавен дълг на България](#)³⁵, 1878-1990 г. т. 3, БНБ, 2006), което и досега стои със свободен достъп на сайта на БНБ и никой не е помислил да го коригира! А в том 1 на стр. 206 от същото издание е публикувана и таблица „Външен държавен дълг на България 1878-1918 г., с [дължимите и изплатените вноски по години](#)³⁶ !

Не знам на кого да вярвам, освен ако не на официалните документи, публикувани от БНБ - уважавана държавна институция!

По различни източници, в държавния бюджет на Княжество България за 1893 г., публикуван в „Български алманах“ за същата година, в раздела „Държавни дългове“ е записано: „Окупационния дълг на руското правителство,

35

www.bnb.bg/bnbweb/groups/public/documents/bnb_publication/pub_np_research_03_bg.pdf

36

www.bnb.bg/bnbweb/groups/public/documents/bnb_publication/pub_np_research_01_bg.pdf

според конвенцията от 16 юни 1883 г. 10 618 250,43 кн. рубли“ е 26 120 896,06 лева.“ До 1 юли 1891 г. са били вече изплатени 13 776 000 лева, оставали да се плащат 12 344 896,06 лева. Годишно, както е заложено в конвенцията, е трябвало да се изплащат по 800 000 рубли, които според документите на БНБ са съставлявали 2 120 000 лева. (Гербов, 2015)³⁷

Така или иначе, след войните идват на власт болшевиките и Ленин опрощава сумите, които дължим. Но да не мислите, че това е заради братска любов или от Комунистически интернационализъм! Не, причината отново е руския (вече съветски) интерес – Съветска Русия отказва да изплаща собствените си огромни дългове, натрупани от руския цар и затова не е удобно да иска задълженията към него! Така, остатъкът от окупационния дълг на бившата Източна Румелия към Русия е опростен със споразумение между кабинета на Александър Стамболийски и съветското правителство.

Вместо епилог

В последните месеци, по темата за Окупационния дълг започна да се говори – това е добре, защото показва началото на едно осъзнаване и анализиране на фактите, а не на емоциите. Дори Националната телевизия извърши собствен [factcheck](#)³⁸, който предлагам на вашето внимание. Нека да се говори – нека да се мисли!

³⁷ <https://www.forumnauka.bg/topic/17896-okupatsionniyat-dlg-na-blgariya-km-rusiya/>

³⁸ <https://bntnews.bg/proverka-na-fakti-platila-li-e-balgariya-10-mln-rubli-okupacionni-razhodi-na-rusiya-sled-osvobozhdenieto-1272870newscheck.html>

Има и много други почти неизвестни факти, но един от тях е доста любопитен факт - Цветана Кьосева, в статията си *„Колко струва руската окупация на България от 1878-1879 г.?”* пише:

*„... интересен момент от сагата с окупационния дълг е неговата връзка с финансирането от страна на българската държава на руските бежанци в България, пристигнали тук през 1921-1923 г. след Октомврийския преврат и Гражданската война в Русия. Задължено от Обществото на народите да поеме издръжката на руските деца, болните, ранените и нетрудоспособните, правителството на Александър Стамболийски, (впоследствие и това на Александър Цанков), заплащат разходите, но решават да ги осчетоводяват за сметка на неизплатения остатък от окупационния дълг към Русия. При вземането на решението правителството е предупредено от Дирекцията на държавните дългове, че поема определен риск, тъй като не е ясно дали царска Русия някога ще се възроди и дали евентуално ще си поиска дълговете. В крайна сметка **за издръжката на руските бежанци в периода от 1921 до края на 1951 г. България заплаща 343 797 189 лв.** Тази внушителна сума е няколко пъти по-голяма от остатъка от окупационния дълг на България към Русия и не се нуждае от коментар!”* (Кьосева, 2014)³⁹

Т.е. тези пари са подпомогнали руснаци, бягащи от болшевишкия терор! Хуманно!

Историята е следната: още през 1917 година в България започват да пристигат руски дворяни и офицери. През 1919 година, параходът „Витяз“ акостира във Варна с над 1000 руски емигранти. Само за няколко години техният брой достига 45 000: над 200 инженери, 120 лекари, 35 професори, много други университетски преподаватели, 380 учители, хора на

³⁹ <https://old.fakel.bg/index.php?t=3469>

изкуството, както и обикновени хора, бягащи от гражданската война. Заедно с многобройните цивилни, от май 1921 в България започват да пристигат поетапно около 20 000 души от частите на ВСЮР (Вооруженные силы Юга России), наречена още Врангеловата армия. Причината: Октомврийската революция и гражданската война в Русия предизвикват огромна емигрантска вълна, получила събирателното определение „Бяла емиграция“.

Но... „следва продължение“, както се казва във филмите!

След окупацията на България от Червената армия през 1944 г. се създава Съюзна Контролна Комисия, доминирана от съветските военни. Веднага след създаването ѝ, генерал А. Черепанов, неин заместник недвусмислено заявява, че **имууществата на руските емигрантски организации „трябва да бъдат предадени на съветската държава“**, тъй като били „придобити със средства, изнесени от СССР“. Външният ни министър, юристът Петко Стайнов отговаря, че искането да се признаят имотите на тези организации за собственост на съветската държава *„не може да бъде оправдано с никакви юридически съображения“*, защото имуществата им са придобити с дарения откъм, със средства от българската държава и на самите емигранти. Но кога Русия е съблюдавала международното право! Особено с „Шпагин“ в ръцете!

След 9 септември 1944 година са ликвидирани над 20 руски емигрантски организации, а имуеството им е конфискувано. До края на 1946 година повече от 400 руски емигранти са изпратени в лагери, а 134 семейства са принудително изселени от големите градове. Сред тях е и известният художник и учител Сергей Шишов, който през 1946 е интерниран от София в Севлиево.

Известен е и този факт: към разузнавателното отделение на Дирекцията на Народната милиция е създаден специален отдел „Белогвардейци“, който следи емигрантите, издирва и наказва „враговете на съветската власт в България“.

Проблемът с финансовите средства на разтурените руски емигрантски организации се „разрешава“ в края на 1946 г., когато повечето руски емигранти приемат съветско гражданство. Създава се просъветска сателитна организация – „Съюз на съветските граждани в България“. Ликвидират се всички институции, свързани със старата руска емиграция - училища, болнични заведения и др., като се извършва се пълна конфискация на материалните и финансовите им средства.

Ами това е! Хем сме си платили „освобождението“ и окупацията, хем искат „вечна благодарност“, граничеща с това „вечно да сме им длъжни“! За руснаците говоря! Защото не сте чули украинци, фини, румънци, чийто деди действително са оставили костите си по българските земи, да ни натякват за нашето „Освобождение“!

Разни хора – разни идеали!

P.S. Покрай руската агресия в Украйна, прочетох текст, който ще оставя без коментар:

„Не е проблем, че ги мислехме за братя! Проблемът е, че ги мислехме за хора!“...

1885 – Съединението

„...В Южна България една политическа партия постави на своето знаме съединението и с това знаме сполучи да вземе властта. **Обаче до 1885 год. идеята за съединението, както и идеята за освобождението на Македония, се явяваше една национална идея**, с която експлоатират борецките се партии. Съединителната партия, която в Южна България представляваше същото, каквото в Северна България представляваше цанковистката, дошла на власт в името на съединението, се отказа от него. ... Естествено, за нея Русия бе идеалът; тя бе пропита с русофилското суеверие. **Съединителната партия поради това се явяваше, както и цанковистката в Северна България, ултра русофилска.** Дошла на власт, благодарение на популярната сред масата на дребната буржоазия и селската класа идея за съединението, в което тази маса търсеше спасението си, **съединителната партия провъзгласи, че без Русия съединението не може да стане, когато Русия тъкмо се явяваше против него.**“ ...

„Съединението се извърши без всякакви вътрешни сътресения. **Наистина, против него се обявиха русофилите: цанковистката либерална фракция в Северна България и съединителната партия в Ю. България.** Обаче те не бяха в състояние да му попречат. Начело на борбата за съединението стояха привърженици на каравелистката фракция; тя прегърна съединението и го направи свое дело. Националистическият ентусиазъм, възбуден от съединението, бе тъй голям и общ, щото никакви вътрешни противо съединителски опити не бяха възможни. Обаче

съединението не бе съгласно с плановете на някои от великите сили на Балканския полуостров. Най-главно то се яви против завоевателните плановете на Русия и Австрия, които и се опитаха да го осуетят. Те подбудиха сръбския крал Милан да обяви война на България за възстановяване на „нарушеното равновесие“ на Балканския полуостров, тъй като извършеното съединение на Южна и Северна България правеше от България една по-едра, по-силна политическа единица. И наистина, през септември 1885 год. съвсем неочаквано за България сръбските войски навлязоха в нея. В същото време Русия повика своите офицери, които обучаваха българската войска, и по този начин я остави без висши ръководители. Това обстоятелство показва, че Русия съвсем не е била непричастна в подбуждането Сърбия против България и съединението. “...

„Съединението на Южна и Северна България и победата на последната над Сърбия твърде много се не харесаха на Русия и твърде много я разсърдиха на България, а главно на нейния княз. ... Изобищо победата заличи старите му грехове, борбата му против конституцията, и му спечели голяма популярност в България. Всичко това обаче съвсем не беше по угодата на руската дипломация и съгласно с нейните плановете в България и на Балканския полуостров. Поради това тя пусна в ход всички средства, за да махне княз Батемберг от България. Още при провъзгласяването на съединението тя настояваше, заедно с избягалите от Южна България русофили, „лъжесъединисти“, в Цариград, пред турското правителство да се окупира Южна България от турските войски и по такъв начин да се осуети съединението и да се направи положението на Батемберг в княжеството невъзможно. (На 4. XII. 1886 год. забягналите в Цариград бивши управители на Източна Румелия подали до високата порта така наречения махзар. Махзарът бил подписан от М. Маджаров, С. С. Бобчев, д-р Хаканов и др.). “

Започвам с този дълъг, предълъг цитат и сигурно ще изненадам много от читателите си – написан е от виден социалист! Не вярвате, нали! Свикнали сме, повечето от българските социалисти, сляпо да защитават всичко руско, нерядко дори срещу интересите на България! Но това е писано наистина от убеден социалист, ръководител на Партията (с главна буква)! Не, не...! Не от онази женица, която през 1997 г., само на 28 години, само с две години трудов стаж, като представител, забележете на СДС, с „младежки жар“ поема „огромния товар“ и на двата висши ръководни поста – да управлява като изпълнителен директор „Техноимпекс“⁴⁰ и да ръководи борда на директорите на „Техноимпортекспорт“ – двете „златни мини“, които приватизира! А после оглави партията, наречена БСП, с тенденция да я закрие!

Това е точен цитат от Димитър Благоев, в „Принос към историята на социализма в България“ - за невярващите, нека погледнат стр. 100-105. (Благоев, Принос към историята на социализма, 1950) Основателят на днешната ни социалистическа партия, която с гордост се нарича „столетница“, директно дефинира Русия, като основен враг на българската държавност! Това, често е неизвестно на днешните социалисти, а и „удобно“ се пропуска от ръководствата на социалистическата партия от близо век! В последните години, много членове, вкл. и от ръководството на БСП, бяха изключени от партията, за много по-невинни изказвания! Питам се, дали Благоев също не трябва да бъде „изключен“? Но пък той е основател, когото използват като знаме на партията! Значи, най-удобно – нека бъде заметен под килима и да потъне в забрава!

⁴⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=GOqlh1cGPP4>

В навечерието на Съединението

6 септември 1885 г. - дата, която някои историци смятат, че е най-достойна да бъде чествана като национален празник на Републиката. Защото в случая говорим за едно самостоятелно и успешно българско дело, в което са ангажирани всички държавни институции ⁴¹ (княз, парламент, правителство, войска), революционен комитет и цялата общественост. И то осъществено не с помощта, а въпреки Русия!

Всъщност, историята на Съединението започва доста преди 6 септември 1885 г. Още Априлското въстание поставя пред европейските сили въпроса за възстановяване на българската държавност под формата на автономия, макар и в рамките на Османската империя. Великите сили, забележете - без Русия, са признали Българската екзархия, която е припозната и от султана с нарочен указ (ферман), в който на практика е очертано българското землище и то след проведен плебисцит в балканските владения на империята. Две трети от християнското население в областите Мизия, Тракия и Македония се самоопределя към новата българска Екзархия, а не към Цариградската патриаршия, която е фактически под гръцки контрол и се ползва с мощната подкрепа на Руската империя.

На Цариградската конференция през декември 1876-1877 г., тези български етнически граници са препотвърдени, като към България са добавени и черноморските градове, както и Лозенград и югозападна Македония, която не била включена в султанския ферман от 1870 г. Така в „Цариградска България“ влизат териториите с площ 178 000 кв. км., разположени от Дунав до днешната граница на Северна Македония и България с Гърция (до р. Арда) и приблизително по днешната българо-турската граница, като Лозенград е в българско, а Царево остава

⁴¹ <https://www.svobodnaevropa.bg/a/30820643.html>

в Турция. От Запад на Изток, България е разположена западно от р. Южна Морава и Охридското езеро, чак до Черно море - от устието на Дунав до днешен Китен.

Толкова голяма България не е по вкуса на Австро-Унгария и най-вече - на Русия, които още през юни 1876 г., в Райхщадт тайно са се договорили да не допуснат създаването на голяма славянска държава на Балканите. Русия получава „правото“ да вземе реванш след поражението си в Кримската война, като започне нова война против Османската империя с цел завладяване на част от нейната територия на Балканите и (да не забравяме!) Кавказ. В това няма никакъв български интерес, защото двете империи фактически се договарят за създаване на свои собствени зони на влияние в завладените територии. Разбира се, Руската империя излиза с лозунга *„помощ за православните християни“* - в Манифеста на Александър II за обявяване на руско-турската война от 12 април 1877 г., никъде не става дума за „българи“, да не говорим за някакво освобождение! На Руската империя е изгодна не голяма и обединена, а малка, разпокъсана и зависима от нея България. Русия получава правото да си върне Бесарабия, което да стане (забележете!) за сметка на откъсване на Северна Добруджа от бъдещата България.

Българските опълченци и българското население имат огромен принос за спечелването на войната, която наричаме „освободителна“. Губейки войната, Османската империя иска примирие и то е сключено в Одрин през януари 1878 г. *„Основите на мира“* от 19/31 януари 1878 г. е всъщност първото руско-турско споразумение за създаване на българска държава. То се омаловажава или направо се пренебрегва неслучайно - издига се „знамето“ на „Санстефанския договор“. Апологията на Санстефанския мит цели да се докаже, че Русия ни освобождава, а Европа ни разделя!

„На фона на така създадената виртуална санстефанска „реалност“ безсилието на Русия да съхрани

съществуващото само на карта българско национално единство, се оправдава с целенасочената политика на западните Велики сили за разпокъсване на българските земи. Стига се дотам в сериозни академични издания да се твърди, че **Северна Добруджа е отстъпена на Румъния с чл. 46 на Берлинския договор независимо от същественото обстоятелство, че в този случай Великите сили само потвърждават това, което Русия вече е наложила със Санстефанския договор (чл. 19) и е предвидила като възможна „цена“ за връщането на Южна Бесарабия още в края на 1877г.**“, [казва историкът проф. Петко Петков](#)⁴².

Руската империя се опитва да се доближи максимално до Константинопол и проливите, което се разбира от останалите велики сили и възпрепятства идеята за силна, независима и обединена България. **Великите сили са наясно, че в Цариград, Русия ги е измамила и воюва не за българската идея, а иска да превърне Княжество България в свой протекторат и бъдещ плацдарм – уж има автономия, васална на Османската империя, но всъщност, султанът няма голямо влияние върху вътрешните работи на Княжеството. За сметка на това, Русия управлява изцяло новообразуваната държава.**

Затова и няколко месеца след Сан Стефано се свиква Берлинския конгрес. Още тогава руската дипломация се съгласява да бъдат орязани земите на новата българска държава - просто защото не желае да остави на Балканите голяма и силна държава под каквато и да е форма не на руска, а дори и на най-малка западна протекция. Неслучайно **големият спор на Берлинския конгрес е не за границите на Княжество България, а за сроковете за изтегляне на руските войски.** Берлинският договор, разделя българското землище – някои територии, населени с компактно българско население, остават

⁴² <https://faktor.bg/bg/articles/v-navecherieto-na-shesti-septemvri-osashtestvenata-nevazmozhnost-vapreki-ruskata-lyubov>

в пределите на съседките ни, но все пак се обособяват Княжество България и Източна Румелия.

За Княжество България е писано много, а още повече е изговорено, но сякаш забравяме за другата българска държава – Източна Румелия. Тя обхваща площ около 33 000 км², с население малко над 800 000 души и столица – Пловдив. Автономна провинция, но в пределите на Османската империя, под пряката военна и политическа власт на султана, но с административна автономия. Управлява се от генерал-губернатор християнин, назначен от султана със съгласието на другите Велики сили и с мандат пет години – на практика, той е провинциален турски чиновник. Генерал-губернаторът назначава главните директори на административните служби, съдиите и окръжните управители, офицерите до чин капитан. Висшите офицери се назначават от султана. Важно негово правомощие е да вика турски войски в областта, ако тя бъде застрашена външно или вътрешно. Източна Румелия плаща на султана годишен данък, в размер на 30% от приходите си.

Източна Румелия се разглежда като многонационална - има три официални езика - български, турски и гръцки. Това положение е фиксирано в Органическия устав, наложено от Европейската комисия. Българският език обаче се налага като официален, благодарение на поправката, според която, за официален език по места се приема този на преобладаващата народност.

По силата на Берлинския договор, опълченските дружини южно от Стара планина сформират Източно-румелийската милиция - както наричат войските на автономната област - въоръжени сили от 7500 души и жандармерия (полиция) от 1500 души. Само за броени месеци, няколко българи - офицери на руска служба, сред които се проявява Данаил Николаев - обучават във военни умения над 5000 души, използвайки прикритието на сформираните гимнастически дружества, подкрепени от комитетите

„Единство“. Така охлаждат намеренията на Османската империя да върне в Източна Румелия свои войски.

„Още през пролетта на 1879 година независимо от редовната милиция и жандармерия, източна Румелия вече разполагаше и с шестдесет хиляди въоръжени „гимнастици“, които бяха възторжени родолюбци и готови да умрат за Родината си.

Благодарение на това значително „обстоятелство“, великите сили „разбраха“, а султанът великодушно се „отказа“ от даденото му от Берлинския договор право. И турски войник не стъпи никъде в областта.“ (стр. 65) (Пеев, Генерал от пехотата Данаил Николаев, 1937)

През пролетта на 1879 г. Данаил Николаев е член на делегацията, която посреща първия султански губернатор на областта - българина Алеко Богориди (Алеко паша). Подпоручикът се заканва, че ако османският сановник е с фес на главата, няма да му отдаде чест:

„На човек с фес аз не рапортирам!“.

Богориди е принуден да замени феса с калпак.

„Пашата го тури на главата си и аз се явих да му рапортирам“,

спомня си Данаил Николаев, който още при първата среща показва на губернатора, че в Източна Румелия властта на султана ще бъде номинална. Думите му за феса обаче се приемат и цитират не само в буквалния, но и в преносния смисъл. Бъдещият генерал ненавижда и раболепието на българските русофили, както и всеки друг, който прекланя глава.

В развитието на Източна Румелия се сблъскват две тенденции. Първата е, тя да следва пътя на обикновен турски вилает, а втората - да се развива по модела на Княжеството. Тъкмо тази втора тенденция се налага бавно, но сигурно. Българският характер на Източна Румелия се налага и през участието на населението ѝ в съпротивата срещу решенията на

Берлинския конгрес. Има ясен стремеж за уеднаквяване на институциите с тези в Княжеството, за да бъде по-лесно осъществено бъдещото им сливане. Към 1885 г., въпреки спънките, тя се превръща във втора българска държава.

Областните управители са само българи - Алеко Богориди в периода 1879-1884 г. и Георги Кръстевич от 1884-1885 г. - работят активно за укрепване на българския характер на областта, като водят политика в защита на българските интереси. Още в първите избори за органи в областта през есента на 1879 г., българите постигат категорична победа. Те имат мнозинство в областното събрание - 40 от общо 56 души. Категорично печелят изборите за Постоянен комитет. За да парира тази тенденция Портата отказва да утвърди приетите от областното събрание закони. Българите обаче заобикалят процедурата и отвоюват самостоятелност, като започват да приемат нормативните актове под формата на правилници.

В политическия живот се оформят две основни партии - Народна (съединистка, всъщност – „лъжесъединистка“) и Либерална. Първата, с представители Иван Евстратиев Гешов, Константин Величков, Иван Вазов, е с по-сериозна подкрепа и обединява по-богатите слоеве от областта, като външно политически е с крайно русофилска насоченост - членовете ѝ смятат, че Русия ще помогне за съединението с княжеството. Колко са били заблудени, показва и Димитър Благоев, цитиран по-горе!

Малко известно е, че до 1885 г. са организирани два неуспешни опита за Съединение. Първият опит е от 1880 г., предприет по инициатива на Областното събрание. Смятало се, че моментът е подходящ, защото в Англия управлявал приятелят на българите Уилям Гладстон, а и Портата била във влошени отношения с Гърция и Черна гора. Разработен е план за действие, съгласуван с Княжеството. В Сливен е създаден Централен комитет, който да оглави движението, като кабинетът на либералите в Княжеството и князът, трябва да

подкрепят движението с помощта на войската и чрез народно опълчение. В крайна сметка този първи опит се проваля. Великите сили отказват да го подкрепят. Англия прави това заради силното руско влияние в Княжеството, а Русия разбира се, взема мерки да предотврати съединението, считайки го за преждевременно. В София управлява русофилството на правителството на Драган Цанков, което въпреки народния интерес, няма смелост да се противопостави на Русия.

През 1884 г., следва втори опит за съединение. В Княжеството, т.нар. македонски комитети водят усилена агитация. В Източна Румелия се провеждат съединистки митинги, организирани от Народната партия. Правителството на русофила Драган Цанков, отново отказва да оглави движението, този път с мотив, че обстановката била неблагоприятна. Все пак изпраща двама дейци на Народната партия от Източна Румелия - Иван Евстр. Гешов и Христо Христов, които заминават в Европа да търсят подкрепа за българската кауза. Руското неодобрение на тяхната мисия проличава в срещата им с руския посланик във Виена княз Лобанов, който отхвърля желанието на българските дипломати да посетят Русия под предлог, че *„нямало нужда да осветляват руската дипломация върху желанията на българския народ“*.

Въпреки всичко, няколко български патриоти, бивши революционери и участници в борбите за национално освобождение до 1878 г., в това число и в комитетите на Васил Левски и от Априлското въстание от 1876 г., се обединяват в таен комитет, създаден през февруари 1885 г. в Пловдив. Негов председател е Захари Стоянов. Борци за национално освобождение, но и за национално обединение, за тях свободата на България в 1878 г. е непълна и недостатъчна. Техният девиз е „Целокупна България“. Някои са участвали в борбите след Берлинския конгрес, но общото за тях е, че нито за миг, при никакви условия не са загърбили идеала за национално обединение. Този комитет е останал в историята като

Българският таен централен революционен комитет (БТЦРК)⁴³. Целта на комитета е освобождение на Македония и Съединение на Източна Румелия в Княжеството.

БТЦРК създава свои комитети по места и започва да води активна пропаганда за Съединение. Организират се различни акции, на дати от българската история - в памет на Христо Ботев и Хаджи Димитър или на събития като Шипченските боеве. Издават в. „Борба“ под редакцията на Захари Стоянов.

По върховете на Княжество България също текат процеси, които да сондират възможността за обединение на двете български държави. През юли 1885 г. княз Александър Батенберг посещава Лондон, където присъства на сватбата на своя брат с дъщерята на английската кралица. От проведените там разговори разбира, че Лондон не би се възпротивил на идеята, стига това да не облагодетелства Русия. На връщане, князът се среща с външния министър на Австро-Унгария, граф Калноки и с императора Франц Йосиф във Виена, като става ясно, че ако обединението се извърши без война с Османската империя, „всички ще са съгласни“. Княз Александър се среща и с руския външен министър Николай Гирс във Францесбад (Чехия), където е предупреден, че Петербург е за запазване на Берлинския договор.⁴⁴

В края на август 1885 г., Данаил Николаев, вече майор, оглавяващ Пловдивското войсково окръжие, извършва маневри на източнорумелийските дружини и под това прикритие съсредоточава край Пловдив многобройна армия. Членовете на тайния съединистки комитет му поверяват общото командване на революционните сили - включително и на селските чети.

43

https://bg.wikipedia.org/wiki/Български_таен_централен_революционен_комитет

⁴⁴ <https://www.svobodnaevropa.bg/a/saedinienieto-bulgaria-nezavisimost/33109087.html>

6 септември... и една неизпратена телеграма

Всяка година на 6-ти септември (да кажем, че това е от малкото празници, които чествуваме на истинската дата – по стар стил), в Пловдив се организират тържества във връзка със Съединението. И малко се забравя, че този акт на българската воля, се извършва с помощта и на една дружина, предвождана от Продан Тишков, останал неслучайно в историята с името Чардафон Велики. За него Симеон Радев в *„Строителите...“* ще напише:

„Чардафон, това е класическият хъш на революционната емиграция, пренесен от румънските кръчми в Източна Румелия.“

Чардафон бил сержант-майор в Голямо Конаре. След като бил уволнен за неблагонадеждност, той се занимавал с агитация, в основаната и от него комитетска група. Бил фанатично привързан към идеята за обединение на двете части на България.

В дните преди 5 септември напрежението в Голямо Конаре се покачва – из града упорито се носят слухове, че Чардафон подготвя „някакъв смут“. Това притеснява и руското консулство в Пловдив, което изпраща секретарят Густав Игелстром на обиколка и региона. Симеон Радев:

*„...взе се решение една депутация да отиде в руското консулство и да пита дали Русия ще подкрепи Съединението; ако отговорът е насърчителен, то ние самите ще го прогласим. Трима делегати: свещеник Тилев, Ив. Вазов и аз, отидохме в консулството и изложихме мисията си на Игелстрома, който заместваше временно Сорокина, заминал в отпуск. Игелстром ни отговори, че **Русия осъжда агитацията за съединението** и че една революция в настоящите времена би била катастрофална за българския народ. (...)*

Руското консулство не одобрява движението. Управляващият Игелстром замина в Конаре, за да убеди населението, че всяко движение в настоящето време би било безполезно. Съдействайте за съхранението на порядъка и тишината. (...) Между туй Игелстром според обещанието си замина да увещава въстаниците. По пътя, в с. Цаланица, той събра селяните и им заяви, че **Русия е против съединението.**“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.1, 1990)

В ранното утро на 5 септември, Чардафон дава нареждане да извадят знамето, като го освещават и оглавява бунта с думите „*Напред фараони!*“. Вечерта, той повежда група от 300-350 човека към Пловдив.

За ролята на Чардафон в нашата история и по-специално – за Съединението говори фактът, че Захари Стоянов ще напише цяла книга, посветена на него – „*Чардафон Великий: Биографическа скица в профил*“ (Стоянов З. , 1887), издадена само 1-2 години след събитията. В книгата, авторът не пропуска да изтъкне и ролята на конарци, като разказва за две събития из историята на Голямо Конаре, които от една гледна точка са малко скандални, от друга обаче – похвални! Преценете сами:

Янка Айватулията, или вжобще отъ дружината. Слжн-цето не изгрѣло още пловдивските тепета, а Каршияка са блокира отъ Конарци, пѣятъ си пѣсните на Ботйова, вика са долу. Въ Каршияка си оставятъ пушките, а презъ мостътъ минуватъ съ колове и цѣпеници! На 4-ий Майй 1886 г., руското консулато и неговите храня-ници: Гешовъ, Хакановъ, Вазовъ, Величговъ, лудиятъ Пранджовъ и други още симпатични, нарѣждатъ митингъ да протестиратъ бжлгарското правителството и да гла-

— 308 —

сுவатъ продажностъ на рускиятъ царь. Взелъ са отъ
вечерята мѣрки, конарци казали доброутру въ Пловдивъ.
Масничката на митингътъ не бѣше още турена, когато
рѣшающиятъ гласъ на конарци раздвижи вѣздухътъ.
Масничка, мастилица, оратори, бюро, секретари — чи-
стятъ мегданътъ и едвамъ могатъ да си задържатъ
палтата на раменете. Бой! ама какъвъ бой? Съкашъ,
че бакърджийски чукове падатъ: «Дръжте рубладжии!»
 викатъ конарци и си плюятъ на рѣцѣте. Тоя день, де-
 сятинна отъ тѣхъ, бѣха са снабдили съ револвери, които
 отнѣли отъ симпатичните.

Отношението на жителите на Голямо Конаре към Русия и русофилите у нас е повече от очевидно! Преки свидетели на действията на императорското правителство спрямо България във връзка с извършеното само преди половин година Съединение, те помнят изтеглянето на руските офицери от българската армия и сръбската агресия спрямо току-що обединената ни Родина. И предпочитат сами да дадат урок на българските продажници, решили да провеждат русофилски митинг в Пловдив:

„Бой! Ама какъвъ бой! Сякаш бакърджийски чукове падат“, с видимо злорадство пише Захари Стоянов! Малко по-надолу той описва още един епизод от историята на Голямо Конаре - след заминаването на Каулбарс и скъсването на дипломатическите отношения едностранно от Русия, в Конаре били заточени много русофили:

„Но Конаре е славно още и по други причини, не само за 6 септември ще бъде записано то в историята. Прочу се Конаре чак до шопската София. Ето защо, подир отиването на Каулбарса, колкото рубладжии, каулбаристи, Мингрелиевци, хлебо-солци и православци са появили в Северна и Южна България, всичките са изпратени да четат звездите

в Конаре и да славословят името на царь-государя! Пазенето на тия царюви слуги не е поверено на войска, или строга полиция с помощници шпиони. Не, самите конарци изпълняват и едното и другото. Щом са мръкне, всичките хлебо-солци са длъжни да се явят в едно кафененце на проверка. Тук под егидата на Думбалата и на Стоян Празова са върши всичко. Смехове, подигравки, оскърбления, понякога плюене, предатели, изменници, слуги и лакеи на царя – ето тихническите думи, с които се придружава всяка проверка!“ (Стоянов З., 1887)

Захари Стоянов е свидетел на отношението на конарци към рубладжиите, което самият той споделя (и може би и затова се смята, че именно те са му помогнали да се пресели в един подобър свят - със сигурност без русофили!). За негово щастие не вижда как в следващите години, та до днес, подобни рубладжии не просто се подиграват, а директно затварят, избиват или изпращат по лагери, стрелят с чадъри или тровят с „рукола“ всеки несъгласен с тяхната фанатична идея за руско превъзходство над целия свят! Авторът накрая ще завърши:

Ясно и определено казано, Конаре е днес бжлгарски Сибирь. Разницата е само тая, че руският Сибирь е адъ, а бжлгарският е — рай. Въ Руският Сибирь са души и уморява: свобода, прогрессъ, интелегенция, мисль и гении: а въ бжлгарският, въ Конаре: сж събрани сичките политически и продажни развратници, ония именно, които са кланятъ на величието на руският Сибирь, които желаятъ щото и въ хубава Бжлгария да са направи такъвъ адъ!

Да живѣй Бжлгарският Сибирь — Конаре! Долу Руският! . . .

Русе 21 Априлий 1887 г.

Не знам колко от днешните конарци, чийто роден град вече се нарича Съединение, в памет на онзи 6 септември, случил се с решаващата помощ и на техните деди, знаят за описаните от Захари Стоянов събития.

Обратно към 1885-та, когато в началото на септември, майор Николаев свиква две опълчения, като разпорежда всеки войник да има боеприпаси и сухари за минимум три дни. Дружините лагеруват край шосето за Асеновград.

„В надвечерието на това голямо събитие, правителството на източна Румелия били разтревожено от доловените сведения за готвения удар. И затова късно вечерта на пети септември то се събира бързо на съвет и решава да телеграфира веднага на Високата Порта, че населението на Източна Румелия е силно възбудено против правителството и че местната власт е безсилна да запази реда.

Това решение на правителството е било докладвано още същата нощ на генерал губернатора. Но в него се разбунтувала кръвта, която той носел в жилите си. Разбунтувала се тя, но не против вълнуващия се народ, а против неговото правителство.

- И аз съм българин, да става каквото стане, - казал възбудено генерал-губернаторът Гаврил Кръстевич.

И телеграмата не била подадена. Високата Порта е изправена пред свършен факт.“ (Пеев, Генерал от пехотата Данаил Николаев, 1937)

Това ще напише Петко Пеев в биографичната книга „Генерал от пехотата Данаил Николаев“. Подобни сведения дава и Симеон Радев:

„В това заседание - пише един бивш чиновник в румелийската полиция, П. Иванов - се взе решение да се изпрати едно телеграфическо съобщение до Портата, с което да се донесе, че в областта има силно вълнение против правителството и че местната власт (в случай на по-голямо усложнение) не щяла да бъде в състояние да запази реда и

тишината. Според казването на един мой приятел, ординарец, чрез самия него то било изпратено в телеграфната станция (станцията се намираще в двора на конака, до самия караулен дом) и след пет минути генерал-губернаторът г. Кръстевич сам лично повикал ординареца веднага да отиде и да възвърне телеграмата, като казал: „Не трябва да се съобщава в Цариград. И аз съм българин: каквото стане, нека стане.“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.1, 1990)

В нощта на 5 срещу 6 септември Данаил Николаев повежда войниците към Пловдив. В „Строителите на съвременна България“, Симеон Радев пише:

„Майор Данаил Николаев, командир на втората пловдивска дружина, бе между българските офицери в Румелия и безспорно най-ярката личност. Родом бесарабец, той свърши военното училище в Русия и участва в Освободителната война като руски офицер. Неговата храброст в боевете на Българското опълчение е легендарна...

Николаев не искаше да чака повече. Той даде заповед да се бие тревога, дружините се построиха, въоръжени като за поход. Николаев заповяда да се изкара опълченското знаме, което се бе развявало на Шипка. Понеже милицията нямаше свое знаме, войниците го виждаха за пръв път.

- Войници! - извика Николаев, застанал пред фронта. - Ето вече 5-6 години как сме на служба в изкуствено създадената Източна Румелия, която е прямо подвластна на 500-годишния ни тиранин - султана, 5-6 години, казвам, сме на служба, но никой от нас не е заклеван в защита на отечеството ни. Тази нощ мен се падна честта да ви поведе против турското правителство. Аз ви заклевам в името на българския княз Александър I, в името на нашето знаме, че вие ще изпълните дълга си към отечеството и за потъпкването на турския полумесец. Да живее нашия вожд Александър I, да живее Съединена България!

„Заклеваме се!“ - викнаха войниците. Те плачеха и целуваха знамето. Към 2 часа Николаев тръгна с дружините. По пътя той узна за пристигането на Чардафона от някои резервисти от Конаре, които бяха във втората дружина. Веднага подир това Филов получи записка от Никушева върху станалото. Николаев прати тогава няколко конника със заповед да пратят разезд и да кажат на Чардафона да настъпва.“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.1, 1990)

Рано сутринта на 6 септември 1885 г. въоръжените чети и милицията на областта завземат по-важните правителствени обекти в Пловдив. Около 3 ч. призори частите на Николаев са пред конака, където забелязва в пълна парадна униформа руския военен аташе полковник Чичагов, който се опитва да агитира войниците и да ги настройва против техните командири.

„Подир малко се яви Чичагов в парадна униформа. Като видя Николаева, той се обърна направо към него:

- Г-н майор, какво правите вий? Не знаете ли, че **отивате против волята на императора?**

После, като се отправи към войниците:

- Какво правите вий? За това ли руският цар ви даде пушки? За да стреляте срещу вашите братя?

Николаев пристъпи към Чичагова разтреперан от ярост и изкрещя:

- **Как смеее вий да ми държите такъв език пред моите войници? Не забравяйте, че стоите пред една революционна войска. Аз зная своя дълг. А вам неумгодно ли – убиратся!**

Николаев бе тъй разярен, тъй заплашително звучеше неговият глас, че Чичагов инстинктивно взе под кози́рог и промълви:

- Слушам!

След това наведе си главата и изчезна.“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.1, 1990)

„Как смееете да ми държите такъв език“ казва роденият в Русия българин, и то в лицето на руския „гаулайтер“! Дали днес ще се намери български политик, да изрече тези думи в лицето на днешния руски гаулайтер - жената с униформа?

Съединението успява бързо и лесно, защото май няма българин, който да не го подкрепи. Дори Гаврил Кръстевич отказва да извика турски войски с думите: „*И аз съм българин!*“. Това е същият Гаврил Кръстевич, който 15 години по-рано е създал проекта за [Българска екзархия](#)⁴⁵.

Единствената жертва на Съединението е капитан Райчо Николов – убит от началника на пощенската станция Тодоров – върл противник на революцията.

Днес говорим за единодушното осъществяване на Съединението - нещо изключително рядко в българската политика. Но това далеч не е така. Министър-председателят Петко Каравелов първоначално обявява самата идея за съединение за глупост. Не че е против. Но разсъждава не толкова като политик, знаещ руската позиция по въпроса, а по-скоро като счетоводител. „*Не искам да прибавям румелийския борч към финансите на Княжеството!*“ е основният му мотив. Затова и съзаклятниците, го държат настрана. Така на 6 септември 1885 г. Каравелов е изненадан от станалото. Но пристигайки в Търново, той е посрещнат от многохилядна тълпа с викове: „*Да живее Съединението! Да живее Каравелов!*“. Разбирайки, че не може да върви срещу народната воля, той прави обичайния за българските политици завои на 180 градуса, произнасяйки пламенна реч, в която накрая взривява тълпата с думите: „*Тая година в Тракия, догодина в Македония!*“. Същият Петко Каравелов, по-късно, дебатирайки в Народното събрание, ще отговори на група депутати, които

⁴⁵ https://bg.wikipedia.org/wiki/Ферман_за_Българската_екзархия

ще обвинят правителството в малодушие: „Господа, яйцето го изядохме ние, черупките останаха за другите!“ – фраза, която ще произнесе във връзка с един малко известен факт – след Съединението, България е принудена да направи териториални отстъпки - връща Кърджали и района Търмъш в Родопите на Османската империя.

За разлика от Каравелов, доайен на българската политика, Драган Цанков остава непримирим противник на всичко, което не е съгласувано с Русия, и което може да укрепи властта на княз Александър Батенберг.⁴⁶ А и как иначе, като видим телеграмите до Азиатския департамент, които ще цитирам малко по-късно.

На 9 септември 1885 г., придружен от министър-председателя Петко Каравелов, княз Александър Батенберг влиза тържествено в Пловдив и приема Съединението. От Пловдив, той уведомява великите сили, че поема управлението на Източна Румелия. Това е и първата нота, посветена на Съединението - съставена от правителството, но е подписана от княза. В нея се признава сюзеренитета на султана и се уверява, че Съединението не е враждебен акт към Османската империя. Нотата изразява твърдата готовност актът да бъде защитен от всяко чуждо посегателство. Тя завършва с призив към великите сили да признаят Съединението.

И още един впечатляващ акт в поведението на княз Александър:

„Тук княз Александър имаше пръв път случай, да покаже своя дипломатически талант, и смело можем а кажем, че беше гениална постъпка, когато той всред революцията изповяда явно: че революцията не е обърната срещу Турция и че остава, както и преди, верен васал на султана. Това признание направи силно впечатление, както на Турция, така и на Европа, и по-нататъшния вървеж на събитията показваше

⁴⁶ https://www.standartnews.com/lifestyle-lyubopitno/saedinenie_napuk_na_velikite_sili_-342768.html

явно, че князът знаеше твърде точно, какво казваше и какво искаше. ... Затова, князът издаде заповед, да се турят пак на място свалените турски знамена... Същевременно князът телеграфира на султана, съобщи му за станалото и помоли своя владетел, под уверение на най-дълбоката си поданност, да припознае свършеното дело на съединението.

Но княз Александър не се задоволи само с туй нещо, ами отиде още по-далеч. Той още на първия ден след пристигването си в Пловдив и после изслушването на светата литургия в православната катедрала „св. Богородица“ посети тутакси и турската джамия „Джумая“, гдето заповяда да се отслужи молебен за султана. Това произведе силно впечатление между турците. Доколко това възхити мухамеданците, показват най-добре следующите думи, които чух из устата на един стар турчин в Пловдив: „Аз съм остарел“, каза той, „и доживях много неща в последните години на разделянето ни от Турция. За всичко бях приготвен, но само за това, което направи гяурския крал Александър – не. ... А сега дохожда този странен бунтовник, изгонва с оръжие в ръка представителите на султана – и първото му дело беше да посети турската джамия „Джумая!“ Казват ни, че той обичал в държавата си турците с същата бащинска любов, както и християните. Ако той ни носи братска обич и правда, то нека да бъде благословен от Аллах!“ (стр. 42-45) (фон Хун, 1890)

Отново дълъг цитат се получи! Но кой може да опише по-добре историята, от нейните съвременници! Цитат, от който става ясна позицията на младия княз. Борис III ще бъде наречен по-късно „Обединител“, но това прозвище подхожда напълно и на Александър Батенберг. С което ще стане неудобен на „руската мечка“!

Временното правителство в Пловдив се саморазпуска, а княз Александър I Батенберг издава Указ №1, с който за пръв път се нарича княз на Северна и Южна България, като назначава

комисарство в състав д-р Георги Странски, Петко Р. Славейков и Йордан Груев.

В резултат на Съединението, Княжество България увеличава с почти 50% територията и населението си, което го прави най-голямата християнска (малко под 3 000 000) балканска държава на юг от Дунава. Това е най-голямото териториално разширение на България в цялата ѝ нова и най-нова история. Пловдив приема София да бъде главния български град, въпреки че към този момент е по-голям от столицата.

А за този исторически акт, Константин Иречек по-късно ще каже:

„Вече никой не може да упреква българите, че са нация, неспособна на държавен живот, и че свободата им е нещо харизано!“.

Княжеското правителство веднага предприема серия от дипломатически инициативи. Берлинският договор се защитава по-твърдо от Сърбия и Гърция, отколкото от унижената Турция. Те виждат в голяма България опасност за техните стратегически интереси на Балканите и искат насилствено и безусловно възстановяване на статуквото и дори наказание на „размирника“ България.

Междувременно от 24 октомври 1885 г. в Цариград заседава посланическата конференция на Великите сили. Тя не може да вземе решение по българския въпрос поради разногласията между тях, които се засилват от действията на английския делегат Уилям Уайт. Той работи по инструкциите на Лондон, получени от лорд Солзбъри още на 12 септември за признаване на Съединението под формата на „лична уния“, като българския княз Александър I бъде назначен за главен управител на Източна Румелия, наред с формулировката за запазването на Берлинския договор и тази за удовлетворяване на „желанията на населението“. Това е важен момент в английската политика, разбрала, че не Русия, а българите сами

са осъществили Съединението, Англия смята, че те трябва да трябва да бъдат подкрепени, за да се удари по руското влияние в България, респ. на Балканите. Така Англия се възползва максимално от руската грешка да не се подкрепя Съединението. През 1885 г. двете велики сили са в конфликт по цялата линия на сблъсък на техните интереси от Балканите чак до Средна Азия и по-конкретно в Афганистан. Подкрепата за българската кауза в Съединението е средството, с което английската дипломация нанася тежък удар върху руските интереси в България. А оттам – подкрепя българските! (Гочев, „Освободителката“ провокира неуспешно Османската империя да нахлуе в Източна Румелия и да окупира българите, 2024)

„Когато княз Александър беше токо-речи напуснат от посланиците на великите сили, английският генерален консул Ласцелес го съпровождаше във всичките му пътешествия между София и Пловдив, и показваше явно пред света, че могущественната Велика-Британия покровителства България и князът ѝ. Също и поведението на английския представител в Цариград, сър Вилиам Вите (Уилям Уайт – бел. съст.), показваше явно, че Англия никогаши няма да се съгласи с решението на конференцията относно окупирането на Източна-Румелия от турските войски. Също така няма да излъжем, ако приемем, че сър Вилиам Вите е издействувал, щото Турция да не послуша съветите на Русия, Германия и Австрия. Посланиците на северните сили се разгневиха до толкоз на английското упорство, щото съобщиха на английския представител, че ще свършат работата и без съгласието на Англия; но това не беше тъй лесно, както си представяха г-да дипломатите на северните сили. ... Най-много се разгневи матушка Русия.“ (стр.66) (фон Хун, 1890)

Съединени и... разделени

Нещо, което обикновено остава скрито от разказите за Съединението е сериозното разединение сред българския политически елит. Въпреки всенародната радост, има български политици, които не приемат еднозначно този акт. Иван Стефанов Гешов (да не се бърка с неговия братовчед Иван Евстратиев Гешов, въпреки, че и двамата са представители на Народната партия), Михаил Греков, Стефан Бобчев, д-р Стоян Данев не само не са поканени в новото правителство, но и разглеждат току-що осъщественото Съединение като дело на „зломислени хора.“

Отрицателната позиция на Русия и последвалото изтегляне на руския военен министър и руските офицери от българската армия, още повече окуражават бившите румелийски директори и цанковистите русофили в Княжеството. В добре познатият днес стил на мащабна дезинформация, те започват да сеят слухове за скорошно възстановяване на „старото положение“ съгласно нарушения Берлински договор. Стига се дотам, че Стефан Бобчев и Михаил Маджаров са интернирани в град Елена.

Ако забелязвате и днес, основен лост в руското влияние у нас е разделението и противопоставянето. Оплюването на всички!

Цанковистите в Княжество България и бившите членове на свалената от власт Народна партия в Източна Румелия, не спират да представят установената на 6 септември 1885 г. нова власт, като най-вредната в едва ли не цялата българска история (Не ви ли напомня на днешните политически разпри?). Те сипят обвинения към княз Александър I, че приемайки извършеното Съединение, не се е съобразил с Търновската конституция, която изрично изисква съгласието на едно Велико Народно Събрание, за да стане държавният глава управител на „друга

държава“, на „чужда земя“. Представяли го дори като „подчинен валия на една провинция от турската империя“.

На 5 април 1886 г. във вестника на свалените от власт източнорумелийски директори четем: „*Както нашите бащи и деди са предавали нам страшните спомени за кърджалийските времена, така и ний, съвременниците на векът на свободата, ще разказваме за дълги години невероятните злодеяния, които ни слетяха – от собствените наши братя!*“.⁴⁷

И отново izbива „патриотизмът“ – този път регионален, настройвайки различните български региони един срещу друг (по древноримската максима „разделяй и владей!“) – русофилите, в лицето на Цанков и компания се обръщат към населението на доскорошната „автономия“, като го наричат „румелийци“, описвайки извършените през последните месеци над тях „нечувани и неимоверни престъпления и злодеяния.“

Хората на падналата в Пловдив от власт русофилска Народна партия пък противопоставят пренебрежително и иронично Тракия на „Шопландия“.

През декември 1886 г., емигриралите в Цариград бивши румелийски „лъжесъединисти“ Михаил Маджаров, Стефан Бобчев, Данаил Юруков, д-р Георги Хаканов, Димитър Кр. Попов пишат „мемоар“ до Високата порта, с който открито ще **настояват Османската империя да окупира България** и да свалят от власт регентството на Стамболов. В края на февруари 1887 г., отново Драган Цанков в мемоар, връчен на великия везир, ще настоява за енергични мерки от страна на турското правителство за разрешаване на кризата, имайки предвид **окупиране на България от османската армия**. Южнобългарската русофилска емиграция от своя страна по-късно ще **настоява и за руска военна окупация** срещу омразното Стамболово регентство. (ibidem)

⁴⁷ <https://www.svobodnaevropa.bg/a/30820643.html>

Атаката (точно както се случва и днес) е по всички фронтове. В Браила, се издава [вестник на емигрантите „Девети август“](#)⁴⁸, който се внася нелегално в България. И ако се чудите, откъде идва името на тази газета, ще ви улесня – на 9 август 1886 се извършва превратът срещу Батенберг. Уж съобразявайки се с Берлинския договор, вестникът говори за „България“, от една страна, и „Източна Румелия“, от друга, като употребява дори и понятието „румелийци“ вместо „тракийци“. Публикува [възвание на русофилите-емигранти](#) в Румъния към българския народ от 10 януари 1887 г. четем:

„Братя българи, тежки, ужасни времена преживява България от 15 месеца насам. Разсипа се хубавото ни отечество. От най-свободен народ, какъвто бяхме преди 6 септември 1885 г., обърнахме се на черни роби под тиранията на един чужденец-авантюрист и на наши неколцина изверги; земята ни се разкъса, вместо да се съедини; сиромашията и гололията ни налетяха; хиляди челяди се покриха с черно; тъмниците се препълниха с жертви Братя, скоро ще чуете зова на отечеството, което ще поиска от вас да грабнете оръжие, за да браните не вече границите и честта му, а да спасите съществуването му. Долу тираните на България! Смърт на английските слуги! Да живее България свободна и славянска.“

Всъщност, базирайки се на вековния опит, трябва и днес да се замислим – ако в арсенала на една политическа партия, основно средство е разделението и критикарството на всички други, то тя чии интереси обслужва? И дали като Драган Цанков, тя не е на хранилка към Азиатския департамент?

Съдейки по поведението им, днес май има доста такива!

⁴⁸ <https://www.marginalia.bg/balgarskata-simpatiya-kam-ruskata-avtokratsiya-i-antisemitizma/>

... и последвалата руска реакция!

И докато всички в двете части на България празнуват обединението си, нека да обърнем внимание на Великите сили и най-вече - на Русия.

Малко предистория. През 1881 г. Александър II е убит и на престола в Русия се възкачва император Александър III. За разлика от своя баща - либерално настроения Александър II, Александър III е реакционер – той променя политика на Русия към България, като затяга руската примка около българското княжество. В Петербург настояват, че България трябва да е вечно признателна и зависима от Русия до степен, да няма самостоятелна вътрешна и външна политика! Не ви ли звучи познато и днес?

Русия е съгласна с бъдещето обединение на двете области, но смята, че това трябва да стане под нейно ръководство и с нейна помощ! За да обере тя лаврите! А видиш ли, българския княз Александър, има желание да се еманципира и да води България в европейска посока! Откъде – накъде! Съединението, и то самостоятелно, без участието на Русия, тотално обърква плановете на империята, като изземва инициативата, а оттам и инкасира загубата ѝ на влияние! То укрепва позициите на младия български княз Батенберг и доверието на народа в него. Тези настроения в руския императорски двор се засилват допълнително от факта, че Съединението сваля от власт русофилското правителство, а в БТЦРК, който го реализира, има антируски дейци. А и руският протекторат на Балканите има претенциите да се превърне в голяма, самостоятелна държава наречена Княжество България - сериозна пречка към реализация на руските стратегически интереси по Източния въпрос - завземането на Цариград и Проливите.

Отговорът на руския император е незабавен:

„По мое мнение - пише Александър III, на генерал Обручев на 24 (12) септември 1885 г. - трябва да имаме една и главна цел; това е окупацията на Константинопол, за да се установим веднъж завинаги в проливите.“¹⁾

¹⁾Представяме изцяло текста на това писмо от Александър III от копие, съхранявано в Архива на революцията и външната политика (П.А., № 3079, „Проливи“). Трябва да се обърне внимание на последния абзац на писмото, от който става ясно, че то се разглежда от Александър III като директива за руската дипломация.

„Вярвам, че заедно с нашите офицери, могат да си тръгнат и княз Кантакузен и Чичагов - според мен, те сега няма какво да правят в България; присъствието им само усложнява ситуацията и действията ни. Настоящото действие на българите, аз не одобрявам, те не ни послушаха, действаха тихо, не поискаха съвети, нека сега да си сърбат кашата, която сами са забъркали. Според мен, докато княз Александър управлява съдбините на българския народ, нашата намеса в работите на България е напълно невъзможна и безполезна. Поради последното действие, което ние не одобряваме и не желаем (в момента), да се карае и да водим война с Турция, а може би и с Европа, би било непростимо и дори престъпно по отношение на Русия. Според мен трябва да имаме една и главна цел: това е завземането на Константинопол, за да се закрепим веднъж завинаги в проливите и да знаем, че те винаги ще бъдат в наши ръце. Това е в интерес на Русия и това трябва да бъде нашият стремеж; Всичко друго, което се случва на Балканския полуостров, за нас е второстепенно. — Достатъчно се говори в ущърб на истинските интереси на Русия. Славяните вече трябва да служат на Русия, а не ние на тях. Ето моето виждане за настоящите политически обстоятелства.

Прочетете това писмо на А.Е. Влангали, за да може и той да се ръководи от това мое виждане. Що се отнася до

проливите, разбира се, времето още не е дошло, но трябва да сме готови за това и да подготвим всички средства. Само поради този въпрос ще се съглася да вода война на Балканския полуостров, защото това е необходимо и наистина полезно за Русия.“

Това писмо датира от времето на разрива на царското правителство с княз Александър Батенберг . Под „действие“ на българите разбираме **присъединяването на Източна Румелия към България, извършено на 18 септември 1885 г. против волята на руското правителство. След това руските офицери, назначени в българската армия, бяха отзовани от България от царското правителство точно в навечерието на Сръбско-българската война (22 септември сръбската армия е мобилизирана; войната е обявена на 13 ноември).**

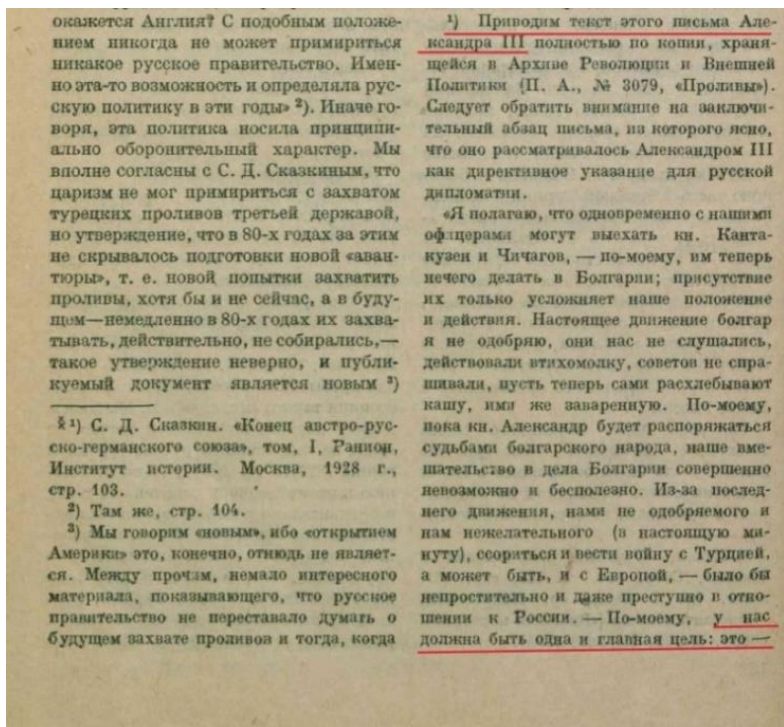
Това четем в „Писмо от Александър III до А. Н. Обручев 24 септември 1885 г. в „Записка А. И. Нелидова в 1882 г.; о занятии проливов.“ (Хвостов, 1931)

Ще повторя:

„Настоящото действие на българите, аз не одобрявам, те не ни послушаха, действаха тихо, не поискаха съвети, нека сега да си сърбат кашата, която сами са забъркали. ... Според мен трябва да имаме една и главна цел: това е завземането на Константинопол, за да се закрепим веднъж завинаги в проливите и да знаем, че те винаги ще бъдат в наши ръце. Това е в интерес на Русия и това трябва да бъде нашият стремеж.“ - казва руския император Александър III!

И за да не бъде упрекнат в разпространение на фалшива информация, моля – източникът е „Красный архив, Исторический журнал, т.3 (46), (1931). Из записной книжки архивиста. Записка А. И. Нелидова в 1882 г.; О занятии проливов.“. И още по-точно – на стр. 180-181. Публикуван е в

Съветския съюз. А както ще потвърдят русофилите – „руснаците никога не лъжат!“ И факсимилета прилагам.

окаются Англия? С подобным положением никогда не может примириться никакое русское правительство. Именно эта-то возможность и определяла русскую политику в эти годы»²⁾. Иначе говоря, эта политика носила принципиально оборонительный характер. Мы вполне согласны с С. Д. Сказкиным, что царизм не мог примириться с захватом турецких проливов третьей державой, но утверждение, что в 80-х годах за этим не скрывалось подготовки новой «аваптюры», т. е. новой попытки захватить проливы, хотя бы и не сейчас, а в будущем—немедленно в 80-х годах их захватывать, действительно, не собирались,—такое утверждение неверно, и публикуемый документ является новым³⁾

1) С. Д. Сказкин. «Конец австро-русско-германского союза», том. I, Рашин, Институт истории. Москва, 1928 г., стр. 103.

2) Там же, стр. 104.

3) Мы говорим «новым», ибо «открытием Америки» это, конечно, отнюдь не является. Между прочим, немало интересного материала, показывающего, что русское правительство не переставало думать о будущем захвате проливов и тогда, когда

«И подаваю, что одновременно с нашими офицерами могут выехать кн. Кантакузен и Чичагов, — по-моему, им теперь нечего делать в Болгарии; присутствие их только усложнит наше положение и действия. Настоящее движение болгар я не одобряю, они нас не слушались, действовали втихомолку, советов не спрашивали, пусть теперь сами расхлебывают кашу, ими же заваренную. По-моему, пока кн. Александр будет распоряжаться судьбами болгарского народа, наше вмешательство в дела Болгарии совершенно невозможно и бесполезно. Из-за последнего движения, нами не одобряемого и нам нежелательного (в настоящую минуту), сорваться и вести войну с Турцией, а может быть, и с Европой, — было бы непростительно и даже преступно в отношении к России. — По-моему, у нас должна быть одна и главная цель: это —

Защо ли, който и руски източник от онзи период да отвориш, все темата за Константинопол и Проливите излиза?!?

Някой ще каже, че идеята за окупация е продиктувана от акта на Съединението!

Авторът на горната статия изрично уточнява:

„Това е написано през 1885 г., а три години преди това Александър III одобрява публикуваната по-долу „Записка на Нелидов“. Следователно това беше негова постоянна гледна точка. В крайна сметка, руската политика в този момент е преследвала не защитни, а нападателни цели.“ (стр. 181) (Хвостов, 1931)

Из записной книжки архивиста

181

Это написано в 1885 году, а за три года перед тем Александр III одобрил публикуемую ниже записку Нелидова. Следовательно, это была его постоянная устойчивая точка зрения. В конечном счете, русская политика и в это время преследовала, таким образом, не оборонительные, а наступательные цели.

Записка Нелидова интересна еще и тем, что она очень ярко вскрывает м о т и в ы, толкавшие на захват проливов. В дипломатической переписке, как известно каждому работающему над этим

занятием Константинополя, чтобы раз навсегда утвердиться в проливах и знать, что они будут постоянно в наших руках. Это в интересах России и это должно быть наше стремление; все остальное, происходящее на Балканском полуострове, для нас второстепенно. — Довольно популяризовать в ущерб истинным интересам России. — Славяне теперь должны сослужить службу России, а не мы им. Вот мой взгляд на теперешние политические обстоятельства.

видом исторических источников, преобладают документы, анализ которых — взятых изолированно — дает ответ на вопрос, «как» хотит добиться той или иной цели, гораздо более исчерпывающе и богаче, нежели ответ на вопрос: «зачем» же, в сущности, ставится самая эта цель? Это понятно: для людей, стоявших в центре дипломатической кухни — для министра и его послов, например, — цель обычно была известна. Зачем же было в деловой переписке говорить об известных вещах? В переписке, посвященной проливам, и преобладает мотив, как их взять, над мотивом, «зачем» их брать. Последнее и так было — или казалось — ясным. Тем ценнее для историка те относительно немногочисленные документы, в которых выясняются именно цели политики.

В заключение несколько слов о той исторической обстановке, в которой возникла эта наиболее ранняя из известных нам записок Нелидова о захвате проливов.⁴ Она была написана незадолго до назначения Нелидова послом в

Но подобна идея виждаме и в писмо, писано месец порано от руския посланик в София до руското министерство на външните работи:

„N 3. Извадка [2] от писмото на дипломатическия агент в София до помощника на министъра на външните работи Влангали.

16/4 август 1885 г.

Дълбокоуважаеми Александър Егорович,

... Ще си позволя да изкажа няколко собствени съображения по повод на този разговор.

Най-добрият изход би бил окупация на страната и назначаване тук на руски генерал-губернатор с въвеждане на нашите закони в България. Не аз ще съдя дали е възможно,

или не такова радикално средство, макар че примерите на Египет, Тунис и Босна се намират пред очите на Европа.

Вторият изход би бил отстраняването на княз Александър от тук и неговата замяна с човек, напълно предан на нас и в никакъв случай с някой мошеник като Алеко паша, за когото, струва ми се, мечтае Каравелов. Смяната на династията може да бъде извършена само по наша инициатива, защото се убедих, че от българите в тази посока не може да се очаква нищо. Князът трябва да бъде извикан в Русия, където категорично да му се обяви волята на господаря да не се връща в България и да му се предложат пари. С наша помощ новият княз трябва да започне с унищожението на различните видове „свободи“: на пресата, на митингите, и т.н.

Третият изход е помирението с настоящия княз при известни условия например **съставянето на руско правителство** начело с княз Кантакузин, спирането на действието на Конституцията и т.н. За да го държим в ръце по-здраво, може да му отпускате **добавъчна издръжка от окупационния фонд**. Тук трябва да изкажа мнението, че е немислимо да останем с него в настоящите отношения. Трябва или да го отстраним, или да се сбlijжим с него.

А. Кояндер“. (Павлович, Авантюри русского царизма в Болгарии Сборник документов, 1935)

Така действа руската политика у нас: или окупация, или замяната на българския княз с по-удобен за интересите на Русия. Или да му се предложат пари, разбирай подкуп – основно оръжие в арсенала от руски средства от векове, та до днес! Е, има и трети вариант – руско правителство! Не в Петербург – у нас, в България, в София?!!

И за да не си помислите, че това е само едно писмо, ще цитираме други, отново руски документи. Малко се знае, или по-скоро – малко се говори за българският „Уикилийкс“ от ония години - през 1892 г., т.нар. „документи на Якобсон“, за които

ще става дума често. Срещу заплащане, руският дипломатически агент в Русе, продава част от кореспонденцията в поверения му архив. Веднага те биват издадени от Димитър Петков в София, и то в оригинал на руски език. Сборникът носи наименованието *„Окупаціонный фонд основанный для устройства Русско-Дунайской области“* (Петков, Окупаціонный фонд основанный для устройства Русско-Дунайской области, 1892), от който разбираме, че **Русия не само не одобрява Съединението, но и прави всичко възможно да го провали!** Разбираме и за финансирането на всички тези подривни операции в България, в част от които участва и Драган Цанков - извършват се с нашите пари, с които изплащаме „освобождението“ - помните ли Указ № 1144?

Да прелистим сборника, преиздаден у нас едва през 1993 г. (Петков, Окупационен фонд, основан за създаване на Руско-Дунавска област, 1993)

„Шифрована телеграма на началника на Азиатския департамент до управляващия консулството в Русчук от 8 септември 1885 г.

*„Моля Ви още днес **повикайте в консулството всички висши руски офицери** от гарнизоните: Русчукски, Видински, Търновски и Шумленски, а така също началниците на отделните части и им предложете да решат следните въпроси: **в случай на отзоваване на руските офицери от България способни ли ще бъдат младите български офицери да заместят руските и да командват бригади, полкове, дружини? Има ли сред българските офицери достатъчно способни артилеристи? За колко време приблизително може да бъде приведена в бойна готовност българската армия заедно със свикването на запаса? В състояние ли ще бъде българската войска при отсъствието на руските военни инструктори да устои на въоръжено стълкновение от страна на друга държава? Какви мерки руските офицери***

намират по-удобни за това, щото в настоящия момент да се затрудни положението на нещата в българската армия?“

„... На Негово величество бе благоугодно да заповяда на министъра на външните работи **обединението на Княжеството с революционни средства да се признае за незаконно.** Да се упълномощи нашият посланик в Константинопол да изрази протест против действията на принц Батенберг, **искайки от правителството на султана въдворяване на законния ред в провинция Източна Румелия** предвид запазване на спокойствие в Европа въобще и главно на Балканския полуостров. Да поръча на нашия дипломатически агент в София да предаде на принц Батенберг, че императорското правителство възлага лично нему цялата отговорност за неблагоприятните последствия от неговия необмислен начин на действие. Князът и неговото правителство не трябва да разчитат на по-нататъшно покровителство от страна на Русия, така също на милостта и грижовността на нейния монарх.“

„**Решение на руските офицери в България** на въпросите, предложени им от началника на Азиатския департамент в телеграма на името на управляващия императорското консулство в Русчук, 8 на този септември.

„Днес, 9 септември 1885 г., ние, **долуподписаните командири на бригади, полкове и дружини, началници на самостоятелните и морски части и окръжни воински началници, в присъствието на управляващия руското императорско консулство в Русчук, разглеждайки предложените ни за обсъждане въпроси, дойдохме до единодушно заключение:** 1) **Способни ли са младите български офицери да заместят руските военни инструктори и да командват бригади, полкове, дружини и самостоятелни части? Признаваме единодушно, че от българските офицери в настоящия момент лица, способни и можещи да заместят руските военни инструктори, няма.** В случай на

отзоваване на руските командири и заместването им с български **неминуемо при отсъствието на пълно понятие за старшинството ще се появи неудоволствие** в самата среда на българските офицери. Това неудоволствие ще повлече след себе си, от една страна, отслабване на воинската дисциплина, а, от друга страна, ще усилва партийните страсти на българските офицери и тогава армията ще бъде напълно дискредитирана и дезорганизирана. При такива условия **българският престол и народното спокойствие ще бъдат лишени от всякаква въоръжена поддръжка.** 2) **Има ли сред българските офицери достатъчно способни артилеристи? Признаваме единодушно: че по артилерийската част до този момент български офицери, показали своите способности, няма.** 3) За какво време приблизително българската армия може да бъде приведена в бойна готовност? Този въпрос следва да се раздели на две части: попълването на армията със свикването на запасняците и концентрирането на войска в боен ред в определени пунктове. Благодарение на местните условия свикването на запаса в армията в България се извършва много деятелно и бързо, така че свикването на запаса и попълването му по частите може да последва в продължение на 15 дни. Що се отнася до концентрирането на войска в боеви ред в определени пунктове, при отсъствие на нужните обози и други приспособления, то в това отношение за българската армия предстоят някои затруднения. 4) В състояние ли ще бъде българската войска при отсъствието на руските военни инструктори **да устои на въоръжено стълкновение със съседна държава?** Този въпрос в едно отношение се решава **отрицателно**, а в друго отношение е съмнителен. В случай на стълкновения с турската бойна армия, при каквито и да е благоприятни условия да бъдат, българската войска не ще бъде в състояние да се бори против въоръжената турска сила, но в случай на стълкновение с Румъния или Сърбия, произтичащо собствено

от обединението на Княжеството, то вземайки предвид възжеленията на българския народ и неговите патриотични чувства, ние намираме, че в случай на стълкновение с една от назованите държави **победата на страната на последните ще бъде твърде съмнителна.** 5) Какви мерки руските офицери намират за по-удобни за това, щото в настоящия момент да се затрудни положението на нещата в българската армия? Отговорът на настоящия въпрос се решава в следващото по-долу наше единодушно решение.

ПОСТАНОВИХМЕ:

1) Взимайки под внимание, че **императорското правителство не одобрява начина на действие на принц Александър Батенберг и настоящото българско правителство, признаваме за необходимо незабавното отзоваване на руските военни инструктори в България:** командири на бригади, полкове, дружини, началници на самостоятелни части, а така също на окръжните войскови началници, и 2) По отношение на морските офицери и инженер-механиците от морските части на Княжеството **предлагаме да се отзове цялата морска част от руски нисши чинове с отправяне в Русия на параходите, баржите и миноносците.**“

...

„Шифрована телеграма на управляващия консулството в Русчук до началника на Азиатския департамент от **9 септември 1885 г.**

„На днешна дата в мое присъствие се състоя заседание на командирите на бригади, полкове и дружини, началниците на самостоятелните и морски части, а така също и окръжните воински началници за разглеждане и решаване на предложените въпроси, изложени в телеграмата на Ваше Превъзходителство от вчерашна дата. След разглеждане на предложените въпроси **господата руските офицери единодушно решиха следното:** 1) вземайки предвид, че

императорското правителство не одобрява начина на действие на принц Александър Батенберг и настоящото българско правителство, **признаваме за необходимо незабавното отзоваване на руските военни инструктори в България:** командири на бригади, полкове, дружини, началници на самостоятелни части, а така също на околните войскове началници, и 2) по отношение на морските офицери и инженер-механиците от морските части на Княжеството мислят **да се отзоват всички офицери, инженер-механици и руски нисши чинове от морските части с отправяне в Русия на параходите, баржите и миноносците.** Копие от гореспоменатото решение ще бъде доставено на Ваше Превъзходителство от мен след това по пощата.“

...

„Шифрована телеграма на началника на Азиатския департамент до управляващия консулството в Русчук от **11 септември 1885 г.**

„След доклада на военния министър за отзоваването на руските офицери, намиращи се на служба в България и Източна Румелия, и предвид на ненормалното положение в споменатите страни **Господарят Император на 10-ия ден от този месец септември благоволи височайше да повели: незабавно да се отзоват от България и Източна Румелия военният министър генерал-майор княз Кантакузин и всички намиращи се руски офицери:** командири на бригади, полкове, дружини, роти, началници на самостоятелни части и околните войскове началници със зачисляване на споменатите офицери във войсковите части на общо основание. **Парични помощи** за връщането на руските офицери до местата на служене **да се дадат от сумата на окупационния фонд.** За офицерите обаче от морските части ще бъде направен специален доклад на Негово величество. За гореизложеното Ви моля да съобщите на офицерите, пребиваващи в Русчукски и Видински консулски окръг.“ ... (стр.121-124) (Петков,

Окупационен фонд, основан за създаване на Руско-Дунавска област, 1993)

Чета тези документи и за разлика от винаги убедените в руската любов, аз изпадам в когнитивен дисонанс! Освободителка, мисли ни доброто, а то... Вместо да се радват с нас на Съединението на двете български държави, те кроят, как да ни ритнат столчето! Руските офицери на българска служба докладват на началството (руското разбира се – за тях български началници няма!), че без присъствието на Русия, България е загубена! Целта: **непокорната България да остане без армия**. Помните нали – България няма право на чужди военни, освен... руски! И руските офицери са над 50% от командния състав на войската и напускайки, България, безпомощна, ще бъде за дълго изложена на ударите на всеки външен противник. Но това не стига – приканват Турция, да си вземе обратно Източна Румелия! А няколко дни по-късно, ще предизвикат съседна Сърбия, да нападне Княжество България! Братя... Русия, разбира се отрича и до днес и документите, и предателските си действия!

На кого да вярвам?!? На Русия ли, на историческите документи ли? Сигурно полудявам! Да, да - луд съм! Сигурно са луди и много от вас! Поне така твърди на 15 февруари 2022 г., Мария Захарова, говорителката на руското външно министерство: „Само луди хора без морал допускат, че ще нападнем Украйна“⁴⁹. И това само няколко дни преди агресията срещу Украйна, Буча, Ирпин, Мариупол и т.н.

То вярно, че Господ създаде Света за 6 дни, но Русия пък за толкова да се сети и изведнъж да реши да атакува братския и православен съсед!?!

Или пък...

Русия ЛЪЖЕ! И тогава, и сега – **Русия лъже!** Помните ли оная фраза – „Договорите с Русия не струват хартията на

⁴⁹ <https://news.bg/int-politics/rusiya-samo-ludi-hora-bez-moral-dopuskat-che-shte-napadnem-ukrayna.html>

която са написани!“ Е, не бил я казал Бисмарк! Добре, някои се изразяват по-меко – „казва неистини“! Но вижте фактите!

Аз казвам отново - **Русия ЛЪЖЕ!** Лъже, както много пъти е правила! А пък всички знаем приказката за „лъжливото овчарче“!

Вие колко пъти бихте повярвали на човек, който системно ЛЪЖЕ! А на държава?

От лъжите на една империя, да се върнем у нас. Без лъжа!

Захари Стоянов – строителят на съвременна България ни е оставил своя завет за най-българското дело – Съединението. На 13 февруари 1886 г., в писмо до русофила и заплатен със злато московски шпионин Драган Цанков, който се обявява срещу народното дело, извършено против волята на Русия, [апостолът пише:](#)

„Кажете, за Бога, коя държава ни е направила толкова пакости? Какво сме съгрешили и какво иска Русия от нас? Защо си не каже да чуем и ние? Подигнахме съединение - най-напред при нея проводихме депутации. Победихме - издаде се приказ, който отдаде победите само на нейните офицери. Цялата руска земя ни напада най-милото и най-святото - ние мълчим, сиромасите. Милост и прошка ще получим само тогава, ако се откажем от своята независимост, ако престанем да съществуваме като народ, ако допуснем в България да се разпореждат пак консули и офицери.

Такова самоубийство българската интелигенция няма да направи на своя народ!

Ние сме готови и днес на всякакви споразумения с Русия, но нека тия споразумения почиват на свободна почва, нека те са човечески. Ние искаме да имаме своя история, своя Сливница, наш 6 Септември. Ако и да не бяхме сполучили даже никакво съединение на 6 Септември, само освобождението ни от руските офицери е велико само по себе си, по-голямо от съединението. Виновниците от 6 Септември малко разчитаха

на успех. Те искаха да оставят един акт в историята, че са се интересували и извършили самостоятелно дело. Убийство щеше да бъде за бъдещето на България, ако това съединение го правеше чужда сила, без народното участие. Нека бъде половина, нека бъде чийрече, но нека си бъде наше. 6 Септември и Сливница доказаха, че можем да живеем без кехая.“⁵⁰

Няколко думи за Драган Цанков

Разказвайки случки от този период на българската история, често срещаме името на [Драган Цанков](#)⁵¹. Освен, че на него е кръстен булевард в София, май друго не знаем, затова ето малко разяснения за него, които няма да срещнете в казионната литература.

Димитър Гиков или както е останал в историята - Драган Цанков, е една от основните фигури в българския политически живот след Освобождението. Бил министър-председател на България и депутат от Учредителното Народно събрание, Цанков е един от идеолозите на Либералната партия и водач на едно от разклоненията ѝ до 1897 година. Освен с политическото си присъствие, той ще остане в историята и с просветителската си дейност, осъществявана още преди Десетата война. Води истинска битка срещу гръцкото духовенство, яростен противник на фанариотите, като дори сменя името си Димитър (защото било гръцко), с Драган. Дотук – добре!

Последовател на либералната демокрация, той остро реагира на бруталната намеса на Русия във вътрешните работи на свободна България – помним думите му „*Не ви щем ни меда,*

⁵⁰ <https://faktor.bg/bg/articles/novini-balgariya-zahari-stoyanov-za-saedinenieto-6-septemvri-i-slivnitsa-dokazaha-che-mozhem-da-zhiveem-bez-kehaya>

⁵¹ https://bg.wikipedia.org/wiki/Драган_Цанков

ни жилото“. По-късно обаче, странно ще измени отношението си към Русия, което ще стигне до пълно преклонение, до национално предателство. Как от едната крайност, този човек минава в другата - не знаем. Но май сме на път да разберем!

„Цанков, Драган - български политически деец. Един от бившите лидери на партията на либералите, оглавил впоследствие партията на цанковистите. Активен агент на царската политика в България, водил борба със западната ориентация на стамболовистите, бил на издръжка на азиатския департамент.“

Това не е мое определение – така е записано в „Бележки“ на книгата „Авантюрите на руския царизъм“ (Павлович, Авантюры русского царизма в Болгарии Сборник документов, 1935), издадена в Москва през 1935 г, която често цитираме, защото тя е изцяло базирана на документални руски източници.

Три пъти министър-председател, избягал в Русия след неуспешния преврат, организиран от Русия през 1886 г. и се върнал в България след убийството на Стамболов (напомням – убит от платени руски агенти). Той, заедно с Бурмов и Балабанов подписват заедно срамна декларация за вяроност към чужд държавен глава.

Трябва да уточним - както ясно се вижда от документа, руските дипломати „захранват“ продажниците с пари, плащани всъщност от нас българите, уж за издръжката на Руския окупационен корпус, съгласно чл. 8 на временния Сан-Стефански договор и изкопиран в чл. 22 на Берлинския договор – един договор изцяло подготвен предварително в съюз между Русия и Австро-Унгария с Райхщадското споразумение от 8 юли 1876 г. и последващата секретна Будапещенска конвенция от 15 януари 1877 г.

Нека се разходим из страниците на „Авантюрите...“, за да разгледаме дейността на този български, или по-скоро – май руски герой. Всички цитирани по-долу документи са по изданието „Авантюры русского царизма в Болгарии: Сборник

документов“ (Павлович, Авантюры русского царизма в Болгарии Сборник документов, 1935) (преводът е мой, удебеленият текст – също – бел. съст.):

„Публикуваните в този сборник документи от царските архиви разкриват истинското лице и действителните мотиви на т. нар. „освободителна мисия“ на царска Русия по отношение на българския народ, получил национална полунезависимост в резултат на Руско-турската война от 1877/78 г. Създаването на „независимо“ българско княжество трябвало да послужи само като прикритие и етап от завладяването от Русия на подстъпите към Константинопол по западния бряг на Черно море. В продължение на десет години царското правителство влагало колосална енергия за укрепване на господството си в новообразуваната квазинезависима държава, като пускало в ход всички средства на азиатско-византийската дипломация — от масовата корупция и подкупи на политически търговци и армейски офицери до организирането на военни бунтове и държавни преврати, до вербуването на убийци и отстраняването на пречещи на плановете му държавни дейци на България. Ужасяваща, ненадмината по вулгарния си цинизъм картина разкриват секретните инструкции и донесения на царски министри и дипломати, извънредни емисари и чиновници, носещи на пожълтялата хартия на тези документи, забележки на монаршеския молив. Александър III е бил в течение на всички престъпни замисли, планове и подвизи на многобройната шайка дипломати и нелегални агенти. Той всичко знаел и всичко одобрявал. Той изпращал емисари докладващи лично нему. Съобщенията за терористични актове и убийства, носещи неприкрити следи от причастност към тях на правителствените агенти, не предизвиквали у него никакво възмущение. „Всемилоството“ му сърце трогвали само съобщенията за неуспехите и печалната участ на

завербуваните от царските агенти българи, върху които се стоварвал юмрукът на страната, отстояваща своята независимост и свобода.

И все пак усилията на Александър III да подчини по един или друг начин България търпели неуспех след неуспех, докато той не бил принуден да признае съществуващото положение на нещата. Мъничкият народ отстоял своята държавна независимост срещу жестоките покушения на могъщия цар. ...

Действително, икономическите и търговските връзки от първите дни на съществуването на младата държава създали и в България силно западофилско течение, на базата на което се образувала **прогресивната антируската партия под ръководството на Стамболов**. На тази партия се удало да обедини прогресивните сили на народа и да устои победоносно на кроежите и ударите на царското правителство.“ (Павлович, Авантюри руското царизма в България Сборник документи, 1935)

Това пише в Предговора, писан лично от Васил Коларов. А години по-късно, „прогресивната антируската партия под ръководството на Стамболов“ ще бъде заклемена и неговият принос в българската история ще бъде negliжиран за десетилетия! Ясно, точно и конкретно говори Коларов и за руската „помощ“ за новосъздадена България! А колкото до Драган Цанков – моля – отново ще цитираме секретната кореспонденция от руската дипломатическа поща:

„No.4. Писмо на дипломатическия агент в София (Ал. Кояндер – бел. съст.) до Директора на Азиатския департамент И.А. Зиновиев,

Петербург, 29/17 декември 1885 г.

Милостиви г-н Иван Алексеевич,

Преди заминаването ми от София Драган Цанков ми довери, че материалното му положение било крайно тежко, че през последната година и половина е живял изключително с

парите, които са му били давани на заем от приятели и привърженици, а сега и този източник бил вече пресъхнал и той няма никакви средства за по-нататъшно съществуване. Предвид това тежко положение той е принуден да се обърне към императорското правителство с молба да му бъде дадена парична помощ...

... **Цанков винаги е предполагал, че България трябва да се намира в сферата на влияние на Русия и трябва да се опира изключително на нея, тъй като без подкрепа от наша страна българската народност, според него, засега не може да съществува. В последно време той открито настояваше за нашата намеса и не скриваше, че вижда единственото спасение на страната в установяването там на, макар и временно, руско управление. ... Ние бихме могли да се възползваме от положението на нещата, без да изпъкваме, да дискредитираме в очите на страната нашите врагове посредством самите българи и с това да способваме за по-скорошното им сваляне от власт. За това би следвало ние да снабдяваме Цанков с необходимите за водене на агитация парични средства, които той може да получи само от нас.**

Взимайки в съображение ползата, която можем да извлечем за собствените си интереси, като обвързваме към себе си Цанков с материални изгоди, аз си позволявам да подкрепя неговото ходатайство за оказването му на парична помощ от сумите на окупационния фонд. Като начало във вид на лично подпомагане би следвало да му отпуснем от 10 до 12 хиляди франка. Впоследствие също би могло да го снабдяваме и със средства, необходими за водене на борбата с неговите политически противници, които сега са и наши най-опасни врагове. Разходването на всъщност крайно незначителна част от намиращите се в наше разпореждане суми от упоменатия фонд за подобен род цели би могло, по мое мнение, да донесе значителна изгода на нашето положение и нашите интереси в България...

А. Кояндер“ (ibidem, стр.10)

...

„№ 5. Телеграма на дипломатическия агент в София до Министъра на външните работи Гирс.

5 януари 1886 г./25 декември 1885 г.

Имайки намерение да издават вестник, чиято цел би била да разяснява доколко сегашното антируско направление в България противоречи на народните интереси и колко пагубно ще се отрази на нейното бъдеще, при това, доколкото е възможно, без да се прибъгва до нападки срещу правителството и другите партии, Драган Цанков, Балабанов и Бурмов предполагат, че е необходимо пътуване на последния в Русия за събиране на пожертвования за издаване на такъв вестник и за **борба с други средства срещу тукашното антируско направление**. Но предвид все повече и повече откриващите се благоприятни условия за такава пропаганда, би било желателно подобен вестник да се основе колкото е възможно по-бързо и **Цанков моли секретно да му се предостави еднократна правителствена субсидия от шест хиляди франка**, така че без да изчаква събраните от Бурмов пари, да може да започне издаването на вестника от 1 януари[*]

(Богданов)

***На оригинала има забележка от ръката на Александър III: „На него вече са му дадени 12 000 франка.“** (ibidem, стр. 11)

№ 5. Телеграма дипломатического агента в Софии министру иностранных дел Гирсу

5 января 1886 г./25 декабря 1885 г.

Намереваясь издавать газету, коей цель была бы разъяснить, насколько настоящее антирусское направление в Болгарии противоречит народным интересам и пагубно отзовется на ее будущности, причем насколько возможно не прибегалось бы к нападкам на правительство и другие партии, — Драган Цанков, Балабанов и Бурмов полагают необходимою поездку последнего в Россию для сбора пожертвований на издание такой газеты и на борьбу другими средствами с антирусским здесь направлением. Но так как ввиду начинающих более и более обнаруживаться благоприятных условий для такой пропаганды желательно было бы осно-

11

вать подобную газету возможно скорее, то Цанков просит секретно оказать ему единовременную правительственную субсидию в шесть тысяч франков, так чтобы, не дожидаясь собранных Бурмовым денег, он мог начать издание газеты с 1 января¹.

[Богданов.]

¹ На подлиннике помета рукой Александра III: «Ему уже дано 12 000 фр.».

Тук, като един съвестен счетоводител, ще направя кратко пояснение: монета от 20 франка, т.нар. „Наполеон“, съдържа 5,81 гр. чисто злато. А 12 000 франка, или 600 монети са равни на приблизително 3,5 кг. злато! По-нататък, може сами да си правите сметки, с какви количества „помощ“ се е облажил Цанков.

„№ 6. Телеграма от министъра на външните работи до дипломатическия агент в София Богданов

7 януари 1886 г. (26 декември 1885 г.

Получих телеграмата от (5 януари) 24 (декември)*1.

[*1 Вж. №5.]

Строго секретно. Имайки предвид притесненото лично положение на Драган Цанков и предложението му да издава

Вестник, на господаря император му бе угодно да разреши да му се предоставят от окупационните суми дванадесет хиляди франка.

Гирс“ (ibidem, стр. 12)

...

„No.8. Денеша (*одобрена от Александър III) до министъра на външните работи Гирс
17/5 април 1886г.

Милостиви господарю, Николай Карлович,

Имах честта да получа строго секретната инструкция на Ваше превъзходителство от 2 април, с която **Вие благоволихте да ми предпишете да давам на г. г. Бурмов, Цанков и Балабанов по 40 хил. франка**⁵² годишно от българския окупационен фонд, считано от 1 януари т.г. за издаване на вестници с цел да се разяснят на българите истинските им интереси и за агитация в този смисъл, като не пропусна да се съобрази в точност с нареждането на Ваше високо превъзходителство да бъдат взети всички мерки за запазване на тази помощ в пълна тайна.

Следвайки съдържащите се в упоменатата инструкция указания, аз привлякох специалното внимание на тримата български дейци върху това, че **вестникът, който основават те, не трябва да се отклонява от възгледите на императорското правителство** върху сегашното положение на нещата в България и бъдещето на тази страна и не трябва да се превърне в проводник на изключително партийни интереси, които биха били несъвместими с нашите цели. Няма да пропусна да употребя всичките си усилия за наблюдаване **вестникът да остане верен на предначертаната му задача.** Като гаранция, че тези три лица в дейността си **ще се придържат строго към посока, съвпадаща с възгледите на**

⁵² 40 000 франка или 2000 Наполеона се равняват на 11,620 кг злато (бел. съст)

императорското правителство, г.г. Цанков и Балабанов заявиха писмено на подписано от г-н Бурмов копие от подадената от него във връзка с това докладна записка до императорското министерство, **че те напълно приемат и одобряват всичко**, изложено в нея, като правилен и **точен израз на техните собствени чувства и убеждения**. Освен това всичките три лица **подписаха на тази записка клетвено обещание**, че винаги точно ще се съобразяват с казаното в нея и строго ще се придържат към изложената в нея програма и когато са в опозиция, и когато са на власт. **Те също се заклеха, че ще действат винаги единодушно по тази програма**, във взаимно съгласие и никой от тях никога няма да си позволи някакво самостоятелно действие, без да се посъветва с другите си съюзници и без да получи тяхното одобрение и съгласие, когато са на власт или в опозиция. В заключение те положиха клетва, **че ще останат неизменно верни на този троен съюз във всички възможни случаи**.

Гореозначеното копие от докладната записка с изложените клетвени обещания се пази в императорското дипломатическо агентство.

Що се отнася до начините за изразходване на отпусканата на г.г. Бурмов, Цанков и Балабанов помощ от императорското правителство, а също и по отчетността ѝ, то между тях и мен последва споразумение в смисъл, **че дължимата им сума ще бъде предавана в началото на всяко тримесечие** от императорското дипломатическо агентство на г-н Бурмов, който ще изпълнява длъжността касиер на тройния съюз, че нито един разход не може да бъде направен без съгласието на всички членове на съюза и **че отчетите за изразходването на получаваните от тях суми ежегодно ще се представят с подписите на тримата на императорското дипломатическо агентство**.

Основаният от г. г. Бурмов, Цанков и Балабанов вестник, който те нарекоха „Светлина“, е като че ли

продължение на издавания от Цанков орган на неговата партия „Средец“...

Приемете и пр. / П. Богданов“ (ibidem, стр. 13)

...

„№ 14. Телеграма от дипломатическия агент в София до министъра на външните работи Гирс

21/9 август 1886 г.

Временното правителство е съставено. Председател — митрополит Климент; членове: Драган Цанков, Бурмов, Христо Стоянов, Радославов, Величков и майор Никифоров, главнокомандващ — майор Груев.

Временното правителство моли господаря император да приеме българския народ под своя защита и покровителство. ...

Касите са празни, затова правителството моли да му се окаже взаимнообразно парична помощ; засега може да му се предостави в разположение окупационен фонд от над един милион франка.

Крайно желателно е да се избягва мобилизация, тъй като тя несъмнено ще предизвика вътрешни усложнения.

Отначало превратът бе посрещнат от народа и войските радостно. Но поради забавяне в образуването на временното правителство се появи брожение. Обявено е военно положение. През нощта князът ще бъде отпратен зад граница. Позволих си да им предоставя 55 000 франка, необходими им за отпътуването на княза, и други, свързани с това разходи...

Богданов“ (ibidem, стр. 20)

Следва декларация, която според мен граничи с национално предателство. Не че документите дотук не доказват същото. Но нека всеки сам прецени – прилагам оригинала, последван от мой превод:

№ 26. Заявление вождей болгарской оппозиции военному комиссару русского правительства в Софии Каульбарсу

29/17 октября 1886 г.

Искренне сожалея о пагубном и безрассудном направлении княжества в последнее время, нижеподписавшиеся обещают неуклонно соблюдать в качестве как частных граждан, так и общественных деятелей следующую программу:

1. Недопущение ни под каким условием и навсегда кого-либо из принцев баттенбергских на престоле княжества.

2. Избрание князя согласно советам и указаниям русского императорского правительства.

3. Ведение международных отношений и исполнение задач княжества не иначе как по совету и с поддержкой России.

4. Устройство и приготовление болгарского войска по плану и началам, одобренным русским императорским правительством.

5. Развитие внутреннего устройства Болгарии на основании начал православного христианства и при тщательном устранении от оного нелепостей демократии.

6. Воспитание юношества и народа в духе христианской нравственности и с сей целью тщательное устранение крайних элементов из учебных заведений и обуздание их действий в народе.

7. Святое уважение к законам и безусловную им покорность.

8. Принятие серьезных мер, чтобы поставить суды в условия, обеспечивающие посвященное беспристрастие и справедливость при раздаянии¹ правосудия.

9. Обеспечение всех находящихся на государственной службе лиц справедливыми и беспристрастными законами относительно принятия их на службу и увольнения их от оной, равно как повышения и выдачи им пенсий.

Подписи: Бурмов, М. Балабанов и Д. Цанков.

¹ Так в оригинале.

Все пак ще превода:

„№ 26. Заявление от водачите на българската оппозиция до комисаря на руското правителство в София Каулбарс

29/17 октомври 1886 г.

Съжалявайки искрено за пагубната и безразсъдна насоченост на княжеството в последно време, долуподписаните обещаваме да спазваме неотклонно както в качеството си на обикновени граждани, така и като обществени дейци следната програма:

1. При никакви условия и никога да не допускаме на престола на княжеството някой от принцовете Батенберг.

2. Да избираме княза съгласно съветите и указанията на руското императорско правителство.

3. Да осъществяваме международните отношения и да изпълняваме задачите на княжеството именно според съветите и с подкрепата на Русия.

4. Да устройваме и подготвяме българската войска според плановете и началата, одобрени от руското императорско правителство...

Подписи: Бурмов, М. Балабанов и Д. Цанков. “

Декларация на „достойни“ българи - „патриоти“, която ще оставя без коментар! ...

И тъй като много българи, пък било то и русофили, не могат да повярват в падението на тези наши политици, ще го демонстрирам отново с факсимиле от документите, публикувани в „Авантюрите...“, пък всеки да си прави изводите.

Или все пак коментарът ми ще бъде с една дума - „Русофили!“

По нататък в „Авантюрите...“, в глава VI-та се казва:

„VI. Мисията на Хартвиг

След утвърждаването на правителството на Фердинанд Кобургготски в България силите на българските емигранти се оказаха разпиляни из Русия, Румъния, Сърбия и Турция. ...

През октомври 1887 г. руското Министерство на външните работи командирова на Балканите чиновника от азиатския департамент Хартвиг. Целта на пътуването му беше установяване на връзки между Хитрово и Нелидов и обединяване на работата им с работата на Цанков като представител и ръководител на цялата емиграция. Като се разграничи от политиката на разпокъсани действия, Министерството на външните работи в лицето на Хартвиг

разработи съвместно с Цанков голям план за въстание на основата на съгласувани действия на цялата емиграция. Едновременно Хартвиг подготвяше организационната база в Сърбия. Той правеше постъпки пред министерството да **бъдат отпуснати 30 000 франка**⁵³ **на Цанков, който създаваше свой конспиративен апарат във възловите, граничещи с България пунктове.**“ (ibidem, стр. 70)

...

„№ 78. Телеграма от посланика в Константинопол до министъра на външните работи Гирс
7 ноември/26 октомври 1887 г.

Като се позовават на преговорите с Хартвиг, Цанков и емиграцията възнамеряват: като изпратят ненужната част от тукашните емигранти на издръжка на славянското общество в Киев, да разквартируват останалите — около 30 души — в 6 погранични с Румъния и Кюстендил пункта. ...

За издръжката на шестте групи ще бъдат необходими **140 лири ежемесечно** вместо 60-те, раздавани сега от посолството. Може ли министерството да предостави в мое разпореждане тази сума над 60-те лири, **предавани на Цанков** с Людсканов и Генович, и 20 лири, с които трябва да разполагаме за помощи за бягащите от България в Салоники и Адрианопол.

По такъв начин **общата сума ще състави 5000 франка**⁵⁴ **месечно...**

Нелидов“ (ibidem, стр. 76)

...

„№ 82. Донесение от колежкия съветник Хартвиг до директора на азиатския департамент Зиновиев

... Вече имах чест да спомена, че **Цанков пое върху себе си ръководството на цялата опозиция** и започна дейно да работи в Константинопол. ...

⁵³ Или 1500 Наполеона, по 5,81 гр. злато всеки (бел. съст.)

⁵⁴ Или 250 Наполеона (бел. съст)

Според сведения, получени от Цанков, недоволството в страната продължава да расте от ден на ден, но да се очаква самостоятелно движение от страна на населението с цел изгонване на незаконните власти от България все пак не може до момента, когато бъде даден сериозен тласък отвън. Това обстоятелство като никое друго убеждава емигрантите, че изборният от тях път за достигане на гореспоменатата цел е единствено възможният в настояще време. **За осъществяването на замисленото от тях те, както вече имах чест да ви съобща в предходните си донесения, чувстват силен недостиг на парични средства.** Тъй като подготвителната работа ще заеме около два месеца, **Цанков усилено ходатайства за отпускане в негово разпореждане до 30 000 франка. ...**

Приемете и пр. / Н. Хартвиг“ (ibidem, стр. 78)

...

„№ 84. Извадка от депешата на посланика в Константинопол до министъра на външните работи Гирс 9 февруари/28 януари 1888 г.

Милостиви господине Николай Карлович,

... Г-н Цанков твърди, че по пътя на обикновеното нравствено въздействие не може да се постигне никакво подобряване на вътрешното положение в България. ... Народът очаква освобождението си **или от Русия**, или от въоръжено движение вътре в страната, което е **немислимо да се подготви без съдействие отвън.**

Вследствие на това и при явното нежелание и невъзможност за военна намеса от наша страна още при пребиваването тук г.г. Хартвиг и Кривцов Цанков им предложил, по неговите думи, следния план за действие е: **руското правителство да назначи военно лице, комуто ще бъде възложено на руска територия да се погрижи за подготовката на въстанието. ...**

... г-н Кривцов; нему били отпуснати **15 000 франка, за предаването на които в разпореждане на г-н Цанков „за някои предприятия на емиграцията“** бях известен със секретната телеграма на г-н началника на азиатския департамент от 11 декември.

... Отпусканата за всички тези нужди сума от 5000 франка ми изглежда като най-малкият обикновен разход, който може да бъде направен при посредството на повереното ми консулство. ... За нуждите на това предприятие **бяха употребени асигнираните и препратените тук от Букурец 15 000 франка.**

Приемете и пр. / Нелидов“ (ibidem, стр. 82)

...

Сигурно станах досаден с толкова документи и телеграми - исках да „осчетоводя“ предателството, но не можах - изгубих сметката! Но говорим за десетки хиляди! Не днешни „безценни“, разбирай инфлационни рубли – говорим за златни франкове!

А в цитираните „Авантюри...“, забележете има и цял раздел, срамно за нас българите, озаглавен:

„Раздел: XIV. Подкупването от царското правителство, на български политически дейци (Др. Цанков и др.)

Авантюрите на царското правителство в България се опираха на определена група български политически дейци, в чиято русофилска активност немалка роля играеше и непосредственият подкуп. Както писа Цанков през 1888 г., дейността на вътрешната опозиция се осъществяваше при „морално и главно материално съдействие“ на царското правителство (вж. №159). Според нашите документи Драган Цанков, оглавяващ тази група, за която може условно да се каже, че изразяваше интересите на едрата търговска и лихварска буржоазия, се намираше на издръжката на руското Министерство на външните работи от 1885 г. По-

нататък всяка година се повтаряха съобщенията за отпускането му на парични суми. В списъка на получаващите руски пари фигурират непосредствено и неговите сподвижници Бурмов, Балабанов, после военният министър Николаев, министърът на вътрешните работи Маджаров и др.“ (ibidem, стр. 129)

...

**„№ 145. Извадка от депешата на руския консул в Адрианопол до министъра на външните работи Гирс
20/8 януари 1887 г.**

Миналия понеделник г-н Цанков мина през града на път за Константинопол. Имах възможност да се срещна с него и да поговорим подробно.

... Деморализацията във всички отрасли в страната е стигнала до такива граници, че дори в самата опозиция няма наличен материал за съставяне на правителство, което би могло да поведе страната по пътя на истинските интереси на славянството на Балканския полуостров. Г-н Цанков мисли, че главният източник на цялото зло се намира в Конституцията. Единственият път за спасението на България е окупацията...

Ето какво е мнението на Цанков относно настоящото положение на нещата.“ (ibidem, стр. 132)

...

**„№ 147. Обръщение на представителите на българската опозиция към Александър III
14/2 април 1887 г.**

Долуподписаните български емигранти се осмеляваме най-почтително да молим ваше високопревъзходителство (Препратено от Нелидов) да хвърлите в стъпките на негово императорско величество руския император и наш цар покровител най-ниската ни молба да удостои с всемилостивото си внимание следното изложение на положението на нещата в нашата родина...

*Ваше високопревъзходителство, в заключение на гореказаното си позволяваме да мислим, че във всеки случай България не може да излезе от това непоносимо и отчаяно положение без **външна подкрепа и сила. За нас тази подкрепа и сила е само Русия.** Взорът на милионния български народ в настояще време е обърнат към августейшия всеруски монарх, царя покровител на България, както и преди десет години - в навечерието на освободителната война.*

*... **Ваше високопревъзходителство, окупацията на България от руснаците е необходима, неизбежна. ...***

Позволяваме си да мислим, че за освобождаването на България както от политическа гибел, така и от социално-нравствената деморализация е необходимо да се направи радикален преврат... Тези радикални мерки са немислими без руска окупация, тъй като ние вече казахме, вътрешният преврат ще се окаже неуспешен, а всички решения, целящи компромис, ще послужат само като палиатив и няма да доведат до излекуване на тежкия и хроничен недъг на България.

*Ваше високопревъзходителство, съществува само едно средство да се спре развитието на злото, докато все още това е възможно ... **Това средство е руската окупация.** Българският народ я очаква с голямо нетърпение, защото само в нея вижда своето избавление. За бляскаво доказателство на нашите думи ще послужи всеобщият възторг, с който народът **ще посрещне въдворяващите мир и ред в страната войски на освободителката и покровителката — на Русия.***

Пп. Гешев, Бобчев, Маджаров, Цанков, Бурмов, Бракалов (останалите подписи на нечетливи).“ (ibidem, стр. 134)

...

„№ 151. Извадка от писмото на Драган Цанков до председателя на славянското благотворително общество в Одеса А.А. Кривцов

Адрианопол, 7 декември/25 ноември 1887 г.

Достоуважаеми Александър Александрович,

... Разчитайки на вашите уверения, че в скоро време ще ми бъдат изпратени средства, аз заех за кратък срок от един известен вам тукашен банкер нужните за гореказаната цел **суми, които връчих на Боянов**, и в случай, че не получа в скоро време очакваните средства, ще бъда поставен в много трудно положение не само по отношение взетата на заем досега сума, но и по отношение на по-нататъшната ми дейност тук.

... тези дни в Адрианопол пристигнаха около 40 емигранти селяни, които, ако имахме средства, бихме **въоръжили и изпратили в княжеството да безпокоят правителството**.

... **преврат може да се направи в България** винаги и народът го очаква с нетърпение само да има тридесетина души български емигранти, военни или граждански (лица), решили се на смърт, които да си изберат по един от всички райони от територията на България и да нахлуят там всеки със съставена от него дружина от 10–20 души доброволци (волонтери) българи или руснаци. Тези дружини ще действат отначало като хайдушки чети ту в една, ту в друга местност, а накрая — съвместно и във връзка една с друга.

При това в допълнение казах на г-н Македонски, че **ако бъде възможно да се намерят тези 30 войводи, аз съм сигурен, че ще успеем да набавим и материални средства в размер 5000 турски лири за въоръжаване на 30 чети (шайки) от по 20 души всяка...**

Ваш Д. Цанков“ (ibidem, стр. 139)

Очевидно е „ваш“, братушки! Със сигурност не е „наш“! Защото готви преврат, в интерес на Русия! За което бива многократно добре заплатен!

...

„№ 153. Записка, съставена в Министерството на външните работи до Гирс

След като Х(артвиг) разреши да се предаде на Д(раган) Цанков сумата, необходима за делото, З(иновиев) изпрати следната телеграма на Н(елидов) в Константинопол: „Съгласно предоставените от Одеса сведения Цанков е заел петнадесет хиляди франка за някои предприятия на емиграцията. В случай, че сведенията са точни, благоволете да обясните на Цан(ков), че сумата ще бъде платена от българския фонд. Парите ще бъдат изпратени оттук по ваше искане.“ (ibidem, стр. 142)

...

„№ 154. Паметна записка, доставена от г-н Др. Цанков за Гирс

11 януари 1888 г./30 декември 1887 г.

I. Да ми бъдат отпуснати:

а) на месец двеста и петдесет (250) турски лири за издръжка в България на агенти, емисари, куриери и за семействата на тези лица, които ще намират в четата на Боянов;

б) едновременно хиляда (1000) турски лири за сформирание и въоръжаване на други чети от страната на Турция.

II. Петнадесетте хиляди (15 000) франка, получени от мен от посолството, вече са изразходвани за сформирането и въоръжаването на четата на Боянов, която се състои от седемдесет души. Тази чета премина в България — част (около 50 души) през Бургас, а част (около 20 души) през Адрианопол. ...

Д. Цанков“ (ibidem, стр. 142)

...

„№ 161. Депеша от посланика в Букурещ до министъра на външните работи Гирс

4 юли/22 юни 1889 г.

Милостиви господине Николай Карлович,

Пристигналият тук тези дни от Белград изключително за среща с мен г-н Цанков ми представи г-н Станчов, изпратен при него в качеството на упълномощен от неговите съмишленици в България за преговори с него и за обсъждане и намиране на средства за повдигане на духа и съживяване на опозицията.

Аз имах с г.г. Цанков и Станчов дълги беседи, за чието съдържание считам за дълг да донеса подробно на ваше високопревъзходителство...

За да прекрати това пасивно отношение на българския народ и да го предизвика към дейност, централният комитет на Народната партия си постави задачата да намери необходимите средства за водене на **антиправителствена агитация и реши за тази цел да упълномощи Драган Цанков да сключи заем от името на цялата партия. Предвид невъзможността да се намерят нужните парични средства в самата страна, комитетът предлага такъв заем да се сключи извън пределите на България, а именно в Русия, ако императорското правителство благоволит да окаже съдействие за осъществяването на това. Предполага се заемът да бъде от един милион франка. Условието на заема са следните.**

Комитетът на Народната партия, която представя г-н Цанков, се задължава след свалянето на принц Фердинанд да положи всички свои старания за прокарането на българския престол на кандидата, посочен от императорското правителство.

Заетата сума трябва да бъде предоставена в разпореждане на г-н Цанков. Разходването ѝ ще се осъществява от централния комитет на Народната партия или от специално назначена за това комисия. Г-н Цанков и членовете на централния комитет се задължават след избирането на новия княз да заставят Народното събрание

да приеме изплащането на дълга с годишна лихва 5% за изтеклия период.

...

Г-н Цанков, който напълно споделя възгледите на г-н Станчов за положението на нещата в България и мнението на съмишлениците си за необходимостта от намиране на парични средства за организиране на опозицията, ме помоли да съобщя на императорското правителство за направеното му от членовете на комитета предложение, при това особено настояваше на неотложността да има в свое разпореждане дори една незначителна сума от 3 хил. франка на месец за възстановяване на вестника „Светлина“ ...

Приемете и пр. / Хитрово“ (ibidem, стр. 153)

...

„№ 168. Писмо от председателя на одеското славянско благотворително общество до колежкия съветник Н.Г. Хартвиг

28/16 януари 1888 г.

Дълбокоуважаеми Николай Хенрихович,

В Киев разговарях окончателно с майор Ванков. Той има писмо от Никифоров, който заявява от името на Каравелов и цялата каравеловска партия желанието да вървят ръка за ръка с нас и решението им да започнат агитация в този смисъл в цялата страна. Тези дни разчитам да получа копие от протокола, подписан по този повод от всички видни представители на каравеловската партия, и тогава ще ви го изпратя.

От изпратените преди от мен пари, 1000 франка достигнали до Никифоров, но те отдавна свършили. Никифоров ме помоли като представител на С.-Петербургското славянско общество за 6000 франка като своеобразно едновременно и после по 1000 франка ежемесечно. Всички тези суми ще бъдат върнати обратно веднага след смяната на сегашния режим в България... Тези

пари отиват при Каравелов и К^о на посочения ми от Вълков адрес във Виена, през Одеса, в банкерска къща за изпращането им в София на името на една търговска фирма, чийто представител се намира в най-близки отношения с Каравелов и Никифоров... Каравелов и К^о предвиждат да се домогват с всички сили и средства до смяната на Кобурга и К^о и ще действат в зависимост от обстоятелствата и следвайки пътя на цанковистите. Като пристигнах тук, от наличните у мен суми аз преведох във Виена предварително още 1000 франка...

Ваш дълбоко предан А. Кривцов“ (ibidem, стр. 163)

...

Стигат ли ви толкова руски писма, в които четем името на Драган Цанков? В очите на русофилите, той сигурно е герой! А за останалите? Е, всеки сам може да си прави изводите, в зависимост от интелектуалния си багаж. И „вярата“. Аз съм направил своите!

Последните страници бяха изпълнени с цитати от сборник, публикуван в Съветския съюз, съдържащ множество руски исторически документи, но няма по-добро от това, да пием вода от извора! Там, тя е най-чиста! Фактите говорят повече от думите!

Хайде още малко за Съединението – да прочетем отново Димитър Благоев:

„Русофилите, а именно цанковистите в Северна България и „съединистите“ или „лъжесъединистите“ в Южна България, и преди съединението бяха слепи оръдия на руската политика в България и на Балканския полуостров. Но при Съединението, и особено след свършването на сръбско-българската война и сключването на мира, те се предадоха на руската дипломация с всичкото си безумие. Подпомагани от руските дипломатически агенти в България, те, като използваха дипломатическите несполуки на правителството и

поведението на Русия през това време, **почнаха открит поход против Батемберг** и явна агитация за свалянето му, като едничко средство да се омилостиви Русия към България. **Работата се представляваше така: Русия дигнала своето покровителство от България, защото била сърдита на Батемберг, който се бил съединил с нейните закleti врагове**, на които издал нейните политически и военни планове, тъй щото, додето той е княз на България, тя не щяла да повърне своето покровителство, без което България не можела да съществува. **Тази русофилска агитация проникваше през 1886 год. все по-дълбоко в масата и възбуди русофилското ѝ чувство до такава степен, че Каравеловата народнолиберална партия се видя най-сетне принудена да предприеме нещо за „помиряване“ с Русия. Образува се един голям военен заговор за свалянето на княз Батемберг, начело на който стояха цанковистите и каравелистите. За тоя заговор е знаело както правителството, тъй и неговите близки привърженици; обаче те нищо не предприеха за осуetyаването му. На 9 август 1886 год. княз Батемберг бе свален от престола ѝ изпратен в Русия.“** (Благоев, Принос към историята на социализма, 1950)

...

И каква стана тя? Съжалявам – исках да говорим за българското Съединение – най-българския акт и стигнахме до... Русия! И руските подлоги у нас...

1885 – Сръбско-българската война

„Непосредствено след избухване на въстанието в Пловдив бях поканен от редакцията на „Келнише Цайтунг“ да отида в България и да следвам оттам политическо-военните събития. Аз дойдох в България като безпристрастен наблюдател и се убедих, че българското движение не е вредно нито за европейския мир, нито пък за европейските интереси. При това се уверих, че политиката на руските дипломатически агенти в България е недостойна и отвратителна в най-висша степен, та затова издигам своя глас против Русия. Аз не съм неприятел на Русия. Напротив, аз съм защитавал много пъти руските интереси и ще ги защитавам пак, но при други обстоятелства. При тези обстоятелства обаче не е възможно за честен и справедлив човек да одобрява руската политика спрямо България.

Борбата на българския народ за съединението си, независимостта и свободата заслужава пълно признание и симпатии на целия образован свят; а поведението на княз Александър показва явно, че е значим мъж във всяко отношение. Аз искам да покажа на Европа, че това мое мнение не е пристрастно, а е основано на истина и необорими факти. Затова написах тази книга.“

Париж, месец април 1886 г. А. фон Хун“ (фон Хун, 1890)

Това четем във Въведението на една позабравена книга – „Борбата на българите за Съединението си“ – книга, издадена през април 1886 г в Лайпциг, преведена на английски, тя излиза още същата година и в Лондон. Включва репортажи от събитията на Балканите излезли от перото на [Артур фон](#)

Хун⁵⁵ – репортер на „*Kölnische Zeitung*“, изпратен тук, като един от най-добрите познавачи и на Балканите, и на Русия. Днес малцина българи са чували това име, а още по-малко са чели вълнуващите му, изпълнени с неподправено възхищение към българите репортажи за Съединението и последвалата го Сръбско-българска война. Запознавайки читателите със събитията в България, Артур фон Хун не забравя да коментира и политическите аспекти. Книгата е издадена и на български дори в две издания в края на XIX век, след което е „забравена“, може би защото е неудобна. Но ние ще цитираме многократно пасажи от нея и ще разберете защо!

Артур фон Хун пристига в България още на 20 септември 1885 г., дни след обявеното Съединение, като веднага започва с описания на събитията. И с техния анализ. Ще цитирам думите на автора, запазвайки за автентичност неговия правопис:

„След това, българските войски, начело с княз Александра, преминаха румелийската граница и заняха най-важните стратегически точки по балканите. Съдбата на България беше решена!

*Всичко това стана толкоз скоро, щото европейската дипломация беше се вкаменила от очудване и страх. На всички очите бяха обърнати към Турция и целия свят мислеше, че днес или утре турските войски ще нахлуят в Източна Румелия. Но светът остана излъган. Турция остана мирна и то от страх, защото мислеше, че зад България стои бялата мечка. Че **Руссия беше първа от европейските сили, която съветваше Турция да окупира Източна Румелия, това е явно;**...“ (ibidem, стр. 34-35)*

„И тъй, светът доживе до чудното зрелище, че не пострадалата и в правото си нарушената Турция се обърна против българското съединение, а тази държава, която създаде България преди седем години и която не преди много

⁵⁵ https://bg.wikipedia.org/wiki/Артур_фон_Хун

време е подкреплявала с всичките си сили идеята за съединението в българския народ! Наистина чудно нещо. ... Светът остана смяян. Матушка Русия не ръкопляскаше и не викаше браво на смелите българи, а **посипа незарасналата рана със сол и пипер...** Но какви причини накараха матушка Русия да постъпи така с славянските си чада? - Пуси егизъм; **идиотския завет на Петра велики**; наскърбяване на панславистическото честолубие, за гдето българите се опитаха да се отърват от **руското желязно опекуство и свещения камшик**;... Батемберг стана княз на обещаната велика България..." (ibidem, стр. 35-36)

Годината е 1885-та. След Руско-турската „Десета“ война, българското землище е разделено на 5 части. Македония е оставена на Османската империя, Северна Добруджа е предадена на Румъния, а Сърбия заграбва Пирот, Враня и Зайчар – все изконно български земи. След Съединението на Княжество България и Източна Румелия, извършено без съгласието на великите сили, напрежението на Балканите расте, което кара европейските държави и Русия да търсят дипломатическо разрешение на създалата се ситуация.

След като подкрепя Съединението, българският княз Александър I разочарова руския император Александър III с желанието си, България да има своя собствена външна политика, несъгласувана с Петербург, вследствие на което, Русия отзовава от своите офицери от българската армия.

„... **покровителката на православието и славянството не е можела да допусне да се вършат таквизи антипанславически работи... та затова се и реши, да накаже за благо на общото славянство заблудените и непокорни българи.** така и стана. като първо наказание матушка Русия повика всичките си достойни офицери, служащи в българската армия, за да съсипи войската на антипанславистическа България. Но матушка Русия се излъга горчиво. **Българската армия не се съсипа чрез оттегляването на развратните**

руски офицери, а се усили още повече.... Но всички тези зли намерения не можеха да намерят почва в България. Българският народ стои непоколебим кат канара и отблъсна с желязна ръка отровните стрели, отправени към него от северния колос с дървените крака.“ (стр. 37) (фон Хун, 1890)

„Като гръм из ясно небе удари известието в България, че царят е заповядал на своите офицери да напуснат българската войска и да се възвърнат в Руссия. Наистина, това беше ужасен удар за нещастната България, нанесен от добродетелката ѝ Руссия - ужасен казваме, защото беше отправен с пъклена цел, за да съсипе България“ (ibidem, стр. 54)

Но ние като българи, имаме поводи за национална гордост! Отново фон Хун:

„Капитан Никифоров прие управлението на военното министерство и го управляваше с по-голяма точност, от колкото предшественикът му, генерал Кантакузен. Гениалният капитан Петров с другарите си привикна толкоз скоро към новото си място, като че никогаши не е бил друго нещо, освен началник на генералния щаб на българската армия. Млади капитани приеха предводителството над полкове и бригади и ги откараха по такъв ред в Источна-Румелия, като че са служили 50 години в някоя армия. Следователно, русската сметка, че българската армия ще се съсипе без руските офицери, излезе крива.“ (ibidem, стр. 55)

Една млада, неопитна армия с двадесетгодишни пълководци ще трябва да защитава независимостта, свободата и обединението на България. Княз Александър I е на 28 години, началник-щабът – на 24, военният министър на 29 години!

В пета глава на „Борбата на българите...“, фон Хун дава обяснение и за поведението на великите сили в ония години. И отново се повтаря старата история:

„Европа се нуждае от мир и затова е миролюбива. Дипломацията ѝ работи вече от години за поддържане мирът в Европа, затова и не трябва да се чудиме, гдето европейската

дипломация погледна с лошо око на пловдивската революция и главния ѝ уж подбудител, княз Александра. Но враждебността на европейската дипломация никогаши не щеше да приеме такъв жесток характер, ако **Русия не беше подклаждала непрестанно огън при европейските дворове против българите и държавния им глава. ...**“ (ibidem, стр. 58)

На 22 октомври, името на княз Александър е заличено от списъците на руската армия - ясен знак, че руският император Александър III е против делото на Съединението. Вследствие на тази руска „помощ“, начело на българската армия се озовават български офицери, довчера командвали само дружини, роти и взводове. В спомените си, Стоян Филипов, тогава капитан, пише:

„Получи се заповед всички руски офицери да напуснат редовете на българската армия и незабавно да се упътят за Русия. Покровителката дигаше ръце от нас. Оставаха ни безпомощни в съдбоносен час. Гражданите се изплашиха. Ние, младите офицери се гледахме въпросително.“ (Недевска & Шанов, 1985)

Войната на капитаните

Въпреки териториалните придобивки в последните години, Сърбия е разочарована - тя смята, че има право над земите до р. Искър. С оглед заграбването на Босна и Херцеговина от Австро-Унгария, Белград смята за редно да бъде компенсиран за сметка на българите. Придобиването на Пирот, Зайчар и Враня обаче не е достатъчно според тях, защото през 1878 г., сръбски войски са стигнали почти до София и за крал Милан е логично, тази линия да бъде и новата им граница.

Недалновидната икономическа политика превръща Сърбия във финансов васал на Австро-Унгария, а опозицията става все по-критична и поради реформата в армията - редица

опитни генерали са отстранени и заменени с верни на владетеля фигури.

През 1883 г., Сърбия официално се обявява за кралство, подпечатвайки окончателно независимостта си от Османската империя - ход, който носи известен престиж на Милан Обренович, но не е достатъчен да замаже очите на поданиците му за реалното състояние на тяхната държава.

И изведнъж - българите обявяват своето Съединение! За стандартите на Балканите, България изведнъж се оказва втората по големина държава на юг от р. Дунав. Сърбите са потресени – не стига, че претенциите им не са удовлетворени, но сега и техният нов източен съсед изведнъж става несъразмерно голям и заплашва техните интереси в Македония.

Милан Обренович настоява за териториални компенсации и заявява открито, че ако не ги получи даром, ще си ги вземе със сила. Сърбия започва мобилизация, а въоръжените ѝ сили, начело на които са генерали с голям боен опит, се придвижват към българската граница.

Българското правителство все пак се надява Русия, въпреки, че няколко дни по-рано е изтеглила офицерите си от Българската армия, все пак ще се намеси и ще възпре мераците на Милан. За българите, притесненията по-скоро идват от Османската империя, която не крие своето недоволство и заплашва с изпращане на войски. Ситуацията е толкова напрегната, че основните български сили са съсредоточени по южната ни граница, а срещу Сърбия е оставена скромна по размер войска, с идеята че Милан не би вървял против волята на Великите сили. Това става достояние на сръбското военно разузнаване, да не говорим, че висшите офицери-руснаци са отзовани обратно от властите в Петербург и начело на българската армия остават средния офицерски кадри, наскоро дипломирали се от Военното училище в София. Милан Обренович е убеден, че с едно решително настъпление в

правилния момент, може да постигне съкрушителен и бърз успех срещу младата българска войска.

През октомври 1885 г., Сърбия обявява мобилизация, като по границата с България е струпана над 70 000 войска, разделена на три части – Нишавска армия (41 800 души, с четири пехотни дивизии и конна бригада, които през Пирот, трябва да завладеят София), Тимошка армия (21 000 войници) и резерв от 8800 наборници. В обход на българския ляв фланг трябва да действа Моравската дивизия, а спомагателната армия на сърбите трябва да настъпи срещу Видин. Планът е скоростно настъпление с основните сили към София и обсада, с превземане на Видин.

Очакванията на сърбите са основателни - българите разполагат с по-малко от 17 500 души и тридесетина оръдия в своя Западен отряд, с който трябвало да спрат сръбската армия. Останалите български войски са на другия край на България - по границата с Османската империя.

На 24 октомври 1885 г. в Цариград е свикана посланическа конференция за разрешаване на казуса с Източна Румелия, с участието на посланиците на шестте Велики сили в Цариград, както и представители на Високата Порта. Докато се обсъждат различните предложения, пограничните инциденти от сръбска страна, стават ежедневие. В [спомените на командира на Изворския отряд капитан Стоян Филипов](#), на стр. 43 четем:

„Съвсем друго беше положението на Сърбия. Тя смяташе, че има да взема от България, настояваше да ѝ се отстъпи и беше приготвена със сила да си го вземе. Тя знаеше, че доброволно земя не се отстъпва. Поощрявана обаче от Австро-Унгария, която имаше зад гърба си съюзена Германия, Сърбия беше решена да обяви война на България.(...)“

От 20 октомври сърбите започнаха систематически да ни предизвикват. (...)

Сръбски войници минаваха границата, заграбваха добитък и го откарваха в Сърбия. Изпратих подпоручик

[Стоян Димитриев] Топузов на сръбския пост да поиска среща със сръбски офицер, та да изложи станалото. Но не биде приет. На 25 октомври сръбски патрул преминава границата, влиза в махала, залавя една жена с два вола и ги откарва в Сърбия. Изпратих писмо до командира на сръбската бригада с протест за станалото. Никакъв отговор. Лично с няколко офицери тръгнах да обиколя и изуча границата. Ала близо до митническия пункт на запад от Колуница [дн. в Сърбия] неочаквано от засада се раздаде един залп, после втори, сетне трети. За щастие куриумите пролетяха покрай нас и никого не докоснаха. За станалото телеграфирах в Щаба на армията. Отговори ми се: „С нищо не предизвиквайте сърбите.“

На 29 октомври сръбски войници стреляха срещу наши пост и убиха един опълченец. ... И за станалото телеграфически донесох и получих стереотипния отговор: „С нищо не предизвиквайте.“

Вече трябваше да се крием по окопите. Изправи ли се някой български войник близо до границата, послужваше за мерна точка за стрелба на сръбски войници. Положението стана несносно, нетърпимо, неудържимо...

Па бях и извънредно много млад за високия пост, на който бях издигнат. Преди година – взводен командир, а сега – началник на отряд от всички родове оръжия. От такъв неочакван главоломен скок главата ми беше зашеметена, опиянена. И в жилите ми течеше не кръв на зрял човек, а момчешка.

Без усет за сетнините, без дори да помисля за личната отговорност, с която се нагърбвах, въпреки толкова пъти решително потвърждаваната заповед с нищо да не предизвиквам, именно аз предизвиках, дадох търсения повод от крал Милан да обяви война на България.

На Георги Димитров, фелдфебел от 4-а рота, македонец, с чети кръстосвал Македония, участвувал в боеве,

възложих с 20 души доброволци на разсъмване на 1 ноември да нападне сръбския пост, да го плени или избие.

И от наша страна бяха дадени изстрели.“ (Недевска & Шанов, 1985)

Очаквано или не, но ударът срещу току-що обединена България идва не от юг, където са сгрупирани нейните войски, а от Сърбия. На 2 ноември, сръбският крал Милан обявява война, обявявайки се за защитник на Берлинския договор. Очакванията му били да завладее София само за няколко дни, като по този начин прекъсне връзката на България с македонските земи и да премести столицата ни във Велико Търново. Мечтаел си за Велика Сърбия. Малко след полунощ на 2 ноември, в софийската телеграфна станция се получава [телеграма до гръцкия дипломатически агент](#) в София Рангабе, подадена от сръбския министър-председател Милутин Гарашанин:

„Командирът на I дивизия и пограничните власти ми известяват едновременно, че българските войски атакували днес на часа 7½ сутринта позициите, които заема един батальон от първи пехотински полк на сръбска територия, в околностите на Власина. Кралевското правителство счита това безпричинно нападение като обявяване на война. Моля ви, г. Агенте, да съобщите от мое име на г. Цанова (Илия Цанов – бел. съст.), министър на външните работи, че като приема последствията от тая война, Сърбия се счита във воюеще положение с княжество България, начиная от събота, 6 часа сутринта, 2 ноември.“⁵⁶

Българският външен министър веднага бива известен, а той препраща телеграмата на княз Александър, който е в Пловдив заедно с министър-председателя Петко Каравелов и

⁵⁶ <https://bulgarianhistory.org/obqvyavane-na-stubsko-bulgarskata-voina/>

началника на Генералния щаб капитан Рачо Петров. Рачо Петров пише:

„Телеграмата на Цанова се получи към часа два. Събудих първо Каравелова, сетне княза. И двамата изглеждаха спокойни. Впрочем от няколко дена ний считаме вече войната за неминуема, тъй като многобройните инциденти, предизвикани от сърбите по границата, ясно показваха тяхното решение да ни нападнат. Много пъти са ме питали: какво бе нашето първо впечатление, когато узнахме, че войната е обявена? Нашето впечатление бе... че ще се бием; в тоя момент няхме време да се вдълбочаваме повече. Бяхме млади и имахме голяма самонадеяност, това обяснява всичко.“
(ibidem)

Княз Александър веднага издава прокламация към армията:

„Офицери, унтерофицери и войници!

Сръбският крал ни обяви война. Той заповядал на сръбската войска да нахълта в нашата земя. Вместо да ни помагат, нашите братя сърби искат да разрушат нашето отечество.

Войници! Покажете вашата храброст, защитете вашите майки и огнища, смажете врага, който подло и дебнеешком напада върху ни и не се оставяйте, докато не ги унищожите. Напред, братя, Бог да ни помага и да ни подари победа!“

Следва втора прокламация - към българския народ:

„Към българския народ

Правителството на съседния нам братски Народ, водимо от лични и егоистични цели и желающие да осуети свящото дело – Съединението на българския народ в една цяло, – днес, без всякой законен и справедлив повод, е обявило война на нашата държава и е дало заповед на войските си да нахълтат в земята ни.

С голямо присърбие ние чухме тая печална вест, защото никога не вярвахме, че нашите еднокръвни и едновърни братя ще дигнат ръка и ще започнат една братоубийствена война в тия трудни времена, които преминават малките държави на Балканския полуостров и така безчеловечно и безразсъдно да се отнасят към своите съседи, които без да причиняват някому вреда, работят и се борят за едно благородно, справедливо и чисто дело.

Като оставяме върху сърбите и правителството им всичката отговорност за братоубийствената война между двата братски народа и за лошите последствия, които би могли да сполетят и двете държави ние обявяваме на своя любим народ, че приехме прогласената от сърбите война и дадохме заповед на нашите храбри, юначни войски да почнат действието си срещу сърбите и мъжки да защищават земята, честта и свободата на българския народ.

Нашето дело е свято и надяваме се, че Бог ще го вземе под своя защита и ще ни даде нужната помощ, за да възтържествуваме и бием вразите си.

Като сме уверени, че нашият любим народ ще се притече да ни поддържа в трудното, но свято дело – защитата на земята ни от нахлуването на неприятеля – и че всякой българин, способен да носи оръжие, ще дойде под знамената да се бие за своето отечество и свобода, призоваваме Всевишния да пази и покровителствува България и да ни помага в трудните и усилни времена, които преминава страната ни. Нека Всевишният Господ Бог ни бъде на помощ.

Издаден в Пловдив на втори ноември, хиляда осемстотин и осемдесет и пета година.

Александър.“ (ibidem)

Оценка на сръбската армия получаваме от Артур фон Хун:

„Сръбската армия във всяко отношение надминаваше българската. Тя имаше опитни генерали и офицери, един добре

организиран генерален щаб, превъзходни пушки, достатъчна кавалерия и многочислена артилерия. А българската армия беше лишена, сякаш, от всички тези неща. Тя имаше, вместо опитни генерали, неопитни млади капитани и офицери, недостатъчна кавалерия, малко топове, лоши пушки и неопитен генерален щаб. Само едно нещо липсваше на сръбската армия: българската храброст.“ (фон Хун, 1890)

Обявената от Сърбия война предизвикала небивал патриотичен подем сред целия български народ. От всички посоки на страната, към Сливница, където се очаквало ключовото сражение, се стекли реки от доброволци. За родолюбieto и за ентузиазма на българите говорят [спомените на свещеник Петко Франгов](#):

„Щом се пръсна прокламацията, българският войник сякаш доби крила, той не отиде – той хвъркна към сръбската граница. Полетя към тази граница всичко, що носеше българско сърце и храбра душа, и се озова пред нападателя, който беше влязъл няколко километра в българската държава и завзел градовете: Трън, Брезник, а Видин заобиколил. Всички се решиха да умрат или отпъдат врага, който тъй хайдушки беше навлязъл в отечеството ни.“⁵⁷

На 2 ноември, в телеграмата си до началника на Щаба на българската армия, командирът на Видинската крепост капитан Атанас Узунов съобщава:

„Днес на целия гарнизон прочетох приказа за обявяване на войната. Радостта и въодушевлението бяха достигнали апогея си: цял час не млъкваше „ура“ и хвърляне калпаците нагоре... Смя да уверя, че всички офицери и войници, опълченци и доброволци са готови до един да се жертват за защита на отечеството“.

А заедно със стотиците българи, в доброволческите формирования се включили и редица младежи турци, които не

⁵⁷ <https://www.culturespace.bg/bg/news-more/bylgarskata-pobeda-ot-1885-g-i-podvigyt-na-primorci>

подлежали на мобилизация. Например в Шеста Шуменска доброволческа рота, която наброявала 160 души, 29 били млади български граждани – турци. Командир на ротата бил Симеон Арбов, а негов старши помощник Реджеб Абдуланов – факт, свидетелстващ за равнопоставеност между българи и турци в командването на ротата доброволци.⁵⁸ Факт, който и до днес е част от нашия етнически модел, достоен за подражание. Това участие на турци – доброволци във войната, не било изключение, случило се само в Шумен. Обединението и защитата на родината били осъзната докрай необходимост от българи и турци, от християни и мюсюлмани.

„В същото време княз Александър доби неочаквана помощ: мухамеданците от шуменското и варненското окръжия се показаха готови да се борят против Сърбия и да въоръжат на свои разноси един корпус доброволци от 6000 души. Тази похвална патриотическа постъпка на мухамеданците – наградата за човеколюбивата политика на княз Александра – направи голямо впечатление на българите.“ (стр. 85) (фон Хун, 1890)

Военни действия

„...Очаквайки атака от страна на Турция, Българската армия била разположена по южната граница в околностите на Търново Сеймен (дн. Симеоновград) и Ямбол.

Малко известен факт е, че българският княз поискал от султан Абдул Хамид II военна помощ (тъй като България по онова време била васална на Османската империя държава). Изненадата на султана била туширана от външния му министър, който обяснил, че от гледна точка на

⁵⁸ <https://frognews.bg/obshtestvo/minalo/sedmi-noemvri-dariava-mlada-balgariia-istoricheskata-pobeda-pri-slivnitsa.html>

международното право нещата стоят именно по този начин. Султан Хамид изпратил един батальон турски аскер, който обаче успял да стигне едва до Пазарджик, когато войната вече била свършила.

Атаката от страна на Сърбия принуждава Военното министерство да прехвърли частите, дислоцирани на турската граница, към западния фронт в максимално кратки срокове. В рамките на тридневния марш-маньовър 1-ва и 4-та дружини от 1-ви пехотен софийски полк в мъгла и дъжд за 30 часа изминават 86 километра. Населението на гр. Сливница ги посреща с викове „ура“, след което, без а спират, отиват директно на фронтовата линия.

Осми пехотен приморски полк изминава 95 км за 36 часа. Пета пеша батарея от 1-ви артилерийски полк под командването на капитан Петър Тантилов за две денонощия непрекъснат преход изминава 146 километра. Европейските военни специалисти признават подвига на Българската армия, като отбелязват, че Сливнишкото сражение е спечелено от „краката на българските войници“ (Костова, 2017)

През първите два дни на войната, сърбите превземат Босилеград, Цариброд, Трън и Брезник, изтласкват българите от Драгоман и достигат до Сливница - успехи, постигнати с относително малки загуби, което окуражава още повече сръбското командване. На 4 ноември 1885 г., основните сръбски сили достигат укрепените български позиции край Сливница. Ако те бъдат пробити, пътят към София остава открит. Българското командване започва спешно прехвърляне на сили от турската граница. Във времена без адекватен транспорт, разстоянието от близо 220 км между Сливница и границата с Османската империя предполага около седмица преход – време, с което [малкото защитници на Сливница не разполагат](#).

„Дислоцирана на турската граница, Българската армия с марш-маньовър за **три дни се прехвърля на западния фронт. 1-ва и 4-та дружини от 1-ви пехотен софийски полк в мъгла и**

дъжд за 30 часа изминават 86 километра. Населението на гр. Сливница ги посреща с виковете „ура“. 8-и пехотен приморски полк изминава 95 км за 36 часа. 5-а пеша батарея от 1-ви артилерийски полк под командването на капитан Петър Тантилов за две денонощия непрекъснат преход изминава 146 километра. Европейските военни специалисти отбелязват, че Сливнишкото сражение е спечелено от „краката на българските войници“. Героичните сражения при Сливница от 5 до 7 ноември 1885 г. довеждат до разгром и отстъпление на главните сили на сръбската армия.“⁵⁹

Сливница

Сутринта на 5 ноември 1885 г. започва може би най-важното сражение в Сръбско-българската война – битката при Сливница. Наричана от историците „Битката на капитаните срещу генералите“, имайки предвид младата българска армия, чиито офицери са с най-висок ранг капитан, тя е с решаващо значение за българската победа над сърбите във войната. Малкото български части в Драгоман и Цариброд трудно ще удържат сръбската армия и затова започват отстъпление към Сливнишката отбранителна линия, построена от италиански работници, голяма част от които се записват доброволци при започване на боевете.

От сутринта сърбите атакуват, но батареята на капитан Георги Силянов ги отблъсква бързо и то без жертви. Българите започват контраатака и скоро сръбските части са принудени да отстъпят. Сърбите извършват постоянни нападения, но без успех. В битката, българската артилерия оказва значителна

⁵⁹ <https://militarymuseum.bg/ekspozitsii/hronologichna/uchastie-na-vaorazhenite-sili-v-podgotovkata-i-provazglastyavaneto-na-saedinienieto-1885-g/>

помощ на пехотната войска, чрез усилен огън, но въпреки това десният български фланг се изтегля до укрепените позиции поради липса на боеприпаси.

На следващия ден, докато битката при Сливница е в разгара си, сръбската Моравска дивизия превзема Брезник и се насочва към левия фланг на българските позиции в Сливница, където положението никак не е добро. Там настъпват Шумадийската и Моравската дивизии. Срещу тила на моравците, чийто щаб се намира в Брезник и които настъпват към Гургулят, са изпратени 1950 души под командването на капитан Стефан Кисов - същият, който като командир на рота в Българското опълчение, по-късно ще напише книга за руско-турската война и която многократно ще цитираме. Въпреки че в крайна сметка е разбит, българският отряд забавя цялата Моравска дивизия в придвижването ѝ към Сливница, където се решава изхода на войната, и застава сърбите да отделят два батальона за прикритие от юг.

На 7 ноември, след нови попълнения и в двете страни, сръбската армия достига 40 000, а българите – вече са около 32 000, благодарение на пристигащите от южната граница части, които веднага се включват в боевете.

По това време сръбските войски на северния фланг се съвземат и си връщат част от изгубените позиции. Българите контраатакуват. Капитан Марин Маринов – командващ Бдинския полк, нарежда атака – „На нож“, като сам повежда бойците си, загивайки в боя. По-късно Бдинският полк е подкрепен от плевенските дружини и една батарея. Развихря се ожесточена борба за надмощие, но сърбите не успяват да издържат и се обръщат в бяг, като оттук нататък ходът на сражението е решен. По обяд на 7 ноември българите минават в настъпление.

И един любопитен факт:

„В много случаи сърбите напущаха позициите щом чуеха звуковете на „Щуми Марица“. Военните специалисти се

препират много за ползата от военната музика. Но в тази война се убедих в обратното. ... При всяко нападателно движение свиреше музика, и то на чело на нападателните колони. По общото мнение свирната ѝ правеше голямо впечатление на войниците, а още по-голямо на сърбите. Те, вижда се, не обичат музиката, защото бягаха от нея...“ (стр. 152) (фон Хун, 1890)

Накрая, отрядът на капитан Коста Паница разбива сръбските войски при Ропот и Комщица и навлиза в Сърбия, като с това приключва битката при Сливница.

Битка ключова за развоя на войната, за която Иван Вазов ще напише „[Новото гробище над Сливница](#)“⁶⁰

Гургулят

В центъра на София се намира малка уличка, носеща името „Гургулят“. И тъй като много от гостите, а и от жителите на столицата не знаят нищо в тази връзка, ще разкажем малко История. Поводът е отново Сръбско-българската война.

Сливница. Малобройните защитници, с безпримерен героизъм цели три дни удържат сръбското настъпление. Това принуждава сръбското командване да търси обход през южния фланг, през българските позиции при с. Гургулят, в подножието на Вискяр планина, където се намира отряд от около 2500 души, само с 4 оръдия, под командването на [кап. Христо Попов](#)⁶¹. Срещу него сърбите изпращат най-дееспособната си дивизия – Моравската, в състав от 7200 души и 37 оръдия.

След масиран артилерийски обстрел, при който са изстреляни над 3000 снаряда, (благодарение на добре

60

<https://www.slovo.bg/showwork.php3?AuID=14&WorkID=1428&Level=2>

⁶¹ [https://bg.wikipedia.org/wiki/Христо_Попов_\(подполковник\)](https://bg.wikipedia.org/wiki/Христо_Попов_(подполковник))

изградените защитни укрепления, българите дават само 20 убити и ранени), командирът на Моравската дивизия полк. Слабашич лично повежда атаката, убеден в бързата си победа. Въпреки изключително тежката обстановка кап. Попов запазва хладнокръвие – лично обикаля окопите, вдъхва смелост у войниците, като заповядва да не се стреля, докато сърбите се доближат на 60-70 м от българските позиции и едва тогава да се открие огън. На фланговете изнася по две от оръдията, които трябва да стрелят едва когато врагът приближи до 80-90 м.

И когато частите на Моравската дивизия са почти стигнали до българските окопи, българските войници откриват унищожителен пушечен огън, а оръдията засипват сърбите с картеч. Сръбската атака е преустановена, но след 2 часа започва нов артилерийски обстрел на българските позиции, последвана от нова масирана атака. Българите се оказват в критично положение, защото са привършили патроните си. Няма и снаряди за оръдията.

В този момент пристигат около 600 селяни от околните села под водачеството на запасния фелдфебел Васил Кертев - опълченец от Руско-турската война. Селяните нямали оръжие, но грабват пушките на убитите сръбски и български войници. Не знаели да стрелят, затова пък използват щикове и прикладите. Окуражени от пристигналата помощ, войниците излизат от окопите и предприемат мощна контраатака. Въпреки численото си превъзходство, сърбите бягат. В края на деня (7 ноември), сръбските сили са окончателно разбити и при Гургулят. Ден по-късно, българите окончателно поемат инициативата във войната и настъпват към Драгоман.

Монумент на загиналите в боя при Гургулят – сн. wikipedia.org

И последващите преговори

„Европа с голямо спокойствие чакаше победоносните сръбски телеграми.“ – пише Артур фон Хун. И продължава: „Печатът ѝ говореше вече за условията, които победоносният сръбски крал ще предложи на победените Българи в София. За княз Александра не беше вече дума. Той се считаше за изгубен човек. ... Бедната България и князът ѝ се считаха за изгубени. Целият свят хвърли камък върху тази нещастна страна и я забрави...

„Успех,“ ти вълиебна, думо! Когато депешите от малкото българско селце Сливница пристигнаха в светът и го известиха: че прочутата сръбска армия е разбита до крак; че българите в див пристъп смазаха три пъти по-силния неприятел; че княз Александър лично предвождаше войските,

и че беше душата на победата – о, какво променение стана в този чуден свят! ...

Европа беше наелектризирана от българските успехи. Презрения княз Александър стана отведнъж любимец на целия образован свят. ... Никой не говореше вече за свалянето на княз Александра. Общественото мнение в Европа подигна своя повелителен глас и извика громко: „Българите са герои; българите си извоюваха сами дипломата на свободата и независимостта; българите си върнаха Източна Румелия при Сливница!“ В Австрия, гдето фанатизмът за сърбите беше на дневен ред, общественото мнение се промени с неизказана скорост. Най-значителният и най-големият обществен орган на тази страна „Neue Freie Presse“ издигна високо своя глас за българите и казваше: че желанията на достойния и храбрия български народ трябва да се удовлетвори; че бляскавите им победи при Сливница им дават право за първенството на Балканския полуостров. Също и в Русия се издигна общественото мнение, до колкото го има и там. ... даже в тази абсолютическа страна натискът на общественото мнение беше толкова голям, щото правителството не се осмели да му упорства явно в първата минута. Чак след няколко дни официалните и подкупените руски вестници захванаха да изопачават истината и да сеят нова вражда между руския и българския народ. Руската дипломация се страхуваше, за да не се срутят построените ѝ на пясък планове, противно на славянството.“ (стр. 170-173) (фон Хун, 1890)

На 12 ноември, само десет дни след началото на войната, всички сръбски войски са изтласкани обратно на сръбска територия, като остава само Тимошката армия, обсаждаща Видин. В останалия фронт, българите преминават в пълно контранастъпление, като разбиват една след друга сръбските отбранителни линии.

На 15 ноември, по-малобройната (ок. 42 000 души), но силно ентузиасирана българска армия, разбива 65 000 сръбска войска, и превзема Пирот, сразявайки окончателно духа на Милан и неговите войски. Ден по-късно българите се готвят да щурмуват Ниш, но са спрени от австрийския посланик в Белград – граф Кевенхюлерн – Австро-Унгария заплашва да влезе във войната срещу България.

„Кевенхюлер се яви в българската главна квартира едва на 16-и сутринта, след като Пирот бе вече превзет. На княза той говори отначало с мека форма. С приятелските си обръщения той искаше да извини това, което мисията му имаше неприятно и брутално. ... Князът отговори, че и той съжалява за нещастията на тая война, толкоз повече че той не я е предизвикал, но българите трябва да влязат в Ниш, тъй като в тоя случай Европа по-лесно би склонила на Съединението. Сега Кевенхюлер промени тона, заплаши: „Тогава аз съм длъжен да заявя на Ваше височество, каза той, че по пътя за Ниш вие ще срещнете войските на Австро-Унгария.“ После той добави, че влизането на австрийска войска в Сърбия би било сигнал за една руска окупация на България. „А това ще ви коства най-малко вашия трон!“ ...

„Сутринта Каравелов и Радославов потеглиха за Пирот. Тук ги очакваха нови грижи. Румелийският въпрос, затихнал през време на войната, излизаше отново на сцената. Поражението на българите щеше да донесе едно разрешение на тоя трънлив въпрос; тяхната победа сега страшно го усложняваше: как да се наложи волята на Европа върху един победоносен народ и върху един княз, упоен от своята слава? Силите, заинтересовани във въдворението на statu quo-то, направиха на 13-и едно последно усилие. Тоя ден за последен път конференцията се събра на заседание. Прословутата резолюция, върху която се водиха толкова безплодни спорове и която Уайт тъй изкусно замедляваше, бе най-сетне готова:

пет посланици бяха я одобрили предварително, **само английският бе резервирал своето мнение**. Когато тя се прочете в заседанието, Уайт заяви открито, че не може да я подпише. Резолюцията казваше между друго, че една смесена комисия от турски пратеници и от делегати на великите сили ще изучи нуждите на Румелия, като държи за тях сметка **„в границите за Берлинския договор“**. ... Наистина, нотата, с която Портата бе свикала конференцията, гласеше, че разрешението на румелийската криза трябва да има за основа *essentiellment*⁶² Берлинския договор, но английското правителство превело тая дума със *substantially*, което значело „съществено“. ... (Радев, Строителите на съвременна България, т.1, 1990)

Както сме коментирали и друг път, в съзнанието на нашето общество е залегнал митът за уж традиционната българофобия сред управляващите Великобритания. Може и да е така - няма вечни врагове и приятели, а само вечни интереси. През 70-те години на XIX век Лондон е защитава целостта на Османската империя, но само десетина години по-късно нещата се обръщат. Правителството на кралица Виктория разбира, че българите се борят да не станат „Задунайская губерния“, а са един възкръснал народ, който в името на националните си идеали е готов да се опълчи дори срещу „Освободителката“ си. Следователно, трябва да бъде подкрепен. И затова не е изненадващо, че един британски дипломат – Хенри Джонс - за когото Симеон Радев дава особено интересно описание, се явява най-активният защитник на Съединението.

„Мистер Джонс бе една крайно оригинална личност. Подир обед той бе редовно пиян, но до пладне имаше необикновена дълбочина в идеите и в тоя полуден на трезвеност той пишеше до правителството си рапорти, които са образци на ясност и на документация. ...и може би

⁶² фр. – „основно“ – бел. съст.

неговите сведения да не бяха чужди на благосклонния обрат, който взе английската политика спрямо България. Участник в Кримската война, гдето е получил няколко рани (той бе произведен капитан пред Севастопол), Джонс мразеше Русия и преследваше нейното влияние с всичката си упоритост на своята раса. През всичкото време на румелийската криза той ободряваше националистите, повтаряйки им, че **Русия е безсилна да им повреди и че Турция няма да предприеме никаква военна намеса.** Когато Игелстром почна да говори за турска окупация, Джонс каза на Ив. Стояновича и на другарите му от комитета: „Не бойте се. Докато Кямил паша е садразамин ⁶³, нито един войник няма да мръдне на границата.“ ⁶⁴ На депутацията от гражданите той препоръча да не се тревожи от никакви угрози, да не влиза в разправи с делегатите, но да им се каже ясно какви са желанията на областта.“ (Радев, Строителите на съвременна България, т. I, 1990)

По същото време, напрежение има и в Пловдив, където освен всичко се решава и съдбата на Съединението. Под натиска на Австрия и на Русия, без да чака съгласието на Англия, Високата Порта изпраща двама делегати в Румелия.

„Руският управляющ Игелстром забеляза тогава на Димитрова, че софийското правителство е революционно и че той като префект на румелийското време представлява в тоя момент Пловдив законно установената власт. „Вий забравяте - каза Димитров, - че аз не съм вече никакъв румелийски префект, тъй като съм положил клетва за вярност на Негово височество княз Александър.“ Игелстром слушаше тия

⁶³ садразамин (от садразам, араб.) — великият везир; председател на съвета на везирите; министър-председател – бел. съст.

⁶⁴ по разказа на Ив. Стоянович. От един рапорт, обнародван в Синята книга, вици, че Уайт бе добил изрично обещание, че Турция няма да употреби военна сила. Turkey, I, 1886, № 550 – (според оригинала – Симеон Радев)

възражения с голямо нетърпение. Той бе побледнял и гласът му, издигайки се високо, трепереше. „А вий, г. Димитров - каза той, - да не забравяте, че 70 000 турски войници стоят на границата и чакат заповед да навлязат в Румелия. Вий искате съединение с княжеството, а ще имате съединение с Одринския вилает.“ (ibidem)

Русия не спира натиска, като заплашва дори с османска окупация, на която очевидно няма да се противопостави. А май, дори ще я приветства!

Освен руския представител и някои пловдивски граждани очакват пристигането на турските пратеници. Найден Геров, бивш руски шпионин, а по-късно консул, също споделял мнението на руския дипломат. Част от гръцкото население, които не криели своята радост от перспективата, Пловдив да стане отново турски вилает, си били сложили дори фесове, а гръцкият владика в Пловдив се бил подготвил за посрещането на делегатите. Не успял, защото Петър Димитров⁶⁵ предвидливо поставил двама стражари пред вратата му със заповед да не го пускат да излезе.

Влакът с пратениците от Цариград трябвало да пристигне както обикновено около 4.30 следобед, но... Минали час – два, станало 9.30 вечерта и „посрещачите“ разочаровани си тръгнали. Когато гарата напълно опустяла, влакът пристигнал на уречения коловоз. Но причината за това закъснение, този път не била в БДЖ – Петър Димитров, в качеството си на пловдивски окръжен управител се разпоредил, влакът да бъде задържан далеч от гарата колкото е необходимо! Един пристав „случайно“ посрещнал гостите на празната гара и ги завел до хотел „Петербург“ (може да ви се струва странно това име, но това твърди Симеон Радев). Атмосферата била още по-натегната, след като още на границата, Чардафон подшушнал на придружаващия ги Проданов:

⁶⁵ <https://saedinenieto.bg/petar-dimitrov-spomeni-ot-saedinenieto/>

„Къде сте тръгнали вие по това опасно време? Не знаете ли, че може би народът ще ви пребие? Аз за тия турчуля не ща да зная, но за тебе ми е жал. Затова гледай да не се бавиш много-много в Пловдив, ами, щом ти се удаде, изфирясвай!“

Ни жив, ни мъртъв от тия Чардафоновы предупреждения, Проданов ги съобщи на двамата си другари. Те си ги припомваха сега в студената и мрачна ноемврийска нощ и зли предчувствия ги наваляха.“ (ibidem)

След „топлото посрещане“, още на следващото утро двамата пратеници обиколили централните части на града, където по улиците „демонстрираха пъстри групи от доброволци, облечени във всевъзможни костюми с военно-опълченска претенция, препасани с патрондаши и въоръжени с оръжия от най-разнообразни системи.“

След като се срещнали с консулите на великите сили, представени в Пловдив, дошло време и за среща с официалния представител на новата българска власт.

„Подиробед Лебиб ефенди и Гадбан се представиха пред Димитрова. И те направиха съобщението за своята мисия по тържествен начин, прави. Димитров отклони всеки официален разговор с тях... Подир няколко минути те се върнаха отново и попитаха Димитрова дали могат да се разговарят с него като частни лица, на което управителят се съгласи охотно. Колкото официалният спор бе студен, толкова частната беседа бе сега любезна. Лебиб ефенди, председател на касацията, бе от старите турци: чистосърдечен, добряк, естествено надарен с великодушния инстинкт на едно владетелско племе. Той си откри съвсем сърцето. „Преди да замина - каза той, - имах аудиенция при н. величество султана и той ми каза, че обича българите като свои деца и че е готов на всички отстъпки за тяхното щастие, само кръв да не се пролива.“ Гадбан - ... още по-осезателно даде на Димитрова да разбере, че е възможно да се постигне една споразумение със

султана, който много обичал княз Александра. „Ако толкова много го обича - забеляза Димитров, - нека го назначи тогава генерал-губернатор на Румелия и да се реши въпросът.“ Делегатите се отнесоха симпатично към това внушение и обещаха да го предадат в Цариград. “... (Радев, Строителите на съвременна България, т.1, 1990)

Постигнато е примирие, подписвайки Пиротското споразумение (9/21 декември 1885 г.), като окончателните условия са договорени с Букурещкия мирен договор на 19 февруари / 3 март 1886 г.) - мирът между Сърбия и България е възстановен. Победата във войната струва на българския народ 700 убити и 4 500 ранени. Този договор, за разлика от много други, не дава на държавата-победителка (в случая България), никаква териториални придобивки или други права. Но само месец по-късно, на 24 март 1886 г. в Цариград е сключен [Топханенския акт](#)⁶⁶, с който великите сили признават Съединението на България, и с който урежда управлението на Източна Румелия от страна на българския княз.

...

Започнахме с Артур фон Хун – ще завършим отново с него, с неговият анализ за „Причините за българските победи“: „Кратко време след бляскавите български победи в Европа си съставиха въпросът: кои бяха причините, гдето войната взе такъв неочакван изход. Отговорът беше твърде прост и гласеше горе-долу така: причината за българските победи трябва да се припише единствено на по-голямата храброст на българите и на личното достойнство на княз Александра. ... освен това поддържа на българите и моралното съзнание, че се борят за народно дело... Най-сетне повлия много и личното поведение на княз Александра преди и по време на войната.“ (стр. 285) (фон Хун, 1890)

⁶⁶ https://bg.wikipedia.org/wiki/Топханенски_акт

Артур фон Хун дефинира причините и за Съединението, и за победата в тази война – българският войник и неговия предводител – Александър Батенберг. Още един аргумент, всеки външен враг да насочи усилията си да обезглави младата българска държава. За да наложи влиянието си! И това ще се случи само няколко месеца по-късно...

P.S. И тъй като Историята трябва да ни учи – иначе какъв е смисълът да я изучаваме, ще попитам теб, уважаеми Читателю: Знаеш ли, че в България има военен паметник, който може би е единственият, [носещ посланията на пацифизма](#)? И то при положение, че той носи спомена за една война, която България печели убедително. Нашият войник не тържествува, а страда. Той не изпитва радост, защото е осъзнал безсмислието на всяка една война, на всяка една дадена жертва, на всеки един убит противник. Това е онзи боен дух, който не се е самозабравил, въпреки опиянението от победата. Онзи боен дух, който познава и чувството от победата, и чувството от поражението. И знае прекрасно цената...

За него, английският журналист Берлайн, посещавайки България през 1919 г. пише:

*„България има един паметник на победите, какъвто никъде в просветена Европа няма. Умиращият гренадир, макар и победител, съжбява за братоубийствената война със сърбите. На това себеотрицание само българинът е способен...“*⁶⁷.

За съжаление, казвам пак – за съжаление, много от нас не познават този скромен паметник-костница, първоначално изграден в центъра на Видин, но по-късно преместен на площада пред видинската гара, защото *„неговото послание било срамно“*, а и *„[фигурата не будела патриотизъм](#)“*.⁶⁸

⁶⁷ <https://bulgarianhistory.org/vidin-pametnik-voin/>

⁶⁸ https://bg.wikipedia.org/wiki/Паметник_на_Скърбящия_воин

А паметникът изобразява леко прилегнал, сякаш уморен войн, навел глава над оръжието си. Може дълго да се разсъждава в стил: „Какво е искал да каже авторът?“. За мен това е паметник, на безсмислието на всяка една война, на почитта към всички жертви – свои и чужди, за съчувствие към техните недочакали ги близки, и най-вече – символ на почитта и смирението на обикновения човек, пък бил той и в униформа!

И понеже стана дума за автора - в „Паметника на скърбящия войн“ се преплитат и цяло съзвездие творци – авторът Андрей Николов, председателят на журито – Мърквичка, ателието на Арнолдо Дзоки в Париж, където фигурата е отлята.

Нека погледнем още един път творбата... И да се замислим... (сн. voinaimir.info)

1886 - Превратът срещу Батенберг. И не само...

Горещото лято на 1886-та

„Още през 1884 г., когато либералите дойдоха на власт и със санкцията на руския дипломатически агент Ионин бе образуван кабинетът на Цанков, по думите на същия този Ионин „руското правителство имаше всички основания да се доверява“ на този кабинет [1]. Тъй като **за царска Русия бе важно въпросът за свалянето на Батенберг да бъде официално повдигнат от българското правителство, съдействайки на царизма, Цанков веднага се обърна към Ионин с конфиденциално запитване: „В каква степен би било удобно князът да бъде напълно отстранен от България и дали императорското министерство няма да се съгласи да окаже съдействие в осъществяването на една финансова комбинация, с помощта на която може да стане възможно заставянето на княза да измени отношението си към българския кабинет.“**

Царското правителство без колебание прие първия вариант. Цанков започна да го провежда на практика. **Кабинетът на Цанков стана помощен апарат на руското Министерство на външните работи. Тогавашната царска хазна в широка струя, парични средства започнаха да се лееят към българските обществени дейци „за практическо провеждане възгледите на царското правителство за българските работи“**

„Към края на 1885 г. царското правителство успя окончателно да привлече цанковистите към себе си: „на първо време“ предложиха на Цанков **„10-12 хил. франка във вид на персонална помощ“** (№4). След Цанков към чувала с парите се повлякоха Бурмов и Балабанов. От името на този „троен съюз“ до руския дипломатически агент в България бе подадено изложение с **„клетвени обещания“ да действат „съгласно плановете на императорското правителство“**. След това Министерството на външните работи започна **да им отпуска по 40 хил. рубли на година**. От своя страна триумвирите се задължиха да провеждат русофилска агитация в България и за всичко да се отчитат пред руското дипломатическо ведомство“

„Според мен — писа по това време не без раздражение Александър III до началника на генералния щаб Обручев — **ние трябва да имаме една главна цел — да овладеем Константинопол, за да се утвърдим веднъж завинаги в проливите и да знаем, че те винаги ще бъдат в наши ръце**. Това е в интересите на Русия и трябва да стане наш стремеж; **всичко останало, което се случва на Балканския полуостров, е второстепенно за нас**. Стига сме се правили на симпатични в ущърб на интересите на Русия. Сега славяните са длъжни да служат на Русия, а не ние на тях.“ [Писмо на Александър III от 12.IX.1885 г. Вж. „Историк-марксист“, 1934 г., №3, А. Биков, От Босфора към Тихия океан, стр.13)“

Александър Батенберг не можеше повече „да върши работа на Русия“ — той трябваше да бъде отстранен. Не можеше да се остави в старото положение страната, която бе обхваната от „анархистична антируска пропаганда“ (№3), където „не можеше да се разчита на нито един българин“ (№2). Между другото примерите на Египет, Тунис и Босна бяха „пред очите на Европа“. Те подсказваха, че най-добрият изход е окупацията на княжеството, назначаването на руски генерал-губернатор и въвеждането на руски закони в България.

„Няма съмнение — заключаваше царят, — че е настъпил моментът в България да се действа решително и да се приключи с всички тези въпроси.“ (№3).“ (Павлович, Авантюрите на руския царизъм в България, 1991)

Започваме отново с дълъг цитат, този път от Въведението на *„Авантюрите на руския царизъм в България“* – сборник документи издаден в Москва през 1935 г – книга, която често цитираме. Книга, която изцяло се базира на оригинални архивни документи от Царска Русия в края на XIX век. Цитатът казва много, но нека разгледаме някои детайли.

Още от самото начало Русия не подкрепя Съединението, тъй като то се случва без нейно съгласие и не под нейното покровителство. Личната омраза на руския цар Александър III към княз Александър I Български градира. Двамата са в остър конфликт и това проличава най-ярко в отговора, който царят дава на българската делегация, водена от митрополит Климент и Иван Евстр. Гешов. На 21 септември 1885 г. Александър III заявява, че докато Александър Батенберг е на българския престол, подкрепя няма да има. Руските офицери са изтеглени от България, която остава сама срещу сръбската агресия. Русия никога не е могла да търпи княжеството да взима самостоятелни решения по отношение на вътрешната си политика. А нетърпението ѝ се засилва особено след безапелационната победа на българската войска срещу Сърбия - „Войната на генералите срещу капитаните“, при това без помощта на руските офицери! България става държава, която не само се еманципира от „освободителката“ си, но и започва да става важен фактор на Балканите!

Един от методите за „превземане“ на държавата от страна на Русия е купуването на български политици. Не, не! Нямам предвид днешното време - това си го помислихте Вие! Говоря за 1886 г. Поне това намираме в документите, публикувани в Съветска Русия през 1935 г. В телеграма на

руския дипломатически агент (посланик – бел. съст.) в София до неговия началник от онова време се казва:

„N 8. Депенша [Върху оригинала има знак, че е разгледана от царя.] от дипломатическия агент в София до министъра на външните работи Гирс.

17/5 април 1886 г.

Милостиви господине Николай Карлович,

*Имах честта да получа строго секретната инструкция на ваше превъзходителство от /2 април/ 21 миналия март под N 55, с която Вие благоволихте да ми наредите да предоставям на г.г. Бурмов, Цанков и Балабанов **по 40 хиляди франка** в година **от българския окупационен фонд**, започвайки от /13/ 1 януари т.г., за издаване на вестник **с цел разясняване сред българите на истинските им интереси** и агитация сред народа в същия смисъл и няма да пропусна точно да се съобразявам със заповедите на Ваше Високо превъзходителство да взема всички мерки тази помощ строго да се запази в тайна.*

*...вестникът, който основават те, **не трябва да се отклонява от възгледите на императорското правителство** върху сегашното положение на делата в България...*

Като гаранция, че тези три лица в дейността си ще се придържат строго към посока, съпадаща с възгледите на императорското правителство, г.г. Цанков и Балабанов заявиха писмено на подписано от г-н Бурмов копие от подадената от него във връзка с това докладна записка до императорското министерство, че те напълно приемат и одобряват всичко, изложено в нея, като правилен и точен израз на техните собствени чувства и убеждения. Освен това всичките три лица подписаха на тази записка клетвено обещание, че винаги точно ще се съобразяват с казаното в нея и строго ще се придържат към изложената в нея програма и когато са в опозиция, и когато са на власт. Те също се заклеха,

че ще действат винаги единодушно по тази програма, във взаимно съгласие и никой от тях никога няма да си позволи някакво отделно действие, без да се посъветва с другите си съюзници и без да получи тяхното одобрение и съгласие, когато са на власт или в опозиция. В заключение те **положиха клетва, че ще останат неизменно верни на този троен съюз във всички възможни случаи.**

Гореозначеното копие от докладната записка с изложените клетвени обещания се пази в императорското дипломатическо агентство.

П. Богданов“ (Павлович, Авантюры русского царизма в Болгарии Сборник документов, 1935)

Но въпреки масираната пропаганда във финансираните от Русия вестници (днес бихме ги нарекли тролове и ботове, със спуснати от Москва опорни точки), Руската мечка губи контрола над новосъздадената държава, на която обещавала, че ще бъде независима! Уж...! Започва безпрецедентен натиск от страна на Петербург за отстраняването на княза от престола, с активната помощ и на русофилската опозиция в страната. Уж българи, но ... русофили! Не се подбират средствата, за да бъде възстановена хегемонията над България.

Константин Стоилов, опитен консервативен политик, в писмо до друг консерватор - Григор Начович, датирано на 8 юни 1886 г., оценява безогледността и ниското равнище на тази пропаганда. В него той смята, че с този език и поведение, подкрепящите политиката на Петербург съвсем „не печелят, а губят терен“ и могат да вземат власт само ако „дойдат русите и окупираат България.“ Категорично е отношението му и към вестниците, които са носители на така описаната пропаганда, подкрепящи линията на Петербург и работещи за отстраняването на Александър Батенберг, героя от Съединението и Сръбско-българската война, от престола.

Националното самоунижение с оплюването на княза стига до там, че дори и отявленият критик на вярната на

Петербург опозиция, в. „Независимост“ на Захари Стоянов, Димитър Петков и Димитър Ризов, обръщайки се към цанковистите, пише:

*„Ако прочее у вас е останал още капка български патриотизъм, ний ви каним, ний ви молим да се опомните, че преди всичко, вие сте българи. Не употребявайте руското име дете трябва и дете не трябва, и не експлоатирайте с него пред простото население, защото, по тоя начин, вий **хвърляте кал върху лицето на българския народ** и деморализирате самия тоя народ. Работете за подобрене на отношенията ни с руското правителство, но работете честно и искрено, и преди всичко, като българи.“*⁶⁹

...

*„Русофилите експлоатираха много майсторски това болезнено социално чувство, което поражда в малокултурните маси материалната мизерия. Старият лозунг „Без Русия не можем!“ се повтаряше сега от хиляди уста, санкциониран от бедствията, през които България бе минала, и от тия, които безогледни агитатори й предвещаваха. И както преди — но с по-голяма смелост вече, — **детронирането на княз Александра се проповядваше като единствено средство за удовлетворение на Русия** — мярката, която можеше в дванайсетия час да спаси България. Че победата бе венчала княза с новото му отечество, че на Сливница и Пирот под куриумите на неприятеля България бе осиновила тоя немски принц, **русофилите не искаха и да знаят**; те впрочем отричаха на княза всяка заслуга във войната, оспорваха даже неговата лична храброст.“*...

„...Захари Стоянов пишеше сега:

Когато князът беше руски губернатор, когато той с помощта на 250 руски офицери беше запъришил ръкави да прави от България чифлик или Задунайска губерния, когато той беше

⁶⁹ <https://www.svobodnaevropa.bg/a/31985061.html>

нещо като кукла, която се движеше от Петербург, когато пред него стояха на колене всичките му днешни неприятели, в това число и Балабанов, и кречеталото Кисимов - то наша скромност най-дръзко и най-горчиво осъди тоя руски губернатор и неговите кръстници.

Но князът се сепна малко по малко; най-напред подписа паспортите на двамата руски генерали; сетне той удари на друга страна: опитаха се да го направят втори път руски губернатор, не прие;...

Статията свършваше със следните възторжени думи:

Прочее да живее княз Александър! Той е днес стражата на българската самостоятелност. „Аз съм републиканец, социалист и комунист, но най-напред турям Виктор Емануила“ - бе казал славният Гарибалди за италианския цар. Нека кажем и ние, че сме радикали и сме против коронованите особи, но князът си пазим като очите си. Няма него — няма България!...“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.1, 1990)

По късно, в „Книга седма. Детронирането на княз Александра“, Симеон Радев ще напише още:

„Запитан също от съзаклетниците, **Др. Цанков** даваше съвсем противоположни съвети. **Неговото мнение бе**, че в случай на революция най-доброто и **най-радикалното средство е смъртта**.

С авторите на преврата аз нямах никакви сношения, разказва дядо Цанков. Но аз знаях за техните намерения от Светослав Миларова. Еднаж Миларов ме попита: „Кое би било по-разумно: да се изпъди князът или да се убие? „**Да се убие, казах аз**. Когато се прави революция против държавен глава, трябва да му се отнеме всяко средство, за да се върне на престола и да отмъщава, а досега по-сигурно средство от смъртта няма. Да с убие, това е моето мнение.“ Миларов ми каза сетне, че съобщицл моите думи. Оттогава вече не

подновихме разговора върху тоя въпрос.“ (Радев, *Строителите на съвременна България, т.1, 1990*)

За едни други събития, но пак по същото време, разбираме пък от кореспонденция до Азиатския департамент:

„12. Телеграма от дипломатическия агент в София до министъра на външните работи Гирс

10 август/29 юли 1886 г.

Строго секретно

Днес князът изрази съгласие за изпращането към сръбската граница на две дружини от 1-ви полк, които ще потеглят утре сутринта. Тук остава най-малко преданата на княза дружина. Самият княз има намерение тези дни да замине за Сливница за оглед на позициите. **Предполага се, че залавянето на княза ще се осъществи или преди заминаването му на позициите, или след завръщането му в София.** Планира се след свалянето на княза да бъде съставено временно правителство от всички партии, което **да се обърне към императорското правителство с ходатайство да бъде признато извършеното и незабавно да бъдат изпратени императорски комисар и офицери за приемане на частите.** Временното правителство ще моли за комисар да бъде назначен един от двамата най-популярни в България генерали — **Игнатиев или Дондуков.**

Сахаров моли горното да бъде предадено на Обручев.

Богданов“ (*Павлович, Авантюры русского царизма в Болгарии Сборник документов, 1935*)

Превратът

През лятото на 1886 г. началникът на Военното училище майор Петър Груев, заместник-военния министър, капитан Анастас Бендерев, и още двама офицери от военното

министерство – капитаните Радко Димитриев и Георги Вазов, организират военен заговор за свалянето на княз Александър I.

Кои всъщност са превратаджиите, разбираме от едно почти неизвестно издание:

Спомѣнахме академия, па ни дойде на умѣтъ едно твърде важно обстоятелство. Ние настояваме да казваме, че руската военна академия е играла и ще да играе още твърдѣ завидна роль въ нашитѣ обществени дѣла. 9-ий Августъ, бунтовитѣ по другитѣ градове по-послѣ, бунтови, които се правяха само

отъ двама трима идиоти офицерчета; симпатическитѣ демонстрации на шумненскитѣ артиллеристи за въ полза на Каулбарса и други още измѣни, много дължатъ на академията. Мѣжду другитѣ срѣдства за убиванieto народното чувство въ България, нашитѣ покровители сѣ считали и академията, както и другитѣ русски военни училища. Тѣ сѣ били като казанъ за претопяването на нашата народност. Бивши бакалчета, чирачета и третокласници, които на български не можаха да си запишатъ правилно името, створиха имъ се вратата на това учебно заведение. Съ заплата по 100—150 рубли на мѣсеца, тѣ свършваха за 2—3 години. Бѣлитѣ ржжавици, парѣта на хубавий чай, вечеринкитѣ, дамскитѣ общества, генералската усмивка, невский проспектъ, срѣбарната похтичка, партикуларното кѹпе, шинеля съ червеното сукно, громкото: „денщикъ, подай чайку!“, и пр. и пр., чедисаха умѣтъ на нашитѣ колибарчета, направиха отъ тѣхъ българска военна аристокрация. Въ своята битностъ въ Россия, въ задушената тамошна сфера, гдѣто сѣ слушали постоянно едно и сѣщо: „ти какаго чина?“ – „манаршо благоволѣние, преданностъ къ царю“, и пр., тѣ изгубиха всичко българско, народно и патриотическо. Трѣбаше се натура, желѣзни и гранитни, за да можатъ да оцѣлватъ отъ автократическия развратъ; но нашитѣ инструктори-учители съ време бѣха се распорѣдили, щото да пращатъ въ Россия, повече меккошави натура. Ето защо, ние виждаме, по-малко число русски въспитанници, които защищаватъ българското дѣло, а повечето измѣниха на своето отечество.

Факсимиле от 6-7 страница от „Документи по превратът...“

Виждате „Документи по превратът на Деветий август“, с автор... Захарий Стоянов (Стоянов З. , 1887). Тук Стоянов обяснява причината за русофилското поведение на превратаджиите, много от които са завършили университети или военни училища в Русия. Прилагам факсимиле от оригинала без превод не случайно. И днес част от „Петата колона“ на Русия у нас, отговаря на описанието на писателя!

„Бивши бакалчета, чирачета и третокласници, които на български не можеха да си запишат правилно името...“

Захари Стоянов, уважаеми Читателю!

Превратаджиите успяват да съсредоточат в София военни части, на които имат доверие. Кръгът на посветените не е широк – изключени са почти всички офицери от гарнизоните в провинцията. А какво още обединява тази разнородна група уж българи, разбираме от „Строителите...“ на Симеон Радев:

„Те вярваха в спасителното доброжелателство на Русия и разчитаха на народната поддръжка. Народната поддръжка те си я въобразяваха като един всеобщ порив на страната в полза на тяхното дело. Колкото за руското доброжелателство, те си го представляваха по един традиционен навик на ума, суеверно. Те не бяха политици, нито строители на системи. Военнополитическите фантазии на Радко Димитриева за славянска федерация начело с руския цар като главнокомандующ на боевите сили на расата, тая странна смес от мечти на екзалтиран субалтер-офицер и от теории на московски поп минаваха през ума им, без да оставят у тях друго нещо освен едно разсеяно удивление. Офицерите, които се наеха да низвергнат княза, омразен на руския цар, за да обезоръжат омразата на Русия, не бяха още русофили според понятието, което се свърза по-сетне с тая дума.

Бендерев изпитваше към Русия онова абсолютно възхищение, което бяха му вдъхнали на него — беден офицер, невидял друг свят, пренесен внезапно от Горна Оряховица в

Петербург — престижът на руската култура, блясъкът на руския живот, руската мощ; но за руска власт над България, даже в косвен вид, той не мислеше. У Груева, дух още позатворен за изкушението на утопията и за обаянието на думата, нямаше даже и своя славянофилски идеализъм, с който Бендерев обличаше личната си неприязън към княз Александра.“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.2, 1990)

Ще повтора: „...**славянска федерация начело с руския цар**“! Няма „независима България“, а руска губерния! „Русофилството в България е стигнало до идиотство“ – ще признае след години Старозагорския Митрополит Методий Кусев в книгата „Погромът над България. Виновникът“ (която ще разгледаме в детайли по-късно). Диагноза правилна и потвърдена многократно, за съжаление актуална и до днес! Търсим лечението...

В 2 часа сутринта на 9 август 1886 г., русофилски настроените офицери, с подкрепата на руската дипломация, извършват преврат. Дворецът е обсаден от части на Струмски пехотен полк и юнкерите от Военното училище. Княз Александър I Батенберг, под натиск е принуден да абдикира, както и да подпише следната прокламация към българския народ:

„Понеже българският народ и войската намират, че моето по-нататъшно стоеие на българския престол е вредно за интересите на страната, то аз се отказвам от престола, като обещавам, че няма да имам за него и занаяпред никакви претенции.“

Дали точно българският народ и войската намират за вредно стоеенето му на българския престол? Или това е „вредно“ за руските интереси на Балканите?

На сутринта на 9 август центърът на София е изпълнен от тълпи с викове „Долу немецът!“, напомняйки как Батенберг е „изменил“ на руския цар Александър III. Драган Цанков

приветства преврата, като предлага да се организира молебен и тълпата тръгва към столичната църква „Св. Крал“ (дн. „Света Неделя“ – бел. съст.). След края му отдавна известният със симпатиите си към линията на Петербург [митрополит Климент Търновски](#)⁷⁰ (със светското име Васил Друмев) призовава насъбралия се народ да иска прошка от Русия за нанесената със Съединението от 6 септември 1885 г. обида от един „изменник княз“. С викове „Да живей Русия!“, тълпата се насочва към руското дипломатическо агентство в столицата. След няколко произнесени речи пред сградата множеството пада на колене.

Княз Александър е арестуван и отведен под конвой в Буховския манастир, а после през Оряхово с яхта, която по ирония на съдбата се казва „Александър I“, по Дунава (обърнете внимание) в Русия, в гр. Рени, охраняван от Тома Кърджиев. Там, той бива освободен.

Симеон Радев разказва за отношението на княза към войската. Но и за чувствата на войниците към своя княз:

„Заранта (13 август) комендантът на Рени дойде в парадна униформа с един взвод конна жандармерия. Въведен от капитан Корабарова, той влезе при княза и стоя при него половин час: руското правителство бе се съгласило да приеме пленника, но го оставяше свободен, да върви, където желае. Князът помоли офицерите да се явят при него и едвам сдържайки сълзите си, им рече:

- Аз много обичах българската войска и съжалявам, че се случи тъй да изляза из България: ако да бях предупреден за това, аз доброволно бих оставил престола и тръгнал бих с чест, наредил бих войската и бих се простил с нея като неин началник. Желая ви всичко добро. Аз всегда ще се старая за щастието на България и ще работя винаги, дето ми се представи случай, за нейна полза.

⁷⁰ https://bg.wikipedia.org/wiki/Васил_Друмев

Излизането на княза стана с пълна тържественост. Пътят му бе постлан с червено сукно от яхтата до пристанището. Юнкерите се наредиха във фронт към каютата; войниците - перпендикулярно към брега. ...

- Мога ли да кажа няколко думи на юнкерите?

- Можете, Ваше височество.

Князът обърна към юнкерите своето посърнало лице.

- Желяя, щото бъдещият ви княз да обича войската и България тъй, както ги аз обичах. Прощавайте, братя!

При последните думи князът се разплака. Потехоха сълзи и по лицата на юнкерите. На мнозина от тях дойде да извикат: „Остани при нас; друг като тебе няма да намерим!“ Но нещо им стягаше гърлото до болка и те го гледаха, онемели, как той се отдалечава със своята висока снага, раздрусвана от задавен хленч.

Князът искаше колкото се може по-скоро да излезе из руската територия... можеше да замине чак на другия ден (14-и) с обикновения трен. Понеже не му достигаха пари, за да плати билета за себе си и брат си, някой си Аршеневски, „старши собственик бесарабского губернского управления“, му стана поръчител.

На 15 август, часа два подиробед, князът пристигна в Лемберг.⁷¹ Едно грамадно множество, предупредено от извънредни притурки на вестниците, бе отишло да го акламира на гарата...

Цял ден хотелът, дето князът бе слязъл, бе обиколен от публика. Вечерта факелно шествие. Князът биде принуден да се яви няколко пъти на балкона. Той каза на български:

„Разбирам защо ме посрещате тъй сърдечно. Вий искате да покажете почитание към войника, който се е бил за отечеството си“...

⁷¹ дн. Львов – бел. съст.

Австрийските власти посрещнаха княза като владетел; началникът на дивизията херцог Вюртембергски му направи официална визита. Това действа много ободрително върху княза. Дворцовият маршал барон Ридезел и пастор Кох, които го посрещнаха на Лембергската гара, го поставиха в течение на работите в България. Те му донесоха мнението на Начовича, с когото се видяха в Букурещ. Скоро се получи и Стамболовата телеграма. ... Александър отговори: „Нека ме низвергнат пак, нека ме убият, аз не мога да не послушам позива на своята войска.“ На часа 9 и 50 м. сутринта той телеграфира на Стамболова:

„Съобщете на народа и войската, че утре, неделя сутринта, ще стигна в Русчук, за да тръгна веднага за София, за да взема от бога дадената ми и по волята на народа власт. Александър.“

Същия ден, на часа два подиробед, със специален трен той замина за Букурещ.“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.2, 1990)

...

Батенберг е свален, но превратаджиите имат проблем със съставянето на временно правителство след отстраняването му. Бившият министър-председател Петко Каравелов е твърд, че не може да вземе участие в едно дело, при което от всички страни **чува гласове „Да живее Русия!“, но не и „Да живее България!“** Веднага след свалянето на Батенберг е съставен е кабинет от русофили, начело с митрополит Климент, и е въведено извънредно положение. Но нито неговата фигура, нито тази на Драган Цанков, който е също част от състава му, не загатват някакво общонационално единодушие зад новата власт. Все пак, на 10 август повечето от войсковите части в страната полагат клетва за вярност към новото правителство.

В деня на преврата – 9 август 1886 г., Председателят на Народното събрание Стефан Стамболов е в Търново и с телеграма уведомява Захари Стоянов и Димитър Мантов в Русе

за случващото се. Официалното известие хвърля в смут привържениците на правителството. На обяд русофилската опозиция в Русе свиква митинг. Ораторите Тома Кърджиев и Теодор Теодоров приветстват преврата и отправят нападки срещу кабинета на Петко Каравелов и княза. Кметът Петър Винаров чете резолюция до Столицата, че русенци одобряват детронацията и имат доверие на временното правителство. Тома Кърджиев демонстративно скъсва портрета на княза и заплашва с уволнение държавните и общински служители.

Ще се отклоним малко от темата, но в последния абзац няколко пъти четем името на Тома Кърджиев.

Според секретни лекции на военното разузнаване, цитирани от полк. Иван Пенков в книгата му, „българинът на руска служба полковник Иван Кишелски проникнал в БРЦК в Букурещ и вербувал много от членовете му за нуждите на руското разузнаване, в това число Тома Кърджиев (ръководител на агентурно разузнавателни групи)...“⁷² Кърджиев е същият, който през пролетта на 1886 г., **сам отива в руското консулство и предлага услугите си** – да организира комитети за сваляне на Княза!

„На вчерашна дата в канцеларията на императорското консулство се яви депутация от местни граждани, която, изразявайки чувства на преданост към Господаря Император, ходатайства коленопреклонно да се поднесе на Негово величество молбата на населението за височайшето покровителство...“

От назованите лица известният на консулството адвокат Тома Кърджиев, нееднократно доказал своята преданост към нас и стоящ начело на тукашната Либерална партия, ми съобщи под секрет за намерението на Народната партия да устрои тук, в Русчук, и в други центрове

⁷² <https://frognews.bg/glasat-na-jabata/glasat/moskovskata-agentura-balgariia--vekovе-vekovе.html>

изпълнителни комитети с цел **свалянето на княз Александър** и неговото правителство...

*Предавайки ми гореизложеното, г-н Кърджиев моли да му се **отпуснат** за създаване на изпълнителни комитети парични средства, макар и заемообразно до съставяне на временното правителство, в размер на **20 000 фр.***“

(Петков, Окупационный фонд основанный для устройства Русско-Дунайской области, 1892)

За „услугата“, **Кърджиев иска 20 000 златни франка!** Не е изключение – и Драган Цанков е на златна руска „хранилка“, а явно и доста други политици и (псевдо) патриоти! Години по-късно, комунистическата деятелка [Цола Драгойчева, ще сподели](#) при разпитите в полицията:

*„Парите в партията оказаха твърде много своето пагубно влияние върху движението, защото и при най-елементарно посягане към какъвто и да било **член на партията**, за каквато и да било работа, той **чакаше възнаграждение!**...“*⁷³

Русофили, сър!... Може би, защото Русия щедро плаща за национално предателство – и при царя, и при болшевиките, та май и до днес! Документите доказват, че старанието на Кърджиев и дейността му срещу България, е толкова добре оценена от Азиатския департамент, че **получава дори над 2 пъти повече от поисканото - 45 000 златни франка!** Това се казва в

„КРАТЪК ОТЧЕТ на разходите, направени от сумата на окупационния фонд по организацията на народни движения в България, а също на отпуснатите суми, изразходвани от сумата на същия фонд по искане на Департамента на държавната полиция до 1 юли 1887 г....

*... Дадено на Тома Кърджиев за превеждане в Русчук в разпореждане на майор Узунов **45 000 Франк.**“* (Петков,

⁷³ <https://policefiles.archives.bg/dosieta/2013-01-24-21-07-34/589-2013-01-24-21-25-21>

Окупационен фонд, основан за създаване на Руско-Дунавска област, 1993)

А аз като един съвестен „счетоводител“ изчислявам, че 45 000 златни франка се равняват на 2250 златни Наполеона, с по 5,8 гр. злато всеки. Или **общо над 13 килограма злато!** Днес Кърджиев е гордост за Русе - цял музей, че и училище прославят името му (не знам с какво – няма и да вляза да видя!), а в него, децата сигурно изучават „родолюбивото“ му дело. Но не знам дали учат за „цената“ на това „дело“! Едни 45 000 франка! Златни! Е, поне са доста повече от 30-те сребърника, платени за Христос ... Същият (не Христос – Кърджиев!) ще направи и втори опит за преврат, но затова - след малко).

Да кажем преди това още няколко думи за „героя“ – думи на Димитър Маринов (за когото често става дума в този паноптикум), който през 1909 г. пише *„Стамболов и новейшата ни история“*. (Маринов, 1909) В Глава шеста, посветена на детронирането на княза, авторът споделя:

„На капитан Кърджиев, заедно с инструкциите бяха предадени още 55 хиляди лева в злато (все Наполеони); пет хиляди лева бяха за командата, а петдесетте трябваше на Княза в Рени.

Князът обаче. казал на Стамболова, че когато Кърджиев му предложил туй злато, той отговорил: „Руското злато можете да задържите за вас, защото за него само вие сте заслужили“. къде и в кого са останали тези руски пари, които бяха дадени на Бендерева от руското агентство - и до днес никой не знае (...) По-късно беше представена фалшива разписка уж от княза Александра, че уж тия пари той бил получил.“

бостъ и невъзпитанностъ капитанъ Корабаровъ, подъ чиято команда бѣ дадена яхтата.

Офицеритѣ имали инструкции, подписани отъ майоръ Груевъ, щото, ако Князьтъ се опита да избѣга, или пъкъ нѣкой другъ се опита да го отърве, да употребятъ сила и дори да убиятъ самия Князь. Съдържанието на тия инструкции бѣхж съобщени на Княза отъ Радко Димитриевъ съ единъ много грубъ тонъ и езикъ.

На капитанъ Кърджиевъ, заедно съ инструкциитѣ бѣхж прѣддени още 55 хиляди лева въ злато (все наполеони); петъ хиляди лева бѣхж за командата, а педесетъ трѣбваше да се прѣдадѣтъ на Княза въ Рени.

Князьтъ обаче, казалъ на Стамболова, че когато Кърджиевъ му прѣдложилъ туй злато, той отговорилъ: „Руското злато можете да задържите за васъ, защото за него само вие сте заслужили“. Кждѣ и въ кого сж останали тия руски пари, които бѣхж дадени на Бендеревъ отъ руското агенство — и до днесъ никой незнае Груевъ и Бендеревъ казватъ, че и тѣ нищо незнаятъ какво е станало съ туй злато. Иматъ думата: Кърджиевъ, Каваловъ, Зафировъ, Корабаровъ и други, на които бѣхж прѣддени тия пари. По-късно бѣше прѣдставена фалшива разписка ужъ отъ княза Александра, че ужъ тия пари той билъ получилъ.

Май Кърджиев прибрал 5000 златни Наполеона, предназначени „за командата“ превратаджии, отвлекли княза в Русия, но си „услужили“ и с останалите 50 000, предназначени за Александър Батенберг! Да не стават зян, защото князът имал достойнство и ги отказал! Пък и „парите не миришат“!

Както споменах, Кърджиев ще направи и втори опит за преврат (както ще видим след малко), като след потушаването на Бунта на русофилите, същият бива осъден на смърт! За национално предателство! Кое то днес удобно сме забравили, защото неговото име носят улица, музей, че даже и училище!⁷⁴ А на фасадата на СОУ „Христо Ботев“ в Русе, само на метри от Историческия музей, който трябва да пази „паметта“ има плоча в „памет“ на „офицерите-русофили“ — „за вечна дружба с великия руски народ“.

⁷⁴ <https://www.24chasa.bg/index.php/ozhivlenie/article/5948456>

Плоча на фасадата на СОУ „Христо Ботев“ в Русе.

Винаги питам: *„Кое точно му е великото на руския народ? Но конкретно моля, а не с общи приказки!“*. Може би, защото от векове търпи да го управляват с нагайката? Не знам, но чакам отговор – досега напразно! И дали някъде из страната има паметник на „офицерите-русофоби“, които просто били Българи и бранили Родината си от руските посегателства? На същата плоча, за България – няма и дума!

По ирония - патрон на училището е същият Ботев, който пише *„Россия, тая мнима защитница на славянството...“* Тук е учителствал Цветан Радославов, авторът на *„Горда Стара Планина“*. Пак тук, докато бил учител по френски език в

Мъжката гимназия, Стоян Михайловски написва текста на най-популярния български химн „*Върви, народе възродени*“.

И ние „горди“ вървим... След Русия... Която в стремежа си да бъде велика империя и световен фактор, все още не е осигурила [канализация на близо ¼ от жителите си](#)⁷⁵! (разбирай – ходят в нужника на двора). Прекрасна картина на [днешната действителност](#)⁷⁶ рисува днешния руския художник Василий Шульженко. А Русия е най-богата на природни ресурси в света. И чийто президент се „*се противопостави на еднополюсната хегемония*“ в Света! Разбирай – иска и Русия да бъде „полнос“, а не само Америка. Правилно! Не може да има само един полюс – физиката казва, че трябва да са два! Само не разбрах от словото на руския самодържец, кой ще е положителния и кой – отрицателния полюс? Но... спокойно! С оглед на друга физика, че и физиология, в [руската Уикипедия пише](#), че „*през нощта и през зимата, в студа, използването на такава тоалетна е трудно..., така че собствениците на такива тоалетни винаги имат нощни гърнета на разположение*“⁷⁷! Но пък не пише какви точно нощни гърнета използват „англо-саксите“ (както се изразява пропагандата) от другия полюс? Жалко!

То и у нас не всички села имат канализация, но и не претендираме за величие! Или?

И контрапревратът...

Стига с тия нужници – нека говорим за сериозни работи! (без да омаловажаваме нужника)

⁷⁵

<https://www.rbc.ru/economics/02/04/2019/5ca1d7949a79475d1c2f6e4a>

⁷⁶

https://arhive.com/artists/28556~Vasily_Vladimirovich_Shulzhenko/works/378903~The_toilet

⁷⁷ https://ru.wikipedia.org/wiki/Ямный_туалет

На следващия ден - 10 август на съдбовната 1886-та, Председателят на парламента Стефан Стамболов (който към момента се явявал единственият законен политик в страната), от родния Велико Търново, където прекарвал лятната си почивка, започва да организира противодействие. Бившият революционер ясно осъзнава реалната опасност за бъдещето на страната в случай, че князът бъде отстранен. Именно с това би могло да се обясни може би неочакваната му за някои роля, като едно от главните действащите лица по време на контрапреврата, целящ да върне Батенберг на престола. Веднага издава „Прокламация към българския народ“, с която обявява преврата за незаконен, наричайки [превратаджиите „изменници“ и „предатели“](#).

„В името на българския княз Александър I и на Народното събрание, обявявам за изменническо и вън от законите на страната привременното софийско правителство во главе Климента, и всякой, който слуша приказанията на това правителство, ще бъде съден и наказан по военните закони. Назначавам за главнокомандующий на всичките български войски бригадният командир Муткуров и заповядвам на всичките граждански и военни власти да изпълняват безпрекословно неговите заповеди. Призовавам доблестния български народ да защити Короната и Отечеството от предателите, които искат да свалят от престола нашия юначен и любим княз. Нека Всевишният укрепи десницата на народа и войската, за да запази честта си, правата и славата на Отечеството и на избрания от народа монарх.

Да живее българския Княз Александър I!

Председател на Народното събрание: Стамболов.

Главнокомандующий българските войски: Муткуров. “⁷⁸

Същият ден по телеграфа в София, Стамболов изпраща и друга телеграма. В нея се казва:

„От името на княза и на Народното събрание заповядам ви в 24 часа да сложите властта и да се подчините на главнокомандующия на българските войски подполковник Муткурова, иначе ще бъдете застреляни наедно със съучастниците си.“

На практика е извършен контрапреврат, оглавяван от Стамболов, с помощта на командващия Пловдивската бригада подп. Сава Муткуров⁷⁹, който веднага бива назначен за главнокомандващ на българската армия. Установяват контакт с полковете в Пазарджик, Хасково и Стара Загора и започват да концентрират в Пловдив частите, неприемащи преврата и временното правителство. Получават и подкрепата на някои либерали, както и на британското консулство. И на обикновените хора.

*„Тогава един млад ефрейтор излезе пред строя, приближи се до Велчева и с разтреперан глас каза: — Господин капитан, **Негово височество княз Александър направи Съединението, води ни на война, с него победихме враговете, сега да го изпъдим е хем срамота от хората, хем грехота пред бога.***

Произнасяйки тия думи, ефрейторът имаше сълзи на очите си. Когато той свърши, войници и унтерофицери извикаха: „Така е!“ Велчев бе най-развълнуван от всички. Като се поокопити, той държи на войниците си една пламенна реч. „Кълна ви се пред образа божий, каза им той, като посочи на ротната икона, кълна ви се, че никога няма да злоупотребя с вашето доверие, с вашата преданост, с вашата послушност;

78

https://www.sitebulgarizaedno.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1205:im&catid=29:2010-04-24-09-14-13

⁷⁹ https://bg.wikipedia.org/wiki/Сава_Муткуров

че винаги ще ви водя там, дето диктува нашият дълг; там, дето е доброто на нашата татковина...

По улиците народът се събираше на групи да чете прокламацията за образуването на новото министерство. Съставът на това последното предизвика голямо разочарование: **Климент не бе известен в Южна България, а Цанков се ползваше с лоша популярност.**“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.2, 1990)

Е, някои наши сънародници май и до ден-дневен нямат „срамта от хората“, камо ли „грехота пред Бога“!

По нареждане на Стамболов, Муткуров изпраща до ръководителите на преврата и до временното правителство ултиматум да се откажат от постове си до 24 часа под страх от смъртно наказание. (стр. 34-34) (Радев, Строителите на съвременна България, т.2, 1990)

Кап. Вълко Велчев повежда дружината си към София:

„Велчев изкомандува на дружината да се построи. Възседнал на кон, той се обърна към ротите: „Братя, няколко изменници и предатели вчера неочаквано и подло навлезли в софийския дворец и по един варварски начин отвлечли негово височество, любимия ни княз.

...уверен съм, че сега, когато **нашата татковина се намира в по-голяма опасност**, вие с по-голяма доблест, с по-голяма неустрашимост ще тръгнете напред срещу предателите и изменниците и ще запазите княза, България и нашите човешки права!“

- Ще се постареем, господин капитан — отговориха дружно войниците и едно громко ура за княз Александра проряза нощта.

... Унтерофицерите, просълзени, извикаха: — Ще мрем заедно с вас, г-н капитан! Сцената беше трогателна: тук нямаше вече командующи и подчинени, а само българи, над които бе пролетяла — докосвайки ги със своя лъч — душата на България...

...нищо вече не можеше да въздържи народа: от стотини гърла екнаха виковете: „Да живее княз Александър!“ „Долу предателите!“

Дружината вървеше сега с победоносен шум; войниците пееха опълченската песен на Стамболова:

„Не щеме ний богатство, не щеме ний пари...“ (Радев, *Строителите на съвременна България*, т.2, 1990)

Войската навлиза в столицата и задържа по-голямата част от организаторите на преврата, като правителството на Климент Търновски е свалено, а Стамболов телеграфира на Никола Обретенков, околийски управител на Тутракан, да следи княжеската яхта по Дунава и да поиска освобождаването на княза.

На 12 август Петко Каравелов, под влияние на английските и руските аташета в София, създава нов кабинет (управлявал само 5 дни), за да въведе ред и прекрати кризата. Неговата позиция е против преврата, но все пак е срещу връщането на Батенберг начело на държавата, като започва работа за затопляне на отношенията между България и Русия. Стамболов категорично се противопоставя на Каравелов, обявявайки се за моменталното връщане на княза.

Междувременно от разговор между Стамболов и бригаден командир Димитър Филев става ясно, че русенският гарнизон още не се е определил на чия страна да застане и изчаква събитията. Съставянето на наместничество начело със Стамболов и правителство на Васил Радославов, очертават категорична победа на контрапреврата.

На 13 август в Русе отново се свиква митинг, но този път срещу преврата от 9 август. Политическите противници на **Тома Кърджиев** твърдят, че **той уверявал руското правителство в готовността на българите да приемат руска окупация**. **Още тогава е щяло да ни огрее второ „освобождение!“.**

Александър Батенберг е тържествено посрещнат в България на 17 август в Русе, където започва неговата кратка реинтронизация на българския престол. Посрещнат е на дунавския бряг от Стамболов, Радославов и хиляди русенци, като още същата вечер е даден прием на чуждестранните консули.

„Когато кметът Винаров се залови да държи тост, като не намираше вече думи, с които да похвали патриотизма на Стамболова, извика: „Вий, г-н Стамболов, върнахте позора на България!“ Между гостите настана една минута на стеснение, сетне последва весел смях: кметът, човек несръчен в подвизите на речта си, изпи шампанското спокойно, без да разбира върху каква колосална грешка бе му се метнал езикът...“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.2, 1990)

Същия ден правителството на Петко Каравелов подава оставка. Поради продължаващия натиск на руския император и след последен безуспешен опит за помирение с Александър III, на 26 август българският княз подписва абдикацията си и напуска окончателно България. Престолът остава овакантен. Начело на страната застава княжеско наместничество в състав Стефан Стамболов, полк. Сава Муткуров и Петко Каравелов. В сложната обстановка, в която то е назначено, е нарушена Търновската конституция. Регентството е узаконено едва при откриването на Третото Велико народно събрание, на 24 октомври 1886 г. и на първото заседание Петко Каравелов подава оставка от поста регент. Това принуждава да подадат оставки и Стамболов и Муткуров, тъй като Регентският съвет е колективен орган.

Размирната есен на 1886-та

„България плува и няма да потъне! ... Ний искаме да живеем в най-тесни отношения с русите, но при едно условие: да не ни бъдат господари те. ... С една дума, малко работи има, които могат да ни дадат кураж за продължение на борбата, която досега водихме срещу русите. Но ние ще я продължаваме, че каквото даде Бог.“ – ще каже Стефан Стамболов пред в. „Таймс“ през 1886 г.

През есента на 1886 г., всички усилия на официалните руските представители в страната и на руските поданици тук, са насочени към дискредитиране на регентството начело със Стефан Стамболов, както и самото правителство.

„След доброволното напуцане на България от Батемберг настъпи едно настроение за умилюствяване на Русия, на руския цар. За тази цел, като кандидат за княз на България се изтъкна един от датските князе, роднина на руския цар. (За български княз бил избран синът на датския крал Християн XIII, Валдемар Датски. Под натиска на руския император Валдемар се отказал от престола. Виж „Дневниците на Великото народно събрание от 1886 г.“ и „Дневника“ на граф Ламсдорф.) Обаче Русия искаше щото до избирането на нов княз България да се управлява от един руски комисар, царски пратеник, и като кандидат за българския престол препоръча един грузински княз. (Русият император Александър III, без знанието на министерския съвет предложил за бълг. княз грузинския княз Мингрели. Кандидатурата била отхвърлена. Виж „Дневника“ на граф Ламсдорф). Очевидно стана, че Русия искаше да направи от България една руска провинция. Тя даже се опита да натрапи на България свой комисар за управител, като прати един генерал, (Каулбарс - бел. съст.) който да предизвика смут, да сваля регентството, което управляваше до избирането на нов княз. Това явно стремление на Русия да подчини под своята

власт България я раздели на два непримиримо враждебни лагера: на „черни души“ — „предатели“, и „патриоти“. Към първите спадаха всички русофили — цанковисти и каравелисти, които се опираха върху русофилската маса; към вторите — голямото мнозинство от офицерството, чиновничеството, учителството, изобищо интелигенцията, особено младата ѝ генерация — основното учителство, студенчеството и всички лумпенбуржоа. С други думи, България се раздели на русофили и русофоби.

След като не сполучи да свали чрез агитацията на своя пратеник-генерал регентството и да вземе управлението в ръцете си, Русия започна да заплашва България с окупация. За да подкрепи русофилите и чрез тях да произведе бунтове, Русия изпрати в Бургас няколко военни парахода. Но това само още повече засили русофобите. В късо време България се покри с патриотически организации, с дружини „България за себе си“, един вид народна милиция за защита на отечеството от предателите. Начело на тия дружини застана почти всичко по-живо от интелигенцията. Цялата млада генерация на интелигенцията се увлече в тях. Борбата на русофобите против русофилите наистина вземà характер на борба за запазване националната самостоятелност от посяганията на Русия и на нейните приятели вътре в страната, които действуваха чрез военни съзаклятия, въоръжени чети и убийства (През 1886—7 година избухнали няколко бунта. Били разкрити и осуетени военни заговори в Шумен, Дупница, Русе и Видин.

Избухнали бунтове в Перуица, Бургас, Сливен, Силистра и Русе, които били потушени), устроени с руско злато.“ (Благоев, Принос към историята на социализма, 1950)

По-дълъг се получи този цитат на Димитър Благоев — Дядото, основател на социалистическото движение в България. Но държа да се знае, че **първите социалисти**, са и едни от **първите ... русофоби у нас!** Просто, защото били Българи и

като по-образовани, разбирали отношението на Русия. И забележете – този текст е публикуван през 1950 г – година след смъртта на Гошо Тарабата, в периода на кървавото утвърждаване на „народната власт“. Утвърждаване, с тотална репресия над инакомислещите, когато *„Дружбата със СССР е тъй жизнено необходима като слънцето и въздуха за всяко живо същество...“*! И цензурата е „пропуснала“ този цитат, за разлика от днешната „автоцензура“ и на социалисти, и на русофили! И за да не каже някой, че това е плод на комунистическа пропаганда, желаеща да очерни руската царска власт, проверих! Текстът на Благоев е същият още в първото издание от 1906 г. (Благоев, Принос към историята на социализма, 1906)

„Великото народно събрание бе свикано на 15 октомври, но то се откри четири дни по-късно. Формалната причина, за да се отложи то, бе закъснението на някои народни представители; в действителност правителството чакаше да се изясни положението, създадено от руската демонстрация във Варна. То се изясни донейде обаче в лоша смисъл и Събранието трябваше да почне заседанията си при най-печални перспективи...“

В България имаше за преврата две мнения: едни го наричаха подвиг, други — предателство; Каравелов оставаше на средата сам и се откъсваше постепенно от реалната политика.

Когато пристигна Каулбарс, той почна обаче да клони повече към Русия не от симпатии, а от страх. Той казваше, че трябва да се отстъпи на генерала, защото, ако той си отиде, на негово място ще дойде руска войска. Искането да се отложат изборите за Велико народно събрание той намираше „и уместно, и право“. Когато правителството отговори с отказ, Каравелов предвидя за България най-страшни последствия; при пристигането на клиперите той изтръпна.

Всичко показва, пишеше Търновска конституция, че ний се намираме в предвечерието на една възможна руска окупация и че думите „последно предосторожение“ вероятно показват, че ако не се образуми българското правителство и после тая мярка, то ще последва окупация на България от руските войски.“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.2, 1990)

Мисията на Каулбарс

Плановете на Петербург от последните няколко години са свързани с инсталирането на послушна марионетка, която да изпълнява всички нареждания, идващи от Азиатския департамент в Петербург и руското дипломатическо агентство в София. Ето защо от руската столица настояват за отлагане на предстоящите избори за III-то Велико народно събрание (ВНС) от края на септември 1886 г., а след тяхното провеждане ще обявят, че няма да признаят резултатите им.

Въпреки грубия натиск от страна на Русия, правителството в София начело с д-р Васил Радославов публикува Указ за свикването на избраното ВНС. В желанието си да демонстрира сила, по внушение на руския императорски пратеник в Княжество България ген. Николай В. Каулбарс, империята изпраща **два военни клипера във Варна** с официално обяснение **„да се защити руското консулство в града“**. От кого? От българите! Целта на тази руска инициатива всъщност е да активира действия на русофилските политически сили в страната и на войската, с което да осуети работата на ВНС.

„N.19. Извадка от донесението на изпълняващия длъжността дипломатически агент в София до министъра на външните работи Гирс

24/12 септември 1886 г.

Милостиви господине Николай Карлович,

*С телеграмите си от /19/7 и /21/9 този месец имах чест да представя на ваше високопревъзходителство различни текущи въпроси за **съда над офицерите — участници в преврата**, [1] от /21/9 август.*

*С ръка на сърцето ние не можем да отричаме известна солидарност от наша страна с делото на тези офицери. Те направиха това, което им говореше съзнанието за опасност, навличана върху отечеството им от постъпките на една личност; **те изпълниха това, което им подсказваха цялото руско обществено мнение, целият руски печат; в края на краищата — това, към което ги насочваше, според тях, още по-високата, по-могъща ръка в лицето на руското представителство — гражданско и военно...***

*...аз твърдо считам едно: с всички средства, които не са ми забранени отгоре, **ще възпрепятствам всяко необратимо решение на днешните управници** относно съдбата на Груев, Бендерев и другите главни участници в събитието от /21/ 9 август.*

Неклюдов“ (Павлович, Авантюры русского царизма в Болгарии Сборник документов, 1935)

През септември 1886 г., дни след потушения военен преврат, (да напомним - извършен със знанието на министър-председателя Петко Каравелов, външния министър Илия Цанов и военния министър Никифоров), политическата криза в Княжество България не стихва. Напротив - тя е в разгара си! В тази връзка, руският историк и дипломат Сергей Татищев по-късно пише:

„Азиатският Департамент⁸⁰ и неговите агенти в България не са чисти от упрек в съучастие с тях“.

⁸⁰ Един от трите отдела на руското министерство на външните работи, отговарящ за Османската империя и за България - бел. съст.

Колко елегантно изказване по отношение на офицерите-организатори на преврата. Просто „не били чисти!“

Натискът продължава и на 12 септември 1886 г., у нас пристига специалният пратеник на император Александър III, генерал-майор Николай Василиевич Каулбарс, военно аташе във Виена. Изборът на генерала е лична воля на императора, а външният министър Николай Гирс е просто информиран. Каулбарс трябва да предаде на регентството и българското правителство волята на Александър III.

„На 5 септември английският посланик във Виена сър А. Паджет, който бе отишъл на гарата да изпраща Кембриджския херцог, среща на перона генерал Каулбарс и го запита за неговата мисия в България. Каулбарс отговори:

„Императорът ме праща да кажа на българите, че те трябва да запазят обществения ред и спокойствието в страната си, ако искат да предотвратят една окупация. Негово Величество желае най-искрено, щото работите да се уредят мирно, но ако се появят междуособици, невъзможно е да се знае какви мерки ще се наложат от събитията.“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.2, 1990)

Забелязахте - *„Да предотвратят окупация“!* То братушките май само това чакат! Колко пъти все с това ни се заканват! А и на два пъти ни се случва! И какво императорът разбира под „мирно уреждане“, ще разберем след малко. Тържествено посрещнат близо до София от управляващия руското дипломатическо представителство Анатолий Неклюдов, както и от група български политици - Драган Цанков, Марко Балабанов, Тодор Бурмов и Стоян Данев. Не съм бил там, но мога да си представя унизителната за нас гледка. Сигурно и вие. От срещата няма запазени видеоматериали в Youtube, но има достатъчно много подобни с днешната руска посланичка в униформа – убеден съм, че тогава е било същото!

Още на следващия ден той представя акредитивните си писма на министъра на външните работи Григор Начович и веднага посещава регентите и министрите. В делова атмосфера, генералът не пропуска да намекне, че българското Народно събрание няма как едновременно да заяви почитта си към руския император и да изрази съчувствие към абдикирания княз Александър. Според него, **всеки израз на привързаност към княза би се посрещнал с неудоволствие в Петербург.**

Ден по-късно, Каулбарс изпраща секретно „писмо под № 917 до руските консули в България, съдържащо политическата програма на руския пратеник в 12 точки. Ето част от тях:

1. *Императорът, като има предвид единствено благоденствието на България, се надява че в сегашната криза, която засяга настоящето и бъдещето на страната, **народът ще се обърне с пълно доверие към Русия.***

2. *Мина вече времето на думите, **Русия очаква дела,** които да докажат доверието на българите и да оправдаят **поддръжката,** която императорът ще им даде относително техните вътрешни, както и външни работи.*

3. *Русия никога не е мислила да пороби България, а, напротив, желае развитието на тази страна. Само като се осланя с **пълна вяра на своите по-стари братя,** България може да дойде до разрешението на кризата.*

...

8. ***Нито Батенбергския принц, нито някой от неговите братя може да се върне някога в България.***

...

12. *Призовават се всичките истински патриоти да забравят миналото и **да гледат с пълна вяра на Русия.**“*

В писмото четем и следните редове:

„На Негово Величество бе благоугодно височайше да ми повели да употребя всички възможни средства за

отстраняване от властта в България на настоящите незаконни регенти и правителство, като състоящи се от привърженици на княз Батенберг. Да съставя ново правителство без регентство под мое ръководство и да свикам Велико народно събрание, на което да предложи да се занимае с преразглеждане на съществуващата конституция, защото Негово величество е благоволил да приеме титлата Български велик Княз и Княжеството ще се управлява по конституционен ред с назначаване на императорски наместник.“⁸¹

От писмото разбираме, че след всички „мръсотийки“, които Русия ни е сторила, „народът ще се обърне с пълно доверие към Русия“, че и да имаме пълно доверие на своите „братя“! На всичкото отгоре, руското величество „благоугодно“ иска да отстрани властта в България, иска да назначи нова, сигурно също „благоугодна“ нему власт и скромно „е благоволил да приеме титлата Български велик княз“!

Дойдохме ли си на думата? **Александър III** (да не сбърка някой – това не е Батенберг – това е руския император) щял да бъде **княз на България**! Или казано директно - България най-после щяла да стане мечтаната „Задунайска губерния“. Е, помните ли завета на Екатерина Велика – „Освободи, дай автономия, анексирай!“ . И у нас готвят същото – уж ни освободиха през 1878, уж ни дадоха автономия със Сан Стефано и Берлин и накрая...

И разбира се няколко опорни точки за тогавашната пропаганда:

„На нас ни е възложено задължението по пътя на мирните уверения в доброжелателството на Русия да въздействаме върху съзнанието на населението, че за възстановяването на предишните дружески отношения

⁸¹ <https://bulgarianhistory.org/misiyata-kaulbars/>

между България и Русия, а така също на покровителството на Царя Освободител е необходимо да се **отстранят сегашното правителство и регентство**, като съставени против съществуващата конституция. Ако обаче по **мирен път е невъзможно да бъдат достигнати желаните цели, да се прибегне до по-радикални мерки**. В последния случай ние можем да разчитаме на нашата войска, на която е дадена заповед при необходимост по мое искане да завземе българската територия. “ (ibidem)

Е, така действа Русия – ако по мирен път не става – „по-радикални мерки“! Разбирай ново „освобождение“. Или най-малко – „[референдум“ със зелени човечета](#)”⁸², както направиха в Крим през 2013 г. И ако не вярвате на участниците – [чуйте поръчителя Путин!](#)⁸³

В книгата си „Из миналото на руската дипломация“, Сергей Татищев прави анализ на това писмо, съдържащо между другото и следното откровение:

„С тези думи генералът постави руското дело в България на традиционната почва на нашата дипломация: великодушие и безкористност, не обръщайки внимание на това, че многогодишният опит напълно доказва несъстоятелността на тази система, непригодността ѝ да защити интересите на Русия, нейните чест и достойнство. Целта на руската политика в България, както и навсякъде другаде, трябва да бъде преди всичко благо то на Русия, а благо то на България само до толкова, до колкото то е съвместимо с руските интереси.

Последните събития ясно показват, че **тези две понятия далеч не са тъждествени.**“ (стр. 461-462)

⁸² <https://news.bg/int-politics/ruskata-armiya-stoyala-zad-referenduma-v-krim-prizna-igor-strelkov.html>

⁸³ <https://www.youtube.com/watch?v=5IEJFLSCEDs>

благу Болгарии.

Въ этихъ словахъ генералъ ставилъ русское дѣло въ Болгаріи на традиціонную почву нашей дипломатіи: великодушіе и безкорыстіе, не взирая на то, что многолѣтній опытъ исполнѣ

462

доказалъ несостоятельность этой системы, непригодность ея для огражденія интересовъ Россіи, ея чести и достоинства. Цѣлю русской политики въ Болгаріи, какъ и всюду, должно быть прежде всего благо Россіи, а благо Болгаріи лишь по столько, по сколько оно совмѣстимо съ русскими интересами.

Послѣднія событія ясно показали, что оба понятія далеко не тождественны. Соединеніе княжества съ Румеліей, отраже-

А аз бих добавил: за наше щастие! Виждаме, че и Татищев потвърждава – генерал Каулбарс поставя руското дело на традиционната руска почва – не знам дали е „великодушие и възискателност“, но преврати, подкупи, политически убийства и до днес са „традиционна почва на руската дипломация“! И целта е същата - ако все още има русофили, стигнали до тази част – нека обърнат внимание: *„преди всичко **благо**то на Русия, а **благо**то на България само дотолкова, доколкото то е съвместимо с руските интереси“!*

Татищев визира Съединението, Сръбско-българската война и преговорите между Княжество България и Османската империя за военна конвенция, проведени преди Топханенския акт от 24 март 1886 г.

Още на третия ден от стъпването си на българска земя, на 15 септември, Каулбарс връчва на правителството дипломатическа нота с три искания:

- Да се отложат изборите за Велико Народно Събрание, което трябва да избере нов княз
- Да се отмени военното положение
- Да се освободят офицерите, които са участвали в детронирането на княза

Дори и на русофилите в българското правителство прави впечатление грубото вмешателство във вътрешните работи на България, пренебрегвайки тържественото обещание на руския император пред княз Александър да не се намесва в българските дела. На 16 септември Григор Начович информира дипломатическите представители на останалите Великите сили, относно съдържанието на нотата на Каулбарс и за българската позиция. Исканото отлагане на изборите би означавало нарушаване на Търновската конституция, а освобождаването на офицерите – нарушаване на разделението на властите и накърняване на правомощията на съдебната власт.

Само два дни по-късно, съдебното разследване на преврата, водено от главния военен прокурор на княжеството капитан Георги Агура, с членове майор Коста Паница и военните прокурори на София, Русе и Пловдив приключва със становище, че **Каравелов, Цанов и Никифоров са заподозрени в съучастие в преврата срещу княз Александър**, но не могат да бъдат подвеждани под съдебна отговорност докато по въпроса не се произнесе Народното събрание.

На следващия ден руският консул в Русчук изпраща следната шифрована [телеграма на генерал Каулбарс](#):

„Офицерите от Шумленския гарнизон чрез упълномощените капитан Москов и поручик Касабов ми заявиха писмено своята готовност да се присъединят към исканията на императорското правителство и да признаят настоящото правителство за незаконно. Названите офицери ходатайстват за отпускане на парични средства

за издръжка на гарнизона до установяване на законно правителство. Предвид липсата на парични средства в шумленската хазна Москов и Касабов смятат, че на първо време е достатъчно отпускането на 50 хил. фр. Съгласно това заявление аз, с моя и с подписа на нашия консул във Видин, намиращ се сега в Русчук, дадох на Шумленския гарнизон облигация за отпускане на нужните парични средства за издръжка на гарнизона от сумата на консулството до назначаване на ново правителство. Вследствие на това и предвид на предстоящите разходи най-покорно моля Ваше Превъзходителство да благоволите да направи разпореждане да се преведат в касата на консулството 100 хил. фр. за попълване на окупационния фонд и секретните суми, изразходвани в течение на настоящата година.“⁸⁴

На 20 септември българското правителство вкупом отива при ген. Каулбарс и Григор Начович му връчва отговор на нотата, цитиран от Симеон Радев:

„Ваше Превъзходителство,

Имам чест да Ви съобщя, че нотата на Ваше Превъзходителство от 15 т. м. получих и че я донесох незабавно до знанието на г. г. регентите и на Министерския съвет.

В отговор имам честта да заявя на Ваше Превъзходителство, че **министерството, проникнато от горещо желание да следва съветите на императорското руско правителство**, взе под най-сериозно внимание съдържанието на гореказаната нота и реши да изпълни всичките съвети, които благоволихте да му дадете, доколкото те не противоречат на съществуващите закони...”

За срещата с руския дипломат разказва министър-председателят доктор Васил Радославов:

⁸⁴ <https://bulgarianhistory.org/misiyata-kaulbars/>

„**Каулбарс**, разказва В. Радославов, **ни прие, като че ли да бе някой велик княз**. Аз му казах: „Министерският съвет взе решение по нотата на Ваше Превъзходителство и натовари г. министъра на правосъдието да ви го съобщи.“ Стоилов почна да му обяснява на български, че неговите съвети противоречат на конституцията. Но **Каулбарс след малко го прекъсна: „Моля, говорете по руски.“** Стоилов продължи на тоя църковнославянски език, смесен с русизми, който ни бе **останал от окупацията**. Когато той свърши, **генералът почна да ни пита подред като подсъдими**. На една маса Неклюдов държеше протокол и записваше думите ни: тая сцена бе устроена, за да видим, че **Русия държи сметка за всекиго от нас поотделно**. Всички потвърдихме обаче, какво ние не можем да вървим против основния закон. Когато дойде редът на Гешова, Каулбарс го погледна сурово и го запита с особен тон: „И вие ли?“ Гешов отговори, че не може да се дели от другарите си. Разговорът след това трая малко. Аз почнах да обяснявам, че ние ще бъдем отговорни, ако нарушим конституцията. Той ми възрази сухо: „**Государь Император знает болгарскую конституцию лучше чем вы.** (от руски: „Господарят император знае българската конституция по-добре от вас“, бел. авт.)“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.2, 1990)

Не знам, какво може да накара не някакви прости и неграмотни българи, а Правителството на България, да се унижава толкова пред един руски пратеник. Пък бил той и „генерал“! Който иска да му се говори на руски, при условие, че помежду си, руската аристокрация говори на френски! Да ни унижат! И тогава, и по-късно, и доскоро!

Не знам и още нещо - дали под въздействието на Каулбарс или просто от сляпо русофилство, пак тогава, една друга група български политици подписва, забележете, **декларация за вярност към Русия!** Ето какво четем сред тайните писма, цитирани в „Авантюрите на руския царизъм“:

„№ 26. Заявление от водачите на българската опозиция до военния комисар на руското правителство в София Каулбарс

29/17 октомври 1886 г.

Искрено съжбялявайки за пагубната и безразсъдна насоченост на княжеството в последно време, долуподписаните **обещаваме неотклонно да спазваме** както в качеството си на обикновени граждани, така и като обществени дейци **следната програма:**

1. При никакви условия и **никога да не допускаме на престола на княжеството някой от принцовете Батенберг.**

2. Да избираме княза съгласно съветите и указанията на руското императорско правителство.

3. Да осъществяваме международните отношения и да изпълняваме задачите на княжеството именно **според съветите и с подкрепата на Русия.**

4. Да устроим и да подготвим българската войска според плановете и началата, одобрени от руското императорско правителство.

5. Да развиваме вътрешното устройство на България въз основа началата на православно християнство, като внимателно **отстраняваме от него нелепостите на демокрацията.**

6. Да възпитаваме юношите и народа в духа на християнската нравственост и с тази цел внимателно да отстраним крайните елементи от учебните заведения и да обуздаем дейността им сред народа.

7. Да уважаваме свято законите и да им се подчиняваме безусловно.

№ 26. Заявление вождей болгарской оппозиции военному комиссару русского правительства в Софии Каульбарсу

29/17 октября 1886 г.

Искренне сожалея о пагубном и безрассудном направлении княжества в последнее время, нижеподписавшиеся обещают неуклонно соблюдать в качестве как частных граждан, так и общественных деятелей следующую программу:

1. Недопущение ни под каким условием и навсегда кого-либо из принцев баттенбергских на престоле княжества.

2. Избрание князя согласно советам и указаниям российского императорского правительства.

3. Ведение международных отношений и исполнение задач княжества не иначе как по совету и с поддержкой России.

4. Устройство и приготовление болгарского войска по плану и началам, одобренным российским императорским правительством.

5. Развитие внутреннего устройства Болгарии на основании начал православного христианства и при тщательном устранении от оного нелепостей демократии.

6. Воспитание юношества и народа в духе христианской нравственности и с сей целью тщательное устранение крайних элементов из учебных заведений и обуздание их действий в народе.

7. Святое уважение к законам и безусловную им покорность.

8. Принятие серьезных мер, чтобы поставить суды в условия, обеспечивающие посвященное беспристрастие и справедливость при раздаянии¹ правосудия.

9. Обеспечение всех находящихся на государственной службе лиц справедливыми и беспристрастными законами относительно принятия их на службу и увольнения их от оной, равно как повышения и выдачи им пенсий.

Подписи: Бурмов, М. Балабанов и Д. Цанков.

¹ Так в оригинале.

8. Да вземем сериозни мерки, за да се постави съдилищата в условия, гарантиращи свято безпристрастие и справедливост при раздаването на правосъдие.

9. Да се обезпечат всички намиращи се на държавна служба лица със справедливи и безпристрастни закони относно приемането и уволняването им от служба, както и при повишение и излизане в пенсия.

Подписи: Бурмов, М. Балабанов и Д. Цанков.“

(Павлович, Авантюры русского царизма в Болгарии
Сборник документов, 1935)

Край на цитата, кой ще оставя без коментар. Но си задавам въпроса: дали днешните русофили подписват подобни клетви в съветското, простете - руското посолство, или се подписват на ведомост? Или...

Есента на 1886 г. е наситена с множество събития, но едно от тях се откроява - на 28 септември са насрочени избори за Велико народно събрание, което да избере нов княз. Избрани са 493 народни представители. Основна задача на събранието е да избере нов княз след абдикацията на княз Александър Батенберг. Изборите минават сравнително спокойно, с изключение на Дупница, където тълпа русофили, линчуват и убиват околийския управител Димитров. Организаторите на линча успяват да избягат от българските власти и да се скрият. Къде?... В „Посолството“! Руското де!

Инцидент има и в София, където друга група напада избирателна секция, разбива урните с бюлетини и след кратка схватка се укрива къде? ... Не, това не е въпрос за 100 000 лева в „Стани богат“. Този въпрос не струва и стотинка, защото вече всеки се сеща – разбира се, в руското посолство! Участвалите в нападението шопи стрелят срещу насъбралите се около посолството, което налага пристигането на рота войници и вечерта обсадените в двора посолството се предават. А по пътя от посолството до казармите на Първи пехотен полк, арестуваните получават „народната любов“ – бити са без всякаква милост.⁸⁵

И без този инцидент, на 12 октомври ген. Каулбарс обявява Великото народно събрание за незаконно, а на 13 октомври вестникът на Драган Цанков (същият онзи, подписал Декларация за вяност към Русия и получил десетки хиляди златни франкове) информира населението на княжеството, че два руски военни кораба са напуснали пристанище Одеса и са отплавали към Варна.

⁸⁵ <https://bulgarianhistory.org/nabokov-bunt/>

И това не е блъф – на 13 октомври корабът „Забяг“ пристига във Варна, а на 17 октомври пристига и корабът „Память Меркурия“, с 18 оръдия и екипаж от над 400 души. Явна провокация са исканията на руския консул във Варна Похитонов към окръжния управител В. Петев, настояващ моряците от руските клипери да се допуснат да слязат в града, да се вдигнат жандармите разположени пред руското консулство и на пристанището, да се позволи на гражданите да посещават консулството и т.н.

Всичко това прави войната с Русия и бъдещата руска окупация съвсем реална. Това кара Стамболов да обмисля вариант, да евакуира правителството във Видин – крепост максимално отдалечена, а и сравнително добре укрепена, където да удържи максимално дълго на евентуална руска обсада, очаквайки помощ от европейските велики сили. Междувременно руският консул в Русе Шатохин, предлага на регентите няколко кандидата за бъдещ български княз – Олденбургския херцог или генерал Гурко - кандидатури, които будят у Стамболов съмнението, че всъщност трябва да заблудят българското правителство, докато се подготвя свалянето му и установяването на проруска или директно руска власт!

Съмненията в тази посока се засилват и от факта, че в Русе са се събрали офицерите - участници в преврата срещу княз Александър - освободени след застъпничеството на ген. Каулбарс, точно в деня на пристигането на „Память Меркурия“

Но у нас, мераклии да работят за интересите на Русия, прикрити под маската „български национален интерес“ колкото щещ! Не без помощта на руския консул в Пловдив – Игелстром, русофилски акции се провеждат в Южна България – в Перушица, Бургас и Сливен. Планът е, в страната да избухнат бунтове и безредици, което пък да даде повод на Русия „да възстанови реда“, с помощта на матросите от руските кораби, пристанали във Варна. На много места обаче, опитите се провалят заради липса на ентузиазъм в населението.

Сигурно ще изненадам мнозина, но въпреки опасността от руска агресия, на 29 октомври Третото ВНС избира [Валдемар Датски](#)⁸⁶ за български княз! Правилно прочетохте - синът на датския крал Кристиан IX, братът на британската кралица Александра Датска и на гръцкия крал Георгиос I и на руската императрица Мария Фьодоровна е избран за български княз!

Ако не го знаехте и си мислите, че сте пропуснали този урок от учебника по история – не сте! Под натиска на руския император Александър III, принц Валдемар се отказва телеграфически от българската корона. Както заявява съпругата му, френската принцеса Мария Орлеанска, „нищо не би могло да ме накара да отида там“.

Провалът на избора за княз, предполага пък избор на ново регентство в състав: Стефан Стамболов, Сава Муткуров, Георги Живков. В този вид, то управлява страната до избирането на нов княз на 2 август 1887 г.

По-късно то избира и делегация в тричленен състав, чиято задача е да потърси в Европа нов княз. На 25 април 1887 г. III ВНС избира немския принц Фердинанд Сакскобургготски за български княз, а на 3 август същата година, след клетвата на Фердинанд, то се разпуска.

Отново опит за преврат - въстанието на Набоков

Отказът на Каравелов предизвиква оставките и на другите двама регенти, а на 1 ноември ВНС избира нов Регентски съвет – Стамболов, Муткуров и Георги Живков, които ще управляват до възкачването на българския престол на принц Фердинанд фон Сакс-Кобург-Гота и Кохари, под името Фердинанд I.

⁸⁶ https://bg.wikipedia.org/wiki/Валдемар_Датски

Този период е един от най-драматичните в историята на следосвобожденска България. Българите с основание се притесняват, че съществуването на княжеството е под въпрос. Слуховете за планирана руска окупация на страната витаят не само у нас, но са обсъждани и във всички правителства на големите европейски държави. Регентите се обръщат към Русия с молба да гарантира съществуването на държавата, но отговорът е неопределен.

„Още през време на пребиваването на генерал Каулбарс в България в края на октомври 1886 г. капитанът на руска служба Набоков подготвяше въстание в Бургас и Сливен. Въстанието се подготвяше с участието на българските офицери емигранти Дражев и Тянков и черногорската чета, докарана за тази цел от Константинопол. Правеха се разчети към момента на въстанието в Бургас да пристигне руски военен кораб.

На 22. X стар стил Набоков успя да вдигне въстание в бургаския гарнизон и да арестува гражданските и военните власти. Пристигналите на следващия ден правителствени войски ликвидират резултатите от въстанието, а ръководителите му избягаха.

Със съдействието на руското дипломатическо представителство Набоков успя да избегне репресиите и да се скрие в Константинопол, откъдето бързо бе изпратен в Одеса.“ (Павлович, Авантюри руского царизма в Болгарии Сборник документов, 1935)

Така започва главата „III. Въстанието, организирано от капитана на руска служба Набоков през 1886 г.“ в често цитираните „Авантюри на руския царизъм“.

Въпреки, че по-голямата част от населението, подкрепя регентството в очакване на избор на нов княз, в Бургас избухва бунт, като основен организатор е руският капитан в оставка Николай Набоков. Командир на рота от Бургаската дружина през 1880-1885 г., дали по собствено желание (защото в

България винаги е било по-хубаво от Русия), дали по поръчение (защото предварително е бил съставен план), той останал в града, когато император Александър III, недоволен от Съединението, наредил оттеглянето на всички руски офицери от Българската армия.

„Главатарят на бунта бе запасният капитан Набоков, русин. Арестуван по заговора срещу княз Александра (май 1886 г.), той биде освободен по настояването на Русия и бе останал в Бургас повидимому за свое удоволствие. Набоков ходеше по кръчмите в руска униформа и псуваше цинично Регентството, заканвайки се, че Русия скоро ще го помете.“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.2, 1990)

Григор Начович, по това време министър на финансите, изпраща телеграма до заместника си:

„N 32. Телеграма [1] от министъра на финансите на България до неговия помощник Панайотов

5 ноември / 23 октомври

На 3 ноември/21 октомври капитан Набоков, поручик Киселски, черногорският поп и още неколцина други се съвещавали в дома на капитан Набоков. Същата вечер поручик Киселски със своите единомишленици офицери отишли в казармата при войниците и заедно с влезлите в сговор с тях три роти решили да обезоръжат първа рота, която оказала съпротива. След като я обезоръжили, бунтовниците арестували главните си противници в града и сред тях — окръжния управител. През това време командирът на дружина Караиванов с двамина-петима офицери успял да избяга в Айтос.

През деня поручик Киселски дал разпореждане за свикване на резервистите и запаса на Бургаски окръг. Когато горните се събрали, той прочел една телеграма както на войниците, така и на гражданите, като я представил за телеграма от Каулбарс. В нея се казвало, че войската и народът са въстанали срещу правителството, че

регентството е арестувано и че събранието /Народното/ е разпуснато, а така също, че е съставен нов кабинет.“ (Павлович, Авантюри русското царизма в България Сборник документов, 1935)

Повечето от войниците на дружината се присъединяват към метежниците, а командирът на дружината капитан Караиванов, успява да избегне ареста, като тръгва към Айтос пеша, за да намери подкрепления. Междувременно войниците на дружината завземат важните пунктове в Бургас, а Набоков, уверен в успеха си, дори организира временно правителство. В това време, руския военен кораб „Забяг“, потегля от Варна по посока Бургас, в помощ на съзаклятниците.

В Бургас се връща капитан Караиванов, заедно с 60 войници, верни на законната власт, който успява да убеди войниците да преминат на страната на Регентството. Всички арестувани от метежниците са освободени. В Анхиало⁸⁷ е заловен и капитан Набоков, а другите водачи на бунта се спасяват с бягство. Останалите участници – поручик Залевски, българи-русофили и чета черногорци, се скриват в къщата на Набоков, в руското консулството и при гавазина на руския консул.

Бунтът е потушен от изпратения от регентите, най-безкомпромисен български офицер - майор Коста Паница, снабден с извънредни пълномощия, които по думите на Симеон Радев и сам е щял да си присвои. Той действал твърдо, бързо и ефективно – по следите на избягалите метежници изпраща потери с най-жестоки инструкции.

На 26 октомври от Варна пристига руският кораб „Забяг“, с инструкции да стовари матросите си на брега и да защити руското консулство. Майор Паница допуска на брега само офицерите от този кораб. А още на следващия ден, импровизиран военно-полеви съд започва съдебното дело

⁸⁷ Дн. Поморие – бел. съст.

срещу заловените метежници. Наглостта на руснаците е безгранична:

„Но щом се почна разпитът, яви се руският консул и каза високо на Набокова:

*„Щабскапитан Набоков, я вам запрещаю отвечать суду; я его не признаю; я возьму вас и отправлю в России; вы туда должны ехать.“*⁸⁸

Консултът си излезе след това демонстративно. Набоков обаче не пуснаха: той биде осъден и чак тогава го предадоха на русите на основание на капитулациите. От българите осъдени бидоха двама низши чинове и един войник по на 15 години затвор в окови.“ (Радев, Строителите на съвременна България, т.2, 1990)

...

„Едновременно почти с Бургас дигна се бунт и в Сливен. Той бе дело на Енчевеича и Пакова.

Паков избяга от София заедно с Радко Димитриева на 12 август. Те се криха няколко дена в руското консулство в Пловдив, което ги изпроводи в Цариград тайно, във вагона за животни. Руското посолство ги посрещна хладно; Нелидов отказа даже да ги приеме. Тогава те заминаха за Москва при Каткова, когото те считаха за пророк на славянската идея. У Каткова те намериха добър прием, но без особена горещина. Човек със силна енергия, той не можеше да прости на детронаторите, че са оставили да им се изплъзне властта от ръцете. ...

В Москва бе се прибрал и друг един беглец: капитан Тянков от Шуменския гарнизон. След като стояха известно време в Москва — колкото за да бъдат на показ пред славянофилското общество, — Тянков, Паков и Радко

⁸⁸ „Щабскапитан Набоков, аз Ви забранявам да отговаряте на въпросите на този съд, аз не го признавам, ще Ви взема и ще Ви изпратя в Русия“ (мой превод – бел. съст.)

Димитриев заминаха за Букурещ, където основаха един таен революционен комитет. Към тях се бяха присъединили и някои цивилни, избягали от България, между които Теню Начев. ...

Целта на комитета бе да организира едно голямо въстание в Северна България...“ (ibidem)

Като руски поданик Набоков е осъден на доживотен затвор, но след това е предаден на руските власти.

И отново опит за русофилски преврат – този път в Русе

Горе-долу по същото време, офицерите русофили от Русенския гарнизон водят преговори с Шуменския, Видински и Сливенския гарнизон за общи действия, ако се преизбере Батенберг или друг неудобен за Русия кандидат. И докато нарочна делегация обикаля европейските дворове в търсене на кандидатура за български княз, в Русе назрява бунт.

В началото на 1887 г. част от избягалите в Румъния офицери, начело с майор Петър Груев и капитаните Радко Димитриев и Анастас Бендерев, създават в Румъния емигрантския организация под името Революционен комитет, която си поставя за задача да подготви въоръжено въстание в България, разбира се с помощта на Русия. Очевидно и в нейна полза! За тази цел ръководителите на заговора разчитат на само на армията, без да се надяват на каквато и да е подкрепа от страна на българската общественост. Гражданското общество създава първият комитет „България за себе си“, събрал в себе си 72 въоръжени мъже.

Най-подготвени за бунта се оказват гарнизоните в Силистра и Русе. В Русе участва и русофилски комитет с председател Тома Кърджиев. Въпреки предпазливостта на организаторите властите успяват да разкрият действията им в Силистра, което става повод за преждевременно започване на

акцията. За да не бъдат арестувани офицерите от Силистренския гарнизон, неговият началник капитан Христо Кръстев обявява на 16 февруари бунт, който бързо е потушен.

Три дни по-късно, на 19 февруари 1887 г., примерът на Христо Кръстев е последван в Русе - избухва нов бунт срещу Регентството. Ръководителите са изтъкнати военни като майор Атанас Узунов, комендант на града и командир на пионерния полк, майор Олимпи Панов, подполковник Димитър Филев – всички видни дейци на българската национална революция, герои от Освободителната (1877-1878 г.) и Сръбско-българската война (1885 г.).

Останалите верни на клетвата пред Родината русенски офицери и войници от Пети пехотен Дунавски полк, с помощта на народния комитет „България за себе си“, успяват да потушат метежа. В условията на въведено извънредно положение, пред възможността да избухне гражданска война, Регентството предпочита да действа с подчертана твърдост. Военен съд осъжда ръководителите на бунта на смърт, като смъртните присъди са утвърдени от главнокомандващия майор Рачо Петров.. Стамболов няма милост към бившите си другари, тръгнали срещу Отечеството, в полза на чужда сила, пък било то и Русия, и на 22 февруари, смъртните присъди на организаторите, сред които майор Атанас Узунов, майор Олимпи Панов, Тома Кърджиев и Александър Цветков са изпълнени. Други офицери и войници са осъдени на затвор.

Със заповед на военния министър полковник Данаил Николаев военните формирования, участвали в преврата, са разформировани, а бойните им знамена – изгорени. През ноември 1896 г. следват преговори за амнистия на разбунтувалите се българските офицери, 60 от които емигрират (разбира се) в Русия. Всички са реабилитирани на военна служба, като единствено Петър Груев, Анастас Бендерев и Радко Димитриев са ограничени от постъпване във войската.

И ако си мислите, че опитите за русофилски преврати приключват – грешите! През лятото на 1887 г., отново Набоков събира чета от 37 черногорци и 10 българи на турска територия, финансирана от руското правителство по молба на председателя Петербургското славянско благотворително общество. В края на годината, метежниците нахлуват в България с намерението да предизвикат въстание срещу княз Фердинанд и правителството на Стефан Стамболов. Четата е разгромена от властите, като Николай Набоков е убит.

Така пропада поредния опит на Русия, в лицето на император Александър III, да превърне Княжество България, в мечтаната „Задунайска губерния“! А Васил Коларов, напомним – съветски гражданин, близо половин век по-късно, в предговора към книгата „Авантюрите на руския царизъм в България“, ще напише:

„И все пак усилията на Александър III да подчини по един или друг начин България търпели неуспех след неуспех, докато той не бил принуден да признае съществуващото положение на нещата. Мънишкият народ отстоял своята държавна независимост срещу жестоките покушения на могъщия цар.“ (Павлович, Авантюры русского царизма в Болгарии Сборник документов, 1935)

Кризата в България повлиява нейния политически живот. Опиянението от Свободата и романтичното отношение към Русия постепенно отминават. Позицията на руската дипломация към Родината ни след Съединението усилва недоволството, а в някои кръгове поражда дори враждебност към страната, наричаща себе си „освободителка“. Роля започват да играят и оформилите се икономически интереси - укрепват търговските връзки с държавите от Централна и Западна Европа. Област, в която Русия, чиито интереси са единствено политически, няма какво да им противопостави.

1879 – 1907 - Политически убийства

Въпреки, че тази глава от нашия паноптикум е по-кратка от останалите (и слава Богу), виждате съдържанието ѝ – атентат, убийство, атентат, убийство...

В годините след Освобождението, българският политически живот ври и кипи. Сменят се членове на кабинети или дори цели правителства, недовършили своя мандат. Появяват се партии или се разцепват такива. Всичко това, за съжаление е съпроводено и от редица убийства на политическа основа – превърнали се в неименна част от неукрепналата ни държава!

Строителите на съвременна България проявяват характер и през септември 1885 г. извършват един от най-великите актове в българската история, при това абсолютно самостоятелно – Съединението не само се случва без чужда помощ, но и без одобрението (разбирай разрешението) на Великите сили! Реакцията не закъснява и в Петербург започват активни действия за свалянето на Александър I Батенберг (или може би по-правилно е да го наричаме „Български“), а и за премахването на всички, които биха навредили на плановете на Русия по отношение на Балканите. Скоро след преврата и контрапреврата от август 1886 г., приключили с политическо поражение на русофилите в България, Русия скъсва дипломатически отношения с Княжеството и отказва да признае легитимността на българския парламент и избрания през юни 1887 г. княз Фердинанд Сакскобургготски. Чиновниците си събират багажа, но по руски не си изпипват работите докрай, като оставят секретния

архив в Генералното консулство в Русе. С неговото съхранение е натоварен служителят Михаил Якобсон, със задача да опази добре документите. Якобсон обаче решава да ги осребри, като прибира по-ценните книжа и през Румъния отива в Лондон. Редакцията на официоза вестник „Свобода“ се свързва с беглеца и му предлага да откупи откраднатото, като се оказва, че информацията в тези документи, надхвърля всякакви очаквания – секретни телеграми, инструкции, тайни донесения и писма, доказват за огромния мащаб на агентурната мрежа, оплела доста известни хора и политици у нас – мечтата на всяко разузнаване!

Българският „Уикилийкс“

„Подир малко време г. Якобсон скришно, с чужд паспорт, дойде в България и ни донесе документите, като има добрината и да ги нареди според времето и датата“, пише Димитър Петков. Под негова редакция той събира и публикува сборник с доста прелюбопитни оригинални документи под заглавие *„Документи из секретните архиви на руското правителство“*, съдържащ богата колекция от шифровани телеграми и дипломатически писма, тайни доклади и инструкции, разкриващи доста неудобни факти за руската политика у нас, а и за една добре развита агентурна мрежа, съставена от някои от най-известните български политици, както се казваше в казармата – „зачислени на канче“! Наричани „рубладжии“, но винаги (май и досега), работели с твърда валута – златни франкове! Не вярвали на рублата!

На 8 януари 1893 г. във вестник „Свобода“ гръмва новината:

„Явяваме на всички, че книгата с документите, които доказват хайдушките действия на Русия спрямо България, както и това, че всички комплоти, бунтове, бъркотии,

убийства и пр. са дело на руската дипломация - е вече отпечатана и тия дни ще се разпрати на всички ония господа, които са заплатили абонамента си за в. „Свобода“.

Брошурата излиза под заглавие **„Оккупационный фонд, основанный для устройства Русско-Дунайской области“** – заглавие, което не се нуждае от превод. Заглавие, което само по себе си казва много и като **„Окупационен фонд“** (а не „освободителен“), и като **Руско-Дунавска област** (а не „независима България“). Книга, преиздадена отново чак 100 години по-късно през 1993 г в Русе! Защо преиздадена едва след промените, става ясно дори от бегъл прочит на документите в нея!

Димитър Петков⁸⁹ – опылченец, а по-късно и кмет на София и 14-ти поред министър-председател (който нерядко бива „забравен“ по честванията за 3 март) пише предговора от 1892 г., в който четем:

*„Ако преди освобождението се явеше някой да доказва с каквито и да било средства, че приготвявяваната от Руссия война с Турция за нашето освобождение е война, не за освобождението на „бедных славян“, а за разширението на руската Империя и за завладяването на Балканите и България от Руссия, - нямаше да се намери нито един българин, който да го повярва и когото да не нарече враг на славянството, враг на българския народ, на неговото освобождение. Никой българин не можеше да допусне тогава мисъл, че **„православна Руссия“**, която с векове ни е пращала икони и камбани подарък, която е водила няколко войни с Турция, **не се стреми за нашето освобождение, а за разширение на своето царство, за обладанието на Балканите.** Истина е, че на мнозина от нас беше известно завещанието на **Петър Великий**, както и желанието на всички подир него руски царе, да **завземат Цариград**; но нашите понятия за тия руски стремления не са*

⁸⁹ https://bg.wikipedia.org/wiki/Димитър_Петков

отивали никога по-нататък от завземането на Цариград...“ (Петков, Окупационный фонд основанный для устройства Русско-Дунайской области, 1892)

От същите документи става ясно, че Драган Цанков е - да се изразя по-меко - маша в руските ръце още от 1884 г., докато седи на премиерското кресло. Тогава външното министерство на Русия му предлага да работи за отричането на княз Александър Батенберг от престола. „**Цанков изяви своята пълна готовност да изпълни искането на императорското правителство**“, сочи шифрована телеграма от 10 юни 1884 г. на дипломатическия агент в България до русчукския генерален консул. (Петков, Окупационен фонд, основан за създаване на Руско-Дунавска област, 1993)

Няколко години по-рано, правителството на император Александър III подпомага няколко опита за насилствена смяна на управлението в България, включително и Офицерските бунтове от февруари 1887 година.

А през 1935 г., в Москва излиза друга книга, която цитираме многократно, но няма по-достоверен източник от извора – „*Авантюрите на руския царизъм*“ – култова книга за всеки родолюбец или историк, събрала в себе си десетки секретни документи от онова време! Четем:

„Телеграма (1) от първия секретар на мисията в Букурещ до министъра на външните работи Гирс
26/4 юли 1887 г.

Според последните известия, в България трябва да се очакват големи събития. Регентите не са могли да се върнат в София, тъй като софийският гарнизон е за Николаев; те са се насочили към Варна. Според слуховете, Стамболов и Живков са арестувани във Варна. Говори се, че **Стамболов ще бъде убит**. Между Русчук и София има многобройни въоръжени шайки; съобщенията са почти прекъснати. Разбира се, за достоверността на тези сведения, предавани от пристигащи,

не гарантирам. Показателно е вече 3-ти ден отсъствието на телеграми от България.

(Виламов)

(1) На оригинала има забележка от ръката на Александър III: „*Колкото по-зле е в България, толкова по-добре.*“ (Павлович, Авантюры русского царизма в Болгарии Сборник документов, 1935)

Така... Какво казват документите – първият секретар на руското посолство, забележете в Букурещ знае, че **Стамболов ще бъде убит!** Ако „братушките“ са добронамерени и са получили подобна информация от разузнавателните си служби, световна практика е приятелска България да бъде информирана за предстоящата опасност! При това, дни, преди българският политик да бъде избран за девети министър-председател! Освен ако, покушението не е организирано от...

Не, не искам да вярвам, че матушката ни мисли злото! Но пък коментара на Александър III казва всичко: „*Колкото по-зле е в България, толкова по-добре.*“!

Моля, запомнете последния израз!

Атентат срещу Фердинанд

Малко известен е опитът за атентат срещу княз Фердинанд, струващ точно 33 златни Наполеона, които [Славянското благотворително общество](https://bg.wikipedia.org/wiki/Славянско_благотворително_общество)⁹⁰ брой на Светослав Миларов (можем да бъдем горди – все пак са повече от 30-те сребърника, платени на Юда, за да предаде Исус). Драган Цанков (отново това име!) свързва Миларов с Александър Кривцов, който от името на Обществото финансира покушението. Заедно с неколцина съмишленици през 1889 г.,

90

https://bg.wikipedia.org/wiki/Славянско_благотворително_общество

Миларов се прехвърля от Одеса в България. Теглят жребий кой да застреля Фердинанд и късметът се пада на него. Организацията е проста - Фердинанд трябва да пристигне на Пловдивската гара от Калофер и да се прехвърли на трена за София. За кураж Миларов удря един коняк в бюфета. По едно време отива да се облекчи, като оттам се чува изстрел. [Добри Ганчев разказва](#):

„Разтичаха се пристави, стражари. Излязох и аз да видя що е. Водят Миларова. Води го кметът Дюкмеджиев с един стражар. Питам кой гръмнал. Миларов разправя, че кога бил в нужника и си закопчавал гащите, револверът му, който държал в задния джоб на панталоните си, закачил се в нещо и изгърмал.“⁹¹

Опитът глупаво се проваля, но амбицията за политическа власт, съчетана с добро финансиране отвън, в стремежа за контролиране на Балканите и най-вече на Проливите, винаги има и План „Б“! А може би и „В“, и „Г“...

В края на 1887 г. майор Коста Паница, висш офицер в Българската армия, установява контакти с руски представители, като в замяна на евентуалното сваляне на княза и правителството на Стамболов и иска да получи дипломатическа подкрепа и оръжие за въстание в Македония. За кратко прекъснати, преговорите са подновени през лятото на 1889 г., когато живеещите в емиграция политици Драган Цанков и Петър Станчев гарантират пред руския дипломатически представител в Букурещ Михаил Хитрово, че заговорът е сериозен. Според тях в него участва и комендантът на софийския гарнизон подполковник Стефан Кисов, бивш опълченец, който отказва, съветвайки го да се наспи, за да изтрезнее. **Хитрово смята за уместно превратът да се финансира отново през Драган Цанков с 50 000 франка!** Опитът за преврат е разкрит и Паница е осъден за подготвения

⁹¹ www.24chasa.bg/bulgaria/article/5244227

от него със съдействието на Русия опит за държавен преврат е осъден на смърт през юни 1890 г.

Атентат срещу Стефан Стамболов и Христо Белчев

Нова година – нов атентат! На 27 март 1891 г. е извършен неуспешен опит за убийството на българския министър-председател Стефан Стамболов, при който загива финансовият министър Христо Белчев. Покушението, целящо отмъщение за екзекуцията на осъдения за държавна измяна Коста Паница, е организирано от Димитър Ризов, Михаил Ставрев (Хальо) и Наум Тюфекчиев. Заговорниците се опитват да избягат в Русия през Румъния, където са арестувани.

И кой ходатайства за спасяването им? Драган Цанков! Четем „Авантюрите...“:

„За спасяването на Ризов и Христо Ножаров... пристигналият тук Цанков пита, не може да се предложи на Персиани да окаже възможното му съдействие за издаването на удостоверения от сръбското правителство, че в деня на убийството на Белчев те са се намирали в Сърбия.“ (Павлович, Авантюры русского царизма в Болгарии Сборник документов, 1935)

№ 121. Телеграмма агента министерства иностранных дел
в Одессе директору азиатского департамента Каннисту

3 мая/21 апреля 1891 г.

Для спасения Ризова и Христо Ножарова, которого не следует смешивать с Христо Ножаровым, имеющим дурную репутацию, прибывший сюда Цанков просит, нельзя ли предложить Персиани оказать зависящее содействие выдаче им сербским правительством удостоверения, что в день убийства Бельчева они находились в Сербии. Для перегово-

Забелязвате ли, уж българският политик, Драган Цанков моли за спасението на убийците на Христо Белчев! Не че в същия сборник документи, не сме чели и за сериозни финансови „помощи“, получени от руската страна за сметка на „Окупационния фонд“, който по-късно сме изплатили!

„Потребни са 4000 франка, за да бъдат пуснати“, донася руският агент Путята на Азиатския департамент в Петербург.

№ 124. Телеграма агента министерства иностранных дел в Одесе директору азиатского департамента Капкису

10 мая/28 апреля 1891 г.

Кривцов получил от Бутеева следующую секретную телеграмму. Дело Ризова и Нождарова налажено, но для этого нужно 4 000 франков—2 000 вперед и 2 000 по их освобождении. Просит решить скорее. По последним известиям выдана их болгарам возможна.

Путята.

№ 125. Телеграма посланника в Бухаресте агенту министерства иностранных дел в Одесе Путяте¹

26/14 мая 1891 г.

„Ако Ризов и Нождаров не бъдат освободени по един или друг начин, то те могат да бъдат принудени да говорят с помощта на мъченията, които се практикуват сега в София“, предупреждава той.

След силен руски натиск, подплатен и със сериозен подкуп от 4000 златни франка са освободени от ареста и заминават за Русия. Тюфекчиев е осъден задочно. Той се установява в Одеса и минава на действителна руска служба – като част от политическата агентура на руското имперско Външно министерство. Пешкира опира пишман атентаторът Светослав Миларов, обесен на 15 юли 1892 г. в двора на затвора Черната джамия.

Убийството на Георги Вълкович

Нали помните: Нова година – нов атентат!

Стефан Стамболов става министър-председател и предлага на Георги Вълкович да заеме поста дипломатически агент в Цариград, а старият хирург приема. Макар и политически противници – д-р Вълкович е консерватор, а Стамболов либерал, в името на България, те се разбират отлично. Вълкович споделя възгледите на Стамболов за добри отношения с Турция и успява да получи от султана много отстъпки за българското население в Македония и Тракия. Човек с европейско образование, той познава достатъчно добре ориенталското двуличие на турските чиновници, и използва недостатъците им в изгода на България.

„Българският пълномощен министър в Константинопол Вълкович, който умееше да поддържа дружески отношения с Турция от една страна, и със западноевропейските дипломати - от друга, беше сериозен противник на балканската политика на царската дипломация. Решението Вълкович да бъде убит съзря още в края на 1891 г.“ (Павлович, Авантюрите на руския царизъм в България, 1991)

През ноември 1891 г. Тюфекчиев бива изпроводен в Цариград, снабден с фалшив паспорт на името на Иван Христов, за да подготвя убийството на д-р Георги Вълкович, български дипломатически агент в Османската империя.

Тюфекчиев не успява да убеди няколко живеещи българи да извършат нападението, но не се отказва (той или поръчителите му).

На 12 февруари 1892 г. по случай Заговезни има карнавал. Към 7 часа вечерта Георги Вълкович върви по улицата. Двама маскирани, очевидно изкушени от Мелпомена, го следват по петите и единият, облечен като Пиеро, театрално се провиква: *„Ето отмъщението за честта на жена ми!“*, като го пробожда няколко пъти с нож. Това са нарочно изпратените

от Тюфекчиев убийци Дражев и Орловски, които успяват смъртоносно да ранят българския политически деец, и той умира от раните си няколко дни по-късно.

На следващия ден двамата атентатори получават от руския посланик Нелидов документи и с руски кораб отплават от Цариград в посока Русия! А къде другаде? Възнаградени са за делото си с по 100 рубли, а с цел да мине време и да се уталожат избухналата дипломатическа буря, по волята на Императора, Тюфекчиев е изпратен в Симбирск (днешен Ульяновск) и му е осигурена държавна издръжка. Не вярвате? Предлагам факсимиле от телеграма. (Павлович, Авантюры русского царизма в Болгарии Сборник документов, 1935)

№ 126. Телеграмма агента министерства иностранных дел в Одессе директору азиатского департамента Капнисту

28/16 февраля 1892 г.

Орловский и Дражев прибыли в Одессу. Во избежание излишних разговоров между эмигрантами полагаю совершенно необходимым удалить их временно из Одессы. Есть возможность сделать это так, что они сами не будут подо-
118

зреть постороннего участия в их судьбе. Прошу издержать на это до 100 рублей¹.

Пу тят а.

Кой има полза – не знам, но виждаме - КОЙ плаща!

Отново прелистваме „Авантюрите...“:

„Писмо от агента в Министерството на външните работи в Одеса до директора на азиатския департамент Капнист ...

Вследствие на секретното предписание от 5 април (24 март т.г. под №198 имам чест да донеса на ваше сиятелство, че българският емигрант Наум Тюфекчиев (същият Иван

Христов) е получил от славянското благотворително общество пособие в размер 25 р. в месец; преди изпращането му от Одеса му е било дадено едновременно за два месеца напред, т.е. до април включително, и освен това — 15 рубли за покупка на някои необходими му за пътуването вещи, общо — 65 рубли.

Приемете и пр. Путьата“ (Павлович, Авантюры русского царизма в Болгарии Сборник документов, 1935)

№ 140. Письмо агента министерства иностранных дел в Одессе директору азиатского департамента Капписту

9 апреля/28 марта 1892 г.

М. г., граф Дмитрий Алексеевич,

Вследствие секретного предписания от 5 апреля/24 марта с. г. за № 198 имею честь донести вашему сиятельству, что болгарский эмигрант Наум Тюфекчиев (он же Иван Хри-

127

стов) получил от славянского благотворительного общества пособие в размере 25 руб. в месяц, перед высылкою его из Одессы ему было выдано одновременно за два месяца вперед, т. е. по апрель включительно, и сверх того 15 руб. на покупку некоторых необходимых ему для путешествия вещей, а всего 65 руб.

Примите и пр.

Путьата.

Наистина, в телеграмата не пише, че парите са убийството на когото и да било, но пък излиза, че впоследствие Тюфекчиев е изцяло на руска издръжка и закрила!

Убийството на Стамболов

Фигурата на Тюфекчиев отново изгрява в нашата история няколко години по-късно. През 1894 г. Стамболов пада от власт и въпреки издадената му в Цариград присъда от 15

години затвор за убийството на Вълкович, Наум Тюфекчиев се разхожда спокойно из София, защото вече никой тук не го търси! На 14 април 1895 г. Стефан Стамболов връчва на немския журналист Рихард фон Мах запечатан плик с молба пликът да бъде отворен след смъртта му. Пликът съдържа писмо, известно в българската история под името „Кроежа за убиванieto ми“, написано собственоръчно от Стамболов на 16 март същата година и публикувано по-късно във в-к „[Свободен гражданин](#)“⁹², бр.22/1896 г. В краткия текст името на Наум Тюфекчиев е споменато цели 8 пъти. Стамболов посочва него и политика Григор Начович като двигатели на подготвяното убийство. Според Стамболов, полк. Рачо Петров знае за заговора, за заговора знае и цялата столична полиция. Според него княз Фердинанд е вдигнал кръстоносен поход за убийството му.

Шайката на Тюфекчиев е събрана в „Ючбунар“, а Стамболов указва с удивителна точност имената на хората, които ще го нападнат! Вечерта на 3 юли атентатът се случва – Стамболов е нападнат, прибирайки се от Юнион Клуб, от печално известните Боне Георгиев, Халю и Талю. Жестоко сечен, Стамболов издъхва сутринта на 6 юли 1895 г.

Отново „случайност“ или не, но на следващия ден след този „курбан“, българската делегация начело с митрополит Климент е приета в двореца Петерхоф в Санкт Петербург (абе защо в православна Русия, защитница на славянството все тия немски имена?) от новия император Николай II, с което започва възстановяването на дипломатическите отношения между Княжество България и Руската империя, прекъснати 10 години по-рано едностранно от Русия, която не приема Съединението на България!

И до днес си задаваме въпроса „Кой е поръчителят?“. Негови врагове са както опозицията, така и Русия, която според Стамболов няма място в българския политически живот. Никога няма да разберем! Факт е, че Стамболов обичал силно България и всяко свое действие е оправдавал с тази идея - „Аз не съм убивал, освен неприятели и врагове на моето Отечество“. Активен революционер по време на Освобождението, преминал през размирното време на следосвобожденска България и успял да стабилизира страната за изключително кратко време. Както винаги в подобни моменти си задаваме въпроса на Луций Касий, известен консул в древния Рим, който имал навика, преди да отсъди, да пита: „*Cui bono?*“ – „Кой има полза?“... Можем дълго да разсъждаваме, но пък знаем КОЙ е финансирал предния опит за убийството му!

А! Като говорим за финанси, виждам, че към днешна дата (2024 г.), българската банкнота от 20 лева с лика на същия Стамболов, струва над 1000 рубли с руския герб! Само го споменавам за сведение на русофилите...

По-късно Тюфекчиев е оправдан, защото има алиби, но по ирония на съдбата, загива 21 години по-късно при атентат на същата улица „Раковска“!

А три години по-късно, жертва на атентат става и бащата на „бай Ганьо“ - Алеко Константинов, въпреки че атентатът е насочен срещу съпартиеца му Михаил Такев. „*Бай Ганьо убива своя автор*“ ще напише под известната си рисунка Илия Бешков! Аз бих добавил – своя баща...

Убийството на Министър-председателя

В черната статистика на политическите убийства имаме записан и действащ министър-председател! Слава Богу - само един! Малък, почти незабележим за преминаващите ежедневно

хора паметник, на тротоара на бул. „Цар Освободител“, близо до „Орлов мост“.

Паметникът на Димитър Петков до Орлов мост – сн. авторът

Паметник, който не корелира с огромната дейност на този човек в полза на Отечеството, отбелязва лобното място на бившия четник от четата на Панайот Хитов, а после и опълченец. В боевете при Шипка той е ранен в китката на лявата ръка и животът му виси на косъм. Спасен е от друг опълченец - Иван Владиков, който го изнася на гръб от бойното поле и така спасява живота му. Ръката му е отрязана до лакътя, а по-късно лично руският император го награждава с Георгиевски кръст за храброст.

Димитър Петков - един от най-успешните кметове на София и бивш Председател на парламента! На 26 февруари 1907 г. Петков е убит, а злите езици твърдят, че русофил насъсква и

убиеца му, който е заловен! Александър Петров, уволнен от работа младеж, дребен чиновник, отива при Иван Икономов, директор на вестник „Балканска трибуна“. Газетата „случайно“ се финансира от Петербург.

„Г-н Икономов, признавате ли, че настоящото положение в България е лошо“, пита уволненият. „О, как не! Нещо повече! Ние сме го изразявали и във вестника си, но напразно“, отвърща вестникарят.

След дискусия, кой трябва да бъде ликвидиран „в името на отечеството“, Петров предлага Княза, но Икономов е категорично против. „За нас е важно - подчертава той - да се убие Петков, защото той е злото на всичкото. Но ако може да се убие и Генадиев, тогава ще бъде още по-добре.“

Петров купува револвер, пробва го в Борисовата градина, но от няколко крачки пищовът е с малка мощност – не може да пробие и тънка дъска. Връща се в магазина и го заменя с друг. Три лева не му стигат да доплати, търговецът ги записва в тефтера с вересиите. Вересията обаче е достатъчна и на 26 февруари 1907 г. след обяд, пред Сърмаджиевата къща (днес резиденция на турския посланик), той пресреща разхождащите се по бул. „Цар Освободител“ Димитър Петков и Никола Генадиев, в компанията на военния министър Михаил Савов и на финансовия Лазар Паяков. Атакаторът вежливо поздравява, подминава ги и в гръб започва да стреля. Димитър Петков рухва с думите: „Сбогом, убиха ме...“ Генадиев е ранен, Савов и Паяков не са засегнати. Убиецът е заловен и осъден, но с обществото тогава се коментират различни версии – от битов скандал (уволнението на дребния чиновник), до голям заговор! Не знаем ... Или – „Cui bono?“⁹³...

При всички случаи - не е България!

⁹³ Лат. – „Кой печели?“ – бел. съст.

Cui bono

Сякаш прави впечатление, че сред жертвите на този терор май няма „русофили“? Аз сигурно съм наивен човек, защото вярвам в доброто! Гледам фактите от края на XIX век и си мисля, че въпреки всичко, което сочи натам - не може за всичко това да е виновна Русия или войнстващи русофили! И може ли да има толкова опити да се смени законното правителство в България, да се изгони българския княз, да се инсталира руско или угодно на Русия управление?

„НЕ МОЗЕ ДА БАДЕ!“ - както казваше известен наш политик! Пък и толкова убийства - Белчев, Стамболов, Вълкович, Димитър Петков? Не е възможно някои да иска на изтрепе половината политическа класа у нас, но това май е точно тази част, която недолюбва Русия!

Не, не! Трябва да са някакви случайни съвпадения - дали ядосан комшия, дали завистлив обирджия, дали някой отмъстителен любовник на жените им... То добре, че вече няма такива убийства, че всичко е останало в ония години! Защото ние сме хора християни, човеколюбци и не приемаме подобни действия! Още повече Русия винаги ни е мислила доброто! Ако не беше Русия, още щяхме да говорим на турски и да носим фесове, казват някои днешни патриоти! Сигурен съм! Не че за 500 години сме си забравили езика и песните, сменили сме си облеклото и обичаите! Ама, ако не беше Русия, с какви ли шалвари и фесове щяха да нагазят мъжете в реката за Калоферското хоро! В Калофер, дето османлия не е смеел да мине векове наред?

Освободила ни е, дала ни е всичко - и свободата, и държавата, и писмеността (или май беше обратното?) Не знам! То много руснаци и днес твърдят, че кирилицата е тяхна!

Създадена е от Ленин⁹⁴! (Пък той да иска да се откаже от нея⁹⁵!) Или че азбуката идва от „македонските земи“⁹⁶! Само и само да не кажат нещо за България! Сякаш имат комплекс на тая тема! На кого да вярваш? На Паисий ли, дето писал някъде нещо по тъмното в килията, умопомрачен от пости? То и за християнството в Русия им бил помогнал някой си Киприан Български⁹⁷, но знаеш ли, дали и той не е измислен от някой наш националист!

Освен това руснаците никога не лъжат – винаги другите са ги натопили! Русия е велика! Руската душа... (Ох, ще пусна сълзица!) И какво там още беше!

И да знаете винаги е било така - враговете на Русия се чудят как да припишат на руските власти тоя или онай грях - измислиха, че Русия се опитва да направи преврат в Подгорица⁹⁸, само и само Черна Гора да не влезе в НАТО! Че за какво да правят преврат - то който е влязъл в НАТО рано или късно го е закъсал! Ето, ще купуваме изстребители! На хартия, казват. (Е, то и Москвича беше на хартия и го чакахме по 10-15 години пред Мототехника, ама то беше друго!) То утре от НАТО ще ни накарат и Манлихерите да си сменим - ми те от 100 години не са мръднали бе!

Или преврат в Молдова, или Брекзит на острова? Абе кой ги измисля тия работи не знам!

Приписват на Русия или преврат в Молдова, или Брекзит на острова? Абе кой ги измисля тия работи не знам! Да не говорим за това или онова убийство! То не беше Троцки, дето с

⁹⁴ https://www.gazeta.ru/science/2018/10/10_a_12015319.shtml

⁹⁵ <https://www.pnp.ru/social/pochemu-bolsheviki-khoteli-otkazatsya-ot-kirillicy.html>

⁹⁶ <https://bnr.bg/ru/post/100835510>

⁹⁷ www.pravoslavieto.com/life/09.16_sv_Kiprian_Tsamblak.htm

⁹⁸

https://www.dnevnik.bg/svlat/2019/05/09/3537056_rusnaci_sa_osudeni_v_chern_a_gora_za_opita_za_prevrat/

чук го утрепаха чак в Мексико (сигурно са били американците, по-близо им е!), то не беше Димитров, нашия Димитров (Гошо Тарабата бе!), дето нещо се спомина скоропостижно в санаториума до Москва, след като беше [отвлечен със самолет от София](#)⁹⁹! Може да е било Ковид!. Нищо, че в останките му откриха доста живак! А живакът сигурно се използва с лечебна цел. Както ни убеждаваха да си инжектираме или поне – да [пием белина срещу Ковид](#)¹⁰⁰.

После пък съветският генерал от КГБ Олег Калугин разкри подробности от технологията на убийството на Георги Марков в Лондон и отговорността на българските и съветските служби, точно на рождения ден на диктатора Тодор Живков! Говори за някакъв „[български чадър](#)“¹⁰¹, за отровни сачми с рицин, ама не му вярвам, знам ли го на колко водки е бил, пък и може и нещо друго да е добавил! Пак Калугин споменавахе, че истината за смъртта на цар Борис може да бъде открита в архивите на КГБ!

Ама и за [Александр Литвиненко](#)¹⁰² с полония, и [Сергей Скрипал](#)¹⁰³ с [Новичок](#)¹⁰⁴ също не вярвам - със сигурност е дело на английските тайни служби - Ми 5, 6, 7 и т.н., само и само да натопят миролюбивите руснаци. За други, дето се самообесиха в Лондон като [Березовский](#)¹⁰⁵, пак руските служби били виновни!?! Ми то в Лондон знаете пълна скука! И скъпо! Като

⁹⁹ <https://frognews.bg/obshtestvo/misterii/kgb-prizna-stalin-ubil-georgi-dimitrov.html>

¹⁰⁰ <https://boulevardbulgaria.bg/articles/bratstvoto-na-pieshtite-belina-sreshtu-covid-19-se-okaza-s-klon-i-u-nas>

¹⁰¹ https://bg.wikipedia.org/wiki/Убийство_на_Георги_Марков

¹⁰²

https://ru.wikipedia.org/wiki/Литвиненко,_Александр_Вальтерович

¹⁰³

https://bg.wikipedia.org/wiki/Отравяне_на_Сергей_и_Юлия_Скрипал

¹⁰⁴ <https://www.svobodnaevropa.bg/a/30822720.html>

¹⁰⁵ https://ru.wikipedia.org/wiki/Березовский,_Борис_Абрамович

не можеш да си платиш сметката в пъба, как да не си туриш въжето?

За Гебрев у нас, от Цацаров знаем, че виновна е руколата¹⁰⁶ в салатата - добре, че от тогава тя поскъпна и хората спряха да се тровят! Пък и Цацаров най-добре знае, нали беше баш-главен прокурор! А и беше на обмяна на опит при Чайка – руския баш прокурор! Абе чудят са как да припишат всичко на руснаците - и при Батюшката - Цар, и при Съветите - най-справедливия строй в света, и при Демокрацията на днешна Русия! Русофоби някакви! Анатема!

Не, не, нищо не казвам! То русофоби има и в Русия - утрепаха Политковская, Борис Немцов, над 100 журналисти, само и само да компрометират „Първия държавен ръководител“ Като нищо и НААРР може да е виновен – казват, че предизвикал земетресението в Турция¹⁰⁷, 7,8 по Рихтер ей, не е майтап работа! Пък колко му е да очисти някой на улицата в Москва!

Но там бди ФСБ! Не, не „Формация студио Балкантон“! Не! Това е Федералната служба за безопасност на Руската Федерация! Верен страж от както е създадена през 1917 от другаря Дзержински като НКВД, и после известна като КГБ! То май единствената служба, която не е променяна дори и след разпада на СССР!

Значи без нея не може! Или е най-добрата!

Ще цитирам отново Юрий Фельштинский¹⁰⁸:

На въпроса: „*Ще стане ли Русия някога нормална държава? Нормална, т.е. демократична, с честни избори, със спецслужби, които не се занимават с политика, без имперски амбиции?*“ той отговаря:

¹⁰⁶ <https://www.svobodnaevropa.bg/a/версията-за-отравянето-на-гебрев-която-цацаров-мигновено-изключи/29776365.html>

¹⁰⁷ <https://bnr.bg/factcheck/post/101777829>

¹⁰⁸ <http://www.kasparov.ru/material.php?id=63B32E03C4E52>

*„Русия ще стане нормална страна след когато претърпи поражение, сравнимо с поражението на Германия през 1945 година и се освободи от своя имперски комплекс. Русия е длъжна да усвои урока, че **русият народ не е велик, а най-обикновен. А Русия не е велика държава, а най-обикновена, просто е голяма.** Тогава всичко ще си дойде на мястото и на **Русия няма да и се налага постоянно „да се изправя от колене“**, за да стане велика държава. И ще изчезне легендата за това, че **всички нещастия на руския народ са резултат от това, че Европа и целият останал свят не искат да признаят на Русия правото да бъде велика държава, която да подчинява разни „второстепенни народи“** – украинци, белоруси, прибалтийци, молдовани, татари и така нататък, и така нататък.. Русия ще стане свободна страна след като нейното население разбере, че **главният му враг е ФСБ** – най-старата институция, създадена през декември 1917 година, и единствената, преживяла разпада на СССР. Готов съм да твърдя, че **ФСБ е единственият проблем на Русия** и разпускането на тази институция е единственото, което стои на пътя на връщането на Русия в семейството на демократичните народи...“*

Или?

1902 – 1919 – За тайните българо-руски договори. И за една разписка.

Русия, 1917 година! Руският император е свален от Февруарската революция, няколко месеца по-късно болшевиките са превзели празния Зимен дворец, а крайцерът „Аврора“ вече е изгърмял своя световно известен (халосен) изстрел, с който е възвестил идването на новия световен ред.

Дошлите на власт болшевики, бързат да оправдаят терора си спрямо предходната царска власт, и като част от арсенала си от средства, започват да публикуват документи от царските архиви с цел да дискредитират старата руска политика и да дадат знак пред Света, че Русия вече е различна!

Колко пък да е „различна“ – не знам, но това няма да продължи дълго, тъй като всеки средно интелигентен читател ще направи паралел между старата (царска) и новата, уж „прогресивна“ (съветска) власт и много документи впоследствие ще бъдат укрити.

Но в това безвремие, в края на 1917 и началото на 1918 г. излизат наяве не малко тайни документи от царските архиви, част от които биват публикувани в 7 тома със заглавието *„Сборник секретных документов из архива бывшего Министерства иностранных дел“*, издаден от „Народния Комисариат (Министерството) на Външните Работи“.

На последната страница на том 6 е изписано:

„Да здравствуем! Демократический мир, без анексии и контрибуции на основе самоопределения народов.“

Малко странно, имайки предвид колко болшевиките са вярвали в „самоопределението на народите“! И тогава, и по-късно, та май и до сега! Че и в свят „без анексии“. Звучи справедливо! Но какво всъщност означава „анексия“? Чуваме за „анексия на ГДР“¹⁰⁹, „анексия на Крим“¹¹⁰, „анексия на Донецк, Луганск, Херсон и Запорожие“¹¹¹, но всеки го интерпретира по различен начин. Ще проверим значението на този термин в сериозен и абсолютно достоверен източник – „Советская историческая энциклопедия“, издание от 1961г. (Энциклопедия, 1961) На стр.595 четем следното:

АННЕКСИЯ (лат. annexio) — насильств. присоединение (захват) чуждой территории. Сов. гос-во в одном из первых своих декретов — *декрете о мире*, составленном В. И. Лениным и принятом 2-м съездом Советов 26 окт. (8 нояб.) 1917, осудило А., определяя ее как «...всякое присоединение к большому или сильному государству малой или слабой народности без точно, ясно и добровольно выраженного согласия и желания этой народности, независимо от того, когда это насильственное присоединение совершено, независимо также от того, насколько развитой или отсталой является насильственно присоединяемая или насильственно удерживаемая в границах данного государства нация» (Ленин В. И., Соч., т. 26, с. 218). А. может выражаться в присоединении всей терр. гос-ва (захват и присоединение к США Гуама и Пуэрто-Рико в 1898, захват Японией Кореи в 1910, Германией Австрии в 1938) или части территории (А. Германией Эльзаса и Лотарингии в 1870). Примерами А. являются также многочисл. колониальные завоевания империалистич. гос-в (захват Бельгией Конго в 1879—85, Италией — Киренаики и Триполитании в 1911 и Эфиопии в 1936, и др.).

СССР и др. социалистич. гос-ва решительно выступают против А. во всех ее видах и проявлениях.

АННЕКСИОН — Википедия, Википедия:44904, 44927.

¹⁰⁹ <https://www.dw.com/bg/kak-putin-falsificira-germanskata-istoria/a-66986565>

¹¹⁰ https://bg.wikipedia.org/wiki/Анексиране_на_Крим_от_Русия

¹¹¹ <https://www.svobodnaevropa.bg/a/32060501.html>

Ще преведа: „анексия“ (лат. *annexio*) - насилствено присъединяване (завземане) на чужди територии...

Край на цитата. А малко по-надолу се цитира и един от първите декрети на Съветската държава – „Декрет за мира“, съставен от В.И. Ленин, и приет на 2-ия Конгрес на Съветите още през 1917-та, в който е записано:

„... всяко присъединяване към голяма и силна държава на по-малка или по-слаба народност без точно, ясно и доброволно изразено желание на тази народност, независимо кога е извършено насилственото присъединяване, независимо и от това колко развита или изостанала се явява насилствено присъединената или насилствено задържаната в границите на дадената държава нация.“

Колко е справедлив този болшевишки „[Декрет за мира](#)“¹¹²! Само дето нито болшевиките, нарекли се по-късно комунисти, нито днешните им наследници някога са го спазвали. Нали знаете: „*Не гледай какво правя - слушай какво ти говоря!*“. А техни (идоло)поклонници, колкото щеш - не гледат, но вярват!

След енциклопедичната справка се връщаме на Том 4 на поредица „Сборник секретных документов из архива бывшего Министерства иностранных дел“, който завършва с думите:

„Нет ничего тайного, что не стало бы явным“. (Маркин Н. Г., 1917)

Странно, но абсолютно вярно! Странно, защото е изписано на сборник, отпечатан по поръчение на болшевишкия Народен Комисариат по Външните работи (разбирай – Външно министерство) и то по времето, когато то е ръководено от Лев Давидович Бронштейн, по-известен като Троцкий, т.е. от хора, които ще обявят „[религията - опиум за народа](#)“¹¹³. А това всъщност е цитат от Библията:

¹¹² https://ru.wikipedia.org/wiki/Декрет_о_мире

¹¹³ https://en.wikipedia.org/wiki/Opium_of_the_people

„Защото няма нещо тайно, което не ще стане явно, нито потаено, което не ще се узнае и не ще излезе на яве. (Лука 8:17.)“

И тъй като Книгата на книгите едва ли лъже, а и за да излязат някои факти „наяве“, ние ще обърнем внимание на някои документи – ще цитираме договори и договорки, скрити от широката публика и станали известни доста по-късно.

Няма да правя коментари, само ще маркирам с удебелен шрифт някои по-интересни пасажки – пък „всеки сам си преценя“.

Тайна Конвенция между Русия и България

„Петербург, 31 май 1902 г.

1. Настоящото съглашение не преследва агресивни цели, а има пред вид само да се противодейства на военната конвенция между Австро-Унгария и Румъния.

2. По силата на изложеното в чл. 1, настоящето съглашение има пред вид действията само против Австрия и Румъния и не може да бъде насочено против Турция, нито против друга някоя балканска държава.

3. Русия с всичките си сили ще съдействува за запазване на целостта и неприкосновеността на територията на България.

4. В случай, че България или Русия, или двете тия държави заедно, бъдат нападнати от страна на Австро-Унгария или Румъния, от двете тия държави, или пък от Тройния съюз, то договарящите държави са задължени да употребят всичките си сили и средства за борба с нападателите, без да се спират пред никакви жертви за постигане на пълен успех.

5. Ако България бъде заплашена само от Румъния, то срещу нея ще бъдат насочени българските въоръжени сили. Ако ли Австро-Унгария обещае на Румъния морално съдействие или пък въоръжена помощ, то Русия се задължава да даде на България дипломатическа поддръжка, ако ли пък Австрия мине към активни действия в помощ на Румъния, то и Русия ще излезе на помощ на България с достатъчни за смазването на Австрия сили. Също така, ако Австро-Унгария и Румъния или Тройния съюз, без да започнат война против България, нападнат Русия, то и България е длъжна да мобилизира силите си, като ги съсредоточи съгласно изработения план, и щом Русия поиска да започне настъпателните си действия против австро-румънските войски.

6. В случай на война на Русия и България с Румъния и Австро-Унгария или с Тройния съюз, България ще запази най-строг неутралитет спрямо Турция и крайна предпазливост в сношенията си с нея, за да не би поради един конфликт с тая държава да се предизвикат усложнения в общото положение.

Пред вид на изложеното, като остави на Балканите за наблюдение на границата и за запазване реда и спокойствието в страната само една малка част от своите сили, тя ще съсредоточи армията си на Дунава за действие против Румъния, съгласно плана, който ще се изработи.

7. **Плановете за мобилизация и съсредоточаването на българската армия** и частите ѝ, както и плановете за отбрана и настъпление за изпълнение на поставените от Руския Главен щаб задачи и цели, трябва своевременно да се изработят под ръководството на Руския Главен щаб съвместно с Българското Военно министерство и се утвърдят от Негово Величество Всерусийския Император. Според нуждата, те ще се преглеждат, поправят и допълват.

8. **Главното командване на въоръжените сили на Русия и България** във време на войната и ръководството на

операциите, било че действуват руската или българската армии заедно или по отделно, т. е. на отделни театри на войната, **във всеки случай принадлежи на Руския Главнокомандующ.** Негово Царско Височество Българския Княз ще запази правата и званието си Главнокомандующ на своята армия и ще я командва лично. Ако ли Негово Величество назначи за това друго лице, то последното, както и Началника на Щаба на армията, трябва предварително да бъдат избрани със съгласието на Руското Военно министерство и с одобрението на Негово Величество Всерусийския Император.

За улеснение на сношенията с Руската Главна квартира, при Главната квартира на Главкомандующия българската армия ще се намира един генерал от руската армия с един щаб-офицер. При началника на всеки корпус или отделна част от българската армия ще се намира един руски щаб-офицер. Всяко от тия лица при решаването на въпросите от оперативен характер ще има право на съвещателен глас.

При Главната квартира на Руския Главнокомандующ ще се намира един български генерал или щаб-офицер по назначение от Негово Царско Височество Българския Княз.

9. Военните и транспортни кораби на руския флот в течение на военните действия ще имат право да се ползват от всичките български пристанища, да се снабдяват в тях с всичките видове доволствия и да вземат мерки за заглаждането и отбраната им. Българският военен и транспортен флот се поставя в пълно разпореждане на Началника на руския флот за решаване, заедно с него или отделно на всички задачи, които той признае за нужни.

10. Настоящето съглашение влиза в сила незабавно след подписването му и съставлява държавна тайна от особена важност.

Военен министър, Генерал-адютант Куропаткин.

Военен министър, Генерал-майор Паприков.

Houwer Institution, Stanford University - F 63-6, 7 л.
Оригинал на руски език. Ръкопис. Сега в ЦДА, ф. 3 к, оп. 18.
(Билиарски Ц. В., 2010)

Край на цитата. Не е изминала и половин година след идването на правителството на Стоян Данев и то започва да служи на истинския си господар – Русия. Дори и само от бегъл поглед върху документа, правят впечатление няколко „щети“ за България.

Забелязахте ли? В чл. 6 е дефинирано, че: „...България ще запази най-строг неутралитет спрямо Турция и крайна предпазливост в сношенията си с нея...“ и още „...остави на Балканите за наблюдение на границата и за запазване реда и спокойствието в страната само една малка част от своите сили, тя ще съсредоточи армията си на Дунава за действие против Румъния, съгласно плана, който ще се изработи.“

Във външнополитически аспект, Русия трайно работи за недопускане на обединението на разпокъсаната българска земя, което помага за изпълнението на руските стратегически цели за хегемония на Балканите. Водещо е, да не се допусне българско въстание в Македония и обединение на България, а тази територия да бъде предоставена на верния съюзник (и нерядко – маша) Сърбия.

Под благовидния предлог за гарантиране на териториалната неприкосновеност на България от Русия, **Българската армия се поставя под руско оперативно командване.** Според чл. 7, **Руският главен щаб изработва, а руският император утвърждава** плановете за мобилизация и съсредоточаването на Българската армия. На България и нейното военно министерство се отрежда някаква второстепенна роля на изпълнител.

В следващия чл. 8, подигравката продължава - **главното командване на въоръжените сили на България и ръководството на операциите по време на война на Българската армия, „...във всеки случай принадлежи на Руския Главнокомандующ“.** Едва

ли не по милост е позволено на българския княз да „...запази правата и званието си Главнокомандующ на своята армия и ще я командва лично“... Но ако реши да назначи за това друго лице ... „то, както и Началника на Щаба на армията, трябва предварително да бъдат избрани със съгласието на Руското Военно министерство и с одобрението на Негово Величество Всерусийския Император“!

Унизително!

Да не пропусна, че по това време управляват три последователни правителства на [Прогресивнолиберална партия](#) ¹¹⁴, която се ползва с името на най-проруската в политическия спектър. А Министър-председател е [Стоян Данев](#) ¹¹⁵, който ще остане в историята, като политикът, извършил национално предателство, отстъпвайки българския град Силистра на неутрална Румъния. И за когото народът запява песен:

„Попитай Данев министра защо продаде Силистра?“

А в свой стих комунистическия поет [Христо Смирненски го нарича](#) „...прост ратай; отдал се от рождение под наем; на цезар Николай“ ¹¹⁶, имайки предвид руския цар Николай II.

По време на Междусъюзническата война Стоян Данев отново оглавява правителството, но на 17 юли 1913 г., в разгара на войната, подава оставка с думите:

„Моята политика фалира!“

С това, политическата му кариера приключва, но заедно с него „фалира“ и държавата - поръчаното му от Русия във вреда на България е изпълнено!

¹¹⁴ https://bg.wikipedia.org/wiki/Прогресивнолиберална_партия

¹¹⁵ https://bg.wikipedia.org/wiki/Стоян_Данев

¹¹⁶ https://chitanka.info/text/24560-epitafii#ref_3-7

И две думи за българската Независимост

(с ясното съзнание, че тя заслужава много повече)

Говорехме за руско-българските договори от първото десетилетие на XX век, много от които – тайни. Години, изпълнени с различни политически събития с различна тежест в нашата история, като най-значимото, разбира се е обявяването на Независимостта на България.

В повечето държави по света, Денят на независимостта е най-важният ден, отбелязващ раждането на държавността – дори в много от тях, датата е обявена за национален празник. Не и в България. У нас, денят на Независимостта е просто поредния повод да не ходим на работа и да отидем за последно на море в Гърция. Причините за това има много, но може би основните се дължат на „режима на другарите“, по време на който най-българските празници като Освобождението, Независимостта и Съединението са заменени от „техни“: 1 май – „Ден на труда“ и Девети септември – „Ден на Социалистическата революция“ и оттам – „освобождението на България от „монархо-фашизма“ (каквото и да значи това). Последната дата ще обсъдим по-късно.

От десетилетия в системата на българското образование, а оттам в българското съзнание, някак неволно се налага мнението, че България е свободна още от 3 март 1878 г. (за да подчертаем водещата роля на Русия), споменаваме Берлинския договор (за да обвиним Европа, че провалила санстефанските граници на България) и negliжираме станалото през 1908 г. Всъщност, Договорът от Сан Стефано, с първите си 5 точки, дава независимост на Черна гора, на Сърбия и на Румъния. Само България за която уж Русия воювала, съгласно чл.6 на същия Договор и за разлика от останалите държави, не е независимо, а „трибутарно“, т.е. „подвластно“ княжество, като зависимостта на София от султана е съвсем реална и то със сериозни

политически и икономически измерения. Напр. всеки международен договор, сключен от България без съгласието на Високата Порта (а такива има доста), може лесно да бъде анулиран само на базата на това, че суверенът (т.е. Османската империя) не е разрешил на своя васал да подписва такива договори. А за Източна Румелия да не говорим!

Всички икономически спогодби, държавни банкови заеми и дипломатически актове от края на XIX и началото на XX век са се случвали на ръба на законното. На практика успехите на българското държавно управление, на фона на нашата зависимост от султана, могат само да служат като повод за национална гордост – трудно е да оценим, колко много усилия и жертви е коствало това на политическия елит на страната ни в продължение на десетилетия.

Отново обусловено своя статут, България няма право да сключва военни конвенции, договори и съюзи (вкл. и този с Русия от 1902 г.), което я поставя в изключително трудна позиция, най-малко с оглед териториалните претенции на всичките ѝ съседи. Но това важи и за останалите – в крайна сметка, никоя държава, вкл. и от Великите Сили не е била длъжна да се съобразява с интересите на един обикновен васал.

Именно като васал на Османската империя (напомням – така е решила Русия, подписвайки Санстефанския договор), България е задължена да внася годишен данък в хазната в Цариград, но и да споделя отговорностите и плащанията, които империята има по своите договори за железниците, корабоплаването и търговските мита с останалите европейски държави.

Може би спекулация е фактът, че Русия приема „примилено“, да не кажем с радост обявяването на Независимостта на България през 1908 г. Поведението на руския император се тълкува едва ли не като отговор на отношението на Великите сили да приемат нежеланието на

България да бъде васал на Османската империя и така да наруши баланса на влиянието им на Балканите.

Карикатура на първа страница на „Льо Пти Журнал“ от 18 октомври 1908 г., на която Франц Йозеф и Фердинанд откъсват от Турция „зле пришитите“ Босна и Херцеговина и България.

Всъщност тезата, че на 22 септември 1908 г. Фердинанд обявява в Търново Независимостта на България едва ли не противно на всички Велики сили не отговаря съвсем на

истината. Няколко месеца по-рано той си е осигурил подкрепата на руския император, като е сключил таен договор, с който част от бъдещата „независимост“ на България е предадена в ръцете на Руската империя. Русия получава правото да назначава генералния щаб на българската армия и предоставя Варна и Бургас на руския флот.

Но както се казва и в Новия завет, няма нищо тайно, което един ден да не стане явно - Тайният руско-български договор е публикуван през 1913 г. в „Работнически вестник“ и скоро става повод за бурни дебати в Народното събрание. Смята се, че именно тайните съглашения на Фердинанд с Русия са довели и до кризата през 1913 г. у нас.

Ето и пълният текст на друг, отново таен руско-български договор, подписан през юли 1908 г. и публикуван във в. „Работнически вестник“, София, 11 декември 1913 г., с. 1-2.

Таен Руско-Български Договор

„[Евксиноград, началото на 1908 г.]

Между негово Царско Височество Великия Княз Владимир Александрович и генерал Молозов от една страна – които действуват от името на руското Министерство на външните работи; и Негово Царско Величество Княза на България, заедно с високопочтения министър на външните работи Д. Станчев, военния министър Д. Николаев и княжеския български дипломатически агент в Петербург – които действуват от името на България – от друга страна: е сключена в Евксиноград следната конвенция:

1. Българското княжество, като потвърждава своя договор с Русия, сключен в 1895 год. и потвърден в 1898 год., след това отново изменен и потвърден в 1906 год., се задължава към Русия да ѝ предаде напълно върховното ръководство на външната политика, във всичко що се

отнася до македоно-одринския въпрос; България се задължава да не повдига самостоятелно този въпрос, нито в бъдеще да се опитва да го разрешава с въоръжена сила.

2. България се задължава в пределите на своята държава **да потъпка всяко македонско движение** и особено да арестува всички образуващи се на нейна територия чети; Русия от своя страна. Се задължава да наложи на Сърбия спазването на същия принцип.

3. България признава на Русия и Австро-Унгария съвместното владение в турските провинции, под условието щото в случай на военна окупация цялата земя между Вардар и Черно море да бъде предоставена на българската редовна армия, размера на която ще се определи от българското Военно министерство.

4. В такъв случай руското Военно министерство е, което ще определи военновременните, които ще бъдат поставени на чело на българския генерален щаб и на българските дивизии.

5. Две руски кавалерийски дивизии ще навлязат в България и ще се поставят под разпорежданията на българското Военно министерство, най-късно седем деня след отварянето на неприятелските действия между България и Турция, или между Русия и Австро-Унгария от една страна и Турция от друга.

6. **България поставя своята флотилия, както и пристанищата Варна и Бургаз под командата на руския адмирал,** който има върховното началство над руската черноморска флота. България се задължава, през целият период на неприятелските действия, да доставя на флотата и на кавалерийския корпус необходимите хранителни продукти.

7. България се задължава в случай на нужда да принуди Румъния към необходимия неутралитет и за тая цел да струпа

на нейните граници и зад нейните крепости по дунавската линия необходимото количество войска.

8. В случай на победоносна война България ще получи една трета от военната контрибуция, както и една трета от завзетата територия; тя, в същото време има правото да си осигури един излаз на Егейско море. От друга страна **Цариград остава обекта (целта) на руската акция**, за постигането на който, обаче, българската армия ще вземе участие, едновременно със стоварените там по море руски войски, чрез обсаждането на Одрин и форсирането на укрепената линия Чаталджа.

9. Правото да обявява война и да сключва мир принадлежи на Русия.

10. На България се признава правото, да издействува независимостта си от Турция и превръщането си в независимо царство. Русия се задължава в такъв случай да издействува удобрението на подписавишите Берлинския договор велики сили.

Публ. във в. „Работнически вестник“, София, 11 декември 1913 г., с. 1-2. (Билярски Ц. В., 2010)

За нашата Независимост (и за едни пари...)

След обявяването на Независимостта на България на 22 септември 1908 г., Османската империя, базирайки се на Берлинския договор претендира данъка, който България ѝ дължи като трибутарно княжество за последните 30 години, да бъде изплатен. Високата порта иска княжеството да поеме и част от османския държавен дълг. Великият везир Кямил паша настоява да получи и невнесения данък от Източна Румелия (която дотогава де юре е османска провинция, въпреки Съединението ѝ с Княжеството през 1885), както и компенсация за национализираните железници.

Лондон, след като доста време не се интересувал от ставащото на Балканите, сега настоятелно посъветвал Турция да се въздържа от репресивни действия срещу България. Всъщност, Великобритания се намесва от съображения да осигури мирни отношения между Цариград и София, с което да даде възможност на младотурския режим на Кямил паша да се стабилизира.

По внушение на английския делегат, в средата на октомври Дет публик отоман (Dette publique Ottomane е контролирана от Европа организация, създадена през 1881 г. за събиране на плащанията, които Османската империя дължи на европейските компании по Османски публичен дълг – бел. съст.) връчва на Високата порта меморандум, с който обръща внимание на турското правителство, че трябва да получи всичко дължимо от България по Берлинския договор, а именно 18 657 651 турски лири, или 429 млн. франка. От Княжеството се иска да изплати капитализиран васалния трибут, определен от Високата порта на 100 000 турски лири годишно; да изплати част от османския държавен дълг в размер на 10 404 733 турски лири; да изплати закъснели плащания за Източна Румелия от 4 023 657 турски лири; да изплати капитализирана румелийската дан в размер на 265 000 турски лири годишно; да върне Източните железници на Компанията или да заплати за тях една сума от 50 млн. лв. (или 2 173 913 турски лири); да заплати за железницата Вакарел-Белово 10 414 658 лв. (или 452 811 турски лири). (Иванов, Тодорова, & Вачков, 2009)

В същия момент, в Турция се извършва военна мобилизация, провеждат се антибългарски политически манифестации и пълен бойкот на българско-турските търговски отношения. В този момент и Германия претендира за незабавно изплащане на прекъснатите приходи на Компанията от окупацията на Източните железници до „законното“ решаване на въпроса.

Може да изглежда невероятно, но щенията на турската страна, макар и подкрепени от европейските велики сили, срещат решителен отпор от правителството на Александър Малинов, което през декември 1908 г. приема да плати само за железниците и румелийския данък – 20% от исканите 429 милиона лева. В отговор Париж и Лондон предлагат варианти за заеми, вариращи между 100 и 160 милиона лева. Предложенията са обвързани с увеличаване на държавните приходи, заложили при предишните български заеми, и назначаване на френски пълномощен министър, който ще ги управлява в София. Българското правителство ги отхвърля и показва дори готовност за война с Турция, мобилизирайки 8-а Тунджанска дивизия.

Русия има притеснения, че подобно на Румъния, България може да попадне изцяло в сферата на влияние на Австро-Унгария, затова тя по дипломатически път иска да разреши основните финансови противоречия между Княжество България и Османската империя. Петербург приема за основа 125 000 000 лева (или франка), която сума ще изплати пряко на Високата порта, като я приспада от турския дълг по контрибуциите от войната 1877 – 1878 г., дължими на Русия, и които не са изплащани от 1878 г. Но не си мислете, че го прави от доброжелателност към България – тя има с чисто прагматични аргументи – в Петербург добре знаят, че пари от Османската империя няма да бъдат получени. В замяна на опрощаване на българския дълг към Османската империя, (отново 125 000 000 франка, от които 82 000 000 са реалният дълг), България трябва да изплати задължение от 82 000 000 златни лева на Русия вместо на Османската империя. Кое е доста по-сигурно, имайки предвид русофилските чувства на част от населението и още повече – на някои от политическите партии. С което ще се направи още един „материален възел“, по думите на ген. Соболев, цитиран от Татищев, за да не се отклони България от пътя, посочен от Русия. (Татищев, 1890) С

думи прости – няма „безплатен обяд“ и подарена от Петербург независимост!

Българското правителство също си прави сметката, че е по-вероятно да се спазари с Русия по отношение на дълга, отколкото да се трупат постоянни лихви върху задълженията към Османската империя. Още повече през 1902 г. е изплатило докрай окупационния дълг, който Русия залага в клаузите на т.нар. „освобождение“. За невярващите, прилагам данни от БНБ! (Иванов, Тодорова, & Вачков, 2009)

206

История на външния държавен дълг на България, 1878–1990 г.

Таблица 6

Външен държавен дълг на България, 1878–1918 година¹

Задължнялост, наложена от клаузи на Берлинския договор 1878 г.
и Парижката финансова конференция 1913 г. (в левове)²

Година	Дължими и изплатени суми		Дължими и изплатени вноски към Дет публич отоман			
	Окупационен дълг към Русия	Погашение	Трибут васален и „Отомански дълг“ след 1913 г.	Погашение	Данък Източна Румелия	Погашение
1878/1888	26 446 635	5 080 793 ³	10 910 208 ⁴	500 000	2 951 000	2 951 000
1889	21 365 842		10 910 208	500 000	2 951 000	2 951 000
1890	21 365 842	8 867 000	9 910 208		2 951 000	2 951 000
1891	12 498 842		9 910 208	1 000 000	2 951 000	2 951 000
1892	12 498 842		8 910 208	500 000	2 951 000	2 951 000
1893	12 498 842		8 410 208	500 000	2 951 000	2 951 000
1894	12 498 842		7 910 208	500 000	2 951 000	2 951 000
1895	12 498 842		7 410 208	500 000	2 951 000	2 951 000
1896	12 498 842	580 546	6 910 208	125 000	2 951 000	2 951 000
1897	11 918 296	2 160 000	6 785 208	791 667	2 951 000	2 951 000
1898	9 758 296	1 119 040	5 993 541	250 000	2 951 000	2 951 000
1899	8 639 256		5 743 541	458 333	2 951 000	2 951 000
1900	8 639 256		5 285 208	541 667	2 951 000	2 951 000
1901	8 639 256		4 743 541	166 666	2 951 000	2 951 000
1902	8 639 256	8 639 256	4 576 875	166 678	2 951 000	2 951 000
1903			3 410 208	458 323	2 951 000	2 951 000
1904			2 951 875	541 667	2 951 000	2 951 000
1905			2 410 208	1 000 000	2 951 000	2 951 000
1906			1 910 208	500 000	2 951 000	2 951 000
1907			1 410 208	500 000	2 951 000	2 951 000
1908			910 208	1 410 212.17	2 951 000	1 967 333.33

Таблица със задълженията и погашенията по външния държавен дълг на България към Русия и Османската империя към 1908 г. (М. Иванов, Цв. Тодорова, Д. Вачков – История на външния държавен дълг на България 1878-1990 г., С. 2006., стр.206)

След намесата на Русия, в лицето на външния министър Александър Изволски, се стига до компромисен вариант и в началото на март 1909 г., той постига споразумение с османците, с което опрощава част от техните задължения към Русия, а в замяна Високата порта оттегля почти всичките си претенции към София. По-късно в Петербург пристига българска делегация начело с министъра на външните работи Стефан Паприков и министъра на финансите Иван Салабашев, които трябва да договорят компенсациите за Русия. Двамата изчакват развоя на успоредните преговори на колегата им Андрей Ляпчев в Цариград преди да сключат сделката. Българо-руският протокол е подписан от Салабашев и Изволски едновременно с българо-турския, договорен от Ляпчев. Със споразумението в Петербург България поема дълг към Русия в размер от 82 млн. лева, платими за 75 години при лихва от 4,75 %, без да се обвързва с гаранции.

На практика, за решаването на финансовите отношения, трите държави подписват помежду си три протокола: [Руско-турски протокол](#)¹¹⁷; [Българо-руски протокол](#)¹¹⁸; и [Българо-турски протокол](#)¹¹⁹. След подписването на последния от Андрей Ляпчев и турския външен министър Рифат паша на 6 април 1909 г., се анулират членовете на Берлинския договор, учредяващи Източна Румелия като турска провинция и натоварващи България с ежегоден трибут и пропорционален дял от османския държавен дълг. Ден по-късно (на 7 април 1909 г.) Русия също признава Независимостта на България.

Дългът към Русия бива изплащан до 1915 г., като след избухването на Първата световна война, плащанията към Русия, воюваща вече срещу България на два фронта, са прекратени.

Но след войната май „Господ е българин“, защото болшевишката власт приема новата държава като нов

¹¹⁷ [https://bg.wikipedia.org/wiki/Руско-турски_протокол_\(1909\)](https://bg.wikipedia.org/wiki/Руско-турски_протокол_(1909))

¹¹⁸ [https://bg.wikipedia.org/wiki/Българо-руски_протокол_\(1909\)](https://bg.wikipedia.org/wiki/Българо-руски_протокол_(1909))

¹¹⁹ [https://bg.wikipedia.org/wiki/Българо-турски_протокол_\(1909\)](https://bg.wikipedia.org/wiki/Българо-турски_протокол_(1909))

политически субект без връзки с миналото и официално отказва да плаща кредитите, изтеглени от Русия. С което се отказва от претенции към заемите, дължими на Русия, вкл. и българските задължения.

Руско - Българско Съглашение

На 10/23 февруари 1910 г. Фердинанд, заедно с министрите Малинов и Паприков заминават на официално посещение в Русия. Официалният повод е желанието на царя да изрази благодарността си към Русия за признаването на българската независимост. Зад официалните прояви и речи, в които се декларира стремежа на двете държави към поддържане на мира на Балканите, всъщност се крие стремежът им да сключат съюз помежду си. Дотук – добре!

Руското Министерство на войната предлага нова военна и политическа конвенция от 16 точки, която всъщност ангажира България в руските глобални планове. Този проект задължава България да участва във военни действия на страната на Русия при всеки неин въоръжен конфликт с Австро-Унгария, Румъния и Турция. Същевременно Русия ще помага на България само при непредизвикана от нея война. В проекта за конвенцията личи страха на Русия от въвлечането ѝ заради България в един преждевременен за нея конфликт на Балканите. Същевременно ясно доминира идеята България да с обвързана към Русия като сигурен неин съюзник при бъдеща война.

При евентуални военни конфликти, придобивките за България предвидени в руския проект за военна конвенция, са Северна Добруджа при руската победа във война с Румъния и санстефанските граници при разгром на Турция.

Да обърнем внимание на том 2, на цитирания вече „Сборник секретных документов из архива бывшего Министерства иностранных дел“. В него намираме текста на

един Руско-български документ. Договори много, но този прави впечатление с няколко клаузи, които откровено са във вреда на България. Но и това все още не е най-странното – повечето договори между двете държави, малко или много са във вреда на неосъществената „Задунайска губерния“, която на всичкото отгоре и се преборила за своята независимост.

Документът, който ще цитирам изцяло в мой превод, се нарича „Проект за споразумение“, с дата декември 1909 г. и носи гриф „Строго секретно“. Странното е, че този документ не фигурира в други сборници с договори, публикувани доста по-късно.

Може би защото е само „Проект“? Но ако е маловажен, тогава защо болшевиките са го издирили и са намерили за необходимо да публикуват точно него под номер 26!

А може би за отсъствието му има и друго обяснение – въпреки, че до голяма степен припокрива ТАЙНАТА ВОЕННА КОНВЕНЦИЯ МЕЖДУ РУСИЯ И БЪЛГАРИЯ от 31 май 1902 г. (която цитирахме по-горе), в последния член на този документ ясно е записано нещо по-различно, а именно, че двете страни са задължават да унищожат оригиналите на този Договор. А за важността му, говори фактът, че унищожаването трябва да стане в присъствието на Посланика на другата държава! За да е абсолютно сигурно, че никой няма да разбере за направените договорки. Дори и *post factum*! Никой – нито враг, нито приятел, нито дори бъдещите поколения! Четейки документа, разсекретен от болшевиките, ще разберете защо.

„№26

Руско - Българско Съглашение.

Проект на Договор. Декември 1909 г. Строго секретно.

ИМПЕРАТОРСКОТО Руско и Царското Българско Правителствата сметнаха, че за благото на взаимните интереси, да сключат следното тайно споразумение:

Член първи.

*В случай на въоръжен конфликт на Русия, едновременно с Германия, Австро-Унгария и Румъния, или със Австро-Унгария и Румъния, или при въоръжен сблъсък между Русия и Турция по чиято и да е инициатива да възникнат тези стълкновения, **България се задължава по искане на Руското правителство незабавно да мобилизира всички свои въоръжени сили, да започне военни операции в съответствие с предварително разработените планове, и да не ги прекратява до пълното постигане на целите, предвидени в по-горе описаните планове, и при всички случаи не преди получаване на съгласието на Руското правителство.***

Член втори.

Ако Австро-Унгария влезе в съюз с друга държава, не предизвикана от България, я нападне, то Русия се задължава да окаже на България ефективна въоръжена помощ.

Член трети.

Ако Турция, не предизвикана от България, започне военни действия срещу България, то Русия се задължава да мобилизира необходимия брой войски от Кавказкия, а ако възникне необходимост, и от Одеския военни окръзи, с цел цялостно да се облекчи положението на българската армия на Европейския военен театър.

Запазване свободата си за по-нататъшни действия в зависимост от текущата обстановка, Русия при всички случаи се задължава да окаже на България действителна въоръжена помощ, ако във войната на България с Турция участва друга сила срещу България, не предизвикана за това от България.

Член четвърти.

В случай на благоприятен изход от въоръжения конфликт с Австро-Унгария и Румъния или с Германия, Австро-Унгария и Румъния, Русия се задължава да осигури всевъзможно съдействие за увеличаване на българската територия с местността с българско население, разположена между Черно море и десния бряг на долния Дунав, като заедно с това, Русия ще предостави и реална дипломатическа помощ за евентуална корекция на останалите граници на Българско царство в желаните от него посоки.

Освен това България ще получи право на част от обезщетението, в съответствие с въоръжените сили, които са участвали във военните: действия и направените разходи.

Член пети.

Имайки предвид, че изпълнението на високите идеали на славянските народи на Балканския полуостров, толкова близки до сърцето на Русия, е възможно само след успешен резултат от **борбата на Русия с Германия и Австро-Унгария**¹²⁰, България приема тържествено задължение в този случай, а така и при присъединяване на гореописаните държави на Румъния или Турция, и да положи всички възможни усилия за отстраняване на всяка причина за по-нататъшно разширяване на сферите на сблъсък. **Що се отнася до държавите, които могат да се окажат в съюзни или приятелски отношения с Русия, тогава българското правителство ще има съответно приятелска позиция по отношение на тях.**

Член шести.

В случай на благоприятен изход от въоръжения конфликт с Турция, Русия се задължава да окаже всякаква помощ за да се увеличи територията на Българското царство с местности с преобладаващо българско население, например в

¹²⁰ Тук получерният текст е на редакцията – издател – бел. съст.

границите, уговорени с предварителния договор между Русия и Турция, сключен в Сан Стефано на 19 февруари 1878 г.

Член седми.

Ако резултатите от войната в случаите, предвидени в членове 1, 2 и 3 от това споразумение не изпълняват напълно поставените задачи, тогава Русия поема задължението да положи всички възможни усилия за запазването на сегашните граници на България и за ограничаване на възможните обезщетения, които могат да му бъдат възложени.

Член осми.

Веднага след подписването на настоящия договор руският военен министър и българският военен министър или лица, специално избрани за тази цел, ще бъдат упълномощени да бъдат обект на правителствата да установят общите цели на въоръжените сили на двете държави в театрите на военни действия, съседни на България, с цел постигане на възможен пълен и бърз успех; с течение на времето, в зависимост от ситуацията, тези цели могат да бъдат подложени на необходимите промени, не по друг начин, освен чрез взаимно споразумение.

Подробни планове за предварителна подготовка за война са разработени от българското военно министерство самостоятелно в рамките на общо поставената задача, но със задължително спазване на основното изискване — насочване на основната маса на българските въоръжени сили срещу общия враг. В интерес на каузата, българското правителство ще държи руския военен агент в България в течение с цялата подготвителна работа и всички въведени промени.

Член девети.

С откриването на военните действия, българската армия действа напълно самостоятелно, ръководейки от

предварително договорени цели, отстъпление от които могат да се правят не по друг начин, освен **със съгласието на руския главнокомандващ** или под влияние на непреодолима сила.

Ако в хода на войната руският главнокомандващ намери необходимост от промяна на първоначално поставените цели, то съответните директиви се признават за българската армия като абсолютно задължителни.

Само при пълното изпълнение на това изискване, толкова необходимо за успеха на войната, този договор се явява задължителен за Русия с всички произтичащи от това последици.

Член десет.

В случай на съвместни действия на Руската и Българската армии в един театър на войната, **общото командване принадлежи на руски главнокомандващ**; във всички останали случаи на съвместни действия на различни военни части, командването принадлежи на началника на войсковата единица с по-висок ранг (по степен - батальон, полк, бригада, дивизия, корпус и частна армия): при обединяване на военни части от един ранг, командването принадлежи на началника, стари по ранг.

Член единадесет.

В Щаба на главнокомандващия Българската армия ще има специално назначен генерал или полковник от офицерите от руския Генерален Щаб на длъжност **Военен Главноупълномощен**; той ще служи само като посредник за отношенията между двамата Главнокомандващи. **Руското правителство си запазва правото да има свои военни представители в отрядите на българската армия**; всички те директно се подчиняват на **Главноупълномощения**; при решаване на различни стратегически положения или други въпроси, при които взаимните руско-български интереси, така

или иначе се сблъскват, им се предоставя правото на съвестелен глас. **Българският началник** сам си решава въпросите, според собствените си разбирания, но в същото време той **няма право да откаже** в писмена мотивировка за взетото решение, **което се различава с мнението на руския военно-упълномощен.**

В най-важните случаи, окончателно разрешаване на въпроса по принцип принадлежи на руския главнокомандващ.

Руският Военен Главноупълномощен и Военните пълномощници държат съответните щабове в пълна осведоменост за всички предприети действия, всички планове и предположения.

Член дванадесет.

Българското правителство се задължава по въпросите за назначението на Главнокомандващия Българската Армия, само ако НЕГОВО ЦАРСКО ВЕЛИЧЕСТВО Българския Цар сам не пожелае да поеме главното командване, а също и началника на Щаба на Главнокомандващия, **да влиза предварителна договорка с Руското правителство.**

Член тринадесети.

В която и територия да действат съюзническите сили, те се ползват с еднакви права и пълно съдействие от страна на руските и българските власти, както на военните, така и на гражданските; това условие се отнася до настаняването, всички видове реквизиция, звена - санитарни, пощенско-телеграфни и др.

Освен това българското правителство приема като задължение да се постави на пълно разпореждане на руските военни или военноморски власти всички морски и пристанищни съоръжения.

Член четиринадесет.

Това споразумение ще продължи да се прилага пет години и след това до изтичането на една година, считано от датата на съобщението от една от договарящите страни за прекратяване на действието му.

Член петнадесет.

Настоящият договор се счита за секретен; двете правителства се задължават за да го пазят в тайна, да вземат всички мерки, които зависят от тях.

Член шестнадесет.

В случай на прекратяване на този договор, оригиналните копия трябва да бъдат унищожени: руският екземпляр в присъствието на Българския Извънреден Посланик и Пълномощният Министър в Петербург, и българският екземпляр - в присъствието на Руския Извънреден Посланик и Пълномощния Министър в София или лица, заемащи тяхно място.

От само себе си се разбира, че и двете правителства приемат морално задължение, съдържанието на този договор да се пази в тайна дори след унищожаването му.“ (Маркин Н. , 1917) (стр. 44-50)

...

Видяхте, нали? „Този договор да се пази в тайна дори след унищожаването му.“ Колко ли други договори са унищожени по този начин, за да се скрият неудобните факти? И колко ли други договори, оцелели през времето, са отмъкнати като „военен трофей“¹²¹ при „Второто освобождение“? А в Русия има доста - твърдят, че разполагат с 56 линейни километра чужди документи!¹²²

¹²¹ <https://news.bg/bulgaria/rusiya-ni-iska-po-1-74-dolara-za-kserokopie-ot-arhivite-ni.html>

¹²² <https://www.dw.com/bg/kakvi-dokumenti-e-zagrabila-moskva-ot-blgaria-sled-vojnata/a-65332112>

Все пак Споразумението не влиза в сила, защото външният министър Изволски искал две споразумения - политическо и военно, като второто да бъде в един екземпляр, пазен само в Русия!?! Радетел на разширението на Сърбия в Македония, той отхвърля проекта на Военното министерство.

И няколко думи за един „по-особен“ заем. И за една разписка

Дотук цитирахме няколко различни Договора, подписани по време на управлението на княз, а после и цар Фердинанд, но не сме казали много за самия него.

Фердинанд идва в България с една дълбоко стаена в сърцето мечта – да възроди една нова Византия. Това е неговата „мисия на Изток“, за която той често споменава и за чието изпълнение, той приема да се възкачи на българския престол без одобрението на Великите сили (особено на Русия). Неговите амбиции се засилват още повече след признаването на Независимостта на България - Фердинанд вече се възприема като сериозна фигура в балканската и европейската политика. Приема националния идеал за обединение на българското землище, използвайки го за личните си планове. Убеден е, че „мисията му на Изток“ може да се осъществи, защото се крепи на два силни фактора - средновековната българска имперска традиция (т.е. спомените за славното минало на българския народ), и това, че в българският народ, макар и разпокъсан, доминира етнически в тази част на Балканския полуостров. Задълбочаващата се криза в Османската империя сякаш създава благоприятни възможности България да я измести окончателно, а Фердинанд да грабне византийската имперска корона и да седне на трона в Константинопол!

Това, което Кобургът не отчита е, че византийското наследство от векове се счита за запазено за „освободителката“ Русия. Фердинанд знае за нейните апетити спрямо Цариград и Проливите, но въпреки това счита, че той и България са истинските наследници на Османската империя, а не Русия. Тази му заблуда продължава до края на Междусъюзническата война, което струва прескъпо на България – последва, това, което много историци наричат „национална катастрофа“.

Руският император Николай II е наясно с мерациите на Фердинанд – той не желае реализацията им, но и не иска рязко да ги отблъсква, за да не преориентира с поведението си България към Австро-Унгария. Но като стара лисица ще се възползва максимално от тях за целите на имперската си политика. Николай II продължава да няма доверие на Фердинанд, но потиска личната си неприязън – успехите на България са я превърнали вече в най-силната държава на Балканите. С оглед руските интереси не е желателно за Русия да се лишава от подкрепата ѝ.

„Затова още в хода на Босненската криза Русия започва сложна дипломатическа игра уж за да спечели България, а всъщност да използва успехите ѝ и личните амбиции на Фердинанд. Пуснат е в действия коварен за България план, който може да бъде наречен византийска игра, тъй като чрез него Русия умело в своя полза експлоатира „византийските“ амбиции на Фердинанд. Говорим за игра, защото Русия не е искрена в ролята, която приема да следва. За нея не България, а Сърбия е абсолютно необходимият съюзник след босненската криза. Чрез Сърбия, а не чрез България Русия се стреми да спре австро-унгарския натиск към Солун и да пресече сухопътната връзка между Берлин и Цариград. България пък е свързващото звено в славянската сръбско-българска бариера, която трябва да затвори

окончателно коридора за германо-австрийската експанзия към Близкия изток.

Руската подкрепа за България във финала на акцията за независимост в началото на 1909 г. може да се смята за елемент от сложната византийска игра на Русия. Нейната намеса в заплетените финансови спорове между България и Турция идва точно навреме, защото през януари 1909 г. Австро-Унгария предприема сериозни усилия да сключи с България военнополитическо споразумение. Това е опит на Австро-Унгария да неутрализира възможни българо-сръбски разговори и да въвлече България във военните си планове срещу Сърбия. За Австро-Унгария България се оказва много важна. В писмо от 11.01.1909 г. до посланика в Цариград началникът на ГЩ на империята ген. К. фон Хьотцендорф обяснява причините:

„...тя може сама да ангажира и държи в шах цялата турска армия..., защото служи на нашите цели - военно парализиране на Турция, обсада на Сърбия, прикриване на нашия фронт при навлизане в Сърбия и на последно място обезсилване на материалната подкрепа за Сърбия от Русия. Ако България е наш съюзник или най-малкото е добронамерено неутрална, коалирането на Балканите срещу нас става невъзможно и мечтата на Изволски за Балканска федерация рухва.“

В писмото се подчертава и евентуалните придобивки за България: „нейните някогашни територии (Санстефанска България - б. а.), Пиротско и Косовският вилает“. По-нататък следват уточнения от външния министър Ерентал, че при българо-турската война Австро-Унгария ще задържи дори със сила Сърбия и ще повлияе над Румъния да спазва балканския неутралитет, даже защита при евентуални румънски искания към България за компенсации. (...)

Руското предложение от 2.02.1909 г. за уреждане на българо-турския спор по въпроса за независимостта

прекръпява преговорите и осуемява подписването на споразумение. Според Ерентал преговорите спират, „...тъй като България влиза във финансова и политическа зависимост от Русия“. (Гочев, Руската империя срещу България - III част, 2006)

За мерациите на Фердинанд, открити документи няма известни. Много документи са изчезнали или са били укрити, затова пък отново ще обърнем внимание на тайните документи от царските архиви, публикувани в 7-те тома със заглавието „Сборник секретных документов из архива бывшего Министерства иностранных дел“, издаден от „Народния Комисариат (Министерството) на Външните Работи“.

В брой №4 намираме един много интересен документ адресиран до Анатолий Анатольевич Нератов, бивш заместник министър на външните работи в Петроград, изпратен от София с дата 12/25 ноември 1911 г. (А. Д. Нератов е същевременно шеф на тайната дипломатическа преписка и тайната архива при Министерството на външните дела.) Става дума за поверителен доклад на Неклюдов, тогавашния руски посланик в София, който е отпечатан в Сборника под № 57 и който ще цитирам в мой превод тук от „Сборник секретных документов из архива бывшего Министерства иностранных дел. №4“ (стр. 168-172) (Маркин Н. Г., 1917). Уточнявам – на много места ще видите титлата Крал пред името Фердинанд - така е в оригинала:

„Тайният заем на Фердинанд Български

София, 12/25 ноември 1911 г / Частно, твърде секретно.

Дълбокоуважаеми Анатолий Анатолиевич* (бивш заместник министър на Външните работи Нератов – бел.ред.),

При моето посещение при С. Д. Сазонов в Давос, аз му съобщих за един твърде секретен въпрос, – толкова секретен или по-скоро толкова деликатен, че аз не се решавах да пиша за него, а се канех да Ви доложка устно при срещата в Петербург, където исках да намина за два дена след сватбата

на дъщеря си. Но тъй като сватбата се състоя в София, и аз не считам за възможно в настоящата минута да се отдалечавам от своя пост, принуден съм да се обърна все пак „с пергамент и тръстика“ (т.е. – писмено – бел. съст.) и да Ви направя моето съобщение в настоящето свършено частно и твърде поверително писмо.

Ето в какво се състои работата; преди два месеца Крал Фердинанд, чрез посредничеството отначало на Министъра на финансите Тодоров, а после и на своя Таен секретар Добрович, ме сондира относително възможността да заеме за себе си лично в Русия, – при изгодни разбира се условия, – около три милиона франка. И по-рано аз бях чувал, че имотните дела на краля се намират далеч не в блестящо състояние: от една страна той твърде много е закупил и построил в България, – от друга княгиня Клементина, която е похарчила в България твърде много за закрепването на сина си на престола – в завещанието си не е оставила, както са очаквали, особени преимущества на своя любимец, който по тоя начин е получил от майка си от 600 до 700 хиляди франка годишен доход, – не повече. Що се отнася до имотите придобити от него в България, то те наистина представляват от себе си една доста значителна ценност (повече от 4 милиона франка, както ми казваха), но не само че не дават доход, а струват на краля за сега доста значителни суми всяка година. От тия имоти само великолепната борова гора в Чамкория може да дава известен, всяка година увеличаващ се доход, но и то само когато окончателно се реши процеса на краля със Самоковската община за една част от гората и когато бъде въведена правилната експлоатация.

Междувременно, дългът на краля към Народната банка достига почти 2 милиона франка, и при това със 7 %. Независимо от това, че за крал Фердинанд е твърде унижително да преписва из година в година полицата на банката и по тоя начин да зависи от това емисионно, но в

същност не държавно учреждение, но и самия размер на лихвите, които се плащат, се явява твърде неизносен – 200 000 франка в година.

Предвид на това, крал **Фердинанд би ни бил твърде признателен, ако вие бихте могли да му направите заем** – под гаранция на неговите имоти в България – в размер на **3 000 000 франка** и 4 процента, плюс $\frac{1}{2}$ % погашение.

Подобен заем, разбира се, би могъл да стане само чрез някоя частна руска банка, зад която би се скривала руската хазна, – както това стана при 4 милионния заем на Белградското офицерско събрание във връзка с изплащането дълговете на кралевича Георгий.

При това, от само себе си се разбира, че нашата хазна би трябвало да поеме върху си известен разход за попълване на процентите: вероятно 5 на сто вместо 3 на сто, т.е., на 3 милионния заем – всичко около 30 000 франка (11 хиляди рубли годишно). Този разход е тъй минимален, че в същност не си струва да се говори за него, ако **самият факт за заема бъде признат за операция не твърде опасна във финансово отношение и целесъобразна в политическо отношение.**

Що се касае до първия въпрос, то аз мисля, че нашето поръчителство за дълга на крал Фердинанд не е опасно. (...)

Колкото до политическата целесъобразност – то това е въпрос по-сложен и, особено, твърде деликатен. Да мислим, че **ще купим крал Фердинанд с един заем от 3 000 000 франка**, би било и наивно и не до там достойно. При това човек, който е способен да търгува със своето политическо влияние, бидейки на трона или до трона, – способен е чисто и просто да измами своите доверители, както някога направи това Милан.

Но нашето любезно съдействие, без всякакъв пазарлък, да уредим паричните дела на Българския дворец несъмнено ще се иконтира с известно **нарастване на нашето влияние върху Краля**, А по настоящем крал Фердинанд стои именно на

кръстопътя между нас и Австрия, **приближавайки се по-скоро към нас, и услугата направена лично нему може да бъде допълнителен тласък в наша полза.**

Ето защо аз съм за изпълнението желанието на Негово Величество.

Но само, – ако у нас приемат това, – то според мене, безусловно необходимо е, щото заемът да се уреди – както вече по-горе се изразих – **без всякакъв пазарлък, нито политически, нито финансов; в искания размер, на предлаганите условия; бързо, съвършено негласно и любезно, т.е. тъй, както това става между „джентълмени“; с това ние ще възвисим крал Фердинанд в неговите собствени очи, а подобни нравствени услуги се ценят понякога още повече от материалните.**

При всички случаи, т.е. ще се съгласим ли на тая комбинация, или ще се откажем от нея – безусловно е необходимо, щото за всичко това, до Височайшата санкция, **да не знае никой, освен Вас, Щатския секретар Коковцев, аз и, в краен случай, три или четирима съвършено доверени лица.**

В очакване на възможно бързия и благосклонен отзив на настоящето писмо, моля Ви да приемете уверението в дълбокото ми почитание и искрена преданост.

(подп.) А. Неклюдов“.

Край на цитата. Дълг, но навежда на още по-дълги размисли.

А именно – как се нарича човек, особено държавен глава, който получава заем, и то частен, тайно, от чужда държава? И как бихме квалифицирали днес държавен служител, който получава сума, в размер на 150 000 златни Наполеона, защото на толкова се равнява този заем. А те пък имат тегло 871 кг чисто злато! И дали това е само малка услуга, или..., защото добре знаем какви биват руските „услуги“!

Без коментар!

Или всъщност, коментарът е: колко пъти, кога, и дали и днес, някои наши държавници не са получили „заем“ от Русия?

Е, не в злато, не и в рубли, а в твърда валута в някоя офшорка? Убеден съм, че НЕ, няма такива! Но не защото Русия е различна – тя е такава май във всички времена - спомнете си граф Игнатиев! И за Янко Гочев, който пише:

„В Русия тогава подкупът не е незаконна облага, а част от нейния богат дипломатически арсенал. Раздаването на подкупи в средите на служителите от школата на Азиатския департамент (под юрисдикцията на тази класификация на руската външна политика като азиатска зона са спадали и европейските Балкани - Бел. авт.) даже се толерира. Основната причина е, че колкото и големи да са били подкупите, то те са били по-малки от разходите за въоръжаване и пращане на войски за заграбване на тази голяма територия чрез война. Един вид подкупът за руските дипломати е оправдан и даже представлява изгодна финансова сделка. От Азия тази практика генерал-майор Н. Игнатиев ще пренесе и на Балканите след като става руски посланик в Цариград.“ (Гочев, Убийството на Левски - Виновниците, 2016) (стр. 569)

Русия е същата, но нашите политици са различни! Не вярвате ли – моля, вижте – у нас няма осъден политик за подкуп! Прокуратурата работи, работи, но няма! Честни са! А колкото до снимките с пачки и приказките – ами приказки са! От злосторници!

Но ... обратно на темата за заема. В същия онзи „Сборник секретных документов из архива бывшего Министерства иностранных дел“, под №58 и №59 са публикувани още две писма. Четем (в мой превод от оригинала) първото - Писмо от [Владимир Н. Коковцев](https://ru.wikipedia.org/wiki/Коковцов,_Владимир_Николаевич)¹²³, държавен секретар и министър на финансите до [Сергей Д. Сазонов](https://ru.wikipedia.org/wiki/Сазонов,_Сергей_Дмитриевич)¹²⁴, министър на външните работи:

¹²³ https://ru.wikipedia.org/wiki/Коковцов,_Владимир_Николаевич

¹²⁴ https://ru.wikipedia.org/wiki/Сазонов,_Сергей_Дмитриевич

„№ 58

Условия на заема

До Негово превъзходителство С. Д. Сазонов. Стр.

секретно

Милостиви Господарю,

Сергей Дмитриевич,

Имам чест да препратя на Ваше Превъзходителство препис от верноподаническия ми доклад, удостоен с **ВИСОЧАЙШЕТО** утвърждаване на 9 юли 1912 година, за приемането за сметка на Държавната хазна **ежегоден разход от 60 000 франка**, равни на 22 500 рубли, съставляващи **част от погасяването на дадения на Българския Цар Фердинанд заем от 3 000 000 франка**.

От този доклад, Ваше превъзходителство, благоволете да забележите, че се предполага **на българския цар да се даде от Министерството на императорския двор заем от 3 000 000 франка** за срок от 25 години и 7 месеца считано от деня на даването. По този заем **цар Фердинанд ще изплаща 5 % лихва годишно, т.е. 150 000 франка**, а Държавната хазна за **погасяването на този заем ще доплаща на Министерството на Императорския двор по 60 000 франка по точна сметка**.

Вследствие на това имам чест покорно да моля Ваше Превъзходителство да ме уведомите за съгласието на цар Фердинанд за получаването на заема при посочените условия, както и за реда, по който ще бъде угодно на Негово Царско Величество да го получи.

Ползвам се от случая да Ви помоля, Почитаеми Господине, да приемете уверенията ми в пълно уважение и искрена преданост.

(подп.) Коковцев

12 юли 1912 г. № 51“

Край на цитата. Цитат, от който разбираме, че руската хазна е приела да покрива разликата в лихвения процент между поисканият от Фердинанд и реално изплащаният. Или по друг

начин казано, **Българският цар ще дава 150 000, а руската хазна – 60 000 франка годишно.** Добра сделка! Но дори и малко разбиращият от математика ще види, че **Русия ще покрива близо 1/3 от заема!** **Безвъзмездно**, само за да направи услуга на нашия новоизлюпен цар! От благородство и от уважение към монарха на „освободена България“! Или...?

Аз, като един вечно търсещ и анализиращ човек, питащ „Сui bono?“, бих нарекъл ситуацията с единствения възможен термин – ПОДКУП !

Пък вие го наричайте както си искате!

Но всъщност, ще каже някой, това е руска пропаганда и лъжа (нещо характерно за Русия) – няма друго доказателство, а само писмо с някакво предложение.

Вярно е – само предложение. Но болшевиките са ни направили услуга (да не повярваш!) и в същия Сборник са публикували още един документ под № 59 (прилагам и факсимиле за невярващите):

„Разписка

София, 6 октомври 1912 г.

До негово високопревъзходителство С. Д. Сазонов

Строго секретно

Милостиви Господарю, Сергей Дмитриевич,

Позовавайки се на моите лични секретни телеграми, имам чест да препратя на Ваше Високопревъзходителство с настоящето заемното писмо на заинтересованото лице от 2 септември тази година.

Приемете, Милостиви Господарю, уверение в дълбокото ми уважение и пълната преданост, с които имам чест да бъда покорен слуга на Ваше Високопревъзходителство.
(подп.) Неклюдов

Аз, долуподписаният, удостоверявам с настоящето, че днес, втори септември 1912 година, получих на заем от руското правителство сума в размер на три милиона

франка в злато, която се задължавам да изплатя на същото руско правителство, заедно със следващите се пет процента годишно лихва и погасяване или общо се задължавам да изплащам на равни половингодишни вноски в размер на седемдесет и пет хиляди франка златни всеки първи март и първи септември, започвайки от първи март 1913 година до окончателното погасяване на всички заети суми в течение на двадесет и пет години и седем месеца. Изплащането на горепосочената сума гарантирам специално с моето собствено недвижимо имущество, което се намира в България в околностите на град София, а именно лично принадлежащия ми като собственик Дворец, наричан Двореца „Врана“ с всички други прилежащи постройки и земи, простиращо се на четири милиона квадратни метра, оценявано на три милиона франка златни.

В удостоверение на всичко гореизложено се подписвам.
(подп.) **Фердинанд**“

Само да напомня – това е Рапорт от Анатолий В. Неклюдов, руски посланик в София до Анатолий А. Нератов, заместник-министър на външните работи! И да напомня – горещитираните документи са публикувани в Русия още декември 1917 г.!

А колкото до заема - не знам защо се сетих за народната поговорка: „Който плаща, той поръчва музиката!“ ...

№ 59.

Росписка.

София, 6 Октября 1912 г.

Его Высокопр-ву С. Д. Сазонову. Весьма доверительное.

Милостивый Государь

Сергей Дмитриевич,

Ссылаясь на личные секретные телеграммы мои, имѣю
честь препроводить при семъ Вашему Высокопревосходитель-

— 174 —

ству заемное письмо заинтересованнаго лица отъ 2 Сентября
сего года.

Примите, Милостивый Государь, увѣреніе въ глубокомъ
моемъ уваженіи и совершенной преданности, съ коими имѣю
честь быть Вашего Высокопревосходительства покорный слуга.

(подп.) Неклюдовъ.

Я нижеподписавшійся симъ удостоверяю, что сегодня, вто-
рого сентября 1912 года, получилъ взаймы отъ Россійскаго
Правительства сумму въ размѣрѣ трехъ милліоновъ Франковъ
золотомъ, которую обязуюсь уплатить тому же Россійскому
Правительству, вмѣстѣ съ причитающимися пятью процентами
въ годъ на ростъ и погашеніе, или всего обязуюсь уплачивать
равными полугодовыми платежами въ размѣрѣ семьдесятъ пять
тысячъ франковъ золотыхъ каждаго перваго Марта и перваго
Сентября, начиная съ перваго Марта 1913 года, до оконча-
тельнаго погашенія всей занятой суммы въ теченіе двадцать
и пять лѣтъ и семь мѣсяцевъ. Уплату вышеупомянутой суммы
обеспечиваю специально собственнымъ моимъ недвижимымъ
имѣніемъ, которое находится въ Болгаріи въ окрестностяхъ
города Софіи, а именно частно мнѣ принадлежащимъ какъ
собственнику Дворцомъ подъ наименованіемъ Дворецъ «Врана»
со всѣми къ этому Дворцу приписанными прочими построй-
ками и землей въ пространствѣ четырехъ милліоновъ квадр.
метровъ, оцѣниваемые около трехъ милліоновъ франковъ зо-
лотыхъ.

Въ удостовѣреніе всего вышеизложеннаго подписываю.
Гор. Софія, 2-го сентября 1912 года.

(подп.) Фердинандъ.

Факсимиле от стр. 174 на „Сборник секретных документов из архива
бывшаго Министерства иностранных дел. №4“

1912 – 1913 - Македонияяя... и още нещо

Македонияяя...

„[Заради Македонияяя...](#)“¹²⁵, се беше изцепил един наш шоумен, когато реши да свали едно доста трудно съставено правителство! Шоумен! Или политик? Всъщност - не знам което от двете. Защото беше флагмана на чалга културата у нас. И защото създаде парламентарна партия, чийто актьори-клоуни освен с „остроумия“ по отношение на една друга партия (забележете – само по отношение на една-единствена от многото! И то не тази, която щяха да „изчегъртват“!), с друго не помним. Партия, която „крещи“ да бъде забелязана! Партия, от която „крещи“ комплекс за малоценност!

Всъщност – сбърках! Моля да ме извините! Сетих се - предложиха за премиер на България човек, когото пък запомнихме единствено с [прякора „Шнорхела“](#)¹²⁶.

Но се сещам и за един друг шоумен и политик, който като на майтап спечели изборите за президент в страната си, също благодарение на телевизионната си слава, но когато Родината му беше нападната от съседна „братска“ Русия, на предложението на Запада да бъде евакуиран, той отговори:

¹²⁵ <https://www.mediapool.bg/zaradi-makedoniyayayayaya-slavi-trifonov-za-koalitsiyata-dualistichnoto-upravlenie-i-morala-news336609.html>

¹²⁶ <https://trud.bg/философ-продавач-на-шнорхели-е-кандидат-за-премиер>

„Искам боеприпаси, а не превоз!“¹²⁷

И ако Зеленски посещава редовно войниците на фронтовата линия, нашия герой, въпреки огромната си охрана (?!?) не се появи дори в парламента, а и за депутат, се закле „онлайн“. От диванчето! От което иска да управлява! И да бъде фактор в политиката! Наред с някои идеи за светлото ни бъдеще, които така и не чухме, какви са и как ще се случат, предложи да изпрати македонски астронавт в Космоса¹²⁸. На принципа:

„Това, което аз мога да ви обещаю, никой не може да ви даде!“

Трифонов: Ќе предложам Влада која ќе однесе бугарски и северномакедонски астронаути во Вселената

ON JULY 12, 2021

БЕСТИ: СВЕТ

ИЗТОЧНИК – novatv.mk¹²⁹

¹²⁷ <https://btvnovinite.bg/svetut/zelenski.html>

¹²⁸ <https://www.dw.com/bg/итн-предложи-правителство-какво-ни-каза-слави-трифонов/a-58238943>

¹²⁹ <https://novatv.mk/trifonov-ke-predlozham-vlada-koja-ke-odnese-bugarski-i-severnomakedonski-atstronauti-vo-vselenata/>

То други да беше изпратил там! С еднопосочен билет. Като в онзи „политически“ виц от годините на Соца – виц, който щеше да ви уреди топло местенце в някой комунистически лагер:

„През 1961 г., когато Гагарин прави първия в историята на човечеството полет в Космоса се срещат двама приятели:

„По радиото съобщиха, че братушките отишли в Космоса“ – казва първия.

„Наистина ли?“ - радостно реагира вторият - „Ама всичките ли?“

За подобни вицове, хора като Сашо Сладура, се простиха с този свят! И за съжаление, не всичките братушки заминаха за Космоса, иначе днес светът щеше да бъде различен!

Но стига с Космоса – говорехме за Македония! (то за някои отатък границата - разлика няма!)

След бутафорния Санстефански, и окончателния – Берлински договор, територията на Македония, заедно със стотици хиляди българи остава извън пределите на възкръсналата ни Родина. Територия, която за поколения наши сънародници и тук и там, ще бъде „незараснала рана“. Съединението възстановява част от тази несправедливост, но въпреки това, голяма част от българското землище остава извън пределите на България.

След безуспешните опити на Кресненско-Разложкото въстание от 1878-1879 г. и Четническата акция от 1895 г., през 1899 г. в Македония и Одринско започва въоръжена борба за автономия, ръководена от Вътрешната Македоно-Одринска Революционна организация (ВМОРО) и Върховния Македоно-Одрински комитет (ВМОК). Революционната борба ескалира през 1902-1903 г. с [Горноджумайското](https://bg.wikipedia.org/wiki/Горноджумайско_въстание)¹³⁰ и [Илинденско-](#)

¹³⁰ https://bg.wikipedia.org/wiki/Горноджумайско_въстание

[Преображенското въстание](#)¹³¹. Въпреки, че завършват с поражение за революционерите, те подтикват Великите сили да наложат на Високата порта реформи в управлението на македонските вилаети. Целта на т. нар. [Мюрцщегска реформена програма](#)¹³² е запазване на териториалната цялост на Османската империя, като се премахнат част от причините за недоволство на християните и така да се потуши обществената нагласа за въоръжена борба. Програмата се проваля поради несъгласието на Австро-Унгария с идеята за автономия на Македония, издигната от Великобритания и Русия през юни 1908 г.

През юли 1908 г. в Османската империя избухва [Младотурската революция](#)¹³³. Младотурците идват на власт с идеята за възстановяване на конституцията и обещание за всеобщо равноправие в империята. Година по-късно обаче, новото правителство повежда политика на „отоманизация“ – заличаване на институциите и самосъзнанието на националните малцинства посредством административен, полицейски и икономически натиск и превръщане на всички жители на империята в османци.

Българската дипломация прави опити да издейства от Цариград спиране на гоненията срещу македонските българи, но те се провалят. Реакция на това е възстановяването на ВМОРО (разпусната година по-рано) и четническото движение, а също и поредица от въстания на албанците, които започват през 1909 г. и стават все по-мощни до навечерието на Балканската война. ВМОРО повежда борба с терористични методи - т.нар. „[магарешки атентати](#)“¹³⁴ предизвикват масови изстъпления срещу българите в Щип (ноември 1911 г.), Кочани

¹³¹ https://bg.wikipedia.org/wiki/Илинденско-Преображенско_въстание

¹³² https://bg.wikipedia.org/wiki/Мюрцщегска_реформена_програма

¹³³ https://bg.wikipedia.org/wiki/Младотурска_революция

¹³⁴ https://bg.wikipedia.org/wiki/Магарешки_атентати

(юли 1912 г.) и Дойран (август 1912 г.), което на свой ред, води до обществен натиск върху правителството в София да защити сънародниците си в Европейска Турция.

От 17/30 септември, мобилизацията на войските на балканските страни вече е в ход. България мобилизира над 700 000, от които 366 000 редовна армия, Сърбия – 400 000, а Гърция – 300 000 души. Български бежанци от Османската империя, които не са приети в редовните войски, сформират Македоно-одринското опълчение с численост 14 670 души.

Въпреки, че вече в Европа са се оформили два противопоставящи се блока: Тройният съюз (Германия, Австро-Унгария и Италия) и Антантата (Русия, Великобритания и Франция), Австро-Унгария и Русия издават декларация, че няма да допуснат промяна на границите на Балканите, и обещават, че ще подновят усилията за реформи в Македония.

На 30 септември България изпраща нота от името на всички балкански съюзници, с призив османското правителство да предостави автономия на всички етнически малцинства в империята, вкл. българите. Нота, която остава без отговор. Или по-скоро, отговорът е...

Война!

Началото на Балканската война поставя Черна гора - в края на септември 1912 г., нейните войски нахлуват в Северна Албания. Това става повод за прекратяване на дипломатическите отношения между Османската империя и четирите балкански правителства. Цариград обявява война на съюзниците на 4 октомври. На свой ред на 5 октомври същата

година България и Гърция обявяват война на Турция. На 7 октомври към тях се присъединява и Сърбия.¹³⁵

Първата Балканска война се смята у нас за „народна война“. Българите масово се включват в нея. При малко над 4 милиона души население – над 600 000 се записват като доброволци. Включват се всички - от току-що завършилите ученици до ветераните опълченци. Връщат се хиляди български студенти от чужбина.

Българската войска се състои от три армейски формирования:

Първа армия с 67 000 войници с щаб в Ямбол, е под командването на генерала от пехотата Васил Кутинчев. Съставена е от три пехотни дивизии.

Втора армия, командвана от генерал-лейтенант Никола Иванов, в състав две пехотни дивизии заема изходни позиции в района на Търново Сеймен-Харманли.

Трета армия с над 83 000 войници е под командването на генерал-лейтенант Радко Димитриев – съсредоточена източно от Ямбол.

На 5 / 18 октомври 1912 година, цар Фердинанд издава височайша заповед по действащата армия:

„След като се изчерпаха всичките мирни средства, за да се подобри, доколкото е възможно, животът на тези мъченици — наши братя по кръв и вяра, ние, верни изразители на народните тежнения, не можеме да останем безучастни към воплите им и подпомогнати от нашия възлюблен народ, заповядаме на нашата храбра армия да премине границата и да встъпи в борба с вековния враг. Офицери, подофицери и войници, нашето дело е свято и човеколюбиво.“ (Марков, 1989)

С тези думи България влиза във война с Османската империя. Групираните по границата войски, нетърпеливи да

възстановят отнетата през годините справедливост по отношение на останалите извън пределите на Родината българи, настъпват под звуците на „Шуми Марица“. Започва настъплението и на останалите съюзници срещу турската армия.

Българската армия, която покрива Тракийския фронт, главния театър на бойните действия, постига значителни успехи. Главното командване насочва Втора армия начело с ген. Никола Иванов към Одрин, Първа армия начело с ген. Васил Кутинчев – в участъка към Одрин и Лозенград, а Трета армия начело с ген. Радко Димитриев, която остава скрита за турското командване – към Лозенград, срещу десния фланг на 250 000-та Източна турска армия на Абдулах паша.

Първото голямо сражение за българския войник са боевете край Лозенград. По план настъпателната акция трябва да се ръководи от две български армии – Първа и Втора. На 20 октомври 1912 г. е издадена директива № 2, която изисква Втора армия да укрепи заетите си позиции, а Първа армия да наблюдава от изток Одринската крепост и да прикрива движението на Трета армия, която има задачата да достигне линията Татарлар-Каръмза.

Тактиката на армиите ни се оказва изненада за министъра на войната и главнокомандващ Османската армия Назъм паша, който очаквал, че Българската войска ще настъпи по долините на Арда и Марица – просто теренът източно от Лозенград не позволявал преминаването на цели армии. Разбирайки, че многобройни български войници ще настъпват източно от Тунджа, с което заплашват да отрежат пътя за отстъпление на турската армия към Цариград, той заповядва внезапно настъпление от линията Лозенград – Одрин, тъй като не е допускал наличието на армия (в случая – Трета), която да се яви зад левия му флаг. Двете воюващи войски се движат една срещу друга, решени да се сблъскат фронтално и ожесточено в името на тази важна първа победа. В първата стратегическа

операция – Лозенградското направление, след тежки боеве, Първа и Трета армии извоюват пълна победа. На 11 / 24 октомври 1912 г. е овладяна крепостта Лозенград, където българските части, водени от Радко Димитриев, са тържествено посрещнати от местното българско население.

Малко преди това ръководителят на германската военна мисия в Турция [фон дер Голц окачествява](#) лозенградските укрепления като превземаеми „само от немската армия и то след обсада в продължение на не по-малко от три месеца“¹³⁶

Дезорганизирана, Източната турска армия отстъпва панически на юг.

След падането на Лозенград турските войски панически се изтеглят на укрепената линия Бунархисар-Караагач-Люлебургаз. Боевете за нея протичат между 15-20 октомври 1912 г., като българските войски успяват да разгромяват превъзхождащата ги по численост близо 130-хилядната турска войска, достигайки на 40 км от Цариград. Единственото препятствие по пътя им е само силно укрепената линия при Чаталджа. Чуждите военни наблюдатели сипят похвали за българските войски, а един западен журналист коментира:

„В Източна Европа се появи нова военна сила, която даже Великите сили не ще могат да удържат“.

Така само за около три седмици балканските съюзници, с основната роля на българската армия, изправят Турция пред военна катастрофа. На 28 октомври 1912 г. великият везир Кемил паша изпраща телеграма до цар Фердинанд, в която предлага примирие. Заслепен от военните победи, може би виждащ себе си като цар Симеон Велики, Фердинанд отхвърля примирието, вярвайки, че скоро ще влезе на бял кон в Цариград. Фердинанд скрива телеграмата от съюзниците, като вместо това, издава заповед за настъпление срещу Чаталджанските укрепления, въпреки препоръките на български и чужди

¹³⁶ <https://armymedia.bg/2022/11/27/дейли-телеграф-превземането-на-ло/>

специалисти да не прибързва с атаката. Още повече сред българските войници върлува холера.

Българските войски под командването на генерал-лейтенант Радко Димитриев правят опит да преодолеят защитната линия на османската Чаталджанска армия на подстъпите към столицата Константинопол, но след понесени тежки жертви са принудени да се откажат.

Поражението при Чаталджа елиминира възможността за сключване на бърз и изгоден за България мир. Българската армия губи инициативата в бойните действия. Претърпените загуби (1480 убити, 1400 безследно изчезнали, 13 000 ранени) и започналата по същото време епидемия от холера, отнела живота на други 1600 души, отслабват допълнително българските части, вече понесли значителни жертви от началото на войната.

На 20 ноември / 3 декември 1912 г. воюващите страни подписват край Чаталджа примирие, според условия на което, войските остават на своите позиции.

Одрин

И тъй като не преследваме никаква историческа хронология и ултрадетайлна фактология (това е работа на военните историци), а просто се разхождаме из сокаците на историята, за малко ще напуснем фронта, за да се разходим по улиците на днешна София. Всеки, който мине покрай градинката до църквата „Свети Никола“ в Ючбунар (или „Три кладенци“, както се е казвала тази част от днешния квартал „Възраждане“), между улиците „Пиротска“ и „Опълченска“, ще забележи паметник. Макар и висок само 12 м (за разлика от МОЧА с неговите 47 м), той привлича окото дори и на случайния минувач. Изобразява опълченец с шинел, с калпак на главата, качулка, раница, паласка, лопатка, патрондаш и пушка

в ръце. Но не това прави впечатление, а нещо друго, нехарактерно за този вид паметници - почти винаги, на щика на неговата пушка, родолюбци са закачили... истински български трибагреник, който се вее от високото, и в слънце, и в сняг! Отдаващ почит, но и показващ значението на този монумент.

Известен като „Паметник на Одринската епопея“, всъщност той е „Паметник на опълченците от 58 пеши Одрински полк“. Идеята за него се заражда още със смъртта на първия убит опълченец. Монументът, с автор Тома Делирадев,

е изграден изцяло с дарения и е открит през 1928 г., по повод на 15 годишнината от Одринската обсада (Ганев, 1939). Издигнат в памет на загиналите през Балканската война военни чинове от 58 пехотен Одрински полк, той увековечава не само паметта на загиналите от горния полк, но и на всички български опълченци, които са се отличили с героизма си при обсадата и особено при атакуването и превземането на Одринската крепост – 13/26 март 1913 г. Но за много хора, това всъщност е „Паметникът на Българския войник“! Какъвто в българската столица днес няма! А е имало!

Имало е [Мемориал](#) на Първи пехотен софийски и Шести пехотен търновски полк от Първа пехотна софийска дивизия, наричана „Желязната“ или „Шопската“, е открит на 28 октомври 1934 г. от цар Борис III.¹³⁷ Помня от детството си огромните стени, с изписани имена на над 3000 загинали в Балканската, Междусъюзническата и Първата световна война. По времето на Соца, той беше съборен, за да се изгради нещото, наречено любезно от софиянци „шестоъгълен петох..ник“! Е, после той се разпадна, щото беше много качествено направен, и беше премахнат. По-късно авторът [проф. Валентин Старчев споделя](#): „Тодор Живков не го харесваше...“¹³⁸

Поне върнаха на мястото му Българският лъв, с картата на България на щита му! И нещо любопитно – авторът на този „лъв“, скулпторът Михаил Михайлов, е автор и на друг много известен софийски „лъв“ – този на входа на Министерството на вътрешните работи.

Разприказвахме се за „[бронзовите софийски лъвов](#)“¹³⁹, но темата бяха железните „български лъвов“ – тези, превзели Одрин!

137

https://bg.wikipedia.org/wiki/Паметник_на_първи_и_шести_пехотен_полк

¹³⁸ <https://frognews.bg/novini/nai-posle-mahat-petohu-ika-gradinkata-pred-ndk.html>

¹³⁹ <https://armymedia.bg/2017/11/10/бронзови-лъвов-с-бурна-съдба/>

Още в първите дни на войната, българската армия постига впечатляващи победи, като на много места обръщат османските войски в бягство. Междувременно Втора армия заема позиции около непревземаното укрепление Одрин и го поставя под обсада, докато другите части продължават настъплението. След редица успешни сражения българските войски се озовават на 40 километра от Цариград. Единственият бастион на турската власт в Източна Тракия остава Одрин.

Одринската крепост е модернизирана от германски инженери в навечерието на Балканската война. Отбранителните съоръжения са разположени на три позиции – предна, главна и тилна. Предната позиция се намира на 9 до 11 км от града и се състои от окопи и укрепени огневи позиции за артилерията. На разстояние 0,5 до 3 км от града, е изградена главната позиция, състояща се от 24 каменно-землени и 2 стоманобетонни форта. Последната тилна позиция е разположена в самия град. Отбранителните съоръжения включват окопи, огневи позиции за артилерията, фортове и картечни гнезда.

Гарнизонът на Одринската крепост е под командването на един от най-способните турски военачалници - артилерийски генерал Шукри паша (ръководил и потушаването на Преображенското въстание в Странджанско през 1903 г.) и се състои от шест редовни пехотни полка, три запасни дивизии, пет артилерийски полка, два инженерни батальона, пет картечни роти, една рота от сапъори и телеграфисти, пет ескадрона кавалерия. Те са групирани в 5 дивизии и 2 самостоятелни полка с общо около 59 600 (според други източници 60 000-70 000) войници и офицери, 524 оръдия и 20 крепостни картечници.

Превземането на крепостта е възложено на Втора българска армия – Осма пехотна тунджанска дивизия и Девета пехотна плевенска дивизия. През октомври и ноември 1912 г. са превзети ключовите противникови позиции, с което се затяга и обръчът около обсадения град. Междувременно армиите на цар

Фердинанд не успяват да пробият отбраната край Чаталджа и превземането на Цариград става невъзможно.

Както вече цитирахме, на 20 ноември / 3 декември 1912 г. воюващите страни подписват край Чаталджа примирие, според условия на което, и без активни бойни действия, българските войски остават на своите позиции и около Одрин.

На 3 декември 1912 г. в Лондон започват преговорите за мир между балканските съюзници и Турция, в които Великите сили открито налагат посредническата си роля. Почти едновременно с тези преговори започва и конференция на посланиците на Великите сили, на която групировките на Антантата и Тройния съюз искат да защитят стратегическите си интереси на Балканите. Българската делегация, водена от д-р Стоян Данев споделя общото искане на съюзниците, а именно - Турция да отстъпи всички свои европейски владения на запад и север от линията Мидия-Енос и Егейските острови. Окуражена от неуспеха на българите при Чаталджа, Високата порта отказва да отстъпи Одринска Тракия. На 4 януари 1913 г. Великите сили изпращат нота до Високата порта, в която я съветват да отстъпи. Преговорите се усложняват и от претенциите на Румъния за промяна на границата в Добруджа – компенсация за евентуалното българско териториално разширение. Конфликтно се сблъскват и интересите на Виена и Белград заради сръбското настъпление към Адриатика. Австро-Унгария дори концентрира войски на границата със Сърбия.

Правителството на Османската империя е силно разклатено от ситуацията и на 10 януари 1913 г., националистически настроеният младотурски комитет „Единение и прогрес“, не без помощта на немската дипломация, извършва преврат. Новото турско правителство прекъсва преговорите. В Одринска Тракия се съсредоточават нови турски войски от Мала Азия, прехвърлени с подкрепата на Германия. Балканската война навлиза в своя втори етап. И в него българските войски трябва да отразяват най-силните удари на

противника. Те сразяват настъпващите при Булаир и Шаркьой турски корпуси и успяват да отблъснат турските контраатаки при Чаталджа. Ключът към победата обаче е Одрин. (kabinata.com, 2024)

Българската армия от своя страна се активизира и на 21 януари / 3 февруари 1913 г., в изключително тежки условия, бойните действия се възобновяват, а крепостта е подложена отново на артилерийски обстрел.

Поради липса на коне, оръдията на българската армия са теглени от волски впрягове, и въпреки това, те успяват за кратко време да изминават огромното разстояние до Одрин. Междувременно част от войниците стават жертви на студа. Все пак, в началото на март българите струпват близо 160 000 войници, 424 оръдия и 96 картечници около града, в помощ на които се присъединяват близо 47 000 сръбски бойци.

Помощ оказва и българската авиация¹⁴⁰ в лицето на вече създаденото Първо аеропланно отделение¹⁴¹ също се включва във военните действия и подпомага сухопътните войски. Обсадата е разделена на четири сектора – Източен, Южен, Западен и Северозападен.

Най-големият по дължина фронт се пада на Източния сектор, където са съсредоточени половината от силите на атакуващите, начело на които застава самият ген. Георги Вазов. Вазов разпорежда атака на крепостта, с унищожителна 10 часова артилерийска подготовка, след което, около 4 часа през нощта на 25 март започва безмълвното придвижване на българите срещу вражеските позиции. Дружините на 56 пехотен полк започват сражението. Заедно с тях се бият 23-ти Шипченски, 10-ти Родопски, 32-ри Загорски, 29-ти Ямболски, 57-ти и 58-ми пехотен полк. До сутринта на 12/25 март, предната позиция е превзета и оцелелите османски части се оттеглят към фортовия пояс. Турците успяват да отблъснат

¹⁴⁰ https://af.armf.bg/bg/?page_id=1230

¹⁴¹ <https://bulgarianhistory.org/purvi-letci/>

следващата връхлитаща вълна и българите са принудени да извършат прегрупиране.

Смята се, че край Одрин за пръв път в историята е използвана военната тактика „огневи вал“ – артилерията покрива настъплението на пехотата, която следва отблизо. Снарядите разкъсват бодливата тел, а онази част която остава или е срязана от сапъорите, или е преодоляна, като войниците я покриват със собствените си шинели и одеяла. Две скорострелни артилерийски отделения, под командването на майор Марин Друмев, смело подпомагат сражаващата се българска пехота. През нощта на 13 март Айджиолу е превзет от 10-ти Родопски полк, а рано сутринта на същия ден пада и Айвазбаба. Двата форта са овладени благодарение на непоколебимата воля на могъщата българска армия. Малко след 6 часа, турският командир на форта уведомява командира си чрез телеграфа, че оръдията му са унищожени, артилеристите му са мъртви, а българите влизат във форта.

Турският офицер [кап. Хасан Джемал си спомня паметния ден:](#)

„Цялата окръжност на крепостта е в огън, укрепленията са покрити в дим. Земята и небето грозно реват. Снарядите вдигат земята нагоре. Срещу едно наше оръдие неприятеля стреля с десет... с хиляди снаряди щукат в Одринската крепост. Войниците падат като снопи в тъмните окопи. Снарядите със страшно бучене разкопават земята и ръцете, краката и други части се отделят от телата. Глухи ридания се чуват в окопите... Докато Шукри паша не вдигне бели знамена огънят няма да спре.“¹⁴²

На сутринта на 13/26 март главната отбраняваща част е разбита и българите влизат в града. Последната турска съпротива е сломена. Михо Георгиев – старши подофицер от

¹⁴² https://web.archive.org/web/20070629102022/http://www.sl-news.sliven.net/obshtestvo/obshtestvo_11.htm

29-ти пехотен Ямболски полк издига българското знаме върху Селим джамия. Командващият гарнизона Шукри паша е пленен и от уважение предава сабята си на командващия Втора армия генерал-лейтенант Никола Иванов.

Българските войски печелят историческа битка срещу 70 000 първокласни турски войници, скрити зад 26 форта и защитавани от 524 оръдия. Храброст, тактическо майсторство и използването на редица нови бойни способности водят до победата, наречена от чуждите военни специалисти *„едно от най-смелите и най-бляскавите приключения, непредприемани никога“*. В сражението неговите войски дават близо 1316 убити, а ранените са около 6300. В плен попадат 33 500 турски войници, 413 оръдия, около 12 000 пушки и 50 картечници.

Общите загуби на Втора армия за цялата война възлизат на 16 560 убити, ранени и безследно изчезнали.¹⁴³

Скоро след това гръцката армия превзема Янина, а черногорските и сръбските войски – Шкодра. Младотурците са принудени да подновят мирните преговори.

Превземането на Одрин практически слага край на Балканската война, който е официализиран с Лондонския мирен договор от 17/30 май 1913 г. между Балканския съюз и Османската империя.

След пълното поражение, Османската империя е принудена да отстъпи всичките си балкански владения. Сред тях са Албания, Косово, Македония, Беломорска и Одринска Тракия. С този договор се създава и една друга Балканска държава – Албания.

Войната на Балканския съюз срещу Османската империя е естествен завършек на национално освободителните войни на българите, но и на останалите балканските нации. В Балканската война загиват 66 000 български офицери и войници, като около 100 000 са ранени.

¹⁴³ <https://bulgarianhistory.org/obsadata-na-odrin/>

Дръзкият „Дръзки“

Не можем да бъдем изчерпателни по отношение на всички битки и славни победи на българската армия из полетата на Тракия – това е тема, на която военните историци могат да посветят томове. А и не това е целта на този паноптикум, отбелязващ само някои моменти от нашата история. Но не може да не отдадем чест и почит на участниците в една друга история – морска. Въпреки, че България никога не се е славела като велика морска сила.

Малко предистория. На 29 януари 1896 г. Народното събрание гласува кредит за военни нужди в размер на 8 500 000 лв., от които 1 500 000 лв. за флота, въпреки че някои политици предлагат Военно-морските сили да се премахнат.

През есента на същата година са предприети първите мерки за изграждане на военноморска база – първоначално в района на Бургас, но скоро е решено това да стане в гр. Варна, заради бързото му разрастване и нарастващото икономическо значение. Има и друга причина за това – князът иска тя да е по-близо до Евксиноград.

През 1897 година се взима и друго важно решение – Военният флот е разделен на „Дунавска флотилия“ с щаб в Русе и „Морска част“ с щаб във Варна. За нуждите на морската част от 1904 до 1908 г. в корабостроителния завод на фирмата „Шнайдер и Сие“ са поръчани шест еднотипни миноносеца: „Дръзки“, „Смели“, „Летящи“, „Строги“, „Храбри“ и „Шумни“ (всеки по 97.5 бруто т.).¹⁴⁴ (Българска история, n.d.) През 1905 и 1906 г. първите три, тайно са доставени в България през Босфора на части, където са сглобени и спуснати на вода. През 1909 г. пристигат още три.

През октомври 1912 г. българският боен флот вече разполага с учебния крайцер „Надежда“ (717 бр.т.) и шестте

¹⁴⁴ <https://bulgarianhistory.org/drazki-hamidie/>

миноносеца. Главните пристанища Варна и Бургас са защитени от брегови батареи.

След тежки боеве и значителните материални загуби, турската армия изпитва остра нужда от оръжия, муниции и храна. Помощите изпращани от Германия и Австро-Унгария са транспортирани до румънското пристанище в Констанца и от там натоварени на кораб за Цариград.

На 7 ноември в [главният щаб на флота във Варна се получава доклад](#), че два товарни кораба - египетските „Акдениз“ и „Карадениз“, натоварени с 80 оръдия и боеприпаси за турските войски при Чаталджа отплават от Кюстенджа (дн. Констанца, Румъния) за Истанбул. За да осигури безпрепятственото им плаване, турското командване блокира Варна, като единствена база на българския флот. Около 20 часа „Ярхисар“ се насочва към устието на река Камчия, Берк-и-Сатвет“ – на север от Варненското пристанище, а крайцерът „Хамидие“ - към нос Калиакра.¹⁴⁵

В 22:30 отрядът, състоящ се от флагмана „Летящи“, „Смели“, „Строги“ и „[Дръзки](#)“¹⁴⁶ под общото командване на капитан II ранг Димитър Добрев, напуска със загасени светлини Варненското пристанище и през северния проход на минното заграждение, поема курс на североизток срещу конвоя. Задачата е откриване на противника, който да бъде атакуван от малка дистанция – първоначално бойните, а след това и транспортните кораби.

В 00,30 ч. на 8 ноември на около 32 морски мили (59,3 км) източно от Варна е забелязан силуета на големия боен кораб „Хамидие“, въоръжен с 22 оръдия, два торпедни апарата и с екипаж от 400 души.

Флагманът „Летящи“ атакува с торпедата си от дистанция 500-600 м., на което турците отвръщат с интензивен огън. „Смели“ и „Строги“ също се опитват да торпилират врага,

¹⁴⁵ <https://voinaimir.info/2016/11/drazki-hamidie/>

¹⁴⁶ [https://bg.wikipedia.org/wiki/Дръзки_\(миноносец\)](https://bg.wikipedia.org/wiki/Дръзки_(миноносец))

но не успяват. „Смели“ получава попадения в борда си от избухнал наблизно снаряд, като поради повреда на рулевото му устройство, става неуправляем. Настава критична ситуация, тъй като притеклите се на помощ турски контраминоносци също откриват силен огън по нашите кораби.

Последен в боя се включва и „Дръзки“¹⁴⁷, командван от мичман I ранг Георги Купов, който се промъква максимално близо до крайцера и от около 60 м. изстрелва торпедо, което попада в носовата част на „Хамидие“ и прави пробойна с размери около 10 кв. м. Убити са 8, а ранени – 32 души. Пораженията на „Дръзки“ са минимални – един 47 мм снаряд пробива димохода му.

Българските кораби, с различни по степен материални щети, се прибират в сборния си пункт. Тежко повреден и полупотънал „Хамидие“ е изтеглен на буксир до Цариград, с кърмата напред, тъй като носовите отсеци били запълнени с вода, която покривала бака на кораба.¹⁴⁸

За стойността на тази победа говори коментарът на командира на извадения от строя флагман на турския флот, Хюсеин Рауф бей, който казва:

*„Ако разгледаме безпристрастно случката с „Хамидие“ и кажем самата истина, трябва да признаем, че тази голяма и успешна атака на българския флот, който няма никакво минало, е едно славно начало, с което той може да се гордее“.*¹⁴⁹

След поражението, турците прекратяват всякакви морски операции близо до бреговата линия.

¹⁴⁷ https://youtu.be/vh_KcMuADeE

¹⁴⁸ <https://www.moreto.net/novini.php?n=449025>

¹⁴⁹ <https://www.nationalgeographic.bg/a/varna-praznuva-pobedata-na-drzki-nad-xamidie>

Войната според чуждите кореспонденти

За войните, които ще бъдат наречени от историците „Балкански“ е писано и много, и малко. Историците в различни времена са давали разнообразни коментари и анализи. Затова ние ще погледнем събитията от един различен ракурс – погледът на чуждите кореспонденти.

„The Outlook“ е седмично списание, което излиза в Ню Йорк от 1870 до 1935 г. За нивото на медията можем да съдим по факта, че за него работи и бъдещият президент Теодор Рузвелт.

Поради големия интерес на американската публика към събитията на Балканите, през 1913 г., редакцията изпраща специален кореспондент, който да отрази случващото се тук. Дописката на Алберт Едуардс разяснява на американския читател събитията тук, но обръща внимание и някои основни факти за България, както и причините за водената война. Цитирам част от статията в мой превод, но прилагам и [линк към оригинала](#):

„България има една от най-прогресивните конституции в света. Налице е всеобщо изборително право за мъжете и една законодателна камара. Но от жизнено значение е не формата на нейните институции, а духът на народа. Голямата част от населението обработва земята. Съществуват по-малко от сто селскостопански имота, надхвърлящи сто и петдесет акра (акър - мерна единица за площ, възлизаща на 4046,85 m² - бел. съст.). Но от приблизително 700 000 семейства формиращи населението, 550 000 притежават своите собствени ферми. Няма друга страна, в която богатството да е толкова равномерно разпределено. Българската демокрация, защитена от либералната ѝ конституция, няма защо да се страхува от безконтролна автокрация. Няма аристокрация свързана със земята, с която да се бори. От друга страна индустриалната

плутокрация не е нараснала толкова, че да застрашава нейното съществуване. България е толкова свободна по форма и дух, колкото всяка демокрация, постигната от човешката раса.

И все пак нацията се обяви единодушно за тази война. Вероятно времето, когато „цар Фердинанд“ е действал най-открито в опозиция на волята на народа, именно при отказа си да обяви война през 1908 година.

Духът на демокрацията, който тласна правителството на България в тази кампания, отличава тази война от която и да е друга, която светът е виждал в продължение на много години. ...

Противоречивият парадокс, предлаган от прогресивната демокрация на България, е лесно обясним. Тук всеки човек на възраст над тридесет и четири години се е родил роб в Турция. Само една изкуствено създадена линия разделя страната от това, което беше до преди два месеца, турска провинция Македония. Няма българин, мъж, жена или дете, които да не са виждали „бежанците“, които да не са чували разказите на „жертвите“ на майчиния си език за истории на убийства и изнасилвания. Повечето от тези истории са твърде ужасяващи, за да бъдат разказани на английски език. Така че описанията, които сме чели в нашите вестници, за жестокостите в Македония, бяха не само съкратени, но също и цензурирани. Но докато не чуеш тези истории с пълните им подробности, не е възможно да разбереш духа на тези хора. ...

Не минава и една година, без някое ново издателство в Македония да изпрати нови бежанци отвъд границата, в търсене на подслон сред техните „свободни братя“ – бежанци с осакатени тела, посивели коси и объркани умове.

... За българите въпросът не е да се изправят неправдите за друга раса. Те се борят за освобождаването

на собствената си плът и кръв. А историите, които съм чувал тук от бежанците, са по-лоши от всичко, което г-жа Стоу е намерила и вплеа в „Чичо Томовата колиба“.

От своето освобождение през 1878 г. българите на север никога не са се отклонявали от своята цел да освободят целия си народ от турците. С цената на големи жертви, огромно търпение и невероятно умение, те се самоорганизирали в армия. Когато дошъл великият ден, всички били готови. Всеки е знаел какво се очаква от него и не е имало никаква нерешителност или грешки в никое начинание. Мъжете не били отвеждани под знамената. Те са се надбягвали към мобилизационните центрове. Когато заповедта за мобилизация е издадена на 30 септември, военните офицери очаквали, въз основа на наученото във военните училища в Западна Европа, да се явят 75 процента от мъжете в повиквателните списъци: 92 процента отговарят на повиквателната.

До 17 октомври мобилизацията е приключила и армията, разпределена в три дивизии, е концентрирана на границата, всички в готовност за настъпване. Това, в страна с толкова малко железопътни пътища, е безпрецедентна бързина. На следващия ден е обявена война. И сега един мъж на всеки четири е мобилизиран. Тази малка страна, с население, като се изключат турците, по-малко от град Ню Йорк, има половин милион мъже на бойното поле.“ (Edwards, 1913)

Четейки статията на американския кореспондент разбираме, че от 700 хил. домакинства, 550 хил. имали собствени земеделски стопанства. А колко от тези семейства останаха със стопанства след „колективизацията“ в началото на „Народната република“ ще разберем като му дойде времето! Но не може да не отбележим и един страничен, но още по-прелюбопитен и изключително информативен факт:

„Няма и един на всеки двадесет от тях“ каза офицерът, „който да не може да чете и пише. И ако някой си признае, че не може, останалите с помещението му се подиграват.“ ...

*„През 1879 тези хора бяха роби. Девет години след тяхното освобождение имаше 125 000 деца в основните училища. През 1907 тази бройка достигна 334 000. А днес, млад мъж на деветнадесет, който не може да чете и пише, ще бъде подиграван от връстниците си. В предишна статия говорех за напредъка на гърците, по отношение на образованието. Но българите, само за 34 години свобода, срещу осемдесет, са ги изпреварили. Те образоват жените си. През 1887 само 23 процента от децата в основните училища бяха момичета. През 1907 този процент достига 45. Днес почти **толкова момичета, колкото и момчета са образовани**. Дори и най-старите държави от Южна и Източна Европа не могат да изравнят този рекорд.“ (ibidem, стр. 309)*

Защо се спирам на тези редове. Истинско впечатление правят фактите, цитирани от непредубедения американски кореспондент. Факти, с които той държи да информира американския читател. Но и ние да научим нещо днес. Образованието, което винаги е било изключително важно за българина, само за три десетилетия Свобода, е достигнало до почти цялото младо поколение, включително и жени. Колко са били образовани нашите бивши и бъдещи „освободители“ по онова време не знаем. Но тези факти са интересни и в друг контекст – по отношение на „образованието при Социализма“. Днес, тази фраза се вее като пътеводен байрак – колко сме били образовани (сигурно от списанията „Паралели“ и „Космос“), как сме били с най-добри успехи на тестовите ПИЗА¹⁵⁰ (за пропагандата няма значение, че те са създадени през 2000 г.) как

¹⁵⁰ <https://factcheck.bg/ne-e-vyarno-che-sled-komunizma-balgariya-se-e-klasirala-mezhdu-chetvarto-i-sedmo-myasto-v-pisa/>

сме били втори по интелигентност в Света (ще падна – но сигурно е вярно, защото парчета от „Работническо дело“ имаше във всеки селски нужник – за „четене“ от страна на някои други човешки части), какви университети сме имали (а бе хора, днес никой не ви е забранил да четете нещо друго освен фейсбук – книгите по Бай Тошово време бяха кът, но сега има в пъти повече от тогава – ами, образовайте се! Четете! Или чакате Компартията да разпорежи?). Митове!

А Соцът създаде „вечерните гимназии“¹⁵¹. Защото Партията извади селския труженик от полето, взе му земята, направи го „пролетариат“ и го изпрати по фабрики и заводи, да произвежда продукция, която не ставаше за износ, а понякога трудно се пласираше дори и у нас. И този пролетариат трябваше да се учи вечер, в извънработно време на четмо и писмо. С обяснението, че през деня бил на работа. А защо не сторил това, докато неговите връстници, години наред са посещавали нормалните учебни занятия в детството си?!? Да не би да са работили още от първи клас?

И тъй като вече чувам гласове, как всичко сме си произвеждали и колко хубави стоки е имало, само ще попитам – Защо всички търсеха „вносното“, а притежаването на гащи или шоколадово яйце от Кореком, беше символ на лукс? Защо 2-3 празни бутилки от уиски, наредени по еднотипните секции в холовете ни, бяха повод за гордост и демонстрация на възможности пред съседите?!? Не че дънките и уискито са най-важното в живота.

Но да се върнем към репортажа на американския кореспондент, в който много по-малко се говори за фронта, но за сметка на това намираме доста други факти за млада България, един от които е правосъдието:

„Въпреки че престъпното население на България е много малко, правосъдната система е най-интелигентната,

¹⁵¹ <https://chr.bg/istorii/dosieta/vechernite-gimnazii-na-sofiya-kogato-sotsialisticheskoto-obrazovanie-nyamashe-dori-7-klasnitsi/>

която съм изучавал. Те имат неопределена присъда и условно освобождаване, и пробация за първото нарушение.

Всички привърженици на напредналата демокрация по целия свят твърдят, че това е единственият начин да се приспособиш хора за самоуправление е да им го дадеш. България дава силни аргументи за това предложение. Първите години на тази безпрепятствена демокрация, с никои от нашите „проверки и баланси“ бяха доста хаотични. Някои от проблемите несъмнено се дължаха на политическа неопитност, но много повече бяха породени от интригите на чужди дипломати. Мина само едно поколение и хаосът изчезна. Основната задача, която младата българска нация постави пред себе си, беше освобождаване на своите потиснати братя. Това е тестът, чрез който от успеха или неуспеха, техните институции трябва да бъдат съдени.“ (ibidem, стр. 309)

И този цитат няма връзка с войната, но казва много за престъпността и правосъдната система в България. И за проблеми, които се дължат на „чуждите дипломати“! Толкоз! Sapienti sat!

Е, след образованието и правосъдието, отиваме директно на фронта с още един [репортаж от войната](#), този път на немския военен кореспондент Курт Арам, редактор на „Berliner Tageblatt“.

„Българите атакуваха с невероятно **презрение към смъртта**. По цели полкове отведнъж се откъсваха и се хвърляха в огъня, без да мислят за прикритие и даже без да стрелят. Само на нож.

Биеха се като вбесени и **смъртта за тях е нищо**. Мълчаливо, с насочени щикове се спускаха към фортите. А дъждът вали и вали. Мини експлодирваха и разкъсваха напредващите. По цели редици падаха българите, мълчаливо, без ох. Телени мрежи се изпречваха. Напред, напред!

Бият се човек срещу човек. Не стрелят, а се душат, прехапват си гръкляните, бият се с приклади, саби, крака и зъби и се мушкат с щикове. Това всяваше дива уплаха у редиците – турското суеверно опълчение.

А дъждът вали и вали. Минава се през полета, осеяни с трупове и леш, през реки, почервенели от кръв. Хиляди бяха загинали по тези хълмове. А дъждът вали и вали. От дни вече войниците нямат сух конец на гърба. А сън – кой помни какво е сън? Напред, напред!

Сред бури и дъждове, по пътища, които вече не са пътища, а блато – мълчаливо, без звук да издаде, пехотата си пробиваше път. А дъждът вали и вали. Когато конете изнемогваха или се плашеха от трясъка, то войниците се впрягаха и теглеха оръдията.

Турците отстъпваха, отстъпваха пред този страхотен мълчалив неприятел. Напускат позициите, без пушка да е пукнала, и бягат. Избухнала е необикновена паника, пред която офицерите са безсилни. И тази паническа уплаха се разливаше като бързо действаща отрова. И сега вече спиране няма. А дъждът вали и вали.

Махмуд Мухтар паша на кон се отправя към бойната линия и на среща му тичат с крясъци куп редици. Генералът вади саблята и почва да сече. Свитата му също сече, стреля, тъпче с конете и някои от бягащите се спират и почват да стрелят, ама си изпукват патроните на халос. Генералът се носи в кариер из полето, дава заповеди, тика напред...

А войниците и офицерите, обезумели, мислят само за спасението си. Без видима причина една голяма армия внезапно се хвърля в див бяг, зарязва всичко и изхвърля от себе си всичко, което пречи на бягането. Тук има само един закон: спасявай се, ако ще и светът да загине!

А дъждът вали и вали. Разхвърляно се търкаля цялото съоръжение, всичко е зарязано. Топовете са потънали в калта. Артилеристите са разпрегнали конете и са избягали с тях. ...

Гърмеше и се святкаше, бушуваше необичайна за сезона буря. Турците викаха: „Аллах ни наказва!“

А смелостта и презрението към смъртта у българите растеше и след първите успехи достигна до гигантски размери. Българите не усетиха бурята. Буйстваха като поток, който всичко завлича. Спиране нямаше. Колкото и да паднеха, празниците незабавно се попълваха.

Офицерите и генералите даваха заповеди за спиране, за връщане, за да не се дават излишни жертви – никой не ги слушаше. Този поток не можеше да бъде спрян. Нямаше земна сила, която би могла да го отклони.

Напред през животински трупове, напред! Най-много да отстъпи една крачка встрани, за да не сгази гърчещия се оше. Напред, напред!“¹⁵²

И още една статия – тази на Дейвид Джонсън, озаглавена „[Splendid Fellows, Splendidly Led](https://web.archive.org/web/20010822001440/http://www.thehistorynet.com/militaryhistory/articles/1997/0897_text.htm)“¹⁵³ – „Прекрасни събратя, чудесно ръководени“, в която между другото четем (отново в мой превод – бел. съст.):

„През 1878 г. България няма армия. До 1913 г. тя има една от най-страховитите сухопътни сили в Европа.

В навечерието на Балканската война България е независима държава само 34 години. Нейната армия е създадена от нулата и има толкова малко за изграждане, че през първите седем години след като България получава независимостта си през 1878 г., висшите длъжности в армията трябва да бъдат заети от офицери, наети от Русия.

...

В България мобилизацията бе обявена още на 30 септември, чрез простата целесъобразност да се поставят

¹⁵² <https://bulgarianhistory.org/kurt-aram/>

¹⁵³

обявления на обществени сгради и църкви. В рамките на 12 часа цялото мъжко население, отговарящо на условията за оръжие, е на път към центровете, на борда на влакове, съставени всичко от 45 до 60 вагона, пътуващи с 15 мили в час.

Всеки влак беше натъпкан до максималния си капацитет, не само вътре, но дори и на покривите на вагоните. Всеки човек имаше със себе си достатъчно храна, носена от дома, за пътуването. По пътищата дълги потоци от селски каруци, теглени от волове или коне, се изливаха към центровете. Въпреки че българският ентусиазъм е интензивен, той е силно сдържан; Имаше малко пееие или аплодисменти.

Сред чуждестранните наблюдатели, които стават свидетели на мобилизацията, е британски полковник, който е дълбоко впечатлен от българските войници. Той ги описва като: „Фини, широки, с дълбоки гърди, космати мъже, отгледани с кисело мляко и черен хляб, с чисти бледи кожи и решителни кафяви очи. Прекрасни събратя, великолепно обучени и ръководени.“ ...

На 23-ти българите започват нощна щикова атака срещу турските окопи пред Кърк Килиса¹⁵⁴. След българо-сръбската война през 1885 г. се носи слух, че сърбите са изоставили окопите си веднага щом чуят щамовите на българския национален химн „Шуми Марица“; Каквато и да е истината за това, на 24 октомври целият турски гарнизон на Кърк Килиса се предаде. ...

Българските постижения до този момент са справедливо обобщени от британски военен кореспондент: „Една нация с население от по-малко от пет милиона и военен бюджет от по-малко от два милиона лири стерлинг годишно изведе на полето след четиринадесетдневна мобилизация армия от 400 000 мъже и в течение на четири седмици премина

¹⁵⁴ на турски: Kırklareli, старо име Kırk-kilise - Лозенград - бел.

над 160 мили¹⁵⁵ във вражеска територия, плени една крепост и обсади друга, води и спечели две големи битки срещу наличната въоръжена сила на нация от двадесет милиона обитатели и спря едва при портите на вражеската столица. С изключение на японците и гуркхите¹⁵⁶, единствено българите от всички войници влизат в битка с непоклатимото намерение да убият поне един враг. “

От войната към политиката

Не можем в рамките на този паноптикум да разгледаме, всички битки - съзнателно или не – ще пропусна много от тях. Не можем да цитираме и всички подвизи на българската войска – за това остават длъжни историците. А и ние, каквито и добри думи да кажем за Българския войник, те ще са недостатъчни! За него има само едно определение, дадено в ония години: „[Велик е нашият войник](#)“¹⁵⁷

„Велик е нашият войник!

Велик, велик, велик!

Измокрен, гладен, уморен,

Без отдих би се ден и нощ,

Бърдата цепи разярен

Със страшния си вик „На нож!“

[Химн на Българските войни](#)¹⁵⁸, написан само 3 години по-късно край Охрид.

Много българи биха казали, че се гордеят с делата им. С риск да скандализирам някого ще кажа - аз не споделям това мнение. Човек може да се гордее с това, което той самият е

¹⁵⁵ 257 км – бел. съст.

¹⁵⁶ Непалски войни, на служба в английската армия – бел. съст.

¹⁵⁷ https://bg.wikipedia.org/wiki/Велик_е_нашият_войник

¹⁵⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=nt6m12MIquo>

направил. За подвизите на нашите деди, ние пръст нямаме. И не може да се гордеем с тях. Можем само да им се възхищаваме! И да им благодарим! И да се опитваме да ги следваме! Затова – дълбок Поклон!

И ако за Българският войник лоша дума не може да се каже, не така стои въпросът с една друга част от българското общество – политиците! Не говоря за днес – това всеки може да прецени, - говоря за началото на XX век.

Дотук не забелязахте нито дума за Русия? Не се заблуждавайте – няма десетилетие в българската история, без нейното активно участие! Положително или отрицателно – „всеки сам си преценя“! Така става и в ония години.

Както много пъти се е случвало (не знам за добро или зло), някои български политици разчитат именно на Русия за защита на българската кауза, в случая – с проточилите се преговори със Сърбия. Руският външен министър Сергей Сазонов подтиква двете правителства към ускорено изграждане на Балкански съюз. Но не мислете, че това е от „панславянска любов“. През 1910 г., Сазонов сменя Александър Изволски с убеждението, че трябва да отмъсти на България, нарочена от него за главен виновник за личния му дипломатически неуспех по време на босненската криза. Убеден е в свещената роля на Русия на Балканите и в „задължението“ балканските християни да бъдат обединени – разбира се под неин контрол. Като панславист, той е българофоб, а с оглед защитата на глобалните руски имперски интереси в региона, изцяло застава на страната на сърбите и обвинява българите в твърдоглавие, че не желаят да отстъпят Македония.

В края на 1910 г. С. Сазонов обявява, че българските искания за Одрин, както и обединението на Македония с България, са неприемливи за Русия. Не другите Велики сили, а именно тя пречи за реализацията на собственото си творение - Санстефанска България. Нито по тракийския, нито по македонския въпрос през 1910 г., тя не заема пробългарска

позиция. Одрин ѝ е необходим за сигурността на Цариград и Проливите, които тя пази са себе си. Македония пък не може да бъде обединена с България, защото Русия желае не обединението на българския народ, а разпокъсването му и оттам - унищожаването му. И затова предпочита да „играе“ с нейния истински фаворит на Балканите тогава, и до днес – Сърбия.

В бъдещия съюз, Петербург виждал военно-политическа структура, която заедно с бъдещата „Антанта“, да се противопостави на балканската политика на Централните сили. Преговорите биват тласкани и от настроенията на българите в Македония и Одринско, които настояват за бърза промяна на статуквото. Сериозна подкрепа има и от обществеността в България.

На 16 март 1911 г. на власт в България идва ново коалиционно правителство. То е съставено от две русофилски партии – Народната и [Прогресивнолибералната](https://bg.wikipedia.org/wiki/Прогресивнолибералната_партия)¹⁵⁹. Втората се ползва с името на „най-проруската в политическия спектър“ (То и днес има няколко партии, които се борят за първото място в тази оспорвана битка!). Министър-председател става председателят на Народната партия Иван Гешов, а председател на Народното събрание – лидерът на Прогресивнолибералната партия Стоян Данев (тук-там го изписват като „д-р“, но той всъщност е адвокат). Така българският политически елит и цар Фердинанд засилват проруската ориентация на българската външна политика. И Гешов, и Данев, като едни заклет русофили, се кръстят пред портрета на император Николай II, и сигурно стават и лягат с клетвените думи на уста:

*„Кат Русия няма втора
тѣй могъща на света,
тя е нашата подпора,
тя е нашта висота!“*

¹⁵⁹ https://bg.wikipedia.org/wiki/Прогресивнолиберална_партия

С идването си на власт, Ив. Евст. Гешов декларира, че ще води миролюбива политика спрямо Турция, поддържайки приятелски отношения с нея. Идеята му цели да подсигури тила на България тогава, когато започват преговорите със Сърбия за Балкански съюз, но това всъщност благоприятства политиката на Русия. Този туркофилски курс засяга ВМОРО, защото Ив. Евст. Гешов започва да твърди, че четите дразнят турската власт – „подкопавали доверието“ между Турция и България и „сеели нещастия“. Затова „не само от международна, но и от патриотическа длъжност“ правителството взело строги мерки за предотвратяване нахлуването на чети в Турция. Контролът върху границите е затегнат. На практика, в интерес на Русия се ограничава размаха на македонското движение. Тайната полиция обаче започва да следи дейността на ВМОРО и дори се опитва да внедри свои агенти в редовете ѝ. Някои членове на ВМОРО са арестувани, други прекратяват дейност, след като са назначени на държавна служба. (Гочев, Руската империя срещу България - III част, 2006)

Още през лятото на 1911 г. правителството на Иван Евст. Гешов свиква избори за V-то ВНС, които са спечелени от управляващите. Променен е чл. 17 от Конституцията, според който всички международни договори трябва да бъдат санкционирани от парламента – промяната вече дава право на монарха да сключва международни договори без знанието на Народното събрание. Така Фердинанд и правителството си гарантират пълна свобода на външно-политическия курс на България. Само да напомня – правителството в този момент е доминирано от най-русофилските партии в България, а Фердинанд е взел заем от Русия, която от своя страна покрива близо 30 % от него. И ако това не е подкуп – разбирай пълна зависимост – здраве му кажи!

Връзките, респ. влиянието на Русия се задълбочава. Престолонаследникът - княз Борис, посещава Русия, а на 1 септември 1911 г., руска военноморска ескадра от 5 бронирани

крайцера, 3 крайцера, 4 торпедни катера и 1 транспортен кораб пристига във Варна.

Властта и населението ги посрещат тържествено, а в резиденция Евксиноград е устроен специален прием в чест на руските морски офицери.

През времето, в което премиерът Гешов отсъства от страна, той е заместваан от Теодор Теодоров, който по-късно ще стане и министър-председател. Русофил по убеждение, в разговор с А. Неклюдов той заявява:

„...Ние стигнахме до извода, че ако искаме да запазим пълната си политическа и икономическа свобода от посегателствата на Централна Европа (Австро-Унгария - б. а.) и ако наистина се стремим да подобрим състоянието на нашите родственици в Турция, трябва час по-скоро да уеднаквим националната и икономическата си политика с тази на Сърбия. Ние представляваме две националности, които са близки по кръв, по език и са съдбовно свързани още от своето историческо минало. Какво ни пречи да живеем заедно в пълна хармония? В настоящия момент това с просто и единствено неразбирателство по въпроса за нашите сфери на влияние в Македония. Ние и напред ще предлагаме на сърбите да обсъдят задълбочено с нас този въпрос, за да постигнем добро и трайно разбирателство.“

Пред А. Неклюдов той признава действителните намерения на правителството:

„Ние правим това, което вис толкова отдавна искахте да направим. Ще сключим напълно открито споразумение със Сърбия, като дори ще им дадем Скопие, но вие трябва да ни обещаете защита срещу Румъния.“ (Гочев, Руската империя срещу България - III част, 2006)

Русофили...

Виждате ли как българи подаряват Македония на сърбите, изцяло в полза на руските интереси тук. Но това не е единствен случай – то ще се повтори 35 години по-късно, когато

друг русофил – не – руски гражданин с името Георгий Михайлович Димитров, ще накара хиляди българи да се запишат като македонци, готвейки предаването на български територии за създаването на Балканска федерация под ръководството на Тито!

В същото време кризата в Турция се задълбочава. В започналата итало-турската война за Триполитания в Северна Африка, Османската империя губи сражение след сражение. През ноември 1911 г. турците извършват масово клане над българите в Щип (след един от „магарешките атентати“). В България, нагласата за война с вековния потисник вече е назряла.

Всичко това кара правителството на Иван Гешов да бърза. По руско настояване, преговорите със Сърбия са възстановени през есента на 1911 г., като на 29 февруари / 13 март 1912 г., между София и Белград е подписан „[Договор за приятелство и съюз](#)“¹⁶⁰. Към този документ има и „Тайно приложение“. А през май 1912 г. е сключена и [Военна конвенция между тях](#)¹⁶¹.

Според тези документи България и Сърбия се задължават да действат в съюз в случай на нападение от страна на Турция или някоя Велика сила (разбирай - Австро-Унгария). България трябва да участва с 200 000, а Сърбия с 150 000 войници. Договорът уточнява и териториалните придобивки на двете държави. Сърбия признава на България правото над земите на изток от р. Струма и Родопите, а България се отказва от претенции в полза на Сърбия на териториите на север и запад от Шар планина (Косово и Новопазарския санджак). Сърцевината на договореностите е съдбата на Македония. Първият вариант предвижда тя да получи автономия, но тази идея се приема половинчато още в самия текст. Вторият вариант е Македония да се поделени на две части. „Безспорната

¹⁶⁰ [https://bg.wikipedia.org/wiki/Българо-сръбски_договор_\(1912\)](https://bg.wikipedia.org/wiki/Българо-сръбски_договор_(1912))

¹⁶¹ <https://wars.archives.bg/186-bv-Документи>

зона“ – земите на югоизток от линията Крива паланка-Охрид, се дава на България. Тайното приложение (анекс) към Договора определя територията между тази линия и Шар планина като „спорна зона“, чието притежание трябва да се определи от „*Н. И. В. Руският цар, който ще бъде помолен да бъде върховен арбитър по тоя въпрос се произнесе в полза на тая линия.*“

Тези договорки се оказват груба грешка на българската дипломация и едно от националните предателства спрямо Македония! За пръв път България се съгласява тя да бъде разделена – ход, с който българската политика губи своя фундаментален аргумент, а именно факта, че мнозинството от населението на Македония са етнически българи. По този начин българската дипломация сама се отказва от освободителния характер на войната, като тя става чисто империалистическа, в която понятието национална принадлежност губи своя смисъл. Приемайки алтернативата на разделянето на Македония, кабинетът на русофила Гешов загърбва етническия състав на населението ѝ, историко-културните традиции и процесите на националното самоопределение, предавайки част от сънародниците ни на съседите, някои от които дори не са славяни!

И още нещо - Фердинанд и правителството не се съобразяват и не договарят със Сърбия три много важни въпроса: претенциите на Гърция към Солун, протичащото в онзи момент албанско освободително движение и принципите върху които руският император трябва да изпълни своята роля на арбитър.

На 16 май 1912 г. България прави втората стъпка към изграждането на Балканския съюз. Подписаният „Договор за отбранителен съюз“¹⁶² с Гърция всъщност е втората стратегическа грешка на българската дипломация. В документа изобщо не се поставя въпросът за разпределението на

¹⁶² [https://bg.wikipedia.org/wiki/Българо-гръцки_договор_\(1912\)](https://bg.wikipedia.org/wiki/Българо-гръцки_договор_(1912))

евентуално отвоюваните от Турция земи. Българските държавници не искат да определят с Атина границите в Македония, защото съзнават, че тя ще е неотстъпчива по въпроса за Солун. Те залагат на съмнителната позиция, че решаването на териториалните спорове може да стане впоследствие при благоприятни за България условия. Подобно политическо поведение обаче предоставя на гърците пълна юридическа свобода на действие. Съгласно военната конвенция между двете страни, България трябва да участва във войната с 300 000, а Гърция – със 120 000 войници. Към вече оформения Балкански съюз на 15 август 1912 г. с устна декларация се присъединява и Черна гора. Направени са опити и за привличане на Румъния. Букурещ обаче отказва да се присъедини към Балканския съюз, като се съобразява с позициите на Централните сили.

Специалните военни конвенции на България със Сърбия и Гърция уточняват войсковите контингенти и насоките, в които трябва да действат. Тук българските политици допускат нова грешка. Фактически те оставят военните сами да изготвят плана за война с Турция, без да го ориентират към политическите интереси на България. Така страната се задължава да се сражава почти единствено в Източна Тракия, където са съсредоточени основните турски сили. По този начин България се лишава от възможността да подкрепи с военни средства своята кауза в Македония, където срещу далеч помалоброен противник трябва да действат армиите на Сърбия и Гърция, подкрепени само от българската Седма Рилска дивизия, при това подчинена на сръбското главно командване.

Всъщност, т.нар. Балканският съюз е изграден на базата на двустранните договори между България и другите участници, като общо споразумение между четирите страни така и не се сключва. Сърбия, Гърция и Черна гора също не сключват помежду си никакви допълнителни споразумения. Това е сериозен недостатък в Съюза – в организационен,

политически и военностратегически план, което на практика го дефинира като едно нетрайно, временно обединение. В желанието бързо да се изгради общ фронт срещу Османската империя, този съюз не предлага обаче устойчиви и взаимно приемливи формули за решаването на национално-териториалните проблеми. Не са изгладени предварително разногласията и тлеещите проблеми, които могат да избухнат във всеки един момент.¹⁶³

„Врагът не спи!“ гласеше един известен лозунг от времето на Соца. Разбирай, само да се разсеем за малко и НАТО, който дебне зад ъгъла, веднага ще превземе прекрасната ни Родина. НАТО не я превзе, ами ние се натискахме за НАТО, заедно с още много държави, някои от които векове спазваха неутралитет.

Горе-долу точно така се случва и преди повече от век. „*Сега е моментът!*“, решава не НАТО, а руската дипломация. Фердинанд е купен и докато „нашите“ са на власт в България, ще им внушим да отстъпят територия на Румъния. Така власите ще забравят претенциите си за Бесарабия, за която пък отдавна има мераци Русия!

Както по-горе споменахме, на 3 декември 1912 г. в Лондон се провежда конференция, която да сложи край на Балканската война. На път, Стоян Данев, по това време Председател на Народното събрание, спира в Букурещ, където се среща с румънския крал Карол I и с министър-председателя Титу Майореску. Водят се разговори за отстъпки към Румъния, която вече открито заплашва с окупация на части от Добруджа, и „*в името на всеобщия мир и благоденствие*“, иска територии до линията Силистра-Балчик, а малко по-късно и Тутракан-Балчик.

„*Ще има може би възможност да се разберем*“, мрънка Данев и добавя, че ще им отстъпим „*поне Силистра*“. Защо? –

¹⁶³ <https://history.kabinata.com/themes/balkanskivoini.htm>

само той си знае! После хваща влака и през Виена, пристига в Лондон. Тук, заедно с представителите на Великите сили и тези на Балканския съюз, присъстват румънски делегати, изцяло със съдействието на руският външен министър Сергей Сазонов, който от своя страна инструктира заместник финансовия ни министър Теодор Теодоров:

*„Понеже без никакви отстъпки не може тази работа, нещичко трябва да дадете. **Аз настоявам да дадете нещо на румъните**, за да се спаси положението и честолюбието на краля.“*

Обърнахте ли внимание – руският външен министър **настоява** пред България, *„да дадем нещо на румъните“*, не за друго, а заради „честолюбието“ на техния крал?!?

Изработеният проект за решаване на добруджанския въпрос, Стоян Данев изпраща не в София, а в Петербург, след което нашият пълномощен министър Стефан Бобчев запознава и премиера Иван Гешов. Бобчев е върл привърженик на „зарждавялото славянофилство“ по думите на Христо Ботев. Известен е като [„Всемирния лъжец“](#) и [„Всемирния подлец“](#)¹⁶⁴.

България събаря укрепленията около Силистра и се съгласява на „козметична поправка“ на границата. Румънците обаче, окуражени – забележете - от руската подкрепа срещу България, искат повече и плашат с военни действия. Великите сили, опасяващи се от разрастване и превръщането му в общоевропейски конфликт, спешно свикват втора конференция, която се провежда на 18 март 1913 г. в Петербург.

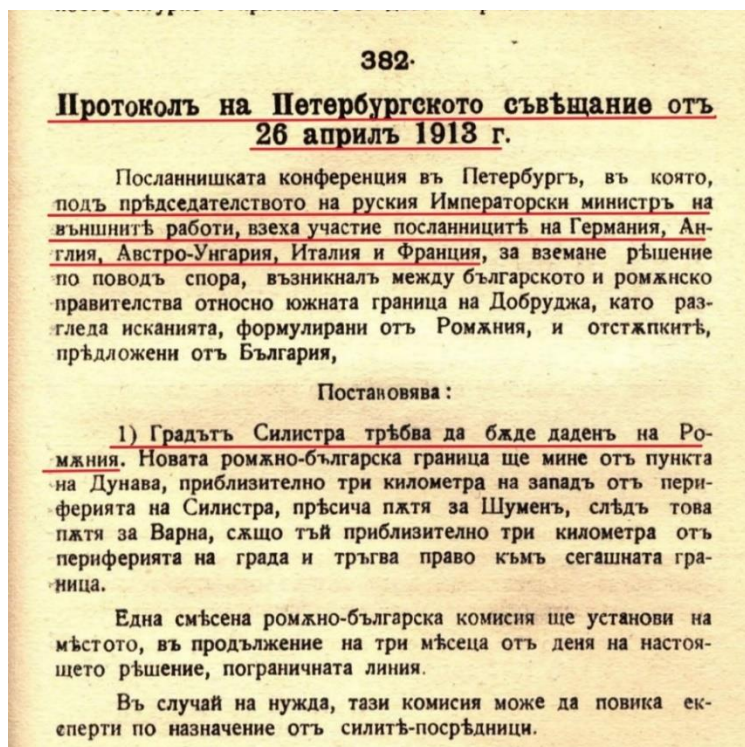
Присъстват представители на всички велики сили. Председателства руският Министър на външните работи Сергей Сазонов. И Стоян Данев е там, но както вече и друг път се е случвало, той не бива допуснат до залата с дебати (спомнете си как Сан Стефанския и Берлинския договор, са подписани БЕЗ българско участие)!

¹⁶⁴ <https://www.24chasa.bg/ozhivlenie/article/4576508>

Конференцията завършва с протокол, по силата на който Силистра е откъсната от България и придадена на Румъния!

И за да няма отново „неразбрали“ ще цитираме отново документи: през 1914 г. в София излиза книга: „Балканската война или Руската оранжева книга“ (Печатница "Витоша", 1914) с подзаглавие „Дипломатически документи, издадени от Руското външно министерство, докосващи се до събитията на Балканския полуостров - август 1912 г. - юли 1913 г.“. Заглавието е интересно, но още по-интересно е съдържанието ѝ. В нея, на стр. 185 е публикуван „Протокол на Петербургското съвещание от 26 април 1913 г.“

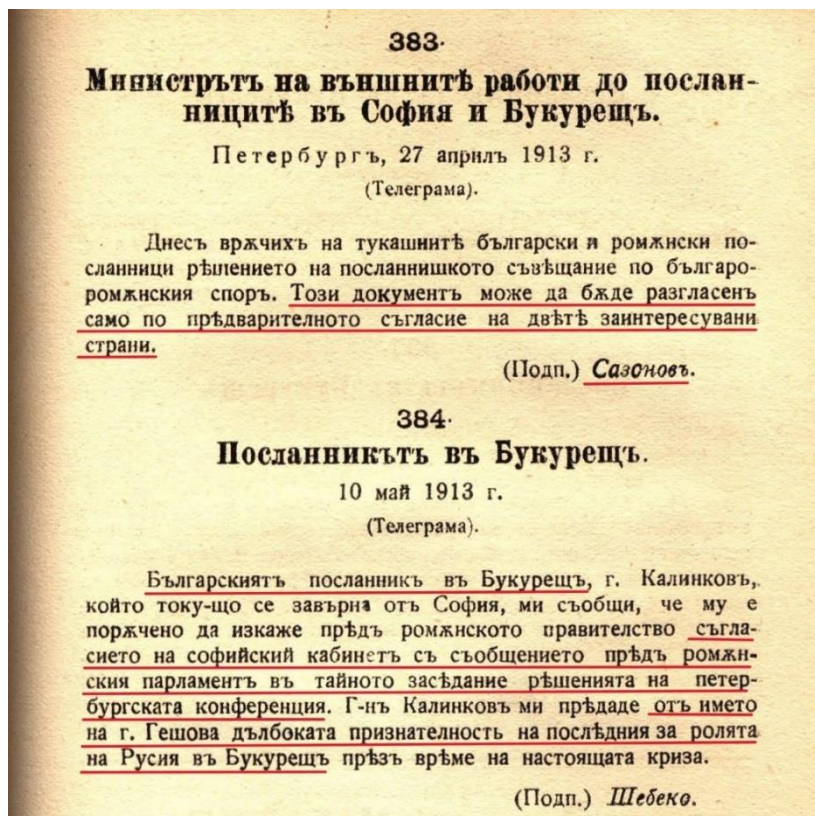
А какво пише в него, ще оставя сами да прочетете:

(факсимиле от „Балканската война или Руската оранжева книга“ стр. 185)

Ще обърна отново внимание на хората, присъствали на „парчетосването“ на България - там наши представители няма!

Но на следващите страници четем нещо още по-потресаващо:

(„Балканската война или Руската оранжева книга“, стр. 187)

Не само, че това Петербургско съглашение трябва да остане в тайна (очевидно за да не разберем за ролята на „братска Русия“ в раздаването на български градове и територии с българско население на Румъния), но и Иван Евстр. Гешов изказва „дълбока признателност за ролята на Русия в Букурещ“

- разбирай - Гешов благодари на Русия, че е дала Силистра на Румъния! Думи нямам...

Трябва да отбележим и още нещо - от всички присъстващи, единствено английският представител Джордж Бюкенън, посланик на Великобритания в Русия, защитава България:

„Един английски евреин - пише Янко Гочев - се нагърбва да брани българските интереси в Добруджа. Развива блестяща пледоария, като използва етнографски, исторически и юридически аргументи - всички в полза на България. Той заявява, че Румъния може най-много да получи някои дребни поправки по границата, защото и без това е получила на Берлинския конгрес повече от определеното ѝ по Санстефанския договор. Според Джордж Бюкенън, няма закон в международното право, според който една държава може да настоява за териториално обезщетение от съседката си само защото последната разширява територията си в друга посока.“¹⁶⁵

Това е вторият случай, при който Лондон застава на страната на българските интереси, засегнати от Русия (да припомним - Великобритания е първата държава, признала Съединението през 1885г., когато Русия, недоволна от факта, изтегля руските офицери от командването на армията ни и покъсно къса дипломатически отношения за 10 години)!

Същия ден вестникът на Стоян Данев „България“ излиза с уводната статия „Да водим ли друга политика?“. Отговорът е твърдо „НЕ“ с аргументите:

„Благодарение на една солидна и самостоятелна политика България се радва на доверието на цяла Европа, България достигна да види постигнат оня идеал, възпяван през десетилетия от нашите поети, скрит в дълбините на нашите души. Благодарение традиционната привързаност към

¹⁶⁵ <https://www.24chasa.bg/ozhivlenie/article/4576508>

нашата велика освободителка и коректно поведение към дунавската монархия България няма противници нито между държавите от Тройното съглашение, нито между тия от Тройния съюз.“

„България е сега по-велика - категорична е Даневата газета. - България се радва в този момент на най-много приятели и най-голяма репутация. България е сега такава, каквато сме мечтали да я видим.“ (ibidem)

Вестникът носещ името „България“, по същество е русофилски. И агитира за „Солидна и самостоятелна политика“ под диктата на Русия! Това са „русофилите“ тогава, и преди това, и след това, и днес! Ето предизборна реклама – Парламентарни избори 9 юни 2024 г.

Неутрална България... хем неутрални, хем русофили! Верно ли? Още малко ми трябва и ще повярвам.

И още нещо куриозно – на изборите за 51 Народно събрание през октомври 2024 г., КП „Русофили за България“

събира 29 гласа от гласувалите в САЩ! Поздравления за нашите 29 сънародници, които очевидно се мъчат в лошата Америка, мечтаейки за Русия! Но куриозите продължават – в Русия, цяла Русия, на същите избори, партията на русофилите събира общо 7 (седем) гласа!¹⁶⁶ Без коментар!

Но да се върнем 110 години назад, когато на 26 април 1913г. в руската столица Санкт Петербург след брутално дипломатическо изнудване и заплахи за война, с мощната подкрепа на Русия, Румъния заграбва българския град Силистра. За да подчертаем - съдействие на поредния поръчан от Русия грабеж на български земи оказват управляващите български русофили начело с министър д-р Стоян Данев, станал впоследствие на 1 юни 1913 г. дори министър - председател.

А Народът запява песента:

*„Силистра, Добрич, Тутракан,
места разкошни, земен рай.
О, сбогом, сбогом, бащин край,
о, сбогом, мили земен рай!
Попитай Данев министра
защо продаде Силистра,
Силистра, Тутракан, Балчик,
Балчик и цяла Добруджа.
Попитай Данев министра
защо продаде Силистра,
без пушка в нея да пукне,
нито граната, ни шрапнел.“*

¹⁶⁶ https://results.cik.bg/pe202410/rezultati/32_RU.html

Междусъюзническа война

Първата Балканска война е в историята. Османската империя е победена и почти изцяло изгонена от Европа. За по-малко от година българската армия успява да разбие по безапелационен начин турците и да стигне почти до Цариград. България установява контрол над земите от Мидия на изток до Гевгели на запад вкл. Одрин, Лозенград, Кавала и Дедеагач – земи с голям процент българско население. Като че ли Санстефанския идеал е постигнат – Беломорска Тракия, Странджанско и Пиринският край са изцяло в български предели. Това обаче не се отнася за по-голямата част от Македония.

Гърция и Сърбия също получават значителни териториални придобивки, като си поделят голяма част от Македония. Именно Македония ще се превърне в ябълката на раздора за доскорошните съюзници, всеки от които, иска да вземе колкото се може повече.

България, която е сключила Договор със Сърбия още преди войната, настоява да получи от сърбите т. нар. „безспорна зона“, както и арбитраж от руския император за „спорната“ зона. Налице са и претенции към Солун, въпреки че няма предварителни договорки с Гърция. Аргументите на българската страна са логични - населението на спорните територии е преобладаващо българско. В допълнение - българската армия е изнесла основната тежест на войната срещу турците, като е дала и най-много жертви.

Гърция и Сърбия обаче, осъзнавайки, че България ще се превърне във водеща политическа и военна сила на Балканите, а е и изморена от войната, не са съгласни. Белград настоява за ревизия на договора си с България, така че да задържи не само „спорната“ зона, но и останалите македонски територии, завзети от войските ѝ, Атина не е съгласна, тъй като компактни маси гърци ще попаднат под българско владение. Двете

държави преговарят още от януари 1913 година, през април е сключено предварително споразумение за съюз, а на 1 май и военна конвенция. Сключват и Договор, с който двете страни си гарантират взаимно териториалните придобивки, както и съставят общ военен план в случай на война срещу българите, към който се включва и Черна гора.

Румъния също би подкрепила евентуални военни действия срещу София – още от края на 1912 година Букурещ настоява да бъде компенсиран с територии в Южна Добруджа заради териториалното разширение на Балканския съюз.

На 16 юни 1913 г. започва т.нар. Междусъюзническа война. [В следващите дни](#)

„когато не е ясно кой управлява България и защо руският посланик в София получава най-високото сръбско отличие след българската катастрофа, а руският император Николай II, внукът на Цар Освободителя ще връчи в Кюстенджа своя почетен знак на румънския полк, който пръв е пресякъл българската граница и ударил България в гръб по време на „кокошкарския ѝ поход“ в Северна България, а румънския престолонаследник ще бъде отличен с императорски отличия и почести. Дипломатическите документи, откряват завесата, за да се види по-ясно и подстрекателските роли на Русия и Сърбия за нарушаването на Лондонския договор от Турция, когато нейните войски пресякоха линията Мидия – Енос и навлязоха в старата българска територия, след като беше осигурена и румънската подкрепа за тази акция. Интересно защо управляващите русофили с научни и академични титли (Ив. Ев. Гешов е академик и председател на Българската академия на науките, а д-р Стоян Данев е професор) стоят начело на България и насочват държавното кормило в грешната посока и разчитат на руския императорски арбитраж, след като познават руските заплахи към България още от 1890 г. от управлението на Стефан Стамболов. В книгата си „Из прошлого русской

дипломатии“ известният руски дипломат и историк Сергей Спиридонович Татищев на страница 503 дословно пише, че „след като се убедим в предателството и измяната на българите, **ние трябва да се отнасяме с тях като с врагове**, без да се утешаваме с мнимите различия между настроението народа и неговите водачи, тъй като в политиката всеки народ отговаря за своето правителство. **Всичко, което Русия направи за България, трябва да бъде развалено. Целта на нашите усилия трябва да бъде не „целокупна“ България, а подялбата даже на сегашното княжество между съседите му: румъни, сърби и гърци, с изключение на широката полоса по дължината на Черно море, която Русия може да поиска да остави за себе си.**“ По-нататък Татищев подчертава, че с България трябва да се постъпи така, както е било постъпено с Полша, т.е. да бъде „изтрита от лицето на земята за назидание на всички други племена, населяващи **Изока**“, за да се знае „какъв позорен и бедствен край очаква всеки славянски народ, ако **дръзне да вдигне ръка на великата Русия.**“ Тук искам да вметна, че само 4 години по-късно именно Татищев ще договори с княз Фердинанд свалянето на Стамболов.¹⁶⁷

Цитирам Цочо Билярски, но показвам и Татищев (С. С. Татищев – „Из прошлого русской дипломатии“, 1890, стр. 503), когото и друг път сме цитирали, за да няма неразбрали.

взглянуть опасности въ лицо и, сознавъ ошибочность прежнихъ возвращеній своихъ на Болгарію, отрѣшиться отъ всякаго сочувствія къ этой странѣ, правителямъ ея и населенію, признать въ нихъ заклятыхъ враговъ своихъ, тѣмъ болѣе непримиримыхъ, чѣмъ значительныя оказанныя имъ нами благодѣянія. Убѣдясь въ предательствѣ и измѣнѣ болгаръ, намъ слѣдуетъ и обращаться съ ними какъ съ врагами; не утѣшая себя мнимымъ различіемъ между настроеніемъ народа и вождей его, такъ какъ въ политикѣ каждый народъ отвѣчаетъ за свое правительство. Все, что было сдѣлано Россіею для Болгаріи, должно быть раздѣлено. Цѣлю нашихъ усилій должна быть не „цѣлостная“ Болгарія, а раздѣлъ даже нынѣшняго княжества между сосѣдями его: румынами, сербами и греками, за исключеніемъ широкой полосы вдоль Чернаго моря, которую Россія можетъ искать оставить за собой. Словомъ, мы въ правѣ поступить съ Болгаріей, измѣнившюю намъ и передавшеюся на сторону нашихъ противниковъ, какъ поступили съ Польшею, расчленивъ, раздавивъ ее, стереть съ лица земли, въ назиданіе всѣмъ прочимъ племенамъ, населяющимъ Востокъ, въ доказательство того, что позорный и бѣдственный конецъ ждетъ всякій славыянский народъ, что дерзнетъ поднять руку на великую Россію.

Пойдете ли вы на такую крайность? Я этого не думаю.

Българската армия се бие срещу довчерашните си съюзници Сърбия и Гърция, заграбили земи с българско население и предприели етническо прочистване чрез жестоко насилие. От 20 юни до 17 юли 1913 г. българската армия изтласква сръбските войски и им нанася поражение при Княжевац, Пирот, Кочани и Царево. Три дни по-късно и Гърция се включва във военните действия, но армията ѝ е спряна в Кресненското дефиле и обградена. На 27 юни 1913 г. Румъния, не без помощта на Русия, обявява война на България в гръб и без почти никаква съпротива стига до Враца. При Белоградчик се среща със сръбската армия. Видин остава в обкръжение.

На 17 юли 1913 г., в разгара на войната, премиерът Стоян Данев подава оставка с думите: „*Моята политика фалира!*“ С това, политическата му кариера приключва, но поръчаното му от Русия във вреда на България е изпълнено!

Нататък, събитията са известни. България преживява първата си голяма национална катастрофа, узаконена неслучайно в Букурещ, с мирния договор от 28 юли/10 август

1913 г. Може би с патриотични намерения и възстановяване на справедливостта по отношение на Македония, но Българската държава губи войната срещу доскорошните си съюзници. Освен войната губи и територии – отстъпва част от Македония, Румъния взема Южна Добруджа, а Турция прибира Източна Тракия. Непоправимо е разпокъсан и българският народ – настъпва ново, този път „православно“ робство на българите от тези земи! Населението в завладените земи е подложено на етническо прочистване, стотици хиляди българи, гърци и турци са принудени да напуснат домовете си в Македония и Тракия.

И един малко известен факт:

*„Един пример от по-ново време – през 1913 година, когато започва Междусъюзническата война, турците искат да минат линията Мидия – Енос, определена за граница между България и Турция. Питат за одобрение Англия и Франция дали да действат, но те ги спират, казват им, че вече е подписан Лондонският мирен договор. Турците питат Русия и руският посланик в Цариград – Гирс казва: „**До Марица може**“! Тогава турците нахлуват в Източна Тракия и извършват геноцида над тракийските българи...*

Това трябва да се каже на българите, че най-големият и най-непримиримият враг на България е Русия. Това е истина, от която много боли. Но, ако не си знаем враговете, ние просто ще изчезнем!“¹⁶⁸

Подчертавам: с благословията на руския посланик, турците извършват геноцида над България в Източна Тракия, с хиляди избити и още повече прогонени! **„До Марица може“!** Това е...

Сигурно русофилите отдавна са приключили с четенето, но ние ще продължим с писането.

¹⁶⁸ <https://old.fakel.bg/index.php?t=6159>

След войните, т.нар. „[Карнегиевата анкета](#)“¹⁶⁹ („Carnegie Report“) - Доклад на международната комисия за разследване причините и провеждането на Балканските войни (Report of the International Commission to Inquire into the Causes and Conduct of the Balkan Wars), изготвен със средствата на Карнегиевата фондация за международен мир през 1913-1914 г. ще напише:

„Румъния, насърчена от Русия... също нахлу в България, когато тази страна се беше изправила срещу армиите на Гърция, Сърбия и Турция...“

Основан в голямата си част на показания от очевидци и непосредствени наблюдения в опустошените райони, докладът става широко известен като безпристрастно отражение на военните жестокости и трайното им въздействие върху съжителството между съседните народи.

Какъв е резултатът за България можем да прочетем и в спомените на [д-р Георги Чакалов](#)¹⁷⁰ – позабравен българин, а с изключително интересна биография. Всъщност, той е познат на всички четящи българи като младежът, който съпровожда Алеко Константинов в „До Чикаго и назад“. Завършва Американския колеж в Самоков, заминава за Америка. Тук работи няколко години като печатар, за да събере пари за следването си в Пенсилванския медицински университет. След завършването му работи като военен лекар, а впоследствие е издигнат за секретар на Военно-санитарния съвет във Военното министерство (Пентагона). Приятел е с бъдещия президент Теодор Рузвелт. Впоследствие става личен лекар на богат търговец и се влюбва в единствената му дъщеря. Милионерът е тежко болен. Той вижда, че чувствата му са раздвоени между красавицата и Родината, която вече е пред война с Турция. Един

169

https://www.sitebulgarizaedno.com/index.php?option=com_content&view=article&id=315

¹⁷⁰ <https://www.bglekar.com/bglbgl/?p=3178>

ден, предчувствайки края си, го вика при себе си и му поставя условия, типично по американски: или да се ожени за момичето (като ще получи цялото му имущество) или да заминава за България, която явно го влече много силно. Д-р Чакалов взима единствено правилното решение – парите и... Не! Така си мислят някои днес! Всъщност той загърбва богатството и Америка и се връща в първото място в бедната си Родина, където има вакантна длъжност на лекар – Каварна.

Участва във войните в началото на XX век. През Първата световна война спасява населението на Каварна от румънските завоеватели, след като красноречиво ги разубеждава да не си цапат ръцете с кръвта на православни братя-християни. За което лежи в румънски затвор...

Книгата „Такива бяхме“, издадена от „Ротари клуб София“ 2007 г., е написана много по-рано, но до промените, роднините му не смеят да я издадат!

„Една област от 8000 кв. км. плодородна земя, в която нямаше и помен от румънския народ, бе откъсната от България и предадена на Румъния. Душата на българина от тази област бе покрусена. Голяма изненада беше за нас, демобилизирани подир Междусъюзническата война, да намерим родния си край поробен. Всички учреждения в ръцете на чужденци, дори наименованията на улиците сменени с румънски.“ (Чакалов & Чакалов, 2007)

Българския народ отново е ограбен! Не без помощта на „братска“ Русия! Защитниците ѝ, разбира се ще намерят начин, да оправдаят поведението ѝ, а може би и ще отречат нейния „принос“ в грабежа!

Затова ще разгледаме отново документите – те не лъжат, дори когато са руски.

Докладът на Савинский

Българският политически живот по онова време ври и кипи. Сближават се отношенията ни с Германия и Австро-Унгария. Но Русия не е забравила „братска България“! И за да не бъдем упрекнати в едностранност и преднамереност, искам да припомня за един позабравен руски „герой“ от ония години – Александр А. Савинский - руски посланик в България през 1914/1915 г. След оттеглянето си, пише обширен доклад за дейността си, който носи заглавието *„Отношенията ни с България от януари 1914 година до скъсването им (21 септември 1915 г.)“*.

Този малко известен доклад, детайлно демонстрира целите и методите на имперската руска политика на Балканите в началото на Първата световна война (а и по принцип). Получил неограничени пълномощия и парични средства да действа по всички възможни начини, Савинский използва всякакви средства, вкл. подкупи, шантажи и манипулации. Тук ще срещнете имената вестниците и списанията, излизащи с руски пари или подкупени от дипломата, както и на политици, интелигенция и общественици, спечелени (или закупени) на руска страна!

По думите на проф. Илчев, издирил и публикувал докладите:

„В София Савински пристигна твърдо убеден, че е призван да възстанови добрите отношения между Русия и България, нарушени по време на Междусъюзническата война. Винаги за това, разбира се, той търсеше в българската политика. Той не се стесняваше да третира българското правителство и българския владетел като управници на една полузависима държава. ... Савински бе дълбоко убеден, че това, което е добре за царска Русия, е добре и за България, и не се колебаеше да прибегва до недотам обичайки в

дипломатическата практика методи, за да прокара принципите си на дело.“ (Илчев, 1988)

Докладът е дълъг, но [ще цитираме някои фрагменти](#):

*„В разговора със Сазонов изтъкнах всички трудности на положението ми — пребиваване в страна, чието правителство е враждебно настроено към нас, страна онеправдана от неудачната война и **решенията на Букурещката конференция, отговорността, за която цяла България хвърляше върху Русия.** Министърът отвърна окуражително, ... и като последен аргумент добави: „А ако в България се сблъскаме с нови неудачи и ако някой ден реша да ви упрекна за тях, то „можете да ми върнете топката“ (фр.), тъй като никога и с никого не съм имал такъв неуспех, както с българите през 1913 г.“ ... Като инструкции получих само следните указания: да стоя настрана от правителството на Радославов; **да чакам, а ако и където мога, без риск да се компрометирам — да улесня неговото падане**, след което с България вероятно ще може отново да се разговаря.“ ...*

*„В деня след пристигането ми, при първия разговор с Радославов констатирах, че е преднамерено съдържан, даже студен. Той **намекиваше открито, че сполетялото България нещастие е станало с наше съгласие** и че сега на България не ѝ остава друго освен да пази спокойствие, за да се „спаси страната от опасностите, които я заплашват, и да води чисто национална политика на реални интереси“. ... **Към подобно мнение се придържаха и тези политици, които се смятаха за патентовани русофили. Те направо казваха, че всички нещастия на България идвали от Русия,** че ако руският представител на Букурещката конференция бил казал поне една дума в полза на България, то тя не би била така несправедливо онеправдана.“*

*„Категорично утвърждавах едно и също пред царя, Радославов и другите дейци: Русия в миналото така бе разглезила българите, че **те мислеха, че могат безнаказано и***

без последствия за самите тях да не се вслушат даже в Царската дума...“

„ПЕЧАТЪТ И ОТНОШЕНИЯТА МИ С ПРАВИТЕЛСТВОТО

Основното си внимание насочих към: 1. печата, който представляваше могъщо средство за въздействие върху общественото мнение в България ...

... писах в Министерството и като подчертавах голямото значение на печатното слово, помолих да ми се отпусне съвсем дребната сума от двадесет хиляди франка.¹⁷¹ Първият отговор на Министерството беше, че „ние не ценим създаденото по такъв път обществено мнение и сближението на България с нас ще бъде поставено на много по-здрави основи, когато необходимостта от него се утвърди в съзнанието на българския народ.“ Само след многократни пови настоявания ми се удаде да получа исканата сума. Тя ми даде възможност да създам два русофилски ежедневника — „Заря“ (сутрешен) и „Балканска трибуна“ (вечерен), а и да привлече на наша страна издавания от най-добрите и интелигентни хора седмичник „Свободно мнение“, който по-късно започна да излиза благодарение на нашата подкрепа два пъти седмично. От същата, отпусната от министерството, сума трябваше да давам и помощи за издаване на отделни книги и брошури в русофилски дух. Когато отпуснатите пари привършиха, по мое настояване на легацията беше отпуснат нов кредит, който даде възможност да се създадат две съвсем нови печатни издания „Балкански сговор“ и „Балкански куриер“. ...

ПОДКУПВАНЕ НА ПОЛИТИЦИ

¹⁷¹ само напомням, че монета от 20 франка, съдържа близо 6 гр. чисто злато, т.е. „дребната сума“ се равнява на близо 6 килограма от благородния метал! – бел. съст.

*Към същата категория мерки, като подкупването на печата, се отнасяше, разбира се, и **купуването на отделни политици с тежест и влияние**. ... **Целесъобразността на тази мярка** посочвах на министерството както в писмени доклади, така и устно чрез минаващия през София министър на финансите Барк....*

*Едва през юни 1915 г. ... в София беше изпратен чиновник на Министерството на финансите, напълно несведущ както в балканската политика, така и в подкупите. Вярно е, че той имаше доста **широки пълномощия да не се ограничава с никакви средства** (неограничен кредит (фр.) — както казваше), **за да подкупи Генадиев**....“¹⁷²*

Спирам дотук с цитатите – и за най-предубедения читател става ясно какви са основните инструменти на руската политика в ония години – да улесни падането на неудобни правителства чрез издаване на русофилски книги и вестници (виждаме го и днес със стотици анонимни пропагандни сайтове), с заплащане на подкупи на политици или както бихме казали днес – „инфлуенсъри“! Русия не жали парите, а пък и повечето се продават евтино! Но не в рубли, а в златни франкове! И днес, имаме доста примери, които ни дават основателно да предположим, че методите на въздействие на днешния „Азиатски департамент“, вече включвайки и специалните служби, работят и сега – родни „копейки“ – бол!

1914 - Един „окат“ русофил сочи „Виновникът“

По-наблюдателните от вас веднага ще забележат граматическата грешка в заглавието - пълният член. Бързам да успокоя радетелите на българския правопис – не е грешка пълният член – грешката идва от „Виновникът“! Сами ще разберете – защо!

Тъй като веруюто ми, присъщо на всеки интелектуалец е да анализирам събитията на база събития и факти, нека разровим отново прашните рафтове на Историята.

В началото на XX век се печатат множество книги, които коментират политическите събития и разкриват ролята на Русия, като враг №1 на българската държавност. И това е обяснимо – политическите партии се роят в целия политически спектър, случват се събития, който променят изцяло Българската история. Политиците, а и обикновените хора вече могат да се абстрахират от емоцията на „филството“ и „фобството“ и на база реални случки и събития, сами да преценят приятелите на България, но и враговете ѝ!

Но ние тук ще отделим повече време само на една от издадените книги – забравена, но четейки редовете и между тях, ще разберете защо. Книга, издадена в разгара на онези събития от периода 1913 - 1914 – „Виновникът“, веднага след Балканските войни. (Кусевич, 1914) Заглавие, което само за

себе си красноречиво говори за „присъдата“, която нейният автор Митрополит [Методи Кусев](#)¹⁷³ издава. На „Виновника“!

Един „окат русофил“, както нарича сам себе се Старозагорският митрополит Методи Кусев, ще напише:

„Русофил съм от детинство, но винаги съм разбирал, че не всякога руските интереси са съвпадали с нашите, българските“.

Роденият в Прилеп Тодор Кусев винаги изтъква българския характер на Македония. При първия Църковно-народен събор в Цариград през 1871 година той обосновава правото на делегатите на македонските българи да участват в делата на Екзархията със следните пламенни думи:

„Как да не ги приемеш сега като са дошли? Да ги изпъдим ли? Не! Народът ще ни похвали. Те са българи, затова трябва да ги приемем. Самото им дохождане показва, че са българи, и че искат да са българи; ако ни каже някой, че не са българи, ний ще кажем: ето ги, на ги!“ (ibidem)

След замонашването си през 1873 г. учи богословие в Русия, където през 1890 година страстно защитава българската кауза на диспут със сръбския посланик Джордже Симич в Петербург по повод на издадена в пресата карта на славянските народности. Ето и думите му:

„Казах, че истината не може да се скрие. Аз съм българин. Ние македонците сме българи. Аз не съм упълномощен от страна на македонските българи да ги представлявам тук. Но аз знам тяхното мнение. Прочее, от името на това мнение, казвам: да издаде Обществото нова карта на народностите. Нека на тая нова карта да се тури върху Македония боята, която означава сръбска народност; ние българите няма да протестираме, нито пък ще негодуваме. Нашата сила не е в боята, а — в самите нас: сръбската боя върху картата не може да ни измени, да ни

¹⁷³ <https://bulgarianhistory.org/metodii-kusev/>

направи сърби. Сърбите, сиромасите, като си знаят, че няма къорав сърбин в Македония, ламтят за сянката, придържат се о боята. Понеже сръбското население в Македония съществува само във въображението на сръбските патриоти, техния аргумент се крепи на боята, на сянката. Като се премахне сянката — изчезват сърбите от Македония.“ (ibidem)

Ето какво пък ще напише Добри Ганчев за него:

„Безскрупулен е Методий. Пред нищо не се спира, кога е въпрос за общото дело ... Волята у Методий от стомана скована. Неуморна, никакви препятствия не я спират. Даже и здравият разум. В очите на остепенните хора минава за лудничав ... **Патриотизмът у Методия минава границите на разума.** Дали тази му любов към Македония не е народностен фанатизъм? Търси българи в Албания, в Епир, в Призренско. Село българско да не остане извън пределите на родната църква. Жесток до изуверство и към верски и народни противници, ризата от гърба си дава на тези, които протягат ръка към него ... В моите очи Методий Кусевич е фанатик от средновековен тип. Таквизи са и мнозинството от съвременниците му македонци. Измряха в непосилна борба. Заедно с това погубиха и България.“ (ibidem)

Няколко години преди да издаде „Виновникът“, Дядо Методий Кусевич демонстрира своя непреклонен характер при освещаването на Храм-паметника „Рождество Христово“ в с. Шипка на 15 септември 1902 г., съпровождащо Шипченските тържества по повод 25-годишнината от Освобождението. Той не отстъпва от правото си да освети храма и да се противопостави на обидното отношение на руското духовенство към него и към Българската църква, с което си

навлича гнева на руското духовенство и на ибрийкчийското русофилско правителство на д-р Стоян Данев.¹⁷⁴

Дядо Методий тежко преживява жестокия погром и разпокъсването на България след Междусъюзническата война, през 1913 година. Неговият поглед върху събитията е изложен подробно в книгата „Погромът на България. Виновникът“. Подписана от „един петдесет годишен деец за освобождението на стара България - Македония. Стар българин, македонец“, в нея той директно, на база факти, обвинява руската политика за [Първата национална катастрофа](#)¹⁷⁵ на България след Междусъюзническата война и Букурещкия мирен договор, като посочва болезнено точно и ясно истинските виновници – руския император Николай II и неговата имперска дипломация!

Обявен днес за „[личност на хилядолетието](#)“¹⁷⁶, Старозагорския владика, сякаш няма равен на себе си духовник в борбите за независимост на българската църква, няма равен на себе си и да предрича събития. Митрополит Кусев ще прокълне Русия и анатемата я настига – само 3 години по-късно, Руската империя се раздира от гражданска война – идват на власт болшевиките, с което съществуването ѝ на картата на историята, приключва. Друг е въпросът, че новата „империя“ май е по-мракобесна от предходната.

Отделят се Малорусия (Украина), отделят се кавказките републики. Е, после болшевиките ги „освобождават“ и ги прибират под шапката на Кремъл! Минаха се 70 години и тези държави отново поискаха своята независимост. Но пък отново някои днес се опитват да възстановят империята, подобно на

174

https://www.sitebulgarizaedno.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1009:im&catid=29:2010-04-24-09-14-13&Itemid=61

¹⁷⁵ https://bg.wikipedia.org/wiki/Първа_национална_катастрофа

¹⁷⁶ <https://bnr.bg/post/101790703/premalchanata-istoria-na-mitropolit-metodii-kusev-obaven-prez-2000-g-za-lichnost-na-hiladoletieto>

един Франкенщайн, без да осъзнават, че времето на империите приключи! И както ще прочетете по-долу пророчеството на Митрополит Методий, май ще си остане само Московията – както е било преди...

Днес трудно ще се намери митрополит или друг високопоставен духовник, който да произнесе подобни думи. Не за друго, а защото повече от тях са учили в Русия. А който е учил нещо там, по един или по друг начин май е „зомбиран“ от тях – сигурно знаете за [„Университета за дружба между народите „Патрис Лумумба“](#)¹⁷⁷. Благодаря за тая „дружба“!

Не знам защо, но май няма много хора, завършили в Европа или в Америка, които да са толкова отявлени русофили – сигурно Сорос и Бил Гейтс са ги купили! Всъщност – сетих се за един, който не се е продал на американците – „политолог“, завършил като бакалавър по Международни отношения Бостънския университет (забележете – не в Челябинск или Магадан, даже не и „Лумумба“!). Отявлен апологет на един наш високопоставен политик – единствения, поне според някои медии, обявен като [агент на влияние](#) от Държавния департамент на САЩ¹⁷⁸! Но той си има ДС закваската по бащина линия! Не политикът – политологът! Всъщност за политика – не знам. Знам само, че **не е бил** от [най-елитните ни въздушни асове](#)¹⁷⁹! И че беше инсталиран тук за политик от бившия [руски разузнавач Решетников](#)¹⁸⁰. Но това е тема за друг разговор!

Или... може би за същия?

¹⁷⁷

https://www.bbc.com/russian/russia/2010/02/100127_russia_rudn_history

¹⁷⁸ <https://fakti.bg/bulgaria/741927-darjavniat-departament-rumen-radev-e-chast-ot-ruskata-propaganda>

¹⁷⁹ <https://faktor.bg/bg/articles/novini/balgariya/anton-todorov-skvernoslovie-e-radev-da-se-naricha-vazdushen-as-biografiyata-mu-e-palna-s-narusheniya-dokumenti>

¹⁸⁰ <https://news.bg/politics/ruskiyat-general-reshetnikov-obsazhdahme-kandidaturata-na-radev-s-ninova.html>

Отклоних се - говорехме за митрополит Кусев, а то, колко са странни тези „улицы“ на Историята – тръгнеш в една посока, погледнеш зад някой ъгъл, уж за малко свиеш зад друг и в един момент се объркваш. Но накрая в дъното на поредната задънена уличка или булевард, виждаш табелка – по-голяма или по-малка. Поглеждаш, а на нея май все пише... „Русия“! „Къор сокак“¹⁸¹! – все без изход към магистралата! Все „някой“ ти е препречил пътя напред!

След криволиченията, нека разгледаме словата, написани от истински български духовник. Подчертавам – български! Митрополит Методий Кусев (или Кусевич). Брошурата е дълга, но ще цитирам някои основни пасажии от нея. Забравени! Както и цялата брошура. Четейки, ще разберете защо. Променил съм само правописа. Въпреки всичко, материалът излезе доста дълъг, но пък казва всичко за събитията в онова време. Разказани от съвременник и то – духовник! И за тяхната интерпретация, която няма да срещнете в учебниците.

А четейки, много от вас ще установят прилика и с едни други времена, вкл. днешните.

*„Вместо предговор,
Апел към българския народ.*

Стига сме жумели, народе. Да си отворим очите и да погледнем. Ще видим, че фантома, който, поради жуменето ни, се представляваше в нашето въображение и ни се чинеше, че е наш велик покровител, а пък излиза, че той е виновника за погрома на България.

Тя, с своето словесно мляко на славянската писменост, откърми и матушката Русия.

Без българската култура, Русия не можеше да бъде велика.

¹⁸¹ От турски/арабски - сляпа, задънена улица. – бел. съст.

В замяна на писмеността и културата, които ѝ даде България, Русия ни подари свободата. Станахме квит.

Императорът каза: „**България ще се накаже**“. Наказва се.

Руската дипломация извърши погрома на България за да се изпълнят думите на императора.

За тоя смъртен грях, ще бъде наказана Русия с страшен погром, много по-страшен от оня, който ѝ се нанесе във време на руско-японската война.

За направения грях, за погрома на България, ще се отплати с **разгромяването, с разпадането на великата руска империя**.

Народе, да се помолим Богу, Той да ѝ прости тоя грях. Нека ѝ простим и ние.

Да не допусне Бог изпълнението на приговорения вече разгром.

ПОГРОМА НА БЪЛГАРИЯ. ВИНОВНИКЪТ.

1-во мото:

„Не трябва да си правим илюзии, и да се заблуждаваме самоволно: **руските, чрез назначаването на сърби владци в Македония, мерят да посърбят българското население в Македония, за да осуетят Св. Стефанска България.**

(Екзарх Йосиф).

2-ро мото:

„Девизът“ на руското правителство за намалението и ослабването на България за сметка уголемяването и засилването на Сърбия, се оформи окончателно в държавна политика на руската империя, през 1889 година“.

(Митрополит Методий).

В номера 1219 на в. „Утро“ от 17 юний 1914 година, в една статия, под заглавие: „Екзарха и 16 юни“, се излага, че Негово Блаженство Екзархът, пред един от редакторите на тоя вестник, се изказал, че **16 юни е катастрофална дата.** ...

Негово Блаженство рекъл: „Истината всеки знае. Тя е ясна като бял ден. Великите национални интереси, обаче, диктуват, всичко това да се претърпи и премълчи с небивал стоицизъм“.

Като изповядва, че истината, която е ясна като бял ден, всеки я знае; че всеки, даже и бабите в България, - могат да я посочат и я посочват; но че, по диктовката на великите национални интереси, трябва всичко това да се претърпи и премълчи с небивал стоицизъм, като е така, защо тогава той да нарече 16 юни¹⁸² дата катастрофална за България? ... (ibidem, стр. 5)

...

Истинската причина на погрома той я премълчава.

Като посочва на 16 юни, той не посочва тая дата като самата причина за нанесения погром на България.

В такъв случай, ако тая дата не е причинила погрома на България, се пита Негово Блаженство: „А какво е 16 юни? - И той отговаря: това е точката, която ще пръсне или по-скоро, която пръсна светлината на България, както и на целия свят“.

Но, на крайт, Негово Блаженство не си устоя на думата. Той открива, кои са ония които са предизвикали тая фатална дата. И той казва: „Народната маса е, която понесе всички мъчнотии, предизвикани от 16 юни, а ония, които предизвикаха тая фатална дата, са нашите държавници и умни мъже“.

Тези държавници и умни мъже, които визира Негово Блаженство, са оръдията на „дееца“, който планира, дирижира и извърши катастрофата.

¹⁸² 16 юни 1913 г. – началото на Междусъюзническата война. – бел. съст.

Тоя деец е: руската дипломация.

Най-добре, най-положително от всички българи знае Негово Блаженство, че погрома на България се дължи на тоя деец, на руското правителство.

Затова вика: „Мълчете, не думайте, че руското правителство е най-големия враг на силна и велика България. Велики национални интереси диктуват това да се премълчи с небивал стоицизъм“. ... (ibidem, стр. 6)

...

„Девизът“ на руското правителство е бил и е за намалението и изтощението на България. Тоест: България да не стане голяма и да не бъде силна.

Тоя „девиз“ на руското правителство не е вчерашен. Не е предизвикан, нито създаден от 16 юни. Той е легнал като основен принцип в политиката на руското правителство.

Догма държавна на руската империя за осигуряване нейните най-съществени интереси е тоя „девиз“. (ibidem, стр. 6-7)

...

Нашия църковен въпрос е една история образувана от верига на обстоятелства които потвърждават тая истина.

Борбата по църковния ни въпрос беше борба против руската дипломация. Зад нея се криеше гръцката патриаршия, националните - панеллинистически - интереси на която беха достойно зацъпавани и покровителствувани от славянска Русия.

Подялбата на ръководителите по църковния ни въпрос на две групи, на две партии, на русофоби и русофили, показва тая истина, че имаше борба, »за« и „против“ руската дипломация.

Русия настояваше да се образува една област на българската църква в граници каквито ни определи патриаршията. С нейно благословение да се образува тая автономна църква.

Русофобите беха националисти - либерали. Те настояваха и работеха да се добие правото щото в кръга на българската църковна област да влязат, като съставни части, всичките епархии в турската империя, гдето българите бъдат в множество. А русофилите, консерватори, антинационалисти, но ортодоксални, защитаваха каузата на руската дипломация: да приемем само това, което ни дава патриаршията. Без нейно благословение нищо да не приемаме. Те тогава беха слепи русофили, оръдия послушни на руското правителство, каквито беха и са и днешните - от освобождението насам - русофили, слепи оръдия не на българската, а на руската кауза.

Първоначално руското правителство настояваше да се образува **една българска църковна автономна област ограничена до Балкана**, в границите на Мизия, Северна България.

Сериозната съпротива, която с неумолима жестокост упражняваше българския народ, правеше руската дипломация да прибегне до маниера с постепенното и неусетно отстъпване.

Строптивостта¹⁸³ на българите плашеше руската дипломация да не би с нейното упорито постоянство да изгуби българите от своето покровителство и влияние.

Руското правителство на църковната област гледаше като на бъдещата политическа държава.

Русия беше за една малка България; за една политическа държавица до Балкана.

От там тя беше която най-много пречеше за разширението областта на българската църква.

Боеше се да не би България, като стане велика и силна, пожелае да посегне на проливите и на Цариград.

Това опасение не се криеше щателно.

¹⁸³ строптив - книж. остар. упорит, своенравен, опърничав – бел. съст.

Покойния граф Игнатиев, руския тогава посланик в Цариград, ме убеждаваше, че в наши интерес е да възприемем образуването на църковна област до Балкана. Това ще бъде с благословието на патриаршията. В такъв случай, казваше, ще ни се даде възможност да образуваме от тая църковна област едно българско княжество. После, това княжество, да се грижи за разширението на своите граници.

И тогава руската дипломация беше в съюз с гърците, за да се съкрати църковната област на България в малък обем, както и днес е в съюз с гърците, с сърбите и с ромъните против уголемяването на България.

Изразител на възмущението на българския народ от тая антибългарска политика на руското правителство, беше покойния Драган Цанков. Той, като добър патриот, определи отношението, политиката на българите към руската дипломация с девизът: „не Ви щем ни меда, ни жилото“!

Българския народ е православен. Това положение се използва от Русия. Тя - покровителка на православните. От там правото на нейното пакостно вмешателство в нашите национални работи.

За да се образува една пропаст между Русия и България, за да нема право и да не може тя да се меси в нашите национални въпроси, месене в вреда уголемяването на България, той, дедо Цанков, употреби като най-радикално средство, прогласяването на „унията“. Русите, уплашени от тоя жест, станаха по-отстъпчиви.

Същото стана и с схизмата. Патриаршията прогласи схизмата не за българите, а за Русия. С това кроеше да застави Русия да действува за намалението, за ограничението на българската църква.

Българските националисти използваха схизмата за разширение границите на българската църква, за уголемяването на България. На основание на схизмата,

българската църква добиваше правото да изпраща владци там, гдето мисли, че има право. ...

Помирението и вдигането на схизмата предполагаше необходимото условие: да отстъпим на патриаршията всичките ония епархии върху които тя имаше претенции.

Целта на руската дипломация беше: да бъде България малка, ограничена до Балкана.

Тази цел се изрази в „Реихицадското“ съглашение, според което Австро-Унгария да вземе Босна и Херцеговина, а Русия - България до Балкана.

Договорът за образуването на велика „Св. Стефанска България“ има история.

Между „девизът“ на руската дипломация за образуването на малка България до Балкана, и образуването на Св. Стефанска - Велика България, има противоречие.

Историята на Св. Стефанския договор обяснява това противоречие.

В време на руско-турската война, аз бех се установил в Търново.

Тогава главната квартира беше в с. Студена.

Руски генерали, високостоящи, уверяваха, че българско княжество ще се образува само до Балкана. Ние не давахме вера на тия уверения. ...

Рекохме да направим визита на императорския свещенник. Посетихме го. Благообразен старец, светия. Утро - вечер царят с него си пиеше чаят. Отиваше да го зема и отвежда царска каляска.

„Молете се на Бога“, ни рече стария Батушка. „Вашето Отечество, България, се намира в голема опасност“, добави уплашен старецът. Той ни обади, че **императорът бил в намерение да предложи на Турция примирие, с предложение да се освободи България до Балкана. В тия граници да се образува българско княжество.**

Обясни старецът, че императорът бил много нажален от загубите които претърпели неговите войски в битките при Плевен.

Царят намерил, че българският народ не заслужавал такива големи жертви. Бил: а) нерелигиозен, не ходил в църква и по празниците. б) Несъзнателен, неуценявал жертвата която се прави за него с войната. Когато лица от властта отидат в някое село да поискат съдействие на селяните да помогнат с нещо, с своя добитък, те, селяните, всички се разбегвали и се изпокривали. в) Спекулативен, като мислил, че това не е война, а - един панаир, та скокнали всички за печалба, надигнали до неимоверна висота цените на всичко: и на провизии и на фураж за да опленят руските войници. Изказахме ужасът си и мисълта, че в такъв случай, ако се не освободи южна България (Румелия), войната ще бъде нещастна за България. Кланетата станаха в Румелия. Неосвободена Румелия и Македония, България разделена и разнебитена, ще стане по-нещастна от колкото беше преди войната. (ibidem, стр. 7-11)

...

Повърнах се при княз Черкаски. Остана смаян. Казах му, че не намерих превозно средство, та остана да отпътувам за другия ден.

Казах му, че като размишлявах за питанета които ми задаваше, ми се представиха за необяснени някои явления от живота на българския народ, които, по видимо, представляват недобри черти, но които само прикриват добрите страни на българския народ. Повърнах се, казах му, за да ви обясня тия явления. - „Ну, скажете, пу жалостта“.

Разправих по първия пункт, че българския народ, на пръв поглед, представлява, че е нерелигиозен: не посещава църквите. „Да, да, это верно“, добави князът.

Факт е, подзех, че българския народ, оставен под режима и произвола на мюсюлманството, в разстояние на ред

векове запази своята праотческа вера. Тоя факт показва, че в тоя народ религиозното чувство е дълбоко закоренено, та притежава условията за едно бъдеще развитие. Тоя народ беше попаднал под власт на едно чуждо иноязычно духовенство. Нито той разбираше языка му, нито това неговия. Гръцките владици обикновено ръкополагаха за свещенници невежи хора. И немаше подготвени. На последне време, като разбраха, че ще бъдат принудени да напуснат епархиите си в България, ръкополагаха, за по-големо възмездие, свършено невежи свещенници, които не можяха да знаят службата, реда - колко да се продължи службата, нито пък да четат и пеят. Най-религиозния човек не може да устои да дочака свършването на една служба, която с всичко възмуцава духът. Изпратете, казах на княза, най-религиозни руски войници в една от селските църкви, с задължение да устоят на службата, от начало и до отпускат, и ще видите, че нема да устоят до край и че още един път не ще посмеят да отидат и се черкуват на такава служба. Това не значи, че те не са религиозни. По същите тия причини и нашите селяни не посещават църквите. „Ну да, очен харошо. Продължайте, по жалуста“.

По втория пункт: Криенето от властите. Никога, в течение на векове, не се случвало щото властно лице, било от църковно, било от гражданско или военно ведомство, да дойде в селото и да не последват - от дохождането му - неизброими нещастия за селяните. Това положение създавало у селяните инстинктът на самосъхранение, изразено в разпръскване и бегство на селяните при появата в селото на властно лице. В доказателство приведох му факта, че когато обикалях селата в Пловдивската Епархия с мисионерска мисия, при появяването ми в селото, селяните се разпръсваха, всички се изпокриваха, но когато се увериха, че отивам само за тяхна полза, толкова се указаха питоми, че ме чакаха с нетърпение, даже с жените и децата си.

От село до село ме придружаваха тълпи от множество народ.

По третия пункт, по експлоатацията обясних, че народът предчувствуваше, че Русия ще воюва с Турция за освобождението на България. За това всичките семейства приготвяваха провизии с цел да посрещат руските войски и ги гощават, даром.

На експлоатацията ги научиха вашите хора, интендантите, казах на княза. Му приведох някои примери, като следующите: В гр. Свищов един генерал слязъл да пренощува в домът на един гражданин. Хазаинът, каквото имал свое, давал за угощението на генерала, а каквото не достигало, земал от комишиите, които давали всичко, каквото би потребвало, даром, разбира се. На отиване човекът на генерала, натоварен да завежда с разноските, поискал сметка от хазаина. Последния обадил, че всичко разнесено е даром. А, това е невъзможно; нищо даром не се дава; военно време е: „може да бъдете препратени в Сибир“, извикал интенданта. И заставил хазаина да нареди сметка в подробности. Кокошката хазаина пише 2 гроша, а интенданта го заставява да я напише една рубла; яйцето от пет пари - на грош и пр. После заставява хазаина да подпише сметката, н без да получи нещо последния.

Лесковчане подариха на войската по няколко стотини кила ячмен¹⁸⁴, жито и др. провизии - фураж. Интендантите заставиха ги да пишат квитанция в която цената на ячмена от 20 гроша, заставили ги да я напишат 60 гроша. Българите не са прости. Те разбраха, че за всичко се плаща скъпо, но че **всичко влиза в джобовете на частни лица**, на интенданкти и на разни евреи, предприемачи. „Та за това Българите се придържат до цените, които им показаха вашите хора и пр. и пр.“

¹⁸⁴ Ечемик – бел. съст.

Като изслуша това изложение, княз Черкасски достигна до крайно разтревожено нетърпение. Не знаете, отец, каза той, че това обяснение ви е внушено от провидението за спасението на вашето отечество. Не знаете, че прокарваме сега критическа минута за съдбата на България. Незабавно, тутакси още сега изложете ми, под формата на рапорт, всичките тия обяснения. Надеяс се на Бога, рече, че тия обяснения ще послужат за спасението на България. (ibidem, стр. 11-13)

...

Уверяваха ни генерали, че предполагаемата мярка да се ограничи войната до Балкана, била съгласно Рейхщадското съглашение - да се освободи България до Балкана за в полза на Русия, като компенсация за Босна и Херцеговина.

Военните беха за освобождението на целокупния български народ. Не допускаха и мисъл за прекратяването на войната за освобождението на България до Балкана.

Като се премахна претекстът за неблагонадеждността на българския народ, се продължи войната.

Дойдохме в Одрин. Там първоначално се водеха преговорите за сключването на мирът.

Стана известно, че българското княжество ще се образува до Балкана. Вдигнахме голема врява. Офицерите се разтревожиха. Един протест, покрит с хиляди подписи, се поднесе на граф Игнатиев, главния ръководител по водене преговорите за мирът. Тоя протест беше написан от покойния дедо П. Славейков. При написването му присъствувахме в квартирата му. Въодушевлението беше, по обичая, подкрепено с малко винце.

Чрез руския пловдивски консул, българина Найдено Геров, бидохме с свещеника Г. Тилев повикани от граф Н. Игнатиев.

Той ни посъветва с молба да не бунтуваме офицерството.

Каквото е възможно, ще стане. Заяви му се, че без Румелия (южна България) и без Македония, едно княжество до Балкана не го щем. Една църковна (религиозна общинска) област е предпочтителна за интересите на българския народ, от колкото едно княжество до Балкана, което ще раздели и разнебити българския народ.

Добре, да уредим щото в договорът да се каже, че се урежда една българска държава с всичките области населени от българите. Но, надали ще се осъществи.

Прокарала се Румелия - южна България, но Македония останала вън, незачислена, в новообразуваната българска държава.

Възбудихме пак ново движение. Генерали, офицери се разшаваха, развълнувани. Чрез същия консул, пак бидохме повикани от графа. Ни показа картата. Цариградската конференция беше определила границите на една автономна България. Нещо повече от тия граници влизаше в границите на новообразуваната политическа българска държава. Само гр. Солун оставаше вън, като оазис.

Дойдохме в Св. Стефано. Една заран ни повикаха в канцеларията. На стената беше окачена карта с границите на Св. Стефанска България. Чиновниците се натрупаха и ни питаха: „Ха, сега, вижте, доволни ли сте“? С големо любопитство чакаха отговорът ни. Предчувствието ни отговори: „не харошио - много е“; влизаше в границите и Корча. Страх ме беше, че като почнат да режат, ще изрежат и същественното. И така стана.

Питахме: защо руските войски не отидоха да окупират Македония? Препятствие нямаше. Турските войски беха напуснали тая страна.

Уверенията на някои генерали, че българско княжество, според **Рейхщадското съглашение, ще се образува до Балкана**, обясняваха причината защо не се окупира от руските войски и Македония.

Явно ставаше, че Св. Стефанска България беше образувана велика на „книга“. Беше голема за да имаше какво да се отстъпва, какво да се отрезва.

Тогава, когато се огласи договорът за Св. Стефанска България, австро-унгарския посланик бе казал на Негово Блаженство Екзарха, Господина г-на Иосифа, че новообразуваната с Св. Стефанския договор държава е - за Русия. И прибавил, че такава една обширна област, каквато беше начертаната Св. Стефанска България, не е съгласно с Рейхщадското съглашение: Австро-Унгария нема да даде толкова много на Русия. Според Рейхщадското съглашение, ще се образува Българско княжество само до Балкана. И така стана.

Огласи се, че в Берлин ще се свика конгрес, да преустрои Св. Стефанския договор. Знаехме, че Св. Стефанска България в Берлин ще бъде окастрена.

Избраха се 70 представители с мисия да поднесат в Св. Стефано, на Николай Николаевич, главнокомандуюция, един адрес от българския народ до царя освободителя - благодарност за освобождението на България и за образуването на велика Св. Стефанска България.

Един от тия представители бех и аз. Говорих убедително на представителите, че тая България, за която поднасяме адрес, нема да я бъде. В Берлин ще я разпокъсат. Според „Рейхщадското“ съглашение княжеството ще бъде образувано до Балкана. И това, в замена и компенсация за Босна и Херцеговина, които ще вземе Австро-Унгария, ще бъде под протекторатът руски, като руска губерния, или като Финландия.

Европейските сили - по заблуждение - мислят, че ние българите, не сме състоятелен народ за политическа независимост. Се мисли, че цяла Св. Стефанска България се планира да се обсеби от Русия. За това ще я режат. Нема да оставят толкова много на Русия.

Ние, българите, трябва да изпратим в Берлин пълномощна делегация. Да заявим на силите, чрез наши пълномощни представители, че **ние българите и под турския режим се радвахме на общинска автономия и че сме ревнителни за независим политически живот.**

В Одрин, гдето се държаха няколко заседания по адреса, не щеха и да чуят представителите по въпроса за изпращане делегация в Берлин. „Русия ни освободила: тя ще ни защитава и в Берлин“, беха възраженията им.

В Св. Стефано много се помъчих да убедя някои и други от представителите. С една група решихме да направим едно заседание за разискване по въпроса. Требваше заседанието да стане в свободна територия - в Турция, в с. Макри-Къой. Останаха неубедени. Опиянението и заслеплението беше големо, непреодолимо.

„Не трябва да се бъркаме в политиката. Русия ни освободила: тя ще ни защити и в Берлин, на конгреса“. Това беха извиненията им.

Отцепиха се само неколцина, между които беше покойния Димитър Греков. Направихме събрание в Цариград, на Пера, в големия хотел „Византион“.

Реши се: 1) Да се изпрати едно лице в Македония, да подпише в едно пълномощно всичките общини в Македония;

2) Да се устрои подписването на едно пълномощно от Пловдивските нотабили;

3) Да съставя една статистика за българите от Одринския вилает.

За Македония изпратих покойния Петра Шапкаров. Той, под формата продавач на бои, успел да подпише всичките общини. Велешката задържала пълномощното, като се задължила, за по-голема гаранция, да го изпрати с специално, доверено лице, с търговеца Иван Весов. Той, последния, като дошел в Цариград, занесъл „пълномощното“ в руското посолство и го оставил там - на сигурно място! Пропаднало.

В Пловдив, в общо събрание, успехме да убедим първенците: и те подписаха пълномощното. Тогавашият кмет, Г. К. Пеев нерачи да подпише. Тази постъпка той считаше като действие против Русия. Требваше да замина за Цариград за да санкционираше подписите Негово Блаженство Екзархът.

Покойния Пловдивски Митрополит Панарет ме задържа.

Той настояваше да подпише пълномощното непременно и кмета Пеев. На другия ден заранта повика в Митрополията кмета. Последния не рачи да подпише. Се разсърди. Побегна. Тръгнах да замина за Цариград. Щом доближих до станцията, тренът тръгна и замина. Останах. Лош знак. Тази работа е развалена, рекох си. Връщам се в Митрополията, гдето бех протосингел.

В дворът на Митрополията ме застигна вицегубернаторът Иванов (кишеневецът). Разтревожен ме запита: „какво правите“? Кметът Пеев ви наклеветил на генерал-губернатора Столипина, че сте **правили заговор против руската държава**. Разправих му работата. Дадох му да прочете подписаното пълномощно“. Това требваше да направите“, рече той. „Само по тоя начин би могло да се предупреди раздроблението на България. Но сега, добави, оставете се. Подир направения донос, ако мръднете, **всички ще отидете в Сибир, на заточение**“.

Бех уморен и разнебитен. Десетина пъти ходих в Цариград да убеждавам Екзарха да санкционира едно пълномощно за делегация в Берлин. Да изповедаме истината. Тогава беше Екзарх Негово Блаженство г-н Иосиф. Когато се решаваше съдбата на българския народ, и тогава той си седеше на катедрата спокоен и индиферентен. Дим. Греков му беше колега по университет в Париж. Един ден седеха двамата заедно в салона на Екзархията. Представих се. Бех отчаен и възмутен. На крака държах кратка реч: „Ваше

Блаженство, днес, българския народ, под влиянието на освободителната война, е пиян. Не е в състояние да узнае какъв кюлаф му се крои: да бъде разпокъсано отечеството му в Берлин. Вие, неговия пастир, вън от отечеството, сте трезвен: знаете какво се крои за раздроблението на България, и знаете още какво трябва да се направи за да се предотврати злото. Но, **нищо не правите, нищо не предприемате: стоите си спокоен и индиферентен.** Като се раздели България на няколко парчета политически, какво ще ви бъде положението в църковно отношение? Поне за това не размишлявате ли и не вземате мерки“? Обиден че му говорих по този начин пред Грекова, каза: „какво мога да направя аз тука самичък? Какво искате да направя“? - „Да санкционирате едно пълномошно“. - „Добре, каза. Донесете го и ще го подпиша“. ...

Махнах с ръка, и рекох: този инак добър народ, с своето слепо доверие и овчедушии, има много да страда, до като се прероди и си отвори очите. И днес, подир погрома, от овчедушии на слепо русофилство, като пияни пострадахме, страдаме и още много има да страдаме. Овчедушието царува в България.

Един хитрец рекъл, не народът, а днес първенците народни, ръководителите по църковно и гражданско ведомства, които са обладани от манията на идиотско русофилство, са толкова много и така изобилно никнат, щото с коса да ги косиш, не се докосват! ...

На конгреса в Берлин се имаше пред вид Рейхщадското съглашение между Русия и Австро-Унгария.

Областите Босна и Херцеговина беха уречени за дел на Австро-Унгария. Конгресът реши тези области да се окупира от последната - безсрочно, т. е. „на всегда“.

Когато на конгреса в Берлин кроеха границите на българското княжество, мислеха колко да се даде на Русия.

Определиха да се даде толкова, колкото е било уговорено в „Рейхщадското“ съглашение.

Австро-Унгария сполучи да си вземе своя дел, паят: Босна и Херцеговина. Русия не може да вземе нищо.

Излезе, че България, за руската дипломация, се явява като изтървана руска губерния. (ibidem, стр. 15-20)

...

Решението на Русия да освободи България с умисъл да я присъедини на Руската империя, не представляваше тогава престъпна мисъл за интересите на българите, според тяхното тогавашно робско положение.

Ето затова планът на руската дипломация е бил и е – да се върне България в нормалното си положение, според първоначалния план: да си стане руска губерния.

Първият княз, Александър Батенберг, руски човек, пожела да бъде независим княз на независима държава.

Той се показва неблагонадежден за изпълнение на руския план за присъединението на България - под руски протекторат.

Съединението на Източна Румелия с България порази руската дипломация. Тоя жест осуetyаваше планът за присъединението на България съгласно Рейхцадското споразумение. Уголемяването на България оправдаваше опасенията на руското правителство да не би да се отвори апетит на България и тя да пожелае един ден и посегне да тури ръка на Проливите и на Цариград ...

Сърбия ни отвори война. Търсеше компенсация за изместеното равновесие: да вземе от България толкова, колкото последната взе от Източна Румелия. Мислехме тогава, че Сърбия беше подбудена от Австро-Унгария. После се оказа, че и Русия имала пръст. Щом се отвори войната, Русия си повика офицерите и ги оттегли от нашата армия. Желанието на Русия да бъдем победени и ограбени от Сърбия, стана явно: само слепите русофили не можеха или, по-скоро, не желаеха да го видят.

Бог закрили България. Сърбите не успяха. **Руският план** - за ограбването, за намалението на България - **не успя**.

И съпротивлението на руското правителство за признаване на Съединението няма успех.

Европейските сили се сепнаха. От победата, която нанесоха българите на сърбите, те разбраха, че българския народ се въодушевява от чувството на независимостта, че **той е в състояние да пази тая независимост**, следователно **заслужава да му се признае и гарантира тая независимост** чрез признаването на Съединението.

Първа Англия се постара да поправи станалата погрешка в Берлин. Ней се дължи санкционирането на станалото Съединение.

Несполуката на Русия в съпротивлението ѝ за Съединението и неуспеха на сърбите в войната, осуетиха нейния план за намалението на България. **Ожесточи се. На кого да си отмъсти** за да си оттуши? - **На княза**.

Княз Александър Батемберг, в своето стремление за независимост, **излезе неблагонадежден за изпълнението планът за присъединението на България към Русия**. За руските планове той се показва вероломен. А за България? - **самоотвержен поборник за независимостта на България, идеален, скромнен, демократичен княз - без „личен режим”, - мъченик за своето ново отечество - България**.

За това и се устрои неговото изпъждане от България. (ibidem, стр. 20-21)

...

Великия грях на България се извърши. Изпъдихме добрия княз, мъченика за благото на България, изпъдихме го ние, като гяури (предатели), по внушение на Русия.

Целта се обнаружи. **Русия побърза да изпрати в България своя комисар**, като генерал-губернатор на Задунайска губерния. Това е факт.

Покойния Стефан Стамболов издигна високо знамето на независимостта и отсече: „долу ръцете“.

Той **изпъди комисарят. Спаси Българията.** Ако не беше бил Стамболов, днес **България щеше да си бъде спокойна, като руска Задунайска губерния.** Много съжаляват гяурите - слепите русофили, как се оттърва България!! Против волята на Русия се избра за княз на България Фердинанд.

Той, с амбицията за величие, бил известен на руската дипломация, като опасен за нейните планове.

Устрои се кроеж и за неговото изпъждане. Привеждането в изпълнение на този план се възложи пак на „гяури“ - слепи оръдия.

Погромът на България имаше за цел изпълнението на този план - изпъждането на нашия цар.

Русия се възмуцава, че в България имало „личен режим“. На това ръкоплескат и нашите - опиянени от егоизъм - крайни елементи.

„Българи, вижте, какво е това? Търпи ли се този „личен режим“, викат от Русия. **„Да ви изпратим ние от тук комисар, без личен режим, да ви управлява: това заслужавате, бе „гяури“ ?**

Угрозата за руската дипломация идеше от разширението областта на българската държава. Това увеличение на България създаваше мисълта, че България, така увеличена, в границите на Св. Стефанска България, ще поиска един ден да се появи на Мраморно море и да поиска и Цариград. Обстоятелствата доказаха, че този страх не бил проста илюзия. Защото излезохме на Мраморно море и помислихме и за Цариград, за това ни взеха и Добруджа и Македония, бидохме изпъдени от Източна Тракия и останахме сгромолясани: поругани, унижени и оплюени.

Тая мисъл, че България ще иска един ден да обладава и Цариград, се преднесе в грижите на руското правителство още преди разрешението на църковния въпрос.

Един път в защита на каузата ни, когато настоявахме, че границите на българската църква трябва да се простират до там, до гдето българския народ е в множество, **граф Игнатиев**, тогава посланик в Цариград, **възражаваше**: „**В такъв случай, казваше, вие искате целия Балкански полуостров**“. Защо не, казахме, ако е населен от българи. „Ще искате, рече, тогава и столицата му – Цариград“. „Ние, българите нито имаме, нито - по положението си - можем да имаме такава мисъл“.- „Знам, рече, **тия идеи ги разпространява Славейков**“.

Автономията на Източна Румелия, която създаде условията за нейното присъединение на княжеството България, се издигна като **плашило за руското правителство, че ако се дадат автономни права на Македония, и тя ще се присъедини на България**. От там и препятствията за въвеждане автономни реформи в Македония, от там и падарските реформи.

Революционните комитети в Македония създадоха сериозно опасение за руското правителство. Резултатите от дейността на тия комитети, обнаружена в многочислените чети, създаваха едно положение, което **противоречеше на руското правителство да се даде на Македония един облик, че е област населена от сърби**.

Това се правеше с цел да се пригответи почвата за да бъде **Македония поделена между сърби и гърци**.

Уголемяването на Сърбия в ущърб, за сметка намалението на България, беше решено от руското правителство още през 1889 година. В това време ние бехме в Петербург. ...

Уголемяването на Сърбия, с посърбяването и присъединението на Македония, беше решено да стане в името

на сърбите от Черна-Гора. Немаха пълно доверие на сърбите от собственна Сърбия.

В противовес на това решение на руското правителство - да се посърби Македония, славянското общество през 1889 год. издаде карта на славянските народности, приложена при журнал „Славянских Известий“ 1889 г. № 52.

Боята върху Македония беше поставена на картата оная, която означаваше българите.

Според тая карта, Македония беше българска.

В моята книжка, издадена през 1913 г., под заглавие: „Македония в своите жители само сърби нема“, се излагат обстоятелствено следствията от издаването на тая карта, бурята от негодуванието и протестите на сърбите, мерките на руското правителство за уталожение и успокоение на крайно раздражения шовинизм на сръбските патриоти, както и доказателствата които ний, в големото събрание на славянското общество, състояще от учени хора, професори, писатели и дипломати, изложихме в речта си, от които доказателства с челичена логическа необходимост (както това се види и от книжката ни) се добива заключението и убеждението, че наистина в Македония само сърби нема. (ibidem, стр. 22-24)

...

До Съединението на Северна и Южна България, Русия, с своята дипломация и с своя народ, работеше за в полза на българите. България беше галеното дете на Русия. От тогава, от съединението насам измени фронта: България враг, а Сърбия - галеното чедо.

„Девизът“ на руското правителство за **намалението и отслабването на България за сметка уголемяването и засилването на Сърбия и Гърция** се оформи окончателно, в държавна политика на Руската империя, през 1889 година.

В. „Пряпорец“, орган на русофилска партия, в брой 20 от 18 февруарий 1908 год., в статия под заглавие: „19 февруарий 1901 год.“, като излага в обстоятелни подробности всичките добрини които е правила и направила Русия на българите, добрини каквито никой друг народ на никого не е направил, продължава буквално следующето:

„Но това е вървело тъй до 1885 год., до съединението на Северна и Южна България, от която дата руската дипломация измени своята насока на поведение.

„От тая дата отношенията на Русия към българите зеха да охлаждат. Това охлаждане, колкото се отнася до княжеството, търпи и обяснения и оправдания, то се и поправи 10 години след това - 1895 г. ...

„Сърбите отвориха консулства в разни градове на Македония, които преобърнаха на пропагандаторски бюра; отвориха църкви, владишки и попски калимавки, които купуваха за големи суми от гръцката патриаршия; отвориха училища, за които ученици купуваха срещу заплаща на родителите им и на разни продажни личности в градове и села и срещу безплатна храна, безплатни дрехи и други залъгалки.

„Руската дипломация всичко това удобряваше.

„Руските консули в Македония беха се обърнали на сръбски агитатори, руските консулства - на комисионерски бюра, в които се предлагаха пари и всевъзможни облаги срещу продаване на народността.

„За да имат по-голям успех сърбите в своята пропаганда, требаше да убеждават света и самите македонски българи, че последните не са българи, а особена народност - ни българска, ни сръбска.

„Руската дипломация им помогна в това. Тя заповеда на славянското благотворително дружество в издадената от него етнографическа карта да отбележи македонските българи с особена боя.

„Сърбите си служеха и с обаянието, което Русия има над българите в Македония. Те казваха: **Русия е сърдита на България и нема да помага на всички ония, които се наричат българи**. Македония може да бъде освободена, само ако македонците се откажат от българското име. Руските консули от своя страна потвърждаваха това. Това продължава повече от двадесет години. ...“ (ibidem, стр. 26-28)

...

С посредството на руската дипломация се постигна едно съглашение между Сърбия и Гърция чрез патриаршията за подялбата на Македония. ...

За ония епархии от Македония, които беха определени да попаднат под сферата на влиянието на Сърбия, беше определено да назначава патриаршията владци родом сърби.

Фирмилияновия въпрос не беше въпрос просто за калимавки, както го определиха наши хора, добри послушници на слепото русофилство.

Той беше въпрос политически: отстъпваме ли ние Македония на сърбите, по искането на Русия, или не я отстъпваме?

По повод неправилното разрешение на този въпрос от наша страна, Негово Блаженство Екзархът, Господин Господин Иосиф, в едно свое собствено ръчно писмо от 2/V 1902 г. пише: „Руското правителство иска да настани сръбски владци в Македония, които да изтикат българските, за да се принуди екзархията да се прибере в границите на княжеството. Но защо руското правителство, вместо да застава патриаршията да дава на цела Македония сърби владци, не подеждуваше да се назначат български и така да се премахне причината на несъгласието между Екзархията и Патриаршията и да се вдигне схизмата? Тоя път е правий, по-лесний и по-естественый. „Чрез назначаването сърби владци в Македония русите не мерат само да вдигнат схизмата, а и

да посърбят българското население, за да осуеят Св. Стефанската България.

„До появяването на Стамболовата политика, **русите беха против Екзархията** в турско за да се вдигне схизмата; но от тогава насам, те **изпратиха консули** които и до днес **проповедват**, че в **Македония** **нема българи**, а **сърби** и **работят да ги създадат**....“ (ibidem, стр. 29)

...

При това положение в Македония се образува една съюзна пропаганда със значение на **заговор против българската народност**. В нейния състав влизаха **консулите руски и сръбски**, турските власти, **гръцко-сръбските владци** и **терористите**: **андарти** със **сръбските чети**. **Оръдията на консулите и владците бяха турските власти и терористите**.

Като отражение, като отговор на тая изстребителна за българите **деятелност** на неговите съюзени врагове, **българските революционни комитети** **развиха** своите знамена, **усилиха** своята **деятелност**. Земаха се мерки за едно всеобщо **сериозно въстание**. **Четите** **заработиха по-усилено**.

Мисълта, че при тия движения и при едно по-сериозно **въстание**, **Европа**, за да тури край на тоя тревожен живот, **може от Македония да образува една автономна област**, **разтревожи руската дипломация**. Последната знаеше **твърде добре**, че **ако се образуваше от Македония автономна област**, **нямаше да остане нито сърбин, нито грък**, **нямаше да се мине много време**, за да се **присъединеше** тая област на **България**. В такъв случай **всичкия план на руската дипломация рухна**.

Страхът пред мисълта за образуването от Македония на една автономна област, застави Зиновиева, руския тогава **посланик в Цариград**, да **подбуди турското правителство**, за да **вземе мерки за унищожението на тия български комитети**.

Известно е, че той даде „карт бляни“ на турците да употребят всичките усилия и средства за одушването на всяко движение за придобиване политическо право на Македония. Турците не закъсняха да използват това желание на руската дипломация. ...

Разорението и унищожаването с топове на 150 села български в Македония се дължи на **милосердието на Зиновиева**, представителя на руската дипломация.

Руските консули в Македония, съюзници на сърби, гърци и на турци против българите, в своите рапорти, които публикуваха в Петербургския „Държавен вестник“, обвиняваха българите и оправдаваха турците. ... (ibidem, стр. 30-31)

Жестокостта на руската дипломация открита в нейните планове и пъкленни кроежи за унищожението на българската народност в Македония, разклати, тая жестокост, основата върху която се крепеше силата на руската империя.

Декларацията на императора, огласена от висотата на неговия престол: „Една капка кръв не проливам за българите в „Македония“, беше засвидетелствувана, че руското правителство оставя Бога, като свое ръководно начало, и тръгва по дявола. Защото, с **тая декларация, се казваше на турците: „избивайте, унищожавайте християните, българските жители на Македония, разрушете къщите им, опозерете семействата им и от нищо се не бойте: нема кой да ви затрогне: аз съм с вас. Защото с това - с унищожението на македонските българи, вие, турците, служавате на мене, в изпълнение планът и политиката на моето правителство“.**

Турците схванаха желанието на императора и го удовлетвориха.

Разклати се основния принцип на Русия. Разклати се и руската империя. Появи се Руско-Японската война.

Императорът, който не проливаше капка кръв за българите в Македония, проле кръвта на 200,000 храбри руски мъже в Манджурия. ...

В наказанието на Русия се провиде явно божия пръст в чудото. Божие наказание, чудо беше, щото японците, една трошичка народец, които за великаните руси беха уподобени на маймуни, те да победят и да сгромолясат великанът - Русия, най-големата, най-могъществена империя на света, населена от 170,000,000 жители. „Порт-Артур“, непревземаемата крепост, която костваше на Русия милиарди, маймуните японци я превзеха с пристъп. Това първо чудо. Друго чудо. Руската флота, която струваше милиарди, японците, малчуганите, потопиха я в морето като орехови люспи.

Бог така строго наказва Русия за нейното вероломство. Наказва я за да разбере, че без Бога, две пари не струва; Наказва я за да се вразуми: да се откаже от дявола, от плановете ѝ за унищожението на българската народност, и да се повърне при Бога. ...

Колкото повече плачеха и тъжсеха в България за нещастията на Русия в Манджурия, толкова повече в Русия се изказаха злорадства за нещастията на България, причинени от вероломните съюзници, натоварени и нагласени от руската дипломация.

Ей Богу! Българите са били и са най-преданите хора на матушка Русия. Истината е, че самите руси не са толкова крепко предани и привързани към своя цар-баща и към своето правителство, както са българите!

Колко труд, колко бдения, колко грижи и потове коства на императора и на правителството му старанието да се докаже на българите, че за реализиране на техните идеали, за народното единство, нема по-голем враг от руската дипломация! Че техното русофилство, че техната сляпа привързаност и преданост на императора и на

правителството му, е причината на станалия погром на България.

Русофилството в България е достигнало до идиотство. Когато руската дипломация прави пакостите, ние, българите, нарочно си закриваме очите; жумим, за да не виждаме пакостите, правени нам от Русия; „погромът ни дойде от Австро-Унгария; 16 юний е катастрофалната дата“. Така казваме. ... (ibidem, стр. 34-36)

ката дипломация! Че тяхното русофилство, че тяхната слъпа привързаност и прѣданност на императора и на правителството му, е причината на станалия погром на България

Русофилството въ България достигнало до идиотство. Когато руската дипломация прави пакоститѣ, ние българитѣ нарочно си закриваме очитѣ; жумимъ за да не виждаме пакоститѣ правени намъ отъ Русия; «погромътъ ни дойде отъ Австро-Унгария; 16 юний е катастрофалната дата». Така казваме.

факсимиле от стр. 36

...

Руския император (Николай II – бел. съст.), който, както се види, не държи сметка за чувствата на самите нас русофилите, дойде на поклонение в Кюстенджа, за да изкаже своята признателност и благодарност на Румъния, оръдието за нанесения погром на България, да ѝ благодари, че извърши с достойнство мисията, с която бе натоварена от Него за да извърши препоръчания погром.

Дойде със Сазонов, шефът на неговото правителство, за да се не изпретълкува визитата и да се не каже, че е една проста етикета, повръщане на визита, а да разберат всички, че посещението е с политическа цел: да благодари за погрома нанесен на България и да санкционира Букурещкия договор, за ненарушението на който Сазонов, шефът на руската дипломация, се произнесе категорично с внушение да разбере България, че е невъзможно нарушението на тоя договор и за това да не мисли за реванш и да се не надее, че ще може един

ден да си вземе назад нещо от ограбеното, което ограбване е предначертано от преди 25 години.

Когато ние, русофилите, си деряхме гърлата да викаме: не е Той, а е 16 юни, **императорът** в Кюстенджа, пред очите на целия свят, във време на тостовите отговори, като извика гръмогласно и рече. „**Аз съм, аз произведох погрома на България! О, вие слепи русофили, не ми отнемайте славата с вашето сяпко твърдене, че не съм аз и че е бил 16-й! За да се отворят очите като на вас слепци и да не ми отнимате заслугата, следователно и славата за нанесения от мене, чрез моето правителство, погром на България, аз станах шеф на полка, който пръв влезе в Силистра! Аз съм шеф на крадливия полк, който със своето първо влизане в Силистра огласи, даде сигнал за погрома на България.**“

Аз станах шеф на този полк за да докажа на слепите българи, че аз съм шефът на погрома, шеф за изплячкосването на България.

„Разберете бе българи, аз произведох погрома, според както бях казал: „България ще бъде наказана, но не съвсем унищожена!“

„**Никой няма право да ми отнема наградата и похвалата които заслужавам за този погром, който допринесе много на мира, умиротворението на Балканите: нали съм „миротворец“! Мой е този погром. Аз го извърших. Вързах кучето и умиротворих Балканите. Спасих общия мир, мирът на Европа.**“

Императорът с своето посещение в Кюстенджа и с тостовите, разменени между него и краля Карола, показва кому се дължи честта и славата за омиротворението на Балканите, следователно и на Европа, чрез нанесения погром на България.... (ibidem, стр. 37-38)

...

Осветлението е, че виновници за катастрофата са: И народът, и главата му - царят и неговите държавници. Тоест: **всички**.

Това е вярно. Това е самата истина.

Какъвто е народът, такъв му е и главата - царят, такъвиз му са и сановниците, държавните мъже.

Излагаме и обвинението и оправданието.

Нашия, българския народ, в своето болшинство, в своите девет десети части е бил крайно, сляпо русофилски. Никой не е бил в състояние, нищо не е могло да действа за да се отклони от своето чувство на крайна преданост, неразривна привързаност към матушката. Той е бил готов да пожертвува даже с интересите на своето отечество, ако това би изисквали руските интереси. Доверието, което имаше българския народ към матушката, нямаше предел, нямаше никакво ограничение, беше пълно: любов и доверие към Русия повече даже от колкото към Бога.

Такава безпределна беше любовта и доверието на българите към Русия в лицето на нейния император и на нейното правителство. ...

... Царят по-добре от всекиго знаеше, че руското правителство няма да допусне уголемението на България, а ще действа за нейното намаление и отслабване. ...

И царят, по волята на народа, стана русофил, с пълно доверие към руската дипломация.

Пред вид на подлежащите важни събития, той, царят, като русофил, по волята на народа, **повика на власт кабинети русофилски. Няма „личен режим“:** се съобразява с народната воля.

Лицата от русофилските кабинети, - Гешев-Данев - като изразители на народната воля, бяха русофили, сляпо доверени на руската дипломация. Такава беше народната воля.

...

Излиза, че какъвто му е народа, такъв му и царят, такъвиз му са и министрите. Чисто конституционно. (ibidem, стр. 39)

...

Ето сега народът не е вече така русофилски, какъвто беше преди погрома на България.

Сега е българофилски. Че не е русофилски, се констатира с факта, че на последните законодателни избори той катурна най-големите русофилски партии, народняшката и либерало-прогресистката. (ibidem, стр. 40)

...

Известно е, че България се готвеше 30 години за освобождението на поробените братя. Нейният идеал беше: обединението на българския народ. ...

Възползвана от тоя стремеж на България за освобождението на поробените братя, руската дипломация устрои една клопка (капан), в който да попадне България на едно със своя цар. ...

Устроения от руската дипломация Балкански съюз беше уредения капан бе уредения капан за погрома на България во главе със своя цар.

Подир детронирането на княз Ал. Батемберга, известно е, че Русия, чрез изпращането в България на своя комисар, като в област, находяща се в неин протекторат, се опита да тури ръка на България.

Стамболов, в своята неимоверна решителност, извика: „долу ръцете“ и, като развя знамето на „независимостта“, отвори ожесточена борба против посегателството на независимостта на България.

Тогава, в тая борба, Австро-Унгария се яви поборница, в защита каузата на независимостта на България, а с Австро-Унгария - почти цяла Европа.

С образуването на Балканския съюз се целеше, както се каза, разгрома на България.

В такъв случай се мислеше, че, при опита за погрома, пак Австро-Унгария ще се яви застъпница, да защитава България. ...

Ето за това в договора на тоя Балкански съюз, се помести клауза, враждебна на Австро-Унгария, т.е. България се задължаваше да даде на Сърбия 200 000 щика против Австро-Унгария. Се целеше с тая клауза да се предизвика смъртна враждебност на Тройния съюз против България.

Тоя съюз със Сърбия беше едно крайно глупаво дело за България. ...

И най-простият българин знаеше, че сърбите са подли и вероломни; че те отдавна планират и действат открито, за да ни ограбят; че искат да ни вземат не само Македония, но още - Кюстендил, и София, и Видин; че те за Сливница има да си отмъщават на България, и че те, най-последно, са били всякога в съюз с враговете на България - турците и гърците.

И децата в България знаеха, че гърците са най-големите врагове на България и на славянството. На турчин може да имаш доверие, но не и на грък. (ibidem, стр. 41-42)

...

Тоя балкански съюз, както е известно, се уреждаше от руското правителство, а изпълнението на договора беше под гаранцията на императора.

Когато българското правителство - Гешов-Данев - предлага на царя да приеме тоя съюз и да подпише договора, можеше ли той да не приеме и да се противопостави?

По волята народна не можеше да се противи. Като конституционен господар, длъжен беше да приеме и подпише актовете които му поднася правителството.

*С приемането на съюза и подписването на договора **показа царят, че няма „личен режим“**; че има конституционен господар, който „не управлява, а само царува“.*

Какво искаме повече? Нали всички бяхме русофили, нали всички викахме и си деряхме гърлата: „да няма личен режим“?

Да си представим: какво щеше да бъде положението на царят, ако той не приемеше съюза и не подписа договора с Сърбия?

Послушните оръдия на руската дипломация, числото на които е легеон, ще вдигнат голям шум и ще почнат да викат: „царят прави се личен режим“: той е немец; за това е враг на славянството. Не ще съюза, защото е противник на обединението на българския народ. Не подписва договора. Защото няма доверие на гаранцията от руския император. Не ще уголемяването на България чрез съдействието на Русия. Не ще за това, защото е враг на Русия, враг на славянството“!

И щяха да търсят случай да го пропъдят от България, както пропъдиха Батемберга. ...

Приел, неприел съюза; подписал, неподписал договора, цар Фердинанд трябва да се пропъди от България. И толкова.

За това се измисли, или, по-скоро, с създаде 16 юни.

„С една пушка, два лова, два заека“. Хем да се извърши погрома на България, според девизът на руската дипломация за омаломощението и намалението на България, хем всичката вина за тоя погром да падне върху главата на Цар Фердинанда.

...

В що се провинил Цар Фердинанд пред руската дипломация?

Той, по своето стремление за величие и независимост, пречи на плановете да си влезе България в нормалното си положение: да си стане една руска губерния по подобие на Филандия, според първоначалния план на руската дипломация.

Жизнените интереси на България страдат от маските на „филство“ и „фобство“. Всеки честен българин трябва да изхвърли маската: **няма русофилство, няма русофобство.** Да сме на чисто. Има българи, които са за руска губерния, и има - които са за независима България. Да се не лъжем.

Трябва да сме всички или за руски протекторат, или за независима България. Било за едното, било за другото, всички да сме заедно, а не разделени и раздробени.

I. Каква щеше да бъде ползата, ако бяхме всички за руски протекторат?

Първо. Русия щеше да действа за една велика България, в границите на която да влизат: цяла Македония до река Бистрица наедно с Солун и Призрен; цяла източна и западна Тракия наедно с Родосто; цяла Добруджа по дясното течение на Дунава до морето и даже част от Албания.

Второ. Нямаше да имаме нужда от министерства на външните работи и войната; нещяхме да поддържаме отделна армия. Разходите щяха да се намалят до минимум, следователно и данъците щяха да бъдат нищожни. При такъв руски режим висшето духовенство щеше да благува и и царува, щяха митрополитите да се возят на каляски теглени от три чифта, шест коне и да се радват на доход от 300,000 лева годишно.

Трето. Нямаше да имаме караница, разправи и конфликти с околните държави. Рахат. Рай Божю.

В замяна на тия блага, неприятностите от протектората ще бъдат: наместо цар, ще имаме императорски комисар. Долен, без честолубие народ не ще цар. Стига един царибашия. Митинги, свободен печат, свободно слово-щяха да бъдат погребени. Щяхме да имаме и Сибир. Главно - кнутът¹⁸⁵ щеше да ни вразумява и възпитава. „На такива глави, такъв бръснач“.

II. Каква щеше да бъде ползата ако бяхме били всички за независима България. Един народ не се поробява, ако из между него няма предатели, оръдия на завоевателя. Когато всички са за независима България, значи няма искатели на протекторат, няма предатели.

¹⁸⁵ Бич, камшик – бел. съст.

Поради липсата на оръдия, на предатели, завоевателят ще измени фронта. В такъв случай руската дипломация ще бъде внимателна в пазене и защитаване интересите на нашата нация. Ще се бои да не би като накърни или като допусне да се накърнят тия интереси, целия народ ще се възмути и ще потърси съюзници в лагери на противниците на Русия. А пък както е сега, тая дипломация небоязнено ни мачка и раздава свободно и неразборно нашите земи на нашите врагове.

Никой българин, сляп русофил, недопускаше мисълта, че Русия ще остави романите или турците да нахлуят в България. Не само ги остави, но и ги насърчи и подскокороса.

И едните и другите изпълниха желанието на руската дипломация: Ромъния да вземе Добруджа, а Турция - Източна Тракия с Одрин, Лозенград и Димотика. ...

При такива слепци, идиоти русофили, как да се не одързости императорът да посети и влезе в Кюстенджа и, в присъствието на цял свет, в тостовете и с шефството си на 5 полк - да не оскверни честта, достойнството и националното чувство на българския народ? Можете, вампир е.

Има ли тоя народ национална гордост, човешко чувство и честолубие, ако той, на тия явни пакостни действия, засвидетелствувани всячески, вика: „не е той, а е 16 юни! не е той: „истината е ясна като бел ден; всеки знае, кой е. Но, велики национални интереси, повеляват да жумим, да претърпим и да премълчим с небивал стоицизъм“! ...

Всичко що е честно, и почитено, и патриотично в българския народ да излезе откровенно, без маска на „филство“ или „фобство“ и да каже за коя политика е: да стане ли България руска губерния или да си остане и закрепи „независима България“?

Ония, които са за първото - за руска губерния, да се обявят против стоенето на цар Фердинанда в България и да

чакат да посрецинат дохождането на руския императорски комисар и пристигането в няколко трена от необходимата на режима му принадлежност - казашки кнутове (камишици), а не сопи.

А пък ония, които са за независима България, да се згрупираат около своя цар и неговото правителство, около емблемата на отечественната независимост.

България е болна. Тя страда от недъга на сляпото русофилство. Погромът се дължи на тоя недъг. (ibidem, стр. 43-46)

...

Г-н Ив. Ев. Гешов е умен човек и добър българин, патриот. Има само един недостатък: **страда от недъга на русофилството**. Той и другарите му са отлични хора, способни и енергични.

Защо той прие съюза с балканските държавици: Сърбия, Гърция и Черна-Гора, и защо сключи договора с Сърбия?

От патриотизъм, за да извърши, в последните дни на живота си, едно велико патриотично дело: освобождението на поробените братя и обединението на българския народ за да остави един пример на потомството в лицето на интелигенцията, как трябва да се действа умно и патриотично. Той се въодушевяваше от най-патриотични чувства за благо на отечеството. ...

Защо г-н Гешов, тоя умен и патриотичен човек, свързва съюз с най-големите и непримирими врагове на България - сърбите и гърците?

Защо подписа един договор с който признава чисто български земи за спорни и с който въведе началото за подялба на Македония? Всяко българско правителство се придържаше до принципа: „автономията на Македония“.

Той не знаеше ли, защо **руската дипломация беше най-големия противник** за автономията на Македония и не даваше да става дума за тая автономия?

Знаеше. Ако Македония добие автономия, няма да остане нито сърбин, нито пък грък.

В Македония имаше **няколко гъркомани и сърбомани. Но чисти сърби, нямаше нито един:** но чисти гърци, освен по край-морските места, навътре нямаше, като жители, нито един.

Автономията на Македония за руската дипломация значеше да стане Македония българска. Това е против „девизът“ на руската дипломация за намалението на България.

Кабинетите Гешов - Данев приеха съюза и подписаха договора с Сърбия по искането и посредството на руската дипломация и под гаранцията на императора.

Тия кабинети бяха чисто русофилски.

Приеха съюза и гаранцията по диктовката на **русофилския „девиз“:** той се състои:

Да се слуша руската дипломация, безпрекословно и без възражения. **Да се изпълнява нейната воля** с пълно доверие и без всяко съмнение, че всичко каквото върши и каквото иска тая дипломация, ще бъде все за в полза на България.

Кабинетите Гешов - Данев, като представители и тълкуватели на русофилските чувства на българския народ, сякаш - доверчиво се водеха от волята и ръководството на руската дипломация.

Сключиха съюз с клетите исконни врагове на България; подписаха договор за подялбата на Македония и за воюване против Австро-Унгария, а чрез нея - и против тройния съюз.

Погрома на България се дължи на **сляпото доверие** което питаеха кабинетите Гешов - Данев **към руската дипломация и към императора.**

Това доверие беше изразение на сляпото доверие на българския народ към матушката, към руския народ.

Виновността или, по-добре да се каже, невежеството на въпросните кабинети се заключава в факта, че **те не различаваха руския народ от руската дипломация, а ги отъждествяваха.**

Друго е руския народ, и друго е - неговата дипломация.

Българския народ има сляпо доверие на руския народ, а не на неговата дипломация.

Между тая дипломация и руския народ няма нищо общо: нито православие, нито славянски интереси.

От тая дипломация интересите на руския народ страдат повече, от колкото ония на българския народ. (ibidem, стр. 47-49)

...

Немските кръгове в Русия, под обликът на „Сазановци“¹⁸⁶, е руската дипломация, която подема кампания против България. В лицето на Сазановци, на руската дипломация, воюва против България немцойщината, а не руския народ. От тази руска немцойщина страда и България, и Русия, и славянството, и православието.

На удивлението: защо руската дипломация облагодетелствува враговете на славянството: гърците и романите и враговете на православието - мусюлманите в пакост и вреда интересите на славянска и православна България, като даде на ромъните Добруджа, на гърците Македония, а на турците - Тракия? - се обяснява, това удивление, че тая дипломация е враждебна на славянството и на православието, като немцойщина, като Сазановщина.

Тази разлика между руския народ с неговите интереси и желания и руската дипломация с нейните замисли против интересите на тоя народ и против славянството и

¹⁸⁶ Сергей Дмитриевич Сазонов е руски държавен деец, министър на външните работи на Руската империя (1910 – 1916). – бел. съст.

православието, русофилските кабинети на Гешов-Данев не съумяха да схванат.

В това не схващане, в това заблуждение се заключава измамата, вероломството, следователно-погрома на България.

Искрени русофили, вярно предани, да служат усърдно на руския народ, интересите на когото отождествяваха с интересите на българския народ, тия русофилски кабинети - Гешов-Данев, имат своето оправдание, в факта, че **бяха вероломно измамени от руската дипломация.** (ibidem, стр. 49-50)

...

Понеже българските правителства се придържаха по принципа да няма подялба на Македония, се измисли уловката с „спорната зона“. Императорът, като арбитър, с правото да вдига на север линията - Егри-Паланка - Охридското езеро - до там до гдето цялата спорна остане на България.

От руските дипломати шепнато беше на нашите, че „спорната зона“ се създава с цел да се убедят сърбите да приемат договора като ще се надеят, че всичката спорна земя ще остане на Сърбия: така ще бъдат онадеждени. А пък вие, българите, бъдете спокойни: всичката спорна област ще бъде ваша. Няма да има подялба на Македония: цяла ваша. Имате за гаранция, честното, мощно слово на императора“.

При такава една област от линията Егри-Паланка до Охридското езеро; област до Егейско, до Мраморно и до Черно морета, при обещанието, че с правото на арбитъра императора да движи и вдига тая линия на север, ще получи България и спорната зона, т.е. цяла Македония, кой българин при такъв договор с гаранцията на императора за изпълнението му, кой българин на мястото на г-н Ив. Ев. Гешов не би приел с благодарност и с гордост такъв съюз с такъв договор?

Кой българин би се осмелил да каже, че няма доверие на императора? Кой би си допустнал, че тук, при тази гаранция, се упражнява машинация, се крои капан, в който да падне България с своя цар?

Вината на хората от кабинетите Гешов-Данев за погрома на България не се състои в това, че те имаха пълно доверие на руската дипломация и на императора, че останаха вероломно измамени, а - **вината - се състои в това**, че те, по партизански съображения, **не се осмелиха да изповядат истината, кой е причината за погрома**, а отидоха да обвиняват неотговорни лица, да „търсят под волът теле“, и го посочиха, че го намериха в 16 юни. (ibidem, стр. 51)

...

Но, сиротите, забравят, че 16 юни не падна от небето, а има история.

Тая история, история на **девизът на руската дипломация за намалението и омаломощението на България, има своята хронология от 1889 год.**, когато окончателно се оформи решението да се увеличи Сърбия за сметка намалението на България.

Планът на руската дипломация беше нагласен така щото в резултат на балканския съюз да се добие погрома и разграбването на България.

Или ако победи Турция или ако победи съюза, да се добие един и същ резултат: България разгромена.

В първия случай, турската главна сила ще унищожи българската армия. В такъв случай Русия ще нахлуе с войските си в България за да я спасява; ще прогласи България за „немирница“ и ще я държи окупирана и управлявана от един руски императорски комисар под претекста до като се умиротвори и уталожат духовете, а в същност до като се достигне до „Дунайска губерния“ и императора се титулува и „цар болгарскій“.

В втория случай, ако победят българите, българската армия да бъде парализирана и България разгромена.

В началото на войната, когато главната квартира беше в г. Ст. Загора, една вечер ме посетиха в домът ми двама руски кореспондента, родом петербуржани, единия на име М. Л. Березовски, кореспондент на „Биржевия Ведомости“, който се подписва под псевдоним „Ольгенинъ“ а другия: А. Н. Брешко, Брешковскій, кореспондент на „С.-Петербургская Газета“ и „Синій Журналъ“.

Те, двамата придружени беха от учителя при местната девическа прогимназия г-на А. Шульговски.

Целта на дохождането им беше да ме убедят да ходатайствувам при главната квартира да им разреши да вървят подир войната.

Мотивът за ходатайството беше, че руската дипломация имала в програмата на своя девиз щото България от тази война да излезе разгромена и намалена, било като победителка, било като победена-в всеки случай.

Г-н Березовскій около три часа говори като приведе много доказателства за да ме **убеди в лошия замисъл на руската дипломация** за интересите на България. Той предполагаше, разбира се, че аз съм от слепите русофили, та затова, така усърдно се стараете, с **привеждането много аргументи** - да ме убеди в тая истина, че руската дипломация е **големия враг** за интересите на България, **истина която аз знаех много по-отдавна и по-сигурно от тях**.

„Нашите кореспонденции, казваха, ако се пишат от тук, с сведения получавани по слух, ще бъдат ялови, безинтересни. Но, ако се пишат от бойното поле, ще бъдат огненни, написвани с ентузиазм в полза каузата на България: за освобождението на поробените братя и за обединението на българския народ. По тоя начин да повдигнем общественото мнение в Русия до такава степен силно в полза на България щото руската дипломация да бъде задавена от силата на това

мнение за да не посмее да прилага своя план за погрома на България“.

Един ден в София срещнахме се с г-на Калинков, тогава пълномощен министър в Букурещ. Казахме му, че Сазанов ни грози с катастрофа за България, като се сърди, че хората на българското правителство не слушали руската дипломация.

„Не е вярно, каза той. В течението на работите съм. Аз знам положително, рече, че **нашите министри всеки ден, от заран до вечер чакали инструкции от Русия** в София при пълномощния министър г. Неклюдов: „какво да вършат „днес“. **Нищо не са вършили без да получат неговите инструкции.** Послушанието отивало до там, щото имало случаи да го питат министрите: няма ли някоя важна работа: „можем ли днес да си отидем дома за обяд“?

Било шепнато на г-на С. Данев от ония с които не прави политика да иди в Букурещ и да каже на ромънското правителство поверително: „искайте компенсация; сега му е времето, ще ви се даде“. Защото, казали му, в интереса на България било да се залъже Ромъния за да не ви отвори война сега когато имате война с Турция, „а пък после, когато си свършите работата, не давайте нищо“.

Преди да отиде за Лондон, г. Д-р С. Данев се отби в Букурещ. Щом излезе от Букурещ, и ромъните изяха претенции за компенсация.

Д-р Данев тръгна за Лондон. Подир него тръгнаха делегати на романското правителство и го гониха чак в Лондон, да водят с него преговори за компенсацията.

Тогава се питахме ние, защо тия делегати не отиват в София, при българското правителство за водене преговори за компенсацията, а тичат подир Данев, като кучета подир кучка, която си вдигнала опашката?

В отговор на това питане, тогава органът на г-н Д-р Данев, официозът „България“, за обяснение открито заяви, че **„признава правото на Ромъния да претендира за българска**

земя. (в. „Софийска Вечерна Поща“, № 288, от 23 февр. под заглавие: „Власите и гърците у нас“). (ibidem, стр. 53-55)

...

Интересно явление беше: а) Ромъните искаха в Петербург да се разреши спорът им с България. Знаеха, че **от там идеше насърчението за сполука.** б) И турците искаха да се уреди мирът с България пак в Петербург. Защото казано им беше, че **Русия не само Родосто, но и Одрин, но и Лозенград, но и Димотика не ги дава България.** в) И сърбите и гърците все за същите причини искаха все в Петербург да се разрешат споровете им с България.

Тичат при оногова, който раздава дарованията, българските земи.

„Недъгът“ от сляпото русофилство е причината за погрома на България.

Жумеха, мижеха, и не искаха да погледнат за да не видят вампиро.

Играта и лукавството на руската дипломация не можеха да схванат. **Слепи беха от прекалено доверие към руската дипломация.**

Нейния лукав маниер беше: Сазанов, в официалните си телеграми препоръчва на нашето правителство едно, например: „спогодете се с Ромъния; удовлетворете нейните искания; инак, ще ви нападне, ще нахлуе в България. Ненадейте се на конвенцията: тя е обезсилена“. А Неклюдов-друго, той казва: не слушайте Сазанова. Това, което той казва, е за пред очите на хората, е - бош лаф, блъф“. (ibidem, стр. 56)

...

Това, което децата разбраха, те, великите умници, как да не разбират?

Вдигнаха цялата армия от Чаталджа и Булаир и я прехвърлиха на запад, на границите срещу сърбите и гърците - защо? - за да воюваме с вероломните ни съюзници. Ами 16 юни кому се дължи, не ли на прехвърлянето на армията на запад?

Когато гърците водеха открито преговори с турците за да ни нападнат последните и си вземат Тракия, тогава нашите дипломати вдигнаха цялата армия от границата с турците и оставиха свободен входът на последните да нахлуят в България. (ibidem, стр. 57)

...

Г-н Д-р С. Данев с удоволствие замести г. Гешова. Състави нов кабинет от същите коалирани партии от същите лица на Гешовия кабинет.

Той, г-н Данев, като чистокръвен, краен, сляп русофил, който не прави политика с руската дипломация, си помисли, че г-н Гешов няма успех, защото беше умерен русофил, та - вследствие на това - н« е могъл да добие симпатията на руската дипломация. Чакайте сега, да видите, той какво ще направи?

Ромъния ли, Турция ли - ще нахлуят в България? Боже сохрани, никога такова нещо!

И се одързости да каже знаменитите думи: „само пърстето си да повдигна, и тутакси руските корпуси ще навлезат в Ромъния и в Турция и ще ги обърнат на прах и пепел. Така убеден беше горкия!

Г-да Данев и Тодор Тодоров, **ръководители на русофилската политика**, хора талантливи, оратори, първокачествени адвокати, **показаха се големи простаци в политиката**, не за друго, а само заради своето **сляпо доверие** на руската дипломация.

Когато романите дойдоха до София, турците до границите на стара България, едвам тогава г. Д-р С. Данев се събуди от летаргическия сън, произведен от опиума на сляпото доверие на руската дипломация.

Тая политика доведе България до устието на страшната пропаст, Тогава Данев уплашен, извика: „**нашата политика фалира; търсете други хора да спасят България**“.

Ако Даневия кабинет продължеше своето съществуване още една седмица и не дойде либералния Радославов, тогава ромъните, сърбите, черногорците, гърците и турците щяха да бъдат в София и щяха да си поделят България под ентузиастическото ръкопляскане на дивото славянство и на матушката Русия.

Русофилските партии, които в лицето на г-на Д-р С. Данев признаха, че тяхната политика фалира, на място да се възмутят от вероломната измама, с която безбожно ги изневери руската дипломация, която по най-безсъвестен начин експлоатира с тяхното детинско доверие, те, наопаки, подбудени от партизанския бяс, се завзеха да защищават тая дипломация и да обвиняват авторите на 16 юни. А пък не виждат, че те са авторите и на тая дата. (ibidem, стр. 59-60)

...

„Κὼϋε με, αὔω, νά ἀγιάσω“ - „заколи ме, аго, да се осветя“, така се молиха хиоските жители на турците в време на Елладското въстание. Тичали при тях, навеждали врат и молили турците, казвайки: „Κὼϋε με, αὔω, νά ἀγιάσω“. „Заколи ме, господарю, да се осветя“.

И нашите слепи русофили тичат при руските дипломати, превиват врат и се молят: „заробете ни, възложете ни игото на робството, ние сме потомци на ония българи сектанти, които предадоха България на турците без война. Ние, по рождение, по инстинкт, сме предатели. Не можем да живеем независим и свободен живот“. Вие, русите, изпратете ни от Петербург комисар. Не ни е потребен цар. Според халът ни, стига за нас най-много един „царибашия“.

Подир погрома, г. Неклюдов побягна от София.

Чичо Петр, сръбският крал, го награди с най-голям орден за заслуга към сръбските интереси.

Защо кралят на Сърбия награждава един пълномощен министър, който действувал в друга държава, в София?...

Той, Неклюдов е работил, наистина, при цар Фердинанда и при българските министри, но е **работил за пакост на интересите на България**, а за полза интересите на Сърбия.

По заповед от своето началство той, **Неклюдов, дирижираше** нашите русофилски кабинети, които му служеха за кукли, дирижирани от него, слепи оръдия.

Всяко утро той се осведомяваше от нашите министри за състоянието на нашите войски, где кои части се намират, где е голямата сила и где се намира слабата ни страна.

Всеки ден **Неклюдов чрез Хартвига държеше сръбското правителство в знание** за движението и положението на частите на нашата армия.

Значи Руското дипломатическо агентство в София е служило за **шпионско отделение на сръбската армия**.

Неговите органи, които му доставявали потребните сведения, били нашите министри.

Устройството на такъв един благонадежден шпионаж е принесъл най-голяма услуга за **успеха на сръбското дело против България** - за погрома на последната.

Ето за тази услуга на Неклюдов, сръбския крал го награждава наедно с целия персонал на посолството. Не е наградата „за черните очи“.

Но не е само тази заслугата на Неклюдов.

Той издавал заповедите за отстъпленията и настъпленията на нашата армия.

В помощника на главнокомандващия, в генерала Савов, се съзряло и посрещнало едно препятствие за правилното командване на армията ни от Неклюдов. Затова генерал Савов се замести от генерал **Радко Димитриев, най-благонадеждния, послушен русофил**.

Где ги не сееш, тамо не поникнуват руските дипломати.

...

Не 16 юний, а 18 юний създаде погрома на България, когато **Неклюдов** **заповяда да отстъпи нашата армия по всички линии.**

Ако не беше тая заповед, т.е. ако не беше се извършило това отстъпление, цялата сръбска армия щеше да попадне в плен. Тогава и гърците щяха да бъдат унищожени. Това заслужено благодаяние, принесено на сръбския народ, не се възмездява само с ордени от крал Петра.

Не е чудно, прочее, че Неклюдов, който действуваше в София, че се възнаграждава от Белград.

Неговите услуги се простират много далеч. Само ние не сме го оценили достатъчно.

Парализирането силата и убиването, сломяването духа на нашата армия, нему се дължи.

Той дережираше: несвързването на мира на бойното поле; - искането Родосто и Одрин; прекъсването преговорите за мира; - подновяването на войната; - нескончаемите отлагания на преговори и бездействие, до като се разбунтува нашата армия и хвърли пушките; - пишеше той остриите телеграми до императора и ултиматума до руското правителство. ...

Неклюдов подир погрома фиряса от София. Защо побягна?

Потресен от предателското поведение на русофилите против отечествените си интереси, той, виждал в себе си силата, която го заставлявала, като се срещне с тях, да плюе в лицето им и да им каже: „**мне стыдно что Вы болгары**“. Если так, то – „болгари – магари“.

Това е заслуженото.

В България хората от типа на идиотското русофилство, които са славянофили, русофили, но не българофили, а поклонници на балканския патриотизъм, са толкова много тия тонковци, щото с коса да ги косиш, не се довършват.

И пак викат: „идете да отидем в Петербург. Да отидем там като говеда на касапницата. И много нещо по-долни сме от говедата. Последните се сецат, где ги водят, и за това показват отчаяно съпротивление“.

Ние по-долните от говедата, самички отиваме, превиваме врат и викаме: „κώγε με, ἄγω, νὰ ἀγιάσω“. „Заколи ме, Господарю, да се освета“. (ibidem, стр. 62-64)

...

Нашите русофили жумат и не виждат, че тоя виновник пред лицето на целия свят устроя балкански блок, състоящ от Сърбия, Гърция, Черна-гора и Ромъния: против България.

Тоя блок, според директивата дадена от виновника, има за задача и цел унищожението на българския елемент в българските земи заграбени от Сърбия, Гърция и Ромъния.

Покровителът на тоя блок е неговия основател, императорът, виновник на погрома.

Пред лицето на целия свят тая лига унищожават българите, православните славяни.

Терорът, упражняван в мирно време от тоя блок, по своята жестокост, свирепост и безчовещина, няма подобие, няма пример в историята на варварските времена.

Кажете, българи, какво мислите? Ако императорът не насърдаваше или несъизволяваше да се вършат тия свирепости над православните българи славяни, щеше ли да има тая дързост свирепата лига?

Руската дипломация, во главе със своя император, протестираха ли за тия свирепости и нечути жестокости, вършени над българите в поробените земи от сърби, гърци и румъни, угрозиха ли тия зверове да престанат да унищожават един в нищо невинен народ?

Драконовския, най-свирепия закон, който издаде Сърбия за унищожение на българите в Македония, руския вестник „Новое време“ намери, че е много мек, трябва да

бъде много по-жесток, за да смаже главата на тая змия - българския елемент. ...

Жумете, вие последователите на Пуцета, никой не вижда, че руския официоз публично насърчава жестокостите, безжалостното изстребление на българския елемент!

Жумете! руските консули съветват българите, за да не бъдат изстребени и унищожени, да стават сърби ония които са под сръбска власт, и гърци - които са под гръцка. ...

Руския император рече на всеуслишание: „ще се накаже България“. Наказа се. Кой я наказа? - Той, който огласи, че ще бъде наказана.

Защо се наказва България? - За непослушание, Добре. В чие време се наказва? - Во време, когато беха на власт слепите русофили. Какви по-послушни хора на руската дипломация можеше да им даде царят, а в негово лице - българския народ? По-послушни, по-слепи русофили от цанковисти и народняци нямаше българския народ, за да ги даде на руската дипломация.

Ама... 16 юни ! ...

Ако е виновен българския цар, ако е виновен генерал Савов или някой друг, що са виновати българите в Македония и Добруджа? Що са виновати жените, момите и децата гдето публично ги безчестят? Що са виновати с стотици хиляди невинни българи, мъже, старци, баби, жени, деца и бебета, та са подложени на ограбване, на побоища, на оголване, на затваряне, на изтезания и на избиване?

Императорът рече: „ще се накажат“. Защо ги наказваш, императоре, православни царю? В какво са виновати тия нещастници, тия православни славяни? В какво са се провинили, с какво ти са сгрешили? - „Каква по-голяма вина от това, че са българи, че не искат да станат гърци, сърби, романи! Какво по-престъпно провинение от това, гдето те желаят да се присъединят към България“?

„По моя воля и разпоредба се смаза главата на тия проклети като змия българи, трябва да им се смаже и опашката за да не могат да шават. Такава е моята воля, на цар православен и славянин“!

Жумете! Това е правда, това е християнство, това е човещина, култура и цивилизация (руска)? (ibidem, стр. 65-67)

...

Тичайте, бе българановци, при руската дипломация! Где ще намерим ние по-добри покровители за нашето унищожение?

За тия страшни грехове, погромът на Русия ще бъде много страшен. Не като оня във време на Руско-японската война. Много по-страшен.

Във време на Руско-японската война, за греховете, извършени (1903 г.) от руската дипломация против българите в Македония, извършени чрез Зиновиева и Ламздорфа, Бог я наказва със загубата на флотата, на Порт Артур, на Манджурия и на Корея. Сибирската железница, за която се изхабиха милиарди, остана сега излишна.

Отгоре на това, пожертвуваха се напразно стотина-двеста хиляди храбри руски мъже.

За греха с погрома на България, какво по-страшно ще бъде наказанието?

Величието на Руската империя се дължи на „теократизма“. Основата, върху която се създава великата Руска империя и върху която се крепи, беше режима на „теокрацията“: да се върши всичко по волята Божия, за неговата слава. „Не нам, не нам, Господи, но имени Твоему“ погрома на България и унищожението на българите, християни от Македония, извършени от мене, императора и моята камарила.

Тая основа – „теократизма“ – окончателно е разрушена от речения грях. Следователно Руската империя

остава без основа, и, като такава, ще се разгроми и ще се разпадне.

Както се образувала, така и ще се разложи.

Виждам нейното разгромяване и разпадане!

Всички край балтийски области: Финландия, Остландия, Литва, Полша и Бесарабия ѝ се отнемат. От Малорусия (Украйна – бел. съст.) се образува отделна, самостоятелна държава. Губи целия Кавказ. Владенията ѝ в дълбока Азия хвъркнутат. Сибир отива на Япония и на Китай.

От Русия ще остане едно Московско царство.

„Плачу и рыдаю егда тоя разгром вижу и помышляю“!

Руската дипломация, во главе със своя император, приготвяват такъв кюлаф на Руската империя.

„Истината за виновника на погрома на България е ясна, казва Негово Блаженство, като бял ден. За това всеки я знае“.

Който е приятел на руския народ и не се надее да получи от руската дипломация някой „бакиши“, той няма да прикрива и да премълчава „с небивал стоицизъм“ тая истина, но ще я каже на всеуслишание.

Негово Блаженство нали знае писанието?

„Ако ние умолчим, каменіе возопіетъ“ (Лук. 19; 40.) (ibidem, стр. 67-68)

...

Планът на руската дипломация беше нагласен така щото в резултат на тоя Балкански съюз, да се добие погрома и разграбването на България.

Руската дипломация не беше от начало за войната на съюза с Турция. Не беше готова да използва плодовете на тая война.

Но тя си направи сметката: или ако победи Турция, или ако победи съюза, да се добие един и същ резултат: България разгромена и разграбена. И допусна войната.

Нека повторим за пояснение казаното:

В първия случай, турската главна сила ще разгроми и унищожи българската армия. В такъв случай, Русия ще нахлуе с войските си в България за да я спасява. Ще намери за виновник царя, и ще го пропъди. Ще прогласи България за „немирница“ и ще я държи окупирана и управлявана от един руски императорски комисар, под претекста до като се умиротвори България и уталожат духовете, а в същност - до като се достигне до „Дунайска губерния“!

В втория случай, ако победи България, трябва, от една страна, българската армия да бъде парализирана чрез средствата на отлагане заключението на мира, държени в бездвижение, с безцелно повтаряне военните действия, с не стратегически разпоредби за отстъпления и настъпления и пр., а - от друга страна - да се подскокоросат съюзниците за война с България, като се докара работата тъй, щото България да бъде принудена тя да начене военните действия против съюзниците, за да бъде обвинена, че тя разстроила балканския съюз, следователно и наказана с нахлуването на романите и турците в България за да я оплячкосат.

Руските кореспонденти не криеха, че руската дипломация планира щото от тази война България, макар и победителка, да излезе разгромена и разграбена.

Да се не забравя истината, че режисьорът, който движеше и направляваше нашите министри, беше Неклюдов.

Ние, една трошка държавица, воювахме с един великан, с турската империя, която, по своята сила, държеше в респект даже великите сили.

Можеше да бъдем сломен и победени и без военни действия, само да се протакеше нашето държане в въоръжено, в военно положение.

Нашия успех се заключаваеше само в стратегията: да вложим всичката си сила, щото при първата битка, да нанесем погром на турската армия и тутакси, незабавно, на бойното поле да сключим мира с Турция. Сключен с нас, щеше

да бъде естествено сключен и с съюзниците: нямаше от где турски войски да отиват и да се бият с съюзниците.

Какво стана?

Стана това, което беше предначертано от руската дипломация, чрез нейните оръдия, нашите русофили.

Разгромът на турската армия се нанесе с първата битка при Люле-Бургаз.

Турците молеха за мир. Но ние не скланяхме.

Искаме Одрин.

Ако не от другаде, то поне от конвенцията, която беше сключил г-н Д-р С. Данев през 1902 г. с руското правителство, нашите министри знаеха, че Одрин, Лозенград, Димотика и Деде-Агач, влизаха в съставът на интерландът на Цариград, следователно - **в периметър на бъдещето руско владее.**

Щом не се сключи мирът на бойното поле при първия Люле-Бургазски погром на турската армия, се разбра, че се води нашата армия на погибелъ, България - на разгром и разграбване.

Ние не военни и прости, пишихме до високопоставени лица и викахме: „сключвайте мир на бойното поле, не отлагайте“?

Започнаха се протаканията; - прекращенията на преговорите; - подновяването на войната; - нови преговори, от ново протакане. Държането армията в бездействие: изложена на лишения, на калове и снегове, на болести; гладна, гола и без лекарства.

Държим турската армия заключена за да не можеше да напада на съюзниците. Последните, така обезпечени, свободно завладяваха земите определени според договора за български и се окопаваха, готвейки се за война с България.

Под ръководството на руската дипломация, нашите съюзници образуваха блок против България. Когато се образува този блок, нямаше още 16 юни. Значи този блок,

организиран под ръководството на покровителката, имаше за цел да създаде някоя дата, като 16 юни.

Императорът като арбитър, под разни протекси, отлага изпълнението на своя мандат. ...

Като минаха за Белград Чариков и Башмаков, ние казахме и писахме на високопоставено лице, че прелетяха за Белград две пеперуди и че подир техното заминаване, ще се появят в Белград васеници. И се появиха: сръбите искат ревизия на договора и неприемат произнасянето на арбитъра.

От прелетелите в Белград пеперуди шепнато беше на сръбските държавници от името на руското правителство: „неприемайте арбитъра; настоявайте за ревизия на договора; неотстапвайте от окупираните от вас земи и гответе се за война с България“.

Арбитърът, под разни претекси, отлага до безконечност изпълнението на своя мандат, като арбитър. Не иска да се произнесе. „Все сее, защото не иска да меси“.

Отлага се до безконечност и подписването на мира.

В това време, когато императорът - арбитър, отлага изпълнението на своя мандат, и подписването на мира се отлага, а пък нашите вероломни съюзници дълбаят и навлизат все по на вътре в нашите земи.

Руската дипломация с отлагането, както на произнасянето на арбитъра, така и на подписването на мира, целеше: или разбунтуването на нашата армия и хвърлянето на пушките, или пък да бадем предизвикани за отваряне война на сръбите и гърците, които окупираха цяла Македония.

В първия случай, при хвърленето от нашата армия на пушките, сръбските и гръцките войски щяха да навлязат в София за да умиротворят България.

В втория случай, щеше да се създаде един 16 юний, за да излезе за погрома виноват - царят, като главнокомандующ.

За тази цел, по диктовката на режисьора, би пренесена цялата наша армия - от Чаталджа и Булаир и прехвърлена на границата срещу сърбите и гърците.

Оставено свободно нахлуването на ромъните, се остава сега, по тоя начин, свободно нахлуването и на турците.

Нахлуването на сръбски и гръцки войски в зони на българска територия и продължението на това нахлуване, беше явно предизвикателство.

Нашата цяла армия защо се преведе на границата, гдето беха нахлули войските на вероломните съюзници? За „салтанат“ ли или за парадиране? Разбира се, че за въоръжен отпор на войските на съюзниците, за да се съобразят с договора. ...

Ръководителя на отлаганията - руската дипломация заповяда да се съберат президентите в Ниш за споразумение. Нашите отиват. Чакат с недели. Сръбските и гръцките не се вестяват. „Хайде съберете се в Солун“. После, нова заповед: „съберете се в Петербург“

По повод на тая заповедна покана г-н Борис Вазов написа в в. „Утро“ № 835 от 26/V 1913 год. уводна статия. Беше си отворил очите. Статията меришеше на русофобство. Викаше на нашите: „не отивайте в Петербург! В Петербург не отивайте: готвят там за нас капан. Ще ни изпращат в Каноса“.

Протакането се продължава. Императорът не иска да изпълни дълга си. Нашата армия стои без действие. Нито я разпускат, нито ѝ дават да се бие. (ibidem, стр. 69-73)

...

От 13 април 1913 г., от когато е помолен арбитърът да изпълни своя мандат, до 16 юни, когато стана инцидента, беха се изминали 53 дни. **С своето отлагане императорът е чакал или българската армия да се разбунтува и хвърли оръжието, или пък да удари на сръбските и гръцките войски. И в единия**

и в другия случай да се извърши планирания погром на България. (ibidem, стр. 78)

...

Когато сръбския крал Петр влезе в Скопие, руския император го поздрави телеграфически като му честити завладяването на чисто българския град Скопие. Защо русофилското правителство Гешов-Данев замълча и тоя акт за ограбване на България?

Това раздаване на българските земи, беше съгласно изработения преди години план за погрома на България.

При тоя акт за раздаване на българските земи, държаното пасивно положение на българското русофилско правителство показва, че то си дало своето съгласие.

Погромът на България отдавна е планиран и извършен от руската дипломация чрез пасивното съдействие на нашия русофилски кабинет: Гешов-Данев. (ibidem, стр. 81)

Г. Чуждия печат пише, че Русия произведе погрома.

Английския официоз „Daily chronicle“ от 13 юни 1913 г. в уводната си статия казва:

„Всеки знае, че Русия е всемогъща в Белград, и ако Сърбия при все това е вероломна, по отношение договора, това се дължи на Русия, която иска тя да бъде такава. **Всички симптоми на руския панславизм, по явни и очевидни причини, са на страната на Сърбия срещу България.** Това е тъй, понеже една силна Сърбия ще бъде желан оплот срещу Австрия“.

Д. Руските вестници пишат, че погрома е от Русия.

Г-н А. Н. Бранчанинов в № 29 на своя еженеделник „Новое Звено“, пише следното:

„Както посочвахме на времето, българския заем в Германия се извърши въпреки опитите на френско-руската

дипломация да го осуети. Няма защо да се удивляваме и да негодуваме, както правят някои руски вестници.

„Руското правителство жене плодовете на своите грешки в София.

„**Насочило Ромъния срещу България** и унижено сред славянството, по въпроса за Одрин, то отвърна българското правителство от Русия и го подбуди да търси опора в другия лагер.

„Руската централна дипломация, както ние не веднъж сме обяснявали, е виновна в това, че стъпкала славянското достойнство на Русия, облече в неестествена роля Ромъния по ония въпроси където гласът требаше да принадлежи само на Русия.

„Последствията на Балканите от тази груба грешка са неизчислими, защото Г. Сазонов няма да успее да направи от Ромъния един искрен съюзник. (Както е известно, въпреки всички аванси от страна на Русия, Ромъния отказа да подпише формални военни съглашения каквито до скоро я свързваха с Виена.), а в очите на официалното руско безразличие към тяхната съдба изличи всяка следа от всички прежни руско-български връзки“. (в. „Воля“ бр. 430 от 15 юли 1914 г.).

Руските вестници, начело с „Руския Ведомости“, „Речь“ открито заявяват, че през всичкото време, додето е траяла войната, руската дипломация се е държала съвсем не искрено и пристрастно към най-силната, най-жизнеспособната, най-признателната славянска държава. „Русия, в различни времена и при разни случаи е спомагала на всички славянски и не славянски балкански държавици, ала имали друга балканска държавица, освен България, гдето признателността да е изпъкнала тъй релефно?

„Нито в Сърбия, нито в Черна-Гора, нито в Гърция има нещо подобно на руския Ерусалим в Плевен, на колосалния паметник на царя освободителя в София и на великолепия храм „Александър Невски“.

„И при всичко това в случая, когато българския народ, след като поднесе на отечественния олтар в жертва десетки хиляди свои скъпи чада, очакваше с право нашата дипломатическа подкрепа за да извърши националното си обединение, - ние русите, собствено нашата дипломация, заби ножа си право в сърдцето на този народ: подтикването на романиите да плякосват и ограбят български земи, насърдчението на сърби и гърци да не спазват своите договори и задължения и да поставят под своя гнет цяла Македония - се дължи до голяма степен на нашите държавни мъже“.

Истината, че погрома на България дойде от руската дипломация, тия вестници я изповядват „с небивал стоицизъм“. Види се, не е достигнал до техните уши съветът на Негово Блаженство: да премълчават тая явна като бял ден истина и да я претърпят „с небивал стоицизъм“. (ibidem, стр. 81-83)

...

Погромът на България е предсказан в подробности преди 115 дни от датата 16 юни.

Беше казано, че „девизът“ на руското правителство за „намалението и отслабването на България“, взе окончателна форма през 1889 година, когато славянското петербургско общество издаде своята карта на славянските народности. Македония беше отбелязана в тая карта за населена от българи. ...

Анонимната брошура под заглавие: „Виновниците за днешните дипломатически неуспехи на България“, потвърждава тая истина, че погрома на България е извършен от руската дипломация чрез посредството на своите послушни оръдия, слепите русофили от кабинета: Гешов-Данев. ...

Предсказанията на тая брошура са:

Руската дипломация ще ампутира България и ще раздаде късани части от българското тяло.

1. На Сърбия половината от Македония, като компенсация за Босна и Херцеговина.

2. На Гърция - Солун с южната част от Македония, като възнаграждение за оказаното съдействие на сръбската пропаганда за посърбяването на северна Македония.

3. На Ромъния - Добруджа, като компенсация за Бесарабия.

4. Източна Тракия, придобита с потоци кръв, пролята от десетки хилядници, християни, българи славяни, Русия ще я повърне на Турция, като интерлант на Цариград, необходим на Русия за проливите.

За жалост, това предсказание се изпълни буквално.

Ампутирането на България от хирурга - руската дипломация, с 115 дни предсказано от датата 16 юни, показва, че 16 юни не е катастрофалната дата, а е добър повод за оправдание на погрома на България, планиран от преди много години.

По тази ампутация на България разсъжденията в речената брошурка - са:

„Сляпото русофилство се заключава в това: да приемем всичко от Русия с затворени очи, без разсъждение и да бадем непоколебимо убедени, че всичко най-после ще бъде и ще излезе за в наша полза.

„И лекарството е горчиво, но дава здраве. И операцията, която прави (преди 115 дни не беше още направена, но се говори като извършвана вече от) - Русия: - да реже от нашето тяло земи и да ги раздава на комишиите - боли, но тази операция ще усигори на България в бъдеще здраве, приятелството на балканските съюзници.

„Тази операция на Русия, на нашия хирург, така трябва да се приема, че е за в полза на славянската солидарност, за

укрепването на балканския патриотизъм, т. е. „за ползата на България“.

„Това русофилство е идиотство или подкупено русофилство“.

И следват, в тази брошурка, предсказания, какви ще бъдат последствията от погрома на България:

„Това идиотско русофилство е за голяма пакост не само за България, но и за Русия както и за балканските държави.

„То - идиотското русофилство - въвежда руската дипломация в заблуждение да мисли, че лесно, свободно и без стеснение може да се извърши над България ампутация. С това ще предизвика гнева и умразата на цялата интелигенция, на целия български народ. Ще разберат тогава и тонковците, че най-големия враг за българските интереси е Русия.

„Ще приготи по тоя начин почвата, както и я приготи вече, щото България да потърси защита на своите интереси у Австро-Унгария, с която и да сключи съюз, а чрез нея и с тройния съюз.

„Ще бъде принудена да направи това, за да се брани от „славянската солидарност“ и от „балканския патриотизъм“, които представляват за българските интереси: „чумата“ и „холерата“.

„Днешното (19 февр. 1913 г.) положение на България, благодарение на това русофилство, е безизходно. Като член от балканския съюз (с клауза да воюваме против Австро-Унгария), България минава за съюзница на Русия. Усиленото въоръжение на Германия, немските вестници обясняват с страха от повдигането на един четвърти член на „тройното съглашение“ - от балканския съюз. Значи великите сили от тройния съюз считат България за свой враг. (ibidem, стр. 90-92)

...

Защо руската дипломация пожела и допусна да нахлуят турците в източна Тракия? Тая страна се освободи с жертвата на потоци кръв пролята от сто хиляди герои, християни, православни българи? Защо, с каква цел да се повърне отново на турците?

Ето отговорът:

Русия счита, че Цариград, наедно с проливите, е неин ако не днес - утре.

Източна Тракия е интерланд на Цариград. Значи: Одрин, Лозенград и Димотика са потребни на Русия, като интерланд на Цариград, считан от нея за свой.

Русия, чрез България, беше се доближила до Цариград, до проливите. Последните няма ха вече и значение, ако Русия не беше изпъдила българите и от Родосто.

Няма българин, който да е мислил, че ние ще усвояваме за България - Цариград. Той беше за Русия. ...

По желанието на руската дипломация, турците изпъдиха българите от околностите на Цариград и от цяла източна Тракия.

Руската дипломация си отдъхна и си помисли, че няма вече страх от българите да турят рака на Цариград. Той остава вече техен, наедно с интерландът - източна Тракия. ...

Турците останаха втрещени, като видяха, че Русия християнската, славянската и православна държава, пожела да им се повърне източна Тракия! Необяснимо!

Но, недоумението скоро се разреши: източна Тракия служи, както се каза, за интерланд на Цариград. Русите считат Цариград за свой. Кроят да си земат Цариград наедно с интерландът - от турски ръце. Тъй ли? - Да.

Под влиянието на това размишление, един турски вестник писа: „тамам: ние, турците, падари ли сме на русите да им пазим периметърът: Цариград с интерландът - източна Тракия?“.

Тъй ли? За това турците поставиха Цариград с източна Тракия под германското покровителство. Ще земат русите царвулите.

Те сами изкопаха ровът, и паднаха в ямата, която приготвиха за българите. (ibidem, стр. 101-102)

...

„Вероломството“ на руската дипломация на едно с императора, по отношение на вярната и преданна България, извършено с подла и лукава измама, това вероломство съставлява греха, за който Русия ще бъде наказана. ...

Виновницата за тия жестокости е насърдителката Русия. За това тя ще бъде наказана с страшен погром.

Сърбия, Гърция, Черна-Гора и Ромъния чрез ръководството и съдействието на руската дипломация, образуваха блок против България, за унищожението на българския народ. ... (ibidem, стр. 110)

...

Руската дипломация, по закона на инерцията, чрез своето покровителство, насърдчи всячески сърбите в техните жестокости на убийства чрез „черни ръце“ и „мъртви глави“ и отидоха, по инерция, та убиха, най-после, и Австро-Унгарския престолонаследник. Извършиха акта за счупване най-после, на главите им, за унищожението на проклетата сръбска държава!

Чрез това убийство пламна пожарът на общоевропейската война.

Главен виновник за това убийство е насърдителът - руската дипломация.

За това тя, Русия, най-много от всички, ще бъде наказана, с погром.

Кое то планира и скрои за България, ще се обруши на главата на Русия с по-голяма сила и в страшни размери.

Това е от Бога.

Ще разберат всички народи - от събитията, - че има Бог, покровител на висшата, международна правда.

Божие то търпение се изчерпа.

Великата неправда, извършена през 1913 год. ще бъде строго наказана и смазана.

Който схване Божието провидение и промисъл и се покае, ще бъде спасен.

Русия би могла да бъде пощадена само, ако може да се съзнае, да си познае греха и да се покае.

Покаянието ще бъде извършено само в случая, ако може да повърне на България: Македония, Добруджа, Тракия до границата: „Мидия – Енос“.

Инак, нейния страшен погром е неминуем.

Това е внушението на духа. Амин.

гр. Стара-Загора, м. юли 1914 год.

Един, който педесет и шест години е работил за освобождението на Македония - стара-България, родом македонец - старо-българин.

Истински, окат русофил.“

P.S.

Послепис от съставителя (не от Дядо Методий)

Докато адаптирах този текст, изпитвах огромното изкушение да коментирам фактите, описани в различните абзаци, ред по ред, дума по дума! Има много върху какво да се размишлява! И да се коментира!

Но не го направих - запазих максимално автентичността на този текст - всеки сам може да оцени фактите и събитията, описани от очевидеца „окат русофил“ Митрополит Методий.

И сам да си направи изводите.

1914-1918 - Война, след война... и отново война...

Коледа на фронта

Още неизстинали дулата на оръдията на Балканите, през юли 1914 г. започва Световна война!

Тя ще бъде наречена „Първата“ едва когато започне „Втората“ – за срам на цялото човечество! Урок, който не искаме да научим! Или поне някои от нас!

Пример - докато пиша тези редове, Русия отново воюва. Със съседния народ, за когото твърди, че е братски. И преди дни, фюрерът в Кремъл, пред когото благоговоят и част от българите (?!), съобщи за пореден път, че е [готов за преговори](#). Но с условието Украина да признае статута на Крим, Севастопол, Донецка, Луганска, Херсонска и Запорожка област като **съставни части на Руската федерация**¹⁸⁷. Може да не съм силен в анализите на политиката на толкова високо ниво, но нещо не разбирам – вече няма биолоборатории, няма „фашисти“ в Киев, няма „денацификация“ и „демититаризация“, няма защита на руското население в Украина! Че и на българското! Просто – война за територии! Като в Средновековието! На най-голямата държава в Света не й стигат територии! Монголската орда завземала територии, но не можела да ги управлява. В своя [лекция през 2010 г., Валерия Новодворская](#), един от най-автентичните съветски дисиденти ще каже:

¹⁸⁷ <https://www.mediapool.bg/putin-izlozhi-usloviya-za-primirie-kiev-gi-nareche-standarten-nabor-na-agresora-news360174.html>

„Традицията на Ордата - това е традиция на безползната империя. Това е завоюване на пространства без абсолютно никакъв смисъл, без каквато и да било изгода. Пълна безсмислица. Монголите унищожават своите национални традиции, унищожават своя тангризъм, впрочем доста симпатична религия. От народ на воители те се превръщат в надзиратели на робите от завладените територии. За какво им е било? Никаква полза.

Защо ѝ е притрябвало на Съветска Русия да завзема Средна Азия, Грузия, Украйна и всички останали? Каква е далаверата? Каква полза имаше СССР от страните-членки на Варшавския договор? Икономически беше разорително. Грешни пари бяха набити в Азия, Африка, Латинска Америка. Страната не се развиваше, ходеше в парцали, не си изучаваше децата, гладуваше. От това държавата не спечели нито любов, нито полза. Ето това е традицията на Ордата.“¹⁸⁸

Замислям се за годините на Соца, когато НИЕ бяхме робите, със съветски надзиратели! Или по-скоро надзирателите бяха българи – то нали знаете за българския казан в ада! И колко пари „набихме“ в Африка и Азия! Да подкрепяме „братски“ режими! Да борим „капитализЪма“ и „империализЪма“!

Замислям се и за днес – за приликата с императора в Кремъл. Нищо че управлява най-голямата държава в света – иска още! За какво му е? Под рубриката „[иредентизъм](#)“¹⁸⁹ иска още! Май гените на Ордата си казват своето.

Но някои у нас агитират за „Евразия“. За да не кажат – „Азия“! Аз пък ще кажа: „АЗИЯ“! Искат да ни заведат там! Но не в Турция, малоазиатското Средиземноморие, Индия, Китай или Япония. Не! Мечтите им водят само към Русия! Към Москва! И конкретно – към Кремъл! Защото за азиатската част

¹⁸⁸ <https://www.segabg.com/category-observer/otkude-se-vze-rusiya-i-zashto-e-tya-takava>

¹⁸⁹ <https://bg.wikipedia.org/wiki/Иредентизъм>

на Русия не искат и да си помислят – кал, няма пътища, няма канализация, а вече и пълно с китайци! Или... може би искат да доведат Кремъл тук?

Поредния „ненаучен“ урок!

Но да се върнем към „Първата“ война - война, за която мнозина смятат, че ще приключи бързо, но която се проточва с години и в която загиват милиони! Хора! Хора със семейства, с майки и бащи, съпруги и деца, с любов и с мечти!

Коледата на 1914 година е сигурно най-тъжната и най-мрачната, която хората са преживявали до този момент.

В окопите - студ и кал, проникващи до мозъка на костите. Отчаяние и омраза! И все пак, на Бъдни вечер през 1914 г., над окопите в областта Ипр между Франция и Белгия (където за пръв път се използва бойно отровно вещество за масово поразяване, наречено по-късно „иприт“), се разнася коледна песен. „*Oh, Tannenbaum*“ пеят немските войници, в началото несигурно, но като чуват „*Oh, Christmas tree*“ от другата страна на бойното поле (която е същата песен, преведена на английски), стават по-уверени. Чуват се пожелания: „*Весела Коледа!*“, „*Весели празници!*“ Войниците постепенно излизат от окопите и на ничията земя се срещат - довчера изпълнени с омраза един към друг, а днес усмихнато се прегръщат. Показват един на друг снимки на близките си, разменят алкохол, тютюн, шоколад, сувенири ...

През Коледните дни, тази невероятна случка се повтаря. Войниците от двете страни общуват помежду си, без дори да знаят езика на другия. Помагат си да погребат загиналите си другари. Невероятно днес, но войници на Англия и Германия изиграват напълно миролюбив футболен мач, с което записват златни редове в историята на футбола. Уморени от войната и достигнали до момент, когато всичко вече им става безразлично, тези мъже намират отдушник, макар за кратко, в този заразителен порив на душата – човечността!

„Мирът“ не трае дълго, но ще остане в историята като „[Коледно примирие](#)“¹⁹⁰. Минават няколко дни, командирите и от двете страни „поправят“ стореното от обикновения Човек, и Смъртта отново размахва безмилостно косата си! ...

Споменавам за този позабравен епизод, точно защото е забравен, изтрит от ужасите на Войната! Но точно този Епизод, трябва да се помни, защото ние, Хората, можем да бъдем заедно и с най-големите си врагове, въпреки политиките! Особено ако са в интерес на някой с еднолична и неограничена власт (напр. Ленин, Сталин, Хитлер, Путин...)!

Просто е - трябва да оставим настрана омразата, винаги насаждана от пропаганда, от невежество, от глупост или от нечий интереси!

Първа световна война и България

Войната, с променливо съотношението на силите и на успехите, продължава и не след дълго стига до България. Родината ни, която съвсем доскоро е воювала със съседите си, е ухажвана да се включи във войната и от двете главни сили (Антантата и Тройният съюз). Това дава надежда, че България най-после ще може да осъществи мечтата за обединение на българския народ. В началото, България се чувства твърде слаба от преживяното поражение, за да мисли за нова война. Правителството на д-р Васил Радославов декларира неутралитет, но продължава внимателно да следи конфликта между двете военнополитически групировки - Антантата (Франция, Великобритания и Русия) и Централните сили (Германия и Австро-Унгария). Още в края на 1914 г. става ясно, че силите им са изравнени и техните усилия се насочват в търсене на нови съюзници. Цената на България започва да

¹⁹⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Christmas_truce

расте, поради благоприятно разположение в центъра на Балканския полуостров - близостта до Проливите, контрола върху пътищата от Централна Европа към Турция, граничеща с всички балкански държави, а и разполагаща със силна, доказала боеспособността си армия. Правителствата и от двата воюващи съюза не крият желанието си да привлекат България на своя страна. Решението на българското правителство обаче зависи най-вече от онова, което могат да ѝ предложат бъдещите съюзници.

Към онзи момент, статуквото на Балканите е дефинирано от Букурещкия договор от 1913 г., който разкъсва за пореден път българското етническо землище, но и изолира България от съседите ѝ. По същество, той е антибългарски, защото обединява всички наши съседи, ограбили с помощта на великите сили (разбирай Русия и Франция), българските земи в Македония, Тракия и Южна Добруджа. Като най-голям защитник на този „мир“ се явява Румъния, която се страхува от евентуално отмъщение на България. Другият отявлен защитник на договора през 1914 г. е вече воюващата Сърбия, която се стреми да създаде нов Балкански съюз заедно с Румъния и Гърция. Първоначално този съюз не се осъществява, защото Румъния е в договорни отношения с Тройния съюз още от 1883 г. А той се стреми да привлече България с цел по-бързата победа над Сърбия, където австро-унгарските войски боксват.

Османската империя се включва към Централните сили и за Германия е от стратегическо значение да осъществи сухопътна връзка с нея. Ако България се включи срещу Германия и Османската империя, то последната може би ще бъде победена по-лесно и така морските пътища между Русия и западните ѝ съюзници ще се отворят. Очевидно, съдбата на Турция и Сърбия е в български ръце. Ако България се включи на страната на Централните сили, Сърбия би била окончателно разгромена. Ако България се включи на страната на Антантата, тя ще прекъсне връзката на Германия и Австро-Унгария с

Османската империя, което би улеснило овладяването на Проливите и осъществяване на връзката на Англия и Франция с Русия.

По това време балканската политика на Антантата фактически се определя главно от Русия, която подкрепя един евентуален балкански съюз, стремейки се да откъсне Румъния от Централните сили. За интересите на Петербург е коментирано малко. Затова ще обърнем внимание на един интересен сборник, издаден през 1926 г., в Москва, малко известен дори и на специалистите – *„Константинополь и проливы. По секретным документам бывшего Министерства иностранных дел. т.2“*. Дори и само заглавието ясно напомня (и натъртва) на заветната цел на всички руски правителства още от времето на Петър I - Проливите! И разбира се Константинопол, като бъдещия трети Рим, олицетворяван от Русия! (Адамов, 1926)

Болшевишкото правителство, с цел компрометиране на „лошата“ Империя, разсекретява много документи и кореспонденция между различните ведомства. По-късно, книгата е умишлено „забравена“ в най-прашния ъгъл на библиотеките, както и много други, защото на някого му хрумва, не без основание, че тези документи всъщност дискредитират „освободителката“ ни!

Специална глава е посветена на отношенията с България, в периода 18 юли 1914 - 29 август 1915 г., в която намираме някои прелюбопитни (и неудобни за Русия и за българските русофили) подробности. Нека прелистим прашните документи:

„Телеграма от руския посланик в София А.А. Савинский до министъра на външните работи С.Д. Сазонов.

18/31 юли 1914 г.

Вестта за мобилизацията (обявена в Русия на 16 юли 1914 г.) направи огромно впечатление тук, като ѝ се придава двояко значение: в отговор на австрийското изказване и нашето желание да сложим край на въпроса за Проливите

и Константинопол веднъж завинаги. Мисля, че решимостта ни ще накара България да бъде първоначално по-внимателна в поддържането на неутралитет; по-късно тя ще реши, в зависимост от обстоятелствата, към коя коалиция да се присъедини. Румънски източници твърдят за съществуването на споразумение между България и Австрия, в изпълнение на което Австрия и Германия са изпълнили задълженията си през последните месеци на България такова количество военни доставки, че тя сега е по-подготвена, отколкото преди последната война. В замяна на тази услуга и за обещаната подкрепа в македонския въпрос България, казват, била така непримирима по въпроса за заема...“ (стр. 236) (Адамов, 1926)

IV.

Отношение болгарского правительства к вопросу о Константинополе и Проливах.

18/31 июля 1914 г.—29 августа/11 сентября 1915 г.

№ 163.

Российский посланник в Софии А. А. Савинский министру иностранных дел С. Д. Сафонову.

Телеграмма.

№ 153.

18/31 июля 1914 г.

Известие о мобилизации ¹⁾ произвело здесь огромное впечатление, при чем ей придают двойное значение: ответного на австрийское выступление и нашего желания раз навсегда покончить с вопросом о Проливах и Константинополе. Думаю, наша решимость заставит Болгарию быть на первых порах осмотрительнее в вопросе сохранения нейтралитета; впоследствии она решит, смотря по обстоятельствам, к какой прикнудить комбинации. Из румынских источников утверждают о существовании уговора между Болгарией и Австрией, во исполнение которого Австрия и Германия доставили за последние месяцы Болгарии такое количество воинских припасов, что она теперь более подготовлена, чем пред последней войной. Взамен за эту услугу и за обещание поддержки в македонском вопросе Болгария, мол, и была так непримирима в вопросе о займе ²⁾. В злобе против Сербии и в надежде полу-

Забелязваш ли, уважаеми Читателю: „да сложим край на въпроса за Константинопол и проливите веднъж завинаги!“. Това пише руския посланик в София на руския

външен министър! Ако някой си мисли, че ще ги „освободят“ и предоставят на България, по-добре да не си го признава, за да не разкрива нивото на интелектуалния си капацитет! Русия ги иска за себе си! А следващият логичен въпрос е: как това ще стане, като руски ексклав, или присъединявайки към себе си и части (а защо не и цяла България)! „Освобождение по руски“! Има и версия за Константинопол като „Свободен град“, но нещо не си спомням някъде да има „свобода“ в съчетание с „Русия“! Освен ако не е като нашето „освобождение“ – с руски премиер, руски военен министър, руска администрация и войска! Че и Конституция, писана в Русия! А, да не забравя – и княз, избран от Русия!

В следваща телеграма, идва част от обяснението:

№ 165.

Российский посланник в Софии А. А. Савинский министру иностранных дел С. Д. Сазонову.

Телеграма.

№ 233.

18/31 августа 1914 г.

Копии Париж и Лондон.

Прошу снабдить меня теперь же указаниями, не должен ли я в момент ожидаемого выступления Турции, и если до того нам не удастся заставить болгарское правительство переменить свою политику, — предъявить ему, совместно с французским и английским посланниками, совершенно категоричное, с определением времени ответа, требование: очистить Варну и Бургас от мин; не только не препятствовать, но содействовать высадке и проходу наших войск через болгарскую территорию, если того потребуют наши военные операции; допустить пользование Дедеагачем для наших союзников;

„Телеграма от руския посланик в София А.А. Савинский до министъра на външните работи С.Д. Сазонов.

18/31 август 1914 г.

Копие до Париж и Лондон.

*Моля за инструкции, не трябва ли аз, в момент на очакване на включване на Турция, ако преди това не успеем да **заставим българското правителство** да промени политиката си – да **предявим** заедно с френския и английския посланик, едно напълно категорично искане, със срок за*

отговор, изискване: да се изчистят Варна и Бургас от мини; не само да не пречи, но и да улесни десанта и преминаването на нашите войски през българска територия, ако нашите военни операции го изискват...

Липсата на категоричен отговор – „да или не“ - в определения срок, ще бъде за Русия и съюзниците ѝ, признание, че България е във враждебния за нас, лагер и сигнал, за нашето отпътуване от София...“ (ibidem, стр. 238)

Българските пристанища Варна и Бургас са минирани - интересно, от кого ли се пазим - нали Турция ни е съюзник, а „матушката“ - само доброто ни мисли? Е, тук поне разбираме, че може и да не ни „освободят“, а само да преминат през нас! Но като знам, какво остава там, където е минал руския ботуш...! Пък и договорките с Русия колко струват, питайте Бисмарк!

По-нататък четем още:

„Писмо от Началник щаба на Върховния главнокомандващ ген. Н.Н. Янушкевич до министъра на външните работи С.Д. Сазонов.

6/19 март 1915 г.

Строго секретно.

Милостиви господарю Сергей Дмитриевич!

... Тъй като участието на Русия в такава важна историческа задача като освобождението на Константинопол от мюсюлманско иго се явява за нас абсолютно необходимо, препоръчително е да се намерят всички начини за улесняване тази операция.

Въз основа на доклада на Върховния главнокомандващ до Негово Императорско Величество за горните съображения, императорът благоволи да посочи необходимостта да се преразгледа въпросът за Бургас. Негово Величество намира за крайно желателно да повдигне въпроса пред нашите съюзници, като те признават необходимостта от нашата едновременно помощ в завладяването на Босфора и Константинопол, тогава как биха гледали заемането от нас на Бургас, като

междинна база за флота и десанта дори противно на съгласието на България (но без всякакво въоръжено сътълкновение)...” (ibidem, стр. 298)

№ 231.

Начальник штаба верховного главнокомандующего ген. Н. Н. Янушкевич
министру иностранных дел С. Д. Сазонову.

Письмо.

№ 367.

6/19 марта 1915 г.

С. секретно.

Милостивый государь, Сергей Дмитриевич!

Адмирал Эбергард представил свои соображения об условиях совершения десантной экспедиции у Босфора, из коих безусловно вытекает заключение о невозможности выполнить эту операцию, не базируясь на Бургас. Боевые свойства нашего черноморского флота и условия плавания в этом море, при удалении нашей постоянной базы флота—Севастополя—от Бос-

— 299 —

фора на 300 миль, требуют совершения всей десантной экспедиции в 3—4 дня, что невозможно. Базирование же на Бургас, удаленный от места высадки лишь на 100 миль, облегчает эту операцию и делает ее вполне возможной.

Так как участие России в столь важной исторической задаче, как освобождение Константинополя от мусульманского ига, является для нас безусловно необходимым, то желательно изыскать все способы для облегчения этой операции.

По докладе верховным главнокомандующим его императорскому величеству вышеприведенных соображений, государю императору благоугодно было указать на необходимость вновь обсудить вопрос о Бургасе. Его величество находит крайне желательным поставить вопрос нашим союзникам, что, так как они признают необходимым наше одновременное содействие в овладении Босфором и Константинополем, то как бы они посмотрели на занятие нами Бургаса, как промежуточной базы для флота и десанта, даже вопреки согласию Болгарии¹⁾. В этом отношении мы бы могли действовать

Как ще вземат Бургас без „въоръжено сътълкновение“ - не знам. „Дори противно на съгласието на България!“ Но по-важното е - после, дали ще си тръгнат?

През 1914-1915 г. Русия прави няколко сериозни опита да привлече и България на страната на Антантата в започналата вече Първа световна война. Мисията обаче е невъзможна за осъществяване, тъй като за да се присъедини България към

Съглашението, трябва да получи като компенсация заграбените първо от Сърбия, а след това и от Гърция и Румъния, земи. А никой от нашите съседи не желае да върне заграбеното.

Тъй като целта винаги е оправдавала средствата, Съглашението прибегва и до друг ход, за да приобщи България на своя страна. През лятото на 1915 г., чрез спекулативна операция, с помощта на руския посланик А. Сазонов, с англо-френски и руски капитали (на френският предприемач Фернандьо Клозие, което дава името и на т.нар. „[Деклозиерова афера](#)¹⁹¹“), се изкупува българското жито на цена, дори над пазарната, за да се създадат продоволствени трудности на правителството, ако то избере страната на Централните сили, като успоредно с това, Германия, Австро-Унгария и Турция, се лишат от много добрата реколта в страната ни. Целта е, България насилствено да бъде принудена да участва на страната на Антантата. На всичкото отгоре, след войната, Съглашението осъжда България на арбитражен съд в Париж, да изплати загубите на френския търговец.

В крайна сметка Антантата и Русия губят дипломатическата битка за България. На 6 септември 1915 г. е подписан и съюзният договор - Германия признава правото на България да анексира спорната и „безспорната зона“ в Македония според договора ни със Сърбия от 1912 г., съгласно границата на Санстефанска България. Дали Фердинанд се е виждал на трона в Цариград, или е разчитал, че ако победи, ще може да изнудва Русия за опрощаване на неговия дълг от 3 000 000 златни франка, можем само да гадаем. Особено важно е и споразумението относно Румъния, което предвижда, че ако тя нападне, България ще анексира териториите в Добруджа съгласно Берлинския договор от 1913 г.

В руската историография, а и сред чинно пригласящите български русофили, десетилетия наред се обвинява България,

¹⁹¹ https://bg.wikipedia.org/wiki/Деклозиерова_афера

че през 1915 г. поела курса на германизма във външната си политика. Изтъква се немския произход на Фердинанд. Твърди се, че България, че проявила „черна неблагодарност“ за своето освобождение от 1878 г., заставайки редом до „враговете на славянството“ на Балканите. Това обяснение обаче представлява обаче чисто и просто оправдание на руската антибългарска политика в Балканските войни (1912-1913). Забравя се, че прогерманското правителство на Васил Радославов идва на власт в самия край на Междусъюзническата война, когато за всеки български политик става ясно, че Русия е противник на българското национално обединение и наказва България, като санкционира нейният грабеж. Това са дните, в които един от главните виновници за погрома от 1913 г. русофилският министър – председател Стоян Данев заявява публично: „*Моята политика фалира!*“

Не трябва да се забравя обаче, че всяка война има и финансово изражение. Опустошената от войните България има нужда от кредити и въпреки руското застъпничество пред европейските кредитори по това време, предложението на Германия се оказва икономически по-изгодно България. Това допълнително наклонява везните към Тройния съюз.

България и Централните сили

Тук ще направя едно отклонение - невероятно за мнозина, но днес (2024 г.), българският паспорт е един от „най-уважаваните“ по света - в „[Henley passport index](https://www.henleyglobal.com/passport-index)“¹⁹², българският паспорт заема 15 място, като отваря безвизово границите на 179 държави! Днес хиляди българи живеят, а още повече посещават Австрия - членството в европейското семейство, освен всичко друго ни дава свободата да бъдем

¹⁹² <https://www.henleyglobal.com/passport-index>

граждани на света! Но единици са тези, който знаят, че в центъра на Виена, има „златно“ българско присъствие - на [входа на двореца Хофбург](#)¹⁹³ има внушителен портал с пет арки, като през средната минавал само Императорът.

Над него е увековечен онзи, който е наредил да го издигнат – император Франц I, през 1824 г. Четири позлатени лаврови клонки под надписа символизират четиримата императори - съюзници в Първата световна война: Австро-Унгария, Германия, Турция и ... България.

Нашето клонче е най-дясното, а на него пише „Фердинанд I!“ (снимки – автора)

193

[https://de.wikipedia.org/wiki/%C3%84u%C3%9Feres_Burgtor_\(Wien\)](https://de.wikipedia.org/wiki/%C3%84u%C3%9Feres_Burgtor_(Wien))

На 1 октомври 1915 г. България обявява война на Сърбия, с което се включва в Първата световна война. Така влиза във война и с Русия, и със съюзниците ѝ от Антантата.

Но преди да разгледаме политическата и военната страна на тази човешка трагедия, нека разкажем една куриозна история.

Октомври 1915-та. Страната влиза в Първата световна война и в България е обявена мобилизация. За ентузиазма на българите говори една уникална случка. В старозагорските казарми е пълно хора - мъже, закичени със здравец, жени и деца, които ги изпращат. Пред командира на 56-ти Пехотен Резервистки полк застават баща и русоляво момче. „*На 10, в трети клас е!*“, го представя бащата. Исква да дойде с него на фронта, иначе ще избяга от къщи и пак ще дойде в казармата. Командирът, разбира се е непреклонен и го връща, но малкия доброволец тайно се качва на влака с мобилизираните войници, и когато го откриват чак в крайната дестинация, вече е невъзможно неговото връщане.

Зачисляват малкия Никола Костов като санитар, като прекрояват военна униформа и шинел за малкия доброволец, а

на ръкава му слагат лента със знака на Червения кръст, с препасана голяма чанта за първа медицинска помощ. Зачисляват му и истинска пушка - манлихера!

Първото бойно кръщение на малкия войник е в сражението при Голяма чука на Косово поле. В разгара на боя, едно пискливо гласче се чува над позицията: „*В атака! Ура!*“ Малкият Никола изскача смело от окопа и полетява към врага с късата манлихера в ръце. След кратко стъписване, българските войници атакват. Атаката е успешна!

В друго сражение край Балановец, 10-годишният войник вижда, че другарите му в окопа са останали без патрони. Без колебания, той отново смело изскача под дъжда от куршуми, за да хване за поводите два разбеснели се коня, натоварени със сандъци муниции, довеждайки ги при своите. За тази своя храброст е награден пред строя с орден „За храброст - III степен“. А в затишията между сраженията той е санитар - превързва ранените!

Никола не дочаква края на войната на фронта – командването научава за детето и през април 1918 г., малкият войник получава заповед веднага да се демобилизира и да се върне в родното Змейово, за да продължи образованието си. Лично цар Фердинанд му отпуска стипендия.

Но както знаем, Светът е малък - по-късно, Никола се записва да учи в Казанлъшкото педагогическо училище. Войната вече е свършила и един ден в класа влиза нов учител по музика, който започва да чете имената на децата от дневника. Чувайки своето име, Никола застава мирно и по войнишки отговаря отсечено: „*Аз!*“. Учителят се вгледал в лицето му и го попитал откъде го познава. А момчето отговоря уверено: „*От гара Кенали, от Македонския фронт, господин учителю!*“ като чул това, учителят станал от катедрата разплакан и го прегърнал. Разплаква се и малкият доброволец, защото

учителят му по музика се оказва капелмайсторът на военната музика на [неговия 56-и Старозагорски полк](#)!¹⁹⁴

През целия си активен живот Никола Костов е учител по музика и се пенсионира в своето родно село Змейово. Умира през 1990 г. на 85-годишна възраст.

Една красива и [вдъхновяваща история](#)¹⁹⁵ - поклон!

Но да се върнем в голямата геополитика.

Реакциите против България в Лондон и Париж са отрицателни, но злобата против България е най-силна в Русия, артикулирана в Манифест на руският император:

„...България извърши измяна на славянското дело; българската войска нападна изтощената в борба със силни врагове наша вярна съюзница Сърбия...

Изпълнението на старите стремежи на българския народ - присъединяването на Македония - беше гарантирано на България по друг път, съгласно интересите на славянството. Но внушенията от германците тайни сметки и братоубийствената вражда срещу сърбите надделяха.

Единоверната ни България, неотдавна освободена от турското робство с братска обич и кръвта на руския народ, открито застана на страната на враговете на християнската вяра, на славянството и Русия.

Със скръб, руският народ гледа на предателството на толкова близката до скоро България и с окървавено сърце, изважда меч срещу България и поверява съдбата на изменниците на славянството, на справедливото наказание Божие.“

¹⁹⁴ <https://telegraph.bg/bulgaria/novini/geroite-ot-minaloto-dete-poluchava-orden-za-zaslugi-na-fronta.-10-godishen-nikola-kostov-minaval-pod-dyzhd-ot-kurshumi.-sled-otkaz-da-go-mobilizirat-tajno-se-kachva-vyv-vagona-na-bashta-si-368750>

¹⁹⁵ <https://bnt.bg/bg/a/nikola-kostov-nay-mladiyat-blgarski-dobrovolets-v-prvata-svetovna-voyna>

На пръв поглед - звучи справедливо – видиш ли, Русия, щеше да ни помогне да осъществим националния идеал – обединение на българските земи, вкл. Македония! А ние сме я предали! И България се е наредила сред „враговете на славянството“ – чиито защитници в случая са, забележете - Русия, Сърбия и ... Румъния, Франция и Англия?!? Нали това е Антантата! „Къорфишек“ за хора, които не са запознати с фактите: нито с антибългарската политика на Русия в Македония, нито с договорките на Николай II с френския посланик в Петербург, за които ще опишем подробно малко по-късно! Но пък доброто „оправдание“ да атакува България, в помощ на винаги предпочитаната Сърбия е налице! И отново актуални са думите на Ботев: *„Россия, тая мнима защитница...“*, написани десетилетия по-рано!

А *„справедливото наказание Божие“* не закъснява, *„защото всички, които се залавят за нож, от нож ще погинат;“* ([Евангелие от Матей](#) 26:52)¹⁹⁶: в следващите три години, България побеждава руските войски в множество битки в Добруджа и на Македонския фронт, а само след 2 години, тя - Руската империя - престава да съществува! Е, може би и с малко българска помощ! А последният руски император бива бастиан от руснаци, нарекли се „болшевики“!

Антибългарският курс, от години подклаждан в Русия, през 1915 г. се приема изцяло от по-голяма част от руската общественост. От години, самостоятелния курс на България не се приема – тя трябва да е „Задунайска губерния“, подчинена на Петербург, а водената самостоятелна вътрешна и външна политика, вече е довела до скъсването на дипломатически отношения 30 години по-рано. Още 2 десетилетия преди войната, С.С. Татищев е призовал: ***„Всичко, направено от Русия за България, трябва да бъде развалено. Цел на нашите усилия трябва да бъде не „целокупна“ България, а подялба***

¹⁹⁶ <https://bg-patriarshia.bg/bible-new-testament-1#26>

дори на сегашното княжество между неговите съседи: румънци, сърби и гърци, с изключение на широка ивица по Черно море, която Русия може да потърси начин да остави за себе си. С една дума, ние сме в правото си да постъпим с България, която ни измени и се присъедини към страната на нашите противници, както постъпихме с Полша – да я разчленим, да я размажем, да я изтрием от лицето на земята, в назидание на всички останали племена, населяващи Изтока, в доказателство на това, че позорен и бедствен край очаква всеки славянски народ, който дръзне да вдигне ръка срещу велика Русия.“ (Татищев, 1890)

503

взглянуть опасности въ лицо и, сознавъ ошибочность прежнихъ воззрѣній своихъ на Болгарію, отрѣшиться отъ всякаго сочувствія къ этой странѣ, правителямъ ея и населенію, признать въ нихъ заклѣтыхъ враговъ своихъ, тѣмъ болѣе непримиримыхъ, чѣмъ значительнѣе оказанныя имъ нами благодѣянія. Убѣдись въ предательствѣ и измѣнѣ болгаръ, намъ слѣдуетъ и обращаться съ ними какъ съ врагами, не утѣшая себя мнимымъ различіемъ между настроеніемъ народа и вождей его, такъ какъ въ политикѣ каждый народъ отвѣчаетъ за свое правительство. Все, что было сдѣлано Россіею для Болгаріи, должно быть раздѣлано. Цѣлю нашихъ усилій должна быть не „цѣлокупная“ Болгарія, а раздѣлъ даже нынѣшняго княжества между сосѣдями его: румынами, сербами и греками, за исключеніемъ широкой полосы вдоль Чернаго моря, которую Россія можетъ искать оставить за собою. Словомъ, мы въ правѣ поступить съ Болгаріей, измѣнившею намъ и предавшеюся на сторону нашихъ противниковъ, какъ поступили съ Польшею, расчленивъ, раздавить ее, стереть съ лица земли, въ назиданіе всѣмъ прочимъ племенамъ, населяющимъ Востокъ, въ доказательство того, что позорный и бѣдственный конецъ ждетъ всякій славянскій народъ, что дерзнетъ поднять руку на великую Россію.

Поймать ли лѣло въ такихъ крайностяхъ? Я этого не пчмью.

Да повторя: „... да я разчленим, да я размажем, да я изтрием от лицето на земята, в назидание...“

Отново публикувам Татишев, защото някои бързо забравят! И да помоля ортодоксалните русофили за някакъв коментар? Става дума за вашата България! Или тя е ваша само на думи!...

А граф Владимир Н. Ламздорф, външен министър на Русия след 1900 г., в дневника си описва среща с други двама руски дипломати - Иван Зиновиев, директор на Азиатския департамент (Външното министерство на Русия) и Александър Влангали, посланик на Русия в Китай и Италия. В хода на тази беседа са формулирани някои основни принципи в руската имперска политика на Балканите и най-вече спрямо България, а именно:

„...руските интереси изискват силни Сърбия и Гърция и доколкото е възможно слаба България.

Зиновьев и Влангали [приходят] к чаю к 4 часам. Последний сегодня весьма комичен, — он вздумал вести политический разговор: // „Знаете, я как-то на-днях закрыл глаза и начал думать. Мне в голову пришло положение дел в Сербии, ведь самое лучшее было бы, если бы сербы отделались от Обреновичей и Карагеоргиевичей и выбрали в короли иностранного принца“ ³⁰.// Видя изобразившееся на наших лицах недоумение, он добавил: „с сербской точки зрения“. Мне приходит на ум, что действительно надо сначала закрыть глаза, чтобы притти к выводам нашего милого товарища министра. Вообще он придерживается мнения, что русские интересы требуют сильных Сербии и Греции и насколько возможно слабой Болгарии. Я думаю, что ближе к истине Зиновьев, утверждая, что для нас всегда выгодно, чтобы на Балканском полуострове были лишь небольшие государства, достаточно слабые, чтобы нуждаться в нашем покровительстве, в то время как всякое государство более значительное и независимое стало бы нашим врагом.

Факсимиле от В. Н. Ламздорф, Дневник, 1891-1892, стр. 58

За нас (за Русия – бел. съст.) е изгодно, на Балканите да има само малки държавици, достатъчно слаби, за да се

нуждаят от нашето покровителство, като в същото време, всяка по-голяма и независима държава, ще стане враг на Русия.“ (Ламздорф, 1934)

Руското Дружество за побратимяване на славянските народи в Петербург, малко преди „българо-руския военен сблъсък в Добруджа“, излиза с апел със следните констатации и препоръки:

„1. Отговорността за политиката на правителството и на царя пада върху българския народ, който е по-виновен, отколкото неговия цар. ...

4. Понеже българският народ показва своята неспособност сам да се управлява, управлението на страната ще бъде поверено на комисари от Антантата, освен това, границите на България ще бъдат променени в полза на Сърбия и Румъния. България трябва да плати военно обезщетение на Сърбия“.

Не „матушка“, а зла мащеха - все ще наказва! А панславистите в Русия вече са съвсем откровени: в изявление от 25.09.1915 г. [Московският славянски комитет се казва:](#)

„Комитетът признава сръбските исторически и етнографски права над Македония, езикът на чието население, както обичаите и песните и славещи сръбските царе и паметници свидетелстват за сръбските права над Македония... Българският народ трябва да помни, че в своето 500-годишно турско робство ни един път не е вдигнал оръжие срещу угнетителите си турци, че е започнал Възраждането си с борба срещу майката-църква, която му запази вярата, езика и изборното свещенство, а днес се отплаща на Русия за спасението и възраждането си с невиджана от просветения свят черна неблагодарност.

Нека Бог го съди! България не съществува. Не съществува вече славянска България. Вместо нея има немско-фердинандско княжество. Който и да излезе победител в тази

война, българското царство няма да съществува. За Русия България вече не съществува.“¹⁹⁷

Видяхте ли! Московският Славянски комитет **признава сръбските претенции към Македония!** И откровено лъже, че българинът не бил вдигнал оръжие срещу поробителя! Имперското мислене, незнанието, омразата, а и пропагандата си казват думата! Вдигал е „братушки“, вдигал е многократно, но често оръжието му е било „на две строшено“, нерядко и от братска Русия! Да припомним ли Дибич и Мамарчев! А „Кой“ изпрати Бойчо войвода и братята му в Сибир?

Питам и отговор не искам, както се казваше в оня виц!

Руската дипломация официално заплашва България с „унищожение“, затова войната на България срещу Русия всъщност е война за спасението на България и българския народ. Тази война десетилетия ще бъде тема „забравена“ - тя и до днес в голямата си част липсва в българските учебници по история. Както казва Янко Гочев – „*целта е ясна - **изтриване на българската национална памет, в която се насажда дълбоко русофилството, а средствата за това са добре познати - лъжи, фалшификации, манипулации, скриване или премълчаване на истината за гигантския сблъсък между България и нейната „освободителка“, бореща се за унищожението на Родината ни.***“ (Гочев, Войната на Русия против България (1916-1917), 2010)

В крайна сметка, през септември 1915 г. България сключва военна конвенция с Германия и Австро-Унгария, а няколко дни по-късно и с Турция (след корекция на границата в Източна Тракия). България застава на страната на Тройния съюз, с което Съюзът си осигурява изключително силен и важен партньор на Балканите. За разлика от България, всички други балкански страни, с изключение на Османската империя, са част от Антантата. В своя статия в „*Berliner Tageblatt*“ от

¹⁹⁷ <https://hristianstvo.bg/на-14-октомври-руски-бомби-падат-над-гр/>

20.11.1915 г., българският пълномощен министър в Германия и бивш русофил [Димитър Ризов отбелязва](#):

*„Направената в началото на войната декларация на Русия, че руската империя трябва да владее над Цариград и Дарданелите и да превърне по този начин Черно море в руско море, беше изтълкувана от всеки здравомислещ българин като декларация, която ще доведе България под руско васалство. Русия може да се задържи на Дарданелите, само ако владее военно и морално над Балканите и над българите, а това е равносилно на националното и политическо самоубийство на България. Всичко това естествено допринесе немалко за определяне на сегашното поведение на България през настоящия европейски конфликт.“*¹⁹⁸

Дела и документи

И днес има българи, които ще кажат: „България е виновна – напада съседите си! И Русия само помага на Румъния!“ И сигурно ще напомнят немския произход на Фердинанд.

Аз пък ще напомня за „лъжливото овчарче“ с няколко документи и факти, които по един или друг начин, много хора не искат да си спомнят.

През март 1915 г., няколко месеца, забележете **ПРЕДИ** България да влезе във войната, се оформя тайно Съглашение между държавите в Антантата: т. нар. [„Споразумение за Проливите“](#)¹⁹⁹, няколко тайни договорености между Русия, Великобритания и Франция, за **териториални промени в**

¹⁹⁸

https://www.sitebulgarizaedno.com/index.php?option=com_content&view=article&id=535

¹⁹⁹ https://bg.wikipedia.org/wiki/Споразумение_за_Проливите

Близкия изток след края на войната. Според него, Русия трябва да получи контрол върху Черноморските проливи. Константинопол остава според клаузите на споразумението за Русия, срещу което Англия и Франция получават останалото османско наследство в Мала Азия.

Не е за вярване, нали? Ще се убедим, когато видим документите, публикувани не къде да е, а в Съветския съюз през 1952 г.! За тях, русофилите днес не искат да си спомнят, но тогава, в желанието си да zlepостави царската политика преди революцията от 1917 г., Държавното издателство за политическа литература (изцяло контролирано от КПСС) публикува *„Сборник договорov России с другими государствами (1856-1917)“*. Оригинални документи и писма, част от които всъщност разкриват намеренията и действията на Царска Русия по отношение на България (удебеленият шрифт е мой – бел. съст.):

„I. Паметна записка на министъра на външните работи Сазонов до френския и британския посланик в Петроград М. Палеолог и Дж. Бюкенън.

„[Петроград], 19 февруари / 4 март 1915 г

Ходът на последните събития води н. в. император Николай до идеята, че въпросът за Константинопол и проливите трябва да бъде окончателно решен и в съответствие с вековните стремежи на Русия.

Всяко решение би било недостатъчно и нестабилно, ако град Константинопол, западното крайбрежие на Босфора, Мраморно море и Дарданелите, както и Южна Тракия до линията Енос - Мидия, не бъдат отсега нататък включени в Руската империя.

По същия начин, и по силата на стратегическа необходимост, част от азиатското крайбрежие, в границите между Босфора, река Сакария и точката, която ще бъде определена на брега на залива Исмид, островите на

Мраморно море, островите Имброс и Тенедос, трябва да бъдат включени в империята.

Специалните интереси на Франция и Великобритания в горепосочената област ще бъдат внимателно съблюдавани.

Имперското правителство се ласкае с надеждата, че горните съображения ще бъдат приети с разбиране и от двете съюзнически правителства. Споменатите съюзнически правителства могат да бъдат сигурни, че ще срещнат същото съчувствие от имперското правителство за изпълнението на плановете, които може да появят по отношение на други области на Османската империя и други места.

М. О., серия III, том VII, част I, стр. 392-393. “ (стр.428)
(Сборник договоров России с другими государствами. 1856-1917, 1952)

Ето още един документ:

„III. Меморандум на френското посолство в Петроград до министъра на външните работи Сазонов.

Петроград, 23 февруари/8 март 1915 г

По нареждане на своето правителство и позовавайки се на желанията, формулирани от императорското правителство в паметната записка от 4 март 1915 г., френският посланик има честта да заяви на Негово Превъзходителство г-н Сазонов, **че императорското правителство може напълно да разчита на благосклонното отношение на правителството на републиката (Франция - бел. съст.), за това, въпросът за Константинопол и проливите, да бъде решен в съответствие с желанията на Русия.** Този въпрос, както и въпросите, които интересуват Франция и Англия на Изток и други на места, и които императорското правителство, от своя страна, се съгласява да разреши в съответствие с желанията на Англия и Франция, ще намерят своето окончателно решение в мирния договор , който според декларацията от 4 септември 1914 г. следва да

бъде обсъден съвместно и подписан едновременно от трите съюзни държави.

М. О., серия III, том VII, част 1, стр. 424-425. “ (стр.431) (Сборник договори на Русия с други държави. 1856-1917, 1952)

И трети документ:

„IV. Меморандум на британското посолство в Петроград до външния министър Сазонов .

[Петроград], 27 февруари/12 март 1915 г

В случай, че войната бъде доведена до успешен край и ако желанията на Великобритания и Франция, както в Османската империя, така и другаде, бъдат изпълнени, както е посочено в руското съобщение, споменато по-долу, **правителството на Негово Величество се съгласява с изложеното в паметната записка на императорското правителство относно Константинопол и Проливите, чийто текст е съобщен на посланика на Негово Величество от Негово Превъзходителство г. Сазонов на 19 февруари (4 март) същата година.**

12 март 1915 г

М. О., серия III, том VII, част 1, стр. 452. “ (стр. 431) (Сборник договори на Русия с други държави. 1856-1917, 1952)

По-наблюдателните сигурно вече са забелязали, къде точно е мястото на България, ако войната бъде спечелена от Русия и нейните съюзници! Не я ли забелязахте? Правилно - **НЯМА Я!!!** Османската империя и разделена, като на мястото на нашата държава, Русия ще се разпрости върху Константинопол и проливите! „Задунайска губерния!“ Щяхме да бъдем „освободени“! От себе си! Както става 30 години по-късно!

Без да знае тези секретни договори, правителство на Радославов, след 3 години ще унижи, вече Болшевишка Русия, да подпише Брест-Литовският мирен договор точно 3 март 1918

г. – Договорът между Четворния съюз (Германия, Австро-Унгария, България и Османската империя) от една страна, и Русия, от друга страна, слага край на руското участие в Първата световна война. Претърпяла поражение, скоро след Октомврийската революция Русия е принудена да сключи мир с цената на значителни териториални, демографски и стопански загуби. В резултат на Бресткия мир, Полша, прибалтийските страни и Финландия са трайно, а Украина, Беларус и Кавказ – временно, откъснати от Русия!

Брест-Литовският мирен договор²⁰⁰ се превръща и в апогей на българското оръжие, но и на българския национален дух. До него се стига благодарение на победите на армията ни в края на Първата световна война, с които към родината ни са присъединени население от 3 203 500 души и 77 293 квадратни километра стари български земи - раздавани от Русия на съседите ни в предходните десетилетия. Част от този грабеж е извършен включително и със Санстефанския мирен договор, с който Северна Добруджа е подарена на Румъния като компенсация за присвоената от Русия, Бесарабия - преди това румънска територия.

Затова и 3 март 1918 г. става дата, която отбелязват несъгласните с това, 3 март 1878 г. да бъде празнуван като национален празник!

Руските бомбардировки над Варна и Балчик

За незнаещите или нежелаещите да знаят, това заглавие звучи еретично, но...

Амбицирана след договорките по Съглашението с държавите от Антантата, Русия бърза да обяви война на

²⁰⁰ https://bg.wikipedia.org/wiki/Брест-Литовски_мирен_договор

България и в дните между 14-27 октомври 1915 г., атакува подло! Не знаехте, нали! Или не вярвате? Ето фактите:

14 октомври 1915 г. - Варна празнува Петковден. Слънцето току-що е изгряло и камбаните приканват местните жители се отправят към църковните храмове, за да почетат един от най-големите християнски празници. Неочаквано за всички, около 7:30 часа сутринта, два руски хидроплана прелитат над Варна и хвърлят бомби. Пряк подбудител на операцията морската ни столица е руският военен министър Сергей Сазонов, но руската бомбардировка на Варна е препоръчана от френския посланик в Петроград Жорж Морис Палеолог (далечен потомък на последния византийски император Константин XI Палеолог) и одобрена лично от... император Николай II!

„Неделя, 10 октомври 1915г

Днес следобед императорът ме прие в Царское село.

...Изброих многообразните съображения, които принуждават Русия да вземе своя дял във военните операции, които Франция и Англия се канят да предприемат на Балканите, и завърших със следните думи:

„Сър, Франция Ви моли за помощта на вашата армия и флот срещу България... За по-малко от месец една пехотна бригада може да бъде прехвърлена по този маршрут от центъра на Русия до Солун. Умолявам Ваше Величество да нареди тази бригада да бъде изпратена. Що се отнася до военноморските операции, знам, че източните ветрове, които преобладават в Черно море през този сезон, правят десанта при Бургас и Варна практически невъзможен. Но два-три бойни кораба биха могли лесно да бомбардират фортовете при Варна и батареите на нос Емине, които командват Бургаския залив. Моля Ваше Величество да нареди тази бомбардировка.

Императорът ме изслуша, без да ме прекъсва... Най-сетне той вдигна глава, впери сините си очи в мен и каза:

„От морална и политическа гледна точка не мога да се колебая относно отговора, който очаквате от мен. Съгласен съм с това, което питате...“

„Ваше Величество упълномощава ли ме да информирам правителството на републиката, че в много кратък срок Руски контингент ще бъде изпратен в помощ на Сърбия?“

„Да.“

Мога ли да кажа също, че в съвсем близко бъдеще руската черноморска ескадра ще получи заповед да бомбардира фортовете на Варна и Бургас?“

„Да... Но за да оправдая тази последна операция в очите на руския народ, ще изчакам, докато българската армия извърши някакъв враждебен акт срещу сърбите.“

„Много съм благодарен на Ваше Величество за всичко това.“ (Paleologue, 1925)

Това е документирано със запис в дневника на М. Палеолог след разговора му с руския император на 10 октомври 1915 г. И какво разбираме? Че френския посланик в Русия отдавна молел императора да даде заповед за бомбардирането на Варна и Бургас. И Николай II се съгласява, но за да се оправдае някак пред сънародниците си, а най-вече и сред българите – русофили, чака България да влезе във война със Сърбия.

Моментът не е избран случайно - бомбардировката се осъществява, когато българските войски успешно настъпват срещу сръбските в Македония, освобождавайки земи, населени с българи. Затова руската бомбардировка е подъл „братски“ удар в гръб, нанесен от коварния „освободител“. В руската ескадра са включени 3 крайцера, 3 броненосеца, 6 миноносца и 5 помощни плавателни съдове, въоръжени предимно с мощните 305-мм и 203-мм оръдия. С тази армада, руснаците атакуват Варна. Първите снаряди падат в пристанището и в района на Галата и Евксиноград, но после атакуват центъра на

града, с гъсто населените жилищни квартали, където, забележете, няма военни обекти. Бомбардировката над Варна продължава над 1 час, сеейки смърт! Сред трясъка на експлозиите се носят писъци на отчаяние и безсилие! Изведнъж канонадата престава и руската ескадра започва скоростно да се оттегля. Не, това не е проява на милост, а заслуга на две немски подводници U-7 и U-8. Когато разбират за жестоките бомбардировки, те незабавно се отправят към Варненския залив и атакуват руските кораби. Торпилиран е руският броненосец „Три светители“, който потъва край нос Калиакра - там, където днес има паметник в прослава на руския флот и на адмирал Ушаков!?! Помните ли надписа: *„Слава на черноморския флот на Русия, сражавал се за православната вяра и свободата на България“*. Цинизъм! Сериозно повреден е и един миноносец. Изплашени от загубите, нападателите се оттеглят в руски териториални води. Вечерта на трагичния Петковден, двете немски подводници пристигат в пристанището на Варна, посрещнати от намиращите се там граждани с нескончаемо „Ура!“ и бурни ръкопляскания (без режисурата на ОФ, както ще се случи на 9 септември!). От руската атака загиват общо 9 души, вкл. дете, а ранените и осакатените са 24. Материалните щети също са значителни - до основи са сринати повече от 50 къщи и магазини, разположени предимно в т. нар. „Гръцки квартал“, в идеалния център на Варна! Общо финансовите загуби се оценяват на повече от 2 милиона лева, а моралните – днес са забравени! Епизодът с окървявяването на Варна от руските самолети и кораби остава задълго в съзнанието на жители на града, но някак странно ще „изчезне безследно“ от българските учебници по история след 9 септември, та дори и в наши дни.

„Русия стреля срещу създадената от нея България... Само за това, че последната се стреми единствено към обединението на своята нация.“

„Тежко впечатление остави в политическите среди в София съобщението, че руската черноморска флота е бомбардирала града Варна. **Русия стреля срещу създадената от нея България.** И защо? Само за това, че последната се стреми единствено към **обединение на своята нация** и пристъпи към реализирането на своите идеали, едвам след като Русия се опита и не успя да принуди Сърбия доброволно да отстъпи.

Цар Николай II не погизва ли завета на дядо си Александър II, нашия обожаван освободител, който ни начерта Сан Стефанска България“ - [пише в. „Балкански куриер“](#)²⁰¹. По онова време **Варна НЕ Е военно пристанище!** Градът практически няма активна защита откъм морето. Ето защо, на руските оръдия, войниците от местния гарнизон отвърщат с артилерийски огън, който не достига нападателите – те се намират достатъчно навътре в морето. Нападението срещу Варна от 14 октомври 1915 г. е варварски акт, който няма за цел превземане на града, а демонстрация на сила и насаждане на страх сред българското гражданство във връзка с очакваното отмъщение на руската империя и нейната мощ.

Много българи, които до този момент се колебаят да подкрепят присъединяването на България към Централните сили, след трагедията в морския град, започват открито да одобряват политиката на правителството на д-р Васил Радославов. Официозът в. „Народни права“ публикува следното съобщение:

„След бомбардирането на Варна от руската флота без никакъв повод от българска страна, всички политически мостове между Русия и България са разрушени. **Русия губи**

²⁰¹ <https://faktor.bg/bg/articles/politika/na-vseki-kilometar/-premierat-radoslavov-izgonva-ot-balgariya-svetetsa-myusyulmanin-aleksandar-nevski-57689>

всякакво морално право да се нарича Освободителка на България...“.

Правителството предприема и необичайни мерки, с една от които, на 19 октомври 1915 г. е изготвено Постановление на Министерския съвет, одобрено на среднощно заседание от XVII Обикновено народно събрание. С него храм-паметникът „Св. Александър Невски“ е преименуван на „*Съборен храм Св. Св. Равноапостоли Кирил и Методий*“.

Но да не си помислите, че това е единствената, случайна бомбардировка срещу българските крайбрежни градове – следват още много:

През февруари 1916 г. Русия нанася нов артилерийско-авиационен удар срещу морската ни столица. Вражеското морско командване планира да стовари върху варненското пристанище и града смъртоносен артилерийски залп от новия си линейен боен кораб „Императрица Екатерина Велика“ и едновременно с това да нанесе и авиационен удар с водосамолети. Когато тя приближава Варна, миноносците „Лейтенант Пущин“ и „Живой“ се откъсват напред за изясняване на обстановката. „Лейтенант Пущин“ е поразен от българска мина и потъва. Загиват 80 души, а 15 са пленени, заедно с бойният Андреевски флаг на кораба. Това е първият боен трофей, който взема България във войната ѝ с Русия. Руският военноморски флаг се съхранява и до днес в НВИМ в София.

„На 25.VIII., в 6 ч. се раздадох изстрели от противоподводни оръдия срещу три руски аероплани, които идеха откъм с.з. Хвърчаха около половин час над Варна, хвърлиха 15 бомби и си отидоха.“ - пише ген. Тодор Кантарджиев. За щастие, жертви този ден не е имало! (Кантарджиев, 1931)

На 5 септември 1916 г., Балчик е освободен без бой, чрез стоварване на морски десант, но два дни по-късно, отново е обстрелван от руските миноносци „Быстрый“ и „Громкий“.

Каварна (пак да напомня за паметника в прослава на руския боен флот!) също не е пощадена - градът е атакуван от руския кораби на 7 септември 1916 г., два дни след бомбардировката на Балчик. Атакувани са градът и житните складове, разположени на брега. Повредени са няколко големи лодки. В сравнение с Балчик, Каварна има късмет – ударена е по-слабо от неприятеля. Пораженията и щетите са доста помалки, без жертви. Дали пък затова не издигнаха днес оня паметник на Ушаков? От благодарност за милостта? Или от Стокхолмски синдром! Или от глупост...

На 11 септември 1916 г., 7 хидроплана отново атакуват Варна късно вечерта и хвърлят над 50 бомби. Атаката подло е извършена през нощта, но въпреки това, един от руските водосамолети повреден, пада край Калиакра.

Руската военноморска заплаха ускорява създаването му и през 1916 г., за да се защити от подобни атаки, България се сдобива с подводен флот. След руската бомбардировка, командването на българския военен флот, с помощта на немски подводничари, започва обучение на екипаж за подводница. В тържествена обстановка немската подводница UB 8 е включена в състава на българския военен флот и получава тактически №18. Така се появява българският „Подводник УБ-18“, която заедно с германската подводница UB45 започват да патрулират край бреговете.

Но [руските бомбардировки продължават](#) (Кожемякин, 2022) - най-жестоката е предприета на 13 декември 1916 г. Войната в Добруджа вече е изгубена за Русия, но тя пак тръгва чрез флота си да наказва България и да си отмъщава. Върху мирно население, както само тя умее – вижте Украйна! Прави го ден след като Централните сили отправят своето предложение за мир. Руският отговор е внушителната морска атака срещу Балчик. В 7,00 ч. сутринта, три руски бойни кораба - крайцера „Память Меркурия“ и ескадрените миноносци „Громкий“ и „Счастливый“ приближават града. За тях, той е

добра артилерийска цел - гъсто застроен, амфитеатрално разположен, където всеки изстрелян снаряд ще доведе до жертви и сериозни разрушения. А те това искат! Нашата брегова батарея започва да обстрелва нападателите, като крайцерът „Память Меркурия“ е улучен на няколко пъти и се изтегля към нос Калиакра. Бреговата ни артилерия, под командването на 27 годишния кап. Георги Радков (в последствие осъден на смърт от т.нар. народен съд през 1945 г.), е със 100 пъти по-малка огнева мощ от тази на руския флот и се противопоставя на отряд руски бойни кораби, които я превъзхождат 20 пъти по брой на оръдията! Въпреки това, тя не позволява разгръщането им и заемане от тяхна страна на удобна артилерийска позиция за обстрел. Налага се те непрекъснато да маневрират, което ограничава пораженията на брега. Междувременно още в 7,45 ч. тревога обявява и водосамолетната ни станция. Срещу нападателите излитат три бойни самолета, управлявани от два немски и един български екипаж. Подводницата UB-18 също подпомага отбраната - макар и появила се по-късно в региона на Балчишкия залив - около 10 ч., когато неприятелят вече се оттеглял, корабните екипажи, застрашени от торпедна атака, много внимателно са следили нейното приближаване и ескадрените миноносци „Громкий“ и „Счастливый“ са обстрелвали морето, за да не я допуснат близо до корабите.

За час и половина бомбардировка над Балчик са изстреляни 80 тона (!!!) снаряди. Поради гъстото градско застрояване - предимно от паянтови и полумасивни сгради, разрушителният ефект е голям. Напълно разрушени са пристанището на града и мелницата - обекти, важни за придвижването на българската армия в Добруджа. Убити са четирима жители на морския град - дете, жена и двама мъже, ранени са петима мъже, а някои поражения се виждат с години!

Очевидец на пораженията от руското нападение е поетесата Дора Габе. Посетила Балчик месец след разрушителната бомбардировка, тя пише:

„...И тия амфитеатрално построени една над друга къщи, сякаш са разкопки... Сега тия разкопки приличат на гробище - толкова къщи са разрушени, прозорци изпочупени, голямата мелница изгорена. Мъртвия Балчик!...“

Братско, нали? Но като братята Каин и Авел...

Според чл. 25-27 на [Хагската \(IV\) конвенция](#)²⁰² относно законите и обичаите на сухоземната война от 1907 година, *„Забранено е да бъдат нападани или бомбардирани с каквито и да е средства незащитените градове, села и жилища или сгради“*. Едно от големите постижения на Модерността е регламентирането на военните действия и изключването от тях на цивилните. Никой няма право да атакува и да застрашава или отнема живота на онзи, който не носи оръжие и не заплашва никого. Нанасяйки артилерийски удари по незащитения град, Русия погазва принципите на международното право, което категорично забранява безсмисленото разрушаване на градове или други населени места и унищожаването на неприятелска собственост, ако това не е предизвикано от военна необходимост. А липсата на каквито и да е било военни ценности или стратегически цели по това време във Варна е абсолютен факт!

Но Русия и до ден днешен е известна, че не спазва международното право. Още Бисмарк казва *„Нито един договор с Русия не струва дори хартията на която е написан...“* Но дори да не го е казал – примери и доказателства за поведението на Русия - много!

202

[https://bg.wikisource.org/wiki/Хагска_\(IV\)_конвенция_относно_законите_и_обичаите_на_сухоземната_война_от_1907_година](https://bg.wikisource.org/wiki/Хагска_(IV)_конвенция_относно_законите_и_обичаите_на_сухоземната_война_от_1907_година)

И още една любопитна подробност за руските военни бомбардировки. Варна е бомбардирана на Петковден, а Балчик - на Андреев ден (13 декември). За руските военни моряци този ден има символично значение, защото на Андреев ден е патронният празник на руския флот (с патрон Св. Андрей Первозванный).

Забележете! „Братска“ Русия, вместо по християнски, смирено да отдаде почит на светеца, тръгва да воюва по море на православни празници против православна България! Подобно на монголска орда! Това „съвпадение“ за пореден път доказва, че врагът грубо потъпква християнските норми и порядки и пренебрегва общоприети традиционни духовни, а и човешки ценности. Парадоксално е, че тези действия са извършени от военноморския флот на страна, претендираща за стожер на Източноправославната вяра!

Войната в Добруджа

Връщаме се на сушата: на 17 август 1916 г., Румъния се включва на страната на Съглашението и на 1 септември, България ѝ обявява война, за да си върне несправедливо отнетата Южна Добруджа. Румъните разполагат със 120 хиляди души и 280 оръдия срещу 70-хилядната Трета българска армия с 220 оръдия. Срещу България, заедно с Румъния воюва и „освободителката“ Русия, включени са и сръбски части. Общо, румънската и руската армии ни превъзхождат по численост и по брой на оръдия българската в съотношение 2:1!

Четем „Добричката епопея“, на ген. [Тодор Кантарджиев](#)²⁰³,

„Покойният генерал Тошев, в книгата си „Действията на III армия в Добруджа“ и пр. казва: ...идейността на делото

²⁰³ https://bg.wikipedia.org/wiki/Тодор_Кантарджиев

бързо надделя на първоначалната боязън, че не ще можем се удържа срещу освободителите си руси, с които трябваше да се срещнем за първи път. **Разпалените офицери и войници бяха готови да се бият даже с ангелските легиони, дошли да нагазят отечествените предели.** Това те потвърдиха още в първите дни на войната, там в боевете при Добрич, **когато видяха братята си руси, рамо до рамо с румъните, бясно се втурнаха срещу съединените врагове** и им нанесоха първата славна победа“ (стр. 18-19).“

„Чудно е, че русите са се били толкова дълбоко заблудили, да вярват, че ние няма да се бием срещу тях и че нашият войник не е способен да се бие с руския! **Как русите не можеха да разберат, че и в българина има сърце и душа, които могат да усещат и различават благодеянието от злодеянието!** ...

Обаче той помни, че **без съгласието на Русия, нямаше светата му земя да се мърси от романското нахлуване** и да се извърши „**великата неправда**“ с Букурещкия мирен договор, в полза на нашия враг. “ (стр.12) (Кантарджиев, 1931)

На 2 септември Трета българска армия навлиза в Добруджа, като главният удар е насочен срещу Тутракан. Атаката на крепостта е възложена на ген. Киселов, командир на 4-та дивизия. Към него временно е предадена и цялата артилерия на армията – време за дълга обсада няма.

Още на следващия ден, командваната от ген. Колев I-ва конна дивизия превзема Курт Бунар (днес гр. Тервел), като само за 2-3 часа разбива румънската отбрана. „**Не конница, морски вълни побеснели...**“, ще напише по-късно Иван Вазов! Многочислена румънска дивизия поема към Тутракан, като спира в селата Кочмар и Карапелит, където издевателства над българското население. Румънците, уверени – поради своята многочисленост, не се страхуват от малобройните български сили. Обаче... внезапно ги връхлита конницата на генерал Колев.

На 4 септември, Добрич е освободен от Осми приморски полк, командван от ген. Тодор Кантарджиев. В дните между 5 – 7 септември 1916 г. се водят боевете за отбраната му, тъй като срещу тях са изпратени многократно превъзхождащи ги руски, румънски и сръбски сили. Атакуващите руски вериги достигат само на 150 – 200 метра от позициите на варненските войски, но са контраатакувани и отблъснати с удар „на нож“.

На 5 септември, лично ръководена от офицерите, за пример и повдигане на духа, започва [атаката на Тутракан](#)²⁰⁴. Само за около 36 часа, армията ни успява да спечели една от най-големите си победи през войната. Румънският командващ, ген. Теодореску, нарежда оттегляне през р. Дунав и лично се качва на първия шлеп. Отстъплението се превръща в позорно бягство. От тогава остава и изразът „Власите се давят накрай Дунава“. В крайна сметка от 40 000 румънски войници, около 28 000 и 400 офицери се предават или са заловени в плен. В наши ръце попада цялото военно имущество на врага. [С тази битка започва освобождението](#) на Южна Добруджа и разгромът на Румъния.

*„След победата при Тутракан, казаха: Върнахме си българския град, взехме си Добруджа. Аз казвам: **Не град си върнахме, не парче земя си прибавихме. Там си върнахме честта**“. Това пише Никола Атанасов през 1916 г. в своята книга за Тутраканската епопея. Наистина, превземането на Тутракан на 6 септември 1916 г. е сред най-бляскавите епизоди в българската военна история, с него може да се сравнява само овладяването на Одрин по време на Балканската война. Тутраканската крепост, провъзгласена за „румънския Вердюн“, е превзета от Четвърта Преславска и Първа Софийска дивизии под командването на генерал Пантелей Киселов само за денонощие и половина. Пленени са близо 28 хиляди румънски войници и 450 офицери. Командващият*

²⁰⁴ <https://youtu.be/jAxwTBMppVs>

Дунавския фронт на Централните сили фелдмаршал Август фон Макензен телеграфира на германския император Вилхелм II: „За мен е чест да стоя начело и да командвам такава храбра войска като българската, която не стои по-долу от германската!“²⁰⁵

Една позабравено парче история, за което едва през 2024 г., в памет на участниците в [Тутраканската епопея](#)²⁰⁶ е изграден мемориален комплекс.

На 7 септември са най-критичните за отбраната на Добрич боеве, останали в историята като „[Добричка епопея](#)“²⁰⁷. В тази битка се решава съдбата на България, защото падне ли Добрич, пада и Варна. Въпреки очакването на българското командване, че решителното сражение ще се проведе пред Добрич, руският командващ генерал Зайончковски насочва основния си удар на запад, към отслабения 35-и Врачански полк и 36-и пехотен Козлодуйски полк, нанасяйки им сериозни загуби. Разположеният край село Осман факт²⁰⁸ 36-и пехотен Козлодуйски полк, получава заповед да атакува във фланг настъпващата руска 61-ва дивизия, но на свой ред е атакуван от сърбо-хърватската доброволческа дивизия и е принуден да отстъпи, с което положението на 35-и полк става критично. Сигурната загуба и отстъпването от току-що освободения Добрич е предотвратена от намесата на разположената на запад конница на генерал Иван Колев, която прави бърз и смел преход само 3-4 дни, след като на 3 септември разбива превъзхождащите я руско-румънски войски - при Кочмар и Карапелит - с изненадващата атака на Конната дивизия, са

²⁰⁵ <https://armymedia.bg/2021/09/26/тутраканската-епопея-и-възвърнатата/>

²⁰⁶ https://bg.wikipedia.org/wiki/Тутраканска_битка

²⁰⁷

https://www.sitebulgarizaedno.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1131

²⁰⁸ дн. с. Козлодуйци – бел. съст.

унищожени 10-кратно по-многобройни румънски части. На бойното поле остават стотици убити, пленени са 700 по-ниски чинове и 9 офицери, както и много оръжие. Без да дочака заповед от Щаба на армията, генерал Колев насочва своята Първа конна дивизия срещу фланга на сръбските части, като оставя слабо прикритие срещу руската 3-та кавалерийска дивизия. В късния следобед на 7 септември край с. Голямо Чамурлии конната дивизия разгромява сърбо-хърватската дивизия и я принуждава да отстъпи в безпорядък. Това води до паника и сред руските части, разположени пред фронта на варненските войски, които също отстъпват на север.

Тази победа вдъхновява писателят Йордан Йовков, който по това време е военен кореспондент на фронта, да напише разказа „[Триумф](#)“²⁰⁹.

„... Конната дивизия настъпваше. Както древните армии имаха след себе си тежко въоръжени хоплити, така и тя имаше своя стабилен център: това бяха спешените ескадрони, картечните взводове, колоездачните роти, конните батареи и малки пехотни отделения. Боят се започна от тях - стремителна атака, в която се чувствуваха вецината на стари майстори. Запяха картечниците, зареваха тежките басове на топовете. Румънските линии не удържаха...

Но тук стана нещо неочаквано и страшно.

Ескадроните, които досега се притаяваха и подобно на хищници дебнеха жертвата си, нахвърлиха се върху нея... Но същинска буря се носеше ниско по земята. Високи облаци от прах, които се местеха като грамадни смерчове, глух тънтеж от хиляди копита, светкавици на сабли и ура, страховито, високо и бурно. Отделните карета на румънските роти, които бавно се оттегляха през стърнищата, бяха прегазени: ония, които бяха тръгнали да се бият, стояха на колене, ръцете,

²⁰⁹ <https://litclub.bg/library/bg/yovkov/triumf.htm>

които преди малко държаха пушки, дигаха се молитвено и покорно...

Генералът се явява. Той спира пред фронта на първия полк. Пожарът огрява лицето му и върху черния му кон се преливат блясъци на смола. Той поздравява - войниците отсечено отговарят. Няма нужда от дълги речи. Те бяха наедно и всички знаят това, което стана.

... Далеч на изток по самата линия на хоризонта, отатък Карapelит, се показаха черните силуети на многобройна тълпа, пръсната в грамадно ветрило. Те бяха останките на румънската бригада - тия изплашени беглеци, които съдбата сякаш нарочно пощадява, за да останат по-неизличими следите на паниката...

Генералът и офицерите, които го придружават, препускат нататък по фронта. Вижда се как, ту тук, ту другаде, се спират. Но нищо повече не може да се чуе: от всички редици, от всички части и полкове се подема ура, бурно, възторжено и стихийно, ура, от което сякаш още повече се разлюляват пламъците на пожара. Надалеч по фронта още препуска групата конници. Все по-бурно и по-високо ура. Ярка светлина огрява възторжените лица, запалените очи, неспокойните коне и високо над тях изправените щандарти. Има нещо подобно в една картина на Верецагина, но нейните ефекти остават слаби. Такава сцена не знае в мрачната си летопис дори и великата Запорожка сеч...

Многобройната тълпа пленници стои мълчалива, неподвижна, вцепенена. Това ура пада като буря върху нея, гнети я, принизява я към земята. Малко по-напред, както изисква чинът му, стои майор Крачунеско. Лицето му е бледно, униформата измачкана и разкъсана. Нещастията възраждат душите и правят най-обикновените умове способни на ясновидство: тоя пленник забравяше собствената си участ и виждаше друга и по-страшна гибел. Блясъкът от пожара огряваше лицето му: той плачеше... “ (Йовков, 1917)

За драматичните мигове от отбраната на Добрич, спасена от генерал Колев, който на своя глава решава да се притече с конницата си на притиснатите от мощно руско настъпление български защитници, разказва и в спомените си полковник Георги Малчев:

„В това време 35-и пехотен полк се намираше в едно ужасно положение: с открит ляв фланг и със силно оредели вериги от големите загуби, без никакъв резерв, срещу настъпващите няколко редици вериги, една след друга. Пред това положение командирът на полка ми каза: „За победа няма никаква надежда, но и отстъпление вече е почти невъзможно. Тук поне геройски ще се мре.“

Изобищо, превъзходството на противника се рисуваше като на длан и всички виждахме как той спокойно ни обхожда все повече и повече. Войници и офицери, всеки бе в състояние да прецени какво ще стане, щом противникът успее да проникне в тила ни, да прекъсне съобщенията ни със страната и да се насочи към Варна. Не само че пленяването ни и избиването ни беше неминуемо, понеже не разполагахме с резерви, но и Тутраканският успех би бил без значение за изхода на войната.

При това видимо безизходно за нас положение, направи ми впечатление, че намиращите се пред дружината противникови части по едно време спряха настъплението. Помислих, че е това е една маневра от тяхна страна, за да дадат възможност на частите им да завършат своя обход. Малко след това обаче забелязахме, че и тези части последователно спряха настъплението си, а намиращите се пред фронта ни започнаха бавно да отстъпват, постепенно да засилват бързината на отстъпването, докато най-сетне то се обърна в безпорядъчно отстъпление – превърна се в бягство, със захвърляне на оръжие, снаряжение и пр. Същото направиха и намиращите се по фланговете ни противникови части.

Докато недоумявахме, зърнах откъм левия ни фланг, че препуска право към мен български конник, яхнал едно малко конче. Докато се опомня, този напет храбрец скочи от кончето си и ми рапортува:

„Г-н подполковник! Много здраве от генерал Колев! Дръжте се! Той разплака мама им – удари ги във фланг и в тил.“

Този ценен поздрав се чу от войниците и едно бурно и нескончаемо „ура“ съпроводи отстъплението на русите и сръбската бригада и отекна по цялата позиция около Добрич понеже вестта – спасителната вест - в миг се предаде по целия фронт и тил, като по радио. Тази сцена се разигра на 7 септември.“ (Билиарски Ц. , Генерал Иван Колев, Добруджанският герой, сборник., 2008)

В книгата си „Добричката епопея“ ген. Тодор Кантарджиев пише:

„Русите са били напълно уверени, че ще осъществят заветната си историческа мечта като са били разчитали не само на численото надмощие на бойните си сили над нашето такова, но още и, главно, на легендата, че българските войски ще сложат оръжието си пред тях, ще ги пуснат да навлязат в България с песни и музика!“

Криви им излизат сметките на „братушките“!. Бесарабският българин генерал Колев държи слово пред своята конница – думи, които и днес са изписани на неговия паметник:

„Кавалеристи, Бог ми е свидетел, че съм признателен на Русия, заедто ни освободи. Но какво търсят сега казаците в нашата Добруджа? Ще ги бием и прогоним както всеки враг, който пречи за обединението на България!“

Десетилетия наред героизмът на ген. Колев, на неговата конница и на българската пехота, разгромили и гонили „освободителите“ обратно чак до границата, е премълчаван. Неудобно е!

Сякаш не на място, но точно тук, ще разкажем историята на едно столично училище, основано през 1915 г. Година по-късно, Софийският окръжен училищен инспекторат утвърждава чрез свое решение, новооткритото училище да бъде обособено като самостоятелно и именувано на солунските братя „Св. св. Кирил и Методий“. А през 1938 г., училището се преименува на 36-то Софийско основно училище „Ген. Иван Колев“ на името на великия български военачалник. След 9 септември, името на българския герой става „неудобно“ за кремълските ибрикчи и през април 1950 г., Народното основно училище „Ген. Иван Колев“ е преименувано на името на руско-съветския писател Максим Горки, един от душеприказчиците на Сталин и основател на т.нар. „Социалистически реализъм“!

За да разберем, що за човек е, говори едно негово посещение в [Соловецкия лагер](#)²¹⁰. През 1929 г., след посещение в лагера, част от ГУЛаг, за да види „превъзпитанието на затворниците“, Алексей Пешков, с псевдоним Максим Горки, ще напише ентусиазиран разказ за това пътуване; „Ако врагът не се предаде, той е унищожен“. По-късно, академик Д. С. Лихачов, по това време, забележете - затворник там, ще каже:

„...Виждал съм Горки в Соловецкия лагер и много добре знам, че той е виждал какво става там. Едно момче му разказа за мъченията, за ужаса, който се случва в гората. Въпреки това, връщайки се в Москва, през 1930 г. в списание „Нашите постижения“(!) публикува възторжен очерк за соловецките чекисти...“

А [Борис Акунин е още по-категоричен](#)²¹¹:

„Да си изпортиш некролога“ - авторът на този популярен израз е... Лев Рубинцайн. Смисълът е ясен. Това е, когато известна личност живее достойно, придобива уважавана репутация и след това изведнъж прави нещо, което

210

https://ru.wikipedia.org/wiki/Соловецкий_лагерь_особого_назначения

²¹¹ <https://borisakunin.livejournal.com/128178.html>

прави невъзможно отношението към него по същия начин. И всички казват: „Да, разбира се, срам и позор. Но какво беше преди...“ Тази опасност е най-често изправена пред творци, които са имали лошия късмет да посетят този свят в неговите фатални моменти. Може би най-христоматийният и ужасно тъжен пример за развален некролог е на Алексей Максимович Горький.“

Дори и в путинова Русия, името на Максим Горький отдавна е изтрито от табелки на училища и улици! А град Горький, носещ това име от 1932 г., забележете, докато писателят е все още жив (!?!), още през 1990-та възстанови старото си име Нижний Новгород!

Но ние сме по-католици от Папата, по русофили от руснаците. През 2000 г., със Закон, Комунистическият режим в България е обявен за престъпен (ДВ, бр. 37, от 5 май 2000 г.) Стартира Инициативата за възстановяване на името „Генерал Иван Колев“ на 36 СУ „Максим Горки“ в София, която е подкрепена от 38 обществени организации и граждани, (списъкът е публикуван във в-к „Истина“ бр. 27 дек. 2017 г. - ян. 2018 г на стр. 15.)

„Компетентен орган при вземане на решения за промени в наименованията на общинските училища на територията на град София е Столичен общински съвет“. Този Столичен общински съвет застава твърдо зад директорката на училището др. Светла Нотева и нейния учителски колектив училището да носи името на Максим Горки“ (Любенова, 2020)

На входа може да бъде видяно в голям размер стихотворението „Аз съм българче“, но очевидно цитатите „българин да се наричам – първа радост е за мене“ и „син съм на юнашко племе“ са само кухи фрази. Предлагам, на същата стена да бъде изписано и още едно стихотворение – пак от

същия автор, Иван Вазов – „[На руските войни](#)“²¹². Заради историческата истина.

Входът на училището, със „Аз съм българче“ – сн. автора

Ръководството и до днес не дава училището да възстанови името на своя истински патрон, българския герой генерал Иван Колев! Сигурно заслугите на чуждия писател са по-големи от заслугите на българския генерал! А споменавайки Максим Горкий, се сещам не толкова за неговите произведения, колкото за една негова снимка, с любимия му лекар! Аз също съм лекар, имам подобни снимки със съпругата си, но не и с пациенти! Прилагам снимката без коментар! Нека я коментират в „онова“ училище!

²¹² <https://chitanka.info/text/4302>

Максим Горкий с лекуващия го лекар Александр Алексин

Оставяме Горкий в скута на любимия му доктор и се връщаме на фронта през 1916 г. Кървави боеве, не намерили място в нашите учебници по история. Въпреки хилядите български жертви, премълчавани и просто забравяни, защото пораждат въпроси, чийто отговор боли! Затова искам да ги припомня, защото Историята трябва да се помни! За да се правят изводи и да не се повтарят грешките ѝ!

Едва ли има по-точно описание на тези битки от пряк участник в тях, особено ако това е Йордан Йовков, когото вече цитирах - участва и в трите войни, които България води за своето обединение – по време на Балканската и Междусъюзническата е действащ офицер, а по време на Първата световна война първоначално е граничен офицер, след това е назначен за военен кореспондент на вестник „Военни известия“. Така писателят опознава войната и в двете ѝ лица –

и на фронта, и в тила. Познава я през преживяното и изпитаното в окопите и сраженията. И ни я поднася като автор на няколко военни разказа, описвайки битките по-реалистично от всеки друг. Разкази, които биват одобрявани от военновременната цензура (затова имената на героите са пропуснати) и дори включвани в изданията на Щаба.

Учили сме за „Албена“ и „Шибил“, и разбира се – „По жицата“! Затрогващи произведения! Но едни други трогателни разкази се пропускат в учебните програми! А могат да бъдат споменати поне в уроците по история. Позабравени, може би, защото са пълни с кръв, но там има и безброй поводи за национална гордост? А може би, защото дори и у учениците, би последвал логичния въпрос: „Какво правят руски войски в нашата Добруджа?“

А отговорът е труден...

Ето откъс от друг от военните разкази на Йовков: „Мустафа Ачи“²¹³:

„... Кризата настъпи неочаквано привечер. Цялото поле пред позицията почерня от гъсти вериги, които упорито и непрекъснато настъпваха. Това беше цяла румънска бригада. Напразно единствената батарея стреляше в това живо месо и в плътната маса отваряше кървави и опустошителни празнини. Нови вериги се явяваха и ги запълваха. Тая стремителна атака беше нещо непривично и странно за румъните. Едвам вчера те бяха бити и отхвърлени навсякъде. Но има храброст, която се поражда не от високия дух, съзнание и ентузиазъм, а от болката на отчаянието и на безнадеждността. Може би в такава психологическа промяна румъните се повръщаха отново и нападаха ожесточено и бясно. Малобройните защитници на позицията при Мустафа ачи почувстваха, че настъпват тежки часове, и то не за друго, а защото просто липсваха физическите средства да се

²¹³ https://litclub.bg/library/bg/yovkov/mustafa_achi.htm

унищожки и спре тая грамадна маса. Но батареята продължаваше смъртоносните си залпове, в окопите трещяха картечници и пушки. Непринудено и спокойно зацари трагичната твърдост на себеотрицанието.

Има случайности, които развалят и най-предвидливите планове, осуetyават и най-добрите желания. Изведнъж навсякъде в окопите се привършиха патроните. Все по-редки гърмежи - последните патрони, прибрани от убити и ранени, и цялата позиция замлъкна. А отсреща идеха гъсти румънски вериги, идеха като прилива на море, затъмняваха полето, удавяха всичко само с многобройността си. Тогава от хълма надолу, наред с върволицата ранени, заслизаха и групи войници с отворени и опразнени паласки, с почернели лица, отчаени от това случайно безсилие. В сраженията често настъпват минути, когато личната инициатива се губи, умът не може да се ориентира в невъобразимия хаос и всички, които се лутат като сенки, очакват и търсят първия жест на някоя твърда и властна воля.

Тъкмо в тая минута командирът на конната батарея слизаше от наблюдателния си пункт. Нямаше защо повече да се стои там и той отиваше при батареята си. Капитанът (бъдещият [майор - Георги Векилски](https://bulgarianhistory.org/major-georgi-vekilski/)²¹⁴ – б.а.) се намери между разсипаните групи на войниците. „Никой няма да отстъпва - извика той високо и властно. - Тук ще измрем, но ни крачка назад“ Той беше бледен и спокоен, с тая мъжествена красота, която минутите на тежки изпитания придават на избрани хора. И неговите думи като че не бяха заповед. Това беше зов, който разрешаваше недоумението и болката на всекиго. Най-после знаеше се вече какво може и какво трябва да се направи, имаше кой да заповяда и да води. И радостното упование и пламенният гняв избликват с такава сила, че докарват сълзи на очите. „Тури ножа“ - командува капитанът и ножовете

²¹⁴ <https://bulgarianhistory.org/major-georgi-vekilski/>

затракаха върху дулата на пушките. „Наблизо! Наблизо около оръдията!... Така!“ - прибави по-тихо той, като видя с каква трогателна послушност и бързина всичко се изпълни. Около шестте оръдия се явиха шест карета и ножовете заблещяха над тях, като стоманена четина.

Повикаха предниците и резервните ракли, да бъдат наблизо. Но те не дойдоха тъй, както това ставаше обикновено. По някакви тайнствени пътища въодушевлението беше стигнало и до тях. И цялата тая маса - коневоди, повече от двайсет отделни предници и ракли запрегнати със сто и няколко коня - се носеше сега през полето към позицията. Бясно препускаха конете, железните колела оглушително гърмяха, ездачите въртяха бичове и сабли, раклените командири препускаха начело в карьер и стреляха с пистолети. Предниците идеха като древни бойни колесници и цялата прислуга викаше ура. Като че не идеха да изпълнят една чисто техническа служба, а сами отиваха да атакуват! Спряха се близо до оръдията. Разтревожените коне неспокойно се въртяха и биеха с крак земята. ...

Настъпи напрегната и зловеца тишина. Чувахе се глух и объркан шум, като от стъпките на многобройно стадо, чувствувахе се горецият дъх на уморени хора. И ето, на хребета се показаха няколко отделни фигури. Сърцата учестено биеха, ръцете инстинктивно стискаха пушките. И пак се чу резкият и отсечен глас на командира на батареята: „Мерник нула! Поправка 50!“

Тоя род огън е последната и отчаена защита на всички артилеристи. Прислугата трескаво и бързо работи. Изведнъж гъста редица като висока вълна се подава и облива хребета. Оглушителен залп от всички оръдия. После втори, трети... Изпод гората изправени ножове се подема диво и страшно ура. Шрапнелите се разпукват от самите дула на оръдията, блясват огнени светкавици и железният дъжд на картеча шиба право в лицето на веригите, блъска ги и ги пилее като

вихрушка. Нови вълни се показват, нови залпове от оръдията и хълмът за минута пак опустява. Светкавиците греят в набучените ножове, конете на предниците се дърпат, изправят се на задните си нозе, водачите стрелят с pistolетите си. И всички викат ура. Те бяха шепа хора. А ставаше някакво чудо и в него възкръсваше сякаш старинна легенда.“

И от този разказ побиват тръпки! Това е преломният момент, в който без намесата на кап. Векилски, битката е щяла да бъде загубена. Румънските войски биват забавени, което дава време на укрилата се кавалерия на ген. Иван Колев да атакува. Йовков продължава:

„Наблизо до батареята беше началникът на конната дивизия. (ген. Иван Колев – бел. съст.) Той наблюдаваше и следеше всичко.

В селото още чакаха конните полкове. Като огнените змейове на приказките, те трябваше да се явят в най-силния вихър на бурята. Мръкваше се, облаците ставаха още по-черни и на запад между тях и тъмната линия на хоризонта гореше яркочервена ивица на небето.

При генерала идеха един след други ординарци:

- Господин генерал, неприятелят е на шестстотин крачки до батареята! А само след няколко минути: „Те са на четиристотин крачки!“ Генералът следеше перипетиите на боя. В селото все още чакаха готови и стегнати полкове. Откъм запад трябваше да пристигнат подкрепления, но те не се виждаха още.

Нов ординарец пристигна. Конят му беше цял във вода, разпален и заморен. Войникът развълнувано донася: „Господин генерал, на триста крачки са до батареята!“ Генералът погледна назад: в слабия здрач, като черни пипала, спущаха се и пълзяха колони. Идеха подкрепленията, но тъй бавно и незабелязано, както се движи всяка пехота. Изгубената

минута можеше да струва скъпо. И генералът отсечено и твърдо заповядва: „Дивизията в атака!“

Спокойната маса на конните полкове изведнъж се раздвижи. И сега, в тая тревожна и мрачна вечер, настъпи зрелище, което сякаш не беше действителност!

Разгънати в боен ред, тия полкове имаха фронт повече от два километра. Рядко може да се види нещо по-импозантно и по-страховито от движението на такава голяма конна маса. Редиците пълзяха и се преливаха, като тъмна лава, буйно се мятаха и пръхтяха конете, припламваха кръстосаните блясъци на саблите и сред тежкия и многогласен шум мерно се отсичаше глухият тропот на хиледите копита. Стълпове от прах, като мътна завеса, съединиха земята с облачното небе.

Беше тъмно вече, навсякъде се сипеха ирапнели и грееха в мрака, като ракети. Но нищо не спираше устрема на конната маса и в тъмния хаос на движението и огнените взривове, в които вреше цялото поле, сякаш избухваха изпод копитата на бясно препускащите коне. Отделиха се няколко ескадрона и по-бързо и по-стремително полетяха пред всички, преминаха покрай батареята, сляха своето ура с ура на нейните защитници и превалиха оттатък хълма.

Ноцта скри изведнъж всичко. Гърмежите следваха непрекъснато, ярко блясах ирапнели и фугаси. Появиха се коне, останали без ездачи, запираха се за минута разтревожени и осиротели и отново препускаха назад в черния мрак, отдето, като из някоя бездна, идеше страшият шум на битката. ...

Сутринта денят беше тих и природата отдъхваше като след буря. Из полето пред позицията се чернееха много трупове сред желтите стърнища. Най-близо, отсам окопите, лежеше румънски офицерски кандидат. Той беше тежко ранен млад момък, елегантно облечен. Към него отиваха командирът на батареята и офицерите му. Щом ги видя, той се изправи на едната си ръка, заговори нещо на френски, но отдалече се

чуваха само отделни думи. Наближиха го. Той беше измъчен и бледен. Успокоиха го, дойдоха санитарите да го превържат. След това командирът на батареята го запита за вчерашния бой.

- Ах, вчера! - заговори той с мъка - вчера ние вече бяхме уверени в победата. Видяхме, че позицията се напусна и огънят се прекрати. Влизахме в окопите и изведнъж...

Той спря, като че нямаше сила да продължи.

- Изведнъж тоя неочакван огън, тоя картеч право в лицата... И тая конница. Ah! C'était terrible, c'était extraordinaire ! (*)

На бледното му лице се изписа отчаяние и болка, цялото му тяло потръпваше. Но не раните му го боляха: в паметта му отново възкръсваше ужасът на вчерашния ден. ²¹⁵

*(фр. - Беше ужасно, беше необикновено – бел. съст.)

Единствено прикритието на нощта спасява враговете от тотален разгром. Победата на бойците ни е забележителна и се дължи и на смелите действия на кап. Георги Векилски. Подвигът му го превръща в герой на цяла Добруджа и любимец на войниците. Той удържа до последно позициите си и печели ценно време, за да стигнат българите до победа. Свидетели разказват, как той винаги застава на открита позиция на бойното поле, вдъхва невероятен кураж на българските бойци и всява страх и смут в редиците на неприятелите. Самият фелдмаршал Аугуст фон Макензен се прекланя пред гения на българския войник. Славният германски пълководец отива в щаба на Българската армия и лично поздравява командира на конната батарея ген. Колев, както и неговите бойци.

Из донесение на генерал Колев, командир на българската конница до генерал Стефан Тошев, командир на Трета армия, след боя при Добрич:

²¹⁵ https://litclub.bg/library/bg/yovkov/mustafa_achi.htm

„...Ето какво ми казват нашите селяни българи, които са чули думи на руски командир: **„Мы думали, что болгары не будут стрелять на нас. Между тем они бросаются как собаки, проклятия – десять человек атакуют сорок наши...”**

В превод: „Мислехме, че българите няма да стрелят по нас. Междувременно те се втурват като кучета, ругатни - десет души нападат четиридесет наши.“

Храбростта и саможертвата на войниците бива допълнена и от местното население, което противно на руските очаквания, не посреща бившите си „освободители“ с хляб и сол. В спомените си, кап. Иван Калайджиев от 53-ти пехотен полк пише:

„Тук видяхме жени, които в разгара на боя, когато смъртта витаеше над полесражението и немилостиво размахваше отровната си коса, да носят патрони на бойната линия. Други носеха с бакъри вода, за да утолят жаждата на отчаяно сражаващите се юнаци.

Видяхме жена, която сне забрадката от главата си и превърза ранената ръка на един войник.

Видяхме 10-12 годишни деца да носят вода в окопите и да наливат в манерките на войниците. От тези малки герои има ранени, които наред с войниците сега са на лечение в Добричките болници.“

Не може да пропуснем още един разказ на Йовков - „[При езерото Туркойа](https://litclub.bg/library/bg/yovkov/pri_ezeroto.htm)“²¹⁶, в който авторът, отново описва жестокостта на битките, но и храбростта и самоотвержеността на българския войн:

„... И ето изведнъж зад чертата на хоризонта се показват много черни фигури, най-напред едни глави, после те подскачат и растат все повече, излизат на хоризонта и сега ясно се вижда дълга редица от конници, понесени и устремени

²¹⁶ https://litclub.bg/library/bg/yovkov/pri_ezeroto.htm

право срещу позицията на двете роти. Атака! Линията преваля, спуща се и плътно се носи надолу, показаха се и други по-гъсти групи, които препускаха отзад. Чуха се първите трепетни изстрели от патрулите, които се прибираха назад. Веднага се подигна честа, оглушителна стрелба. Черните купчини на войниците се разпиляха, развиваха се във ветрило и се прилепиха към земята. Затракаха картечници отдясно, проечаха топовни гърмежи и белите кълба на шрапнелите. се наредиха над хвърчащата линия на конниците. Те не бяха подалеч от две хиляди крачки. Нямаше прах и всичко се виждаше ясно.

За тоя род атака русите си имат особен термин. Наричат я лава. Какво нещо е тая казашка лава? В общите си черти това е обикновена конна атака: отпред с линията на развърнатите ескадрони, зад тях следват други, сгъстени. Ако има нещо особено, то иде вече от темперамента на хората, от традиционните привички, които не могат да се обуздаят от никакви правила и устави. Един-единствен закон остава: главоломното и светкавично нахвърляне, лудо и бясно препускане, нечовешката ярост, която забравя опасностите, опиянението, което не вижда пречките, нито иска да знае за тях. Наистина, това са живи и стремителни потоци, които се спущат и разливат като същинска лава.

Казаците природно са добри ездачи. Те нямат обичая да подрязват гривите и опашките на конете си. Инак упоението от лудото препускане не би било пълно, ако силните им коне, бързи като самия вятър, не разпуснат широко гъстите си гриви и опашки. „Хвост по ветру распустив“ - самодоволно си спомняше и Рибаленко. Приведени на седлата, почти легнали върху шиите на конете си, насочили пиките напред, хвърчащи из равното поле - така идеха те. Фигурите се виждаха ясно, редицата се удължаваше и растеше.

Изминали бяха, и то много скоро, почти половината разстояние. Но сега ги посрещна смъртоносната стрелба на

пушки, картечници и топове. Линията се разкъса на много места, разбягаха се коне без ездачи, ездачи без коне, останали вече много назад, се лутаха безпомощно и бавно, като замаяни...

Стрелбата там занемя. Къса тишина и - зачу се високо и диво ура. Вълните на живата лава заляха тая част на позицията и преминаха над нея. Какво станаха войниците, които секунда по-рано още стреляха, никой от които не се помръдна, не отстъпи, не се премести, ни встрани, ни назад? Пронизани ли бяха от дългите пики? Стъпкани ли бяха под копитата на разярените коне? Миг-два всички напрегнато гледат натам. Нищо не се вижда, позицията е безлюдна. И ето, като че из самата земя наизскачват черни фигури, тантурести и тежки в широките си шинели, затичват се, някои прилякват на колене, някои остават прави, но всички стрелят отново - сега в гърба на конниците, които в инерцията на лудия си бяг бяха преминали вече и губеха възможност да се обърнат и запазят. „Молодцы! - разказваше по тоя случай Рибаленко. - Молодцы! Нищо подобно не бяхме виждали. Вред другаде, щом ги приближихме, всички хвърляха пушките и дигаха ръце. А тия - прилепили се като заковани в земята и после - стрелят те в гърба“...

Атаката, разнебитена от по-рано още, пропадеше съвсем. Някои ескадрони вече се връщаха, ония, която бяха преминали отсам, също се повърнаха назад и вдясно, преминаха още веднъж над позицията и продължиха да отстъпват. Стрелбата продължаваше, над разпилените из полето конници се пукаха ирапнели. Спасяваше се вече кой както можеше...²¹⁷

Цитирам големи пасажии от разказите на Йовков. Знам. Но се надявам така да попълня огромните пропуски в учебниците по литература. И по история.

²¹⁷ https://litclub.bg/library/bg/yovkov/pri_ezeroto.htm

За повечето от българските офицери и политици, антибългарската политика на Русия става ясна още по време на Съединението и последвалите го събития с отвличането и абдикацията на княз Александър Батенберг. Сега обаче, още не минали и 40 години след Освобождението на България, истинските цели на имперската политика на Русия стават известни и на целия български народ.

И дори русофил като Иван Вазов, още през 1916 г., разгневено възкликва в стихотворението си „На руските воини“²¹⁸:

*„О, руси, о, братя славянски,
защо сте вий тука? Защо сте
дошли на полята балкански
немили, неканени гости?“*

Наивното русофилство на хора, неопитни в политиката, е попарено от суровата реалност. Защо обаче Русия помага на Румъния в нейната пладнешка кражба на заселената само с българи Южна Добруджа? От „братски чувства“ ли? Не, разбира се! Русия неотклонно се стреми към завладяването на Проливите.

Руското командване не реагира на воплите на румънците да изпрати подкрепление към Тутракан - докато румънците ангажират Трета българска армия в боевете при Тутракан, руските войски бързат да настъпят към Добрич, оттам към Варна, Бургас и Цариград.

„Румънците - пише командващият българските войски в боевете за Добрич генерал Тодор Кантарджиев - *нямат интерес да водят завоевателна война срещу България, от която се страхуват, а искат само да запазят заграбената преди три години българска Добруджа, но какво иска Русия?*“

„А русите, обратно, имаха интерес да се води срещу България настъпителна война, за да постигнат завета на Екатерина Велика - завладяването ключа на Близкия изток и на моретата на изток - Цариград. Това желание явно личи от заповедта до 61-ва дивизия, номер 608: „Ние стъпваме на края на започнатото от времето на Екатерина Велика дело... ние ще отидем по пътя, който са вървели някога Румянцев, Суворов, Кутузов и Дибич... Ще се бием на полетата на Добруджа или България, където ни се попадне да влезем.

Русите са били напълно убедени, че ще осъществят заветната си историческа мечта, като са били разчитали не само на численото надмощие на бойните си сили над нашето такова, но още и главно на „легендата“, че българските войски ще сложат оръжието си пред тях и ще ги пуснат да навлязат в България с песни и музики.“ (стр. 154) (Кантарджиев, 1931)

Ще ви запозная с една статия – „Руските изстъпления в Добруджа“ - излиза във вестник „Военни известия“ от 28.12.1916 г. То само заглавието казва много, но все пак:

*„Войниците от храбрата трета армия догонват и довършват разбитите руски пълчища, загнездили се около устието на Дунава. В своето бягство от линията Тополу-Пелития на север руските войници по заповед на началствата го оставят след себе си само пепелища и обезлюдени места. Те завличат на север местното българско население, прехвърлят го през Дунава и там го оставят на произвола на съдбата. При Добрич рухна легендата за силата на руския войник, а тука, в северна Добруджа, рухва другата легенда - за „братско руско добросърдечие“. Аз видях разорени и запустени чисто български селища от руски войници, видях деца откъснати от бащи и майки да се скитат немили-недраги, голи, боси и гладни из полята, видях гладни и умиращи от глад, на които русите завличат храните и добитъка. Видях как **планомерно и систематически е била разорена цяла една област, населена***

изключително от българи. Бабадачката област, центъра на българщината в стара Добруджа, която наброява десетки хиляди български семейства, е напълно запустяла. Всичкото мъжко население и част от женското си множество деца, са завлечени от руските войници и прехвърлени в Русия, или Румъния, добитъка също е завлечен - на чарди той е изнасян от тук, имотите конфискувани, а покъщината разпродадена на търг в полза на хазната. ...

В разорените български поселища аз видях откъснати и изоставени от завлечени родители на произвола на съдбата маса деца, които се скитат от пепелище на пепелище гладни, голи, боси, умиращи от студ и глад. Те дирят майчина и бащина грижа. Само в гр. Бабадаг наброяват до 30 деца по-малки от 12 години, на които родителите и роднините са завлечени в неизвестност, бащините им къщи разорени и разграбени. **Казаците са заграбвали хубавите момичета и булки, за да ги носят плячка в Русия, заграбвани са и поругавани пред очите на децата майки,** убивани са били като шпиони бащи и братя. В гр. Тулча и околностите положението е все същото; все същите насилия и проява на жестокосърдечие. ...

Руският варваризъм тук е нечуван. Тъмната страна на руския мужик - **низките инстинкти на руските маси** тук са проявени в най-силна форма. „Добръчеството и благодушието“ на руския мужик, от които доскоро се обаяваше нашата интелигентна младеж, вече рухва. Пред вида на извършеното тук от руските мужици, нечуван варваризъм, това обаяние пада. В бясна ярост срещу мъжете, за геройската отбрана на родната земя от българския войник, **руските войски не пощадиха ни жени, ни деца, ни старци.** Последен отзвук на тази безумна и дива ярост са последните бомбардировки на българската част от току-що освободения град Тулча. Тук руски снаряди отнеха живота на няколко жени и деца. **Тия руски изстъпления** възбуждат у нашия войник нови желания за борба; пред това руско жестокосърдечие

чувството за родна отбрана у войниците заговорва по-силно и те виждат като необходимо **прогонването на руските пълчища далеч в руска земя, от гдето снарядите на техните оръдия не ще могат да покосяват живота на невинни жени и деца - родни братя и гдето те ще могат да настигнат и освободят завлечените нещастници, стопаните на почернелите покрити със скръб български домове в тоя кът на родната земя.**“ (Харизанов, 1916)

Питам теб, уважаеми Читателю, дали ще намериш разлика между турските издевателства и зверства над българите по времето на османското владичество и тези диващини и изстъпления, които братушките вършат в българска Добруджа? Плячка по няколко синджира роби, робини и добитък в Русия!

В статията се цитира и село Башкьой, с още една от многото битки, останали в историята. Но знакова!

На 20 декември 1916 г., частите на вече доста помалобройната Трета българска армия освобождават село Башкьой - едно от многото освободени български села в Добруджа. Но освобождение, криещо в себе си по-дълбок символ! Защото Башкьой не е обикновено село – там през 1858 г. е роден големият български политик и опълченец Димитър Петков - кмет на София, а по-късно и министър-председател. Убит през 1907 г. в София от наемни убийци русофили, той е вторият стамболовистки лидер (след самият Стефан Стамболов през 1895 г.), поръчково убит заради своята пробългарска политика.

По стечение на обстоятелствата край селото се разиграва кърваво сражение с руски войски - там румънци вече няма. Те отдавна са бити не само в Добруджа, а и на тяхна територия, в това число и при столицата Букурещ, овладяна от 1-ва Софийска дивизия на 6 декември 1916 г. Село Башкьой се отбранява от **руските войски - последните защитници, забележете, на румънската власт в Добруджа** - стара българска земя, подарена от Русия на Румъния - през 1878 г. в

Сан Стефано (северна) и през 1913 г. в Букурещ (южна Добруджа). А руските войски бранят и подстъпите към град Тулча, където българите също с години чакат своето освобождение. Затова руските ариергарди, получили заповед да се бият до последно трябва да бъдат преодолены на всяка цена. И те не просто са разбити, а и унищожени!

Генерал Тодор Кантарджиев, командир на българската Сборна дивизия няма никакви колебания по въпроса, че русите са враг, който трябва да бъде унищожаван, където и да бъде срещнат, особено след като е нападнал българската земя, унищожавайки при отстъплението си цели българските селища заедно със жителите им. След двудневни боеве, 35-ти Врачански полк помита руската отбрана, водейки боеве буквално за всяка къща в селото, като окончателно го прочиства.

Толкова за боевете и славните победи в северо-източна България. Цяла Добруджа е освободена на 5 януари 1917 г.!

А знаехте ли за втория фронт - Македонския?

За повечето българи, битките на български войски срещу руския агресор в Добруджа са малко известни. Но дори и за някои по-запознати с Йовков и ген. Колев, още по-неизвестен факт е, че през Първата световна война, **Русия воюва срещу България не на един, а на два фронта** – освен в Добруджа, **Русия изпраща войски и в Македония**, т. нар. „Руски Експедиционен корпус“!

Присъствието на руски войски в Македония е „изтрито“ от българската историография. Е как така, българските историци - академици не са забелязали руските войски в Македония? Как може да не видят, че сред противниците на България, като член на Антантата, срещу нас воюва и Русия? И то на два фронта?

Интересно! И срамно! А по данните на френския Генерален щаб само през 1916 г. са изпратени 745 руски офицери и 43547 долни чиновци – близо 45 000 армия! Само за сведение, днес Българската армия няма и 30 000.

Малко предистория: От 1909 г., посланик на Русия в Белград е [Николай Хартвиг](#)²¹⁹. Той пристига с мисия - създаване на „Велика Сърбия“ за сметка на разрушаването на Австро-Унгария. Макар и немец по произход (на руски се произнася Гартвиг), вероятно добре подплатен със златни рубли, той е убеден привърженик на панславизма. Сърбия е част от мозайката за реализиране на плана, а цената ще я плаща България. Изпълнявайки инструкциите на Петербург, Хартвиг допринася за антибългарската сръбската външна политика - става един от организаторите на Междусъюзническата война от 1913 г., и оттам – до първата национална катастрофа за България.

Хартвиг заявява: *„Българофилството на руското общество е един не престанал още сантиментализъм - и то пакостен сантиментализъм. Аз признавам само реалната политика, т. е. политиката, която е насочена към служенето на националните интереси. А от тази гледна точка, какво може да ни даде усиляването на България? - Само неприятности и усложнения. Силна една България ще бъде непременно наш противник. Тя ще се стреми старателно и настойчиво да завладее Цариград и Дарданелите, и в това свое стремление, тя ще се спре на един съюз с враждебната нам Австрия. Да се разберем с една силна България, ние не можем, защото нашите интереси ще бъдат непримиримо противоположни с нейните. Съвсем друга е работата със Сърбия. Тя е нашият естествен съюзник. Интересите на Русия и на Сърбия никъде не се стълкновяват - напротив, те*

²¹⁹ https://ru.wikipedia.org/wiki/Гартвиг,_Николай_Генрихович

навсякъде съвършено съвпадат...“ (Билиарски Ц. , Българоядецът Николай Хартвиг, 2010)

Не знам доколко съществува „сентиментално българофилство“ в Русия, но отново Цариград и Проливите са центърът на всяко действие на руската външна политика на Балканите! Хартвиг умира от инфаркт през 1914 г., но неговите действия вкарват Русия във войната.

Едно от най-сериозните изследвания по темата излиза в Париж през 1933 г. Негов автор е руският генерал от инфантерията Юрий Данилов - *„Русские отряды на французском и македонском фронтах 1916-1918 гг.“*. За сметка на това, май български изследвания по темата няма, вкл. и в академичната „История на България“, издадена през 1999 г., където в нейния дял III в цели 3 глави е разгледано участието на страната ни във войните за национално обединение. И там обаче сведения за руски войски на фронта в Македония няма?!

В статията *„Руските войски в Македония“*²²⁰, историкът Янко Гочев описва в детайли събитията, свързани с втория фронт в Македония.

Солунският фронт се открива в края на 1915 г., когато войски от Франция и Англия, са прехвърлени в помощ на сръбската армия в Македония. Първоначално там пристигат три френски и една английска дивизия, които влизат в бой с българските войски в Македония при Струмица, Криволак, завоя на Черна. „Солунската експедиция“ на френския ген. Морис Сарай завършва с неуспех - нито Сърбия е спасена, нито българите са разгромени. Понесли сериозни загуби, съглашенските френско-английски войски се оттеглят на гръцка територия, където започват да се укрепяват. Следват преговори - през декември 1915 г. в Русия пристига френският

220

сенатор Пол Думер (той не е кой да е - през 1931 ще стане президент!). Срещу предоставяне на френско въоръжение, Русия трябва да изпрати във Франция 400 000 щика. Руското „пушечно месо“ трябва да „закърпи“ положението - край Вердюн, Франция вече е загубила 350 000 души! Договорките приключват през април 1916 г. и Русия изпраща освен първите две бригади още 5 - общо 745 офицери и 43 547 войници. Първоначално дислоцирани във Франция, след бунт (може би и заради виното, което във Франция се продава свободно, за разлика от Русия, където от 1914 г. е наложен „сух режим“), през август 1916 г., руските войски биват прехвърлени от Марсилия за Солун. Ако се питате, дали не са тръгнали към Халкидики - не, ще воюват - срещу България, разбира се! На македонския фронт.

Тук те се окомплектоват и превъоръжават. Но още незавършила своето съсредоточаване, 2-ра Специална бригада е хвърлена в бой, поради офанзивата на българските войски - Чеганската и Струмската операция, където българската армия вече е превзела около 4000 км² от гръцката част на Източна Македония.

Антантата решава да подпомогне сръбската армия, притисната от 1-ва Българска армия на ген. Климент Бояджиев, настъпваща в направлението Битоля - Лерин - Острово. В боя влизат две френски дивизии и една руска. Впоследствие 2-ра Специална руска бригада се оказва острието на атаката в посока Битоля. Големият град с население от 60 000 души, бивш център на вилает в Османската империя, е главен обект на съглашенското контранастъпление. Планира се овладяването му и превръщането му в столица на сръбските войски и правителство.

В началото на август 1916 година, три френски колониални дивизии и една английска с 45 000 души личен състав и 400 оръдия предприемат настъпление срещу Дойранската позиция, отбранявана от частите на българската

Втора пехотна Тракийска дивизия. Настъплението започва на 9 август с ураганен артилерийски огън срещу позициите на 27-ми Чепински и 9-ти пехотен Пловдивски полк. Последвалите четири атаки са отблъснати, като Съглашенските войски са принудени да отстъпят на изходните си позиции с над 3200 души загуби, като чепинци губят 1106, а пловдивчани 250 души.

Първа Българска армия е поставена в тежко положение - в продължение на цели 3 месеца тя е принудена да води ожесточени боеве с превъзхождащи сили на Антантата. Куриозен факт е, че заедно с 3-ти полк настъпват френска планинска батарея и ескадрон Африкански стрелци – българите се сблъскват за пръв път с чернокожи противници - войници от Северна и Централна Африка - Мароко, Алжир, Мали, Сенегал. Въпреки, че се срещахме с африканските войници в контекста на войната и те са част от войските на противника, нашата историческа памет е запазила някои весели спомени от онова време.

Сенегалските войници на служба във френската армия, водят битки на няколко фронта. От дневника на един френски военнопленник, който ще цитирам по-долу научаваме, че за българите, непознати като боен противник до този момент, се е говорило, че са „човекоядци“. Атаката, за която разказва френския войник, се е водела при село Кенали, недалеч от Битоля. В този пограничен район, през ноември 1916 г. се водят кръвопролитни отбранителни боеве. Въпреки, че французите имат мощна артилерия и постоянно бомбардират българските окопи, след което атакуват с пехотата, те са отблъснати с големи загуби за противника. Унищожен е 2/3 от състава на френската колониална дивизия – загиват около 15 000 офицери и войници. Цели 42 денонощия малобройните български войски удържат силите на Антантата и спират временно настъплението им към Битоля. Явно митологизирането на българите като канибали е довело до внушителни резултати, защото при пленяването на 34 сенегалски войници при Дойранското езеро през 1917 г.,

военнопленниците започват да се молят за милост с жестове да не бъдат изядени. Българските генерали и офицери, повечето от които говорели френски, разговарят с пленените и разбират от какво са изплашени сенегалците. Тогава главнокомандващите решават да освободят няколко от пленените колониални войници, за да се върнат и обяснят на своите, че българите са цивилизован народ.

Ясна представа за битката, а и за войната, може да се получи от дневника на френския войник сержант Жер Оливие, пленен на 28 октомври 1916 г. Ето части от него:

„11 октомври 1916 г. / ...Проклетата им Битоля... Българите усилено бомбардират гарата Кенали. Вали, кал, вода, проснал съм се по корем всред калта и очаквам... очаквам събитията. Какво ли ще дочакам?

13 октомври 1916 г. / ...Но и българите не си играят, ирапнелите им току фучат, свирят, гранати раздират въздуха, от вред трещят бомби. Току изведнъж без да знаем защо, се разгърмяват, пламва цялата линия от адска престрелка... Заради тази престрелка стана вече 3 часа лежа на корема си в тинята – не си познавам ни дрехите, ни обувката - всичко е безформена и безцветна маса - славата на Франция на Балканите!...

14 октомври 1916 г. / Вразуми ги, Господи, те искат да атакуваме! Вече раздадох и вино да ни позамъглят главите – ще има значи атака днес... Боже, Боже, имам съвсем слаба надежда да видя още веднъж Франция... Да умреш поне във Франция или за Франция, а то за тия голтащи... Поврага му и сърбите, и българите, и целят им изток...

15 октомври 1916 г. / ... Какви ти германци! То били българи – брадясали, страшни, черни цървулани. Видях ги с очите си, макар отдалече – цели покрити с косми, с пъклени очи. Отървахме се, ама как, сам си зная, а за другите един Бог знае. На ти тебе атакувай! Не разбирали българите от окопна война!... Отначало никой не се обаждаше и ние с още по-голяма

увереност тичахме към телените им мрежи, гдето действително всичко бе разринато от нашата артилерия. Ненадейно като зафучаха снаряди върху нас, от вси страни се разтракаха картечници и тъкмо навлизахме в окопите им, сякаш из под земята изскочиха тия чудовища, нададоха едни дивашки викове и като бесни вълци се втурнаха право срещу нас, що бяхме отзад, с ножове, бомби, ятагани... с хиляди бяха, не видях точно колко бяха, не сварих и да видя – чистачи, щурмующи, черни, бели, всички се разбъркахме от тая изненада и рукнахме назад... Бил съм и в други боеве и при Сом, и при Вердюн, но такава страхотия и такъв бесен народ не съм виждал...

18 октомври 1916 г. / Отървахме се. Светна ми. Нощес изтеглиха ротата. Та какво ли беше останало?...

24 октомври 1916 г. / ... Изпратиха ни на тия проклети Балкани и вече не се погрижват за нас. Да се биехме за Франция, за нещо свое, а то стовариха ни в тая кал, в тая дива страна, всред тия мръсни сръбски селяни, мръсни като тяхната кал, ние гнием в нея заради техните македонски коптори, докато един ден тия българи скочат върху ни и ни изтрепят. Те поне все пак са си у тях или до тях си и са свикнали. Аз се питам, нас защо ни пратиха тука да мрем? Ние що щем тук? Малко ни важи, чия била Македония. За техните кавги, ние нещастния французки народ патим. ...Неразбрана война! Но смееш ли да кажеш, че не тука е нашето място ... Ще дойде време, всичко ще се разбере, но колко ми струва, когато всички безполезно си отидем по реда из тия чужди нам пуциналици...

26 октомври 1916 г. / Пак ни турнаха на линията. Натъпкаха ни в едни по-мизерни окопи, до една река. Гарата Кенали остава по на запад от тук. Българите са съвсем близо, та не смеем да се подадем и да погледнем – цял ден стрелят... Казват, че по на изток сме имали успехи и българите отстъпили. Не знам, какви успехи имат там ония – сърбите –

но тука с толкова артилерия не можем не само да ги поклатим, но и големи мъки ни създават.

Но щес ми докарали някакъв си русин да пее руски песни от нашите окопи, за да разколебават българите - те нали нещо са сродни. Той ня, те го слушаха, че като откриха един огън по нас – на ти тебе едно разколебаване, едни песни ни в туй, ни в онуй време. Едва сварихме да се изпокрием...

Тия проклети българи, сто пъти проклети! Залостили са се ей там и в сред тоя потоп от дъжд и от огън на стотини наши оръдия, в сред тая ужасна тъма и те не спират, а стрелят, трещят с бомби, артилерията им бие по нашите окопи,... и кръв, кал, вода, дим, трясък, тела – всичко се смесва... усещам, че разумът ми се губи в тоя хаос. ...Глава не можеш да подигнеш, а ще трябва да атакуваш. Че в това ли време намислиха да ни изкарват на разстрел от тия вълци – те само това чакат..." (Сборник "Кенали". Издание на 8-а пехотна Тунджанска дивизия. С., 1918 г.)

Не знаем повече за съдбата на пленника – дано да се е прибрал жив и здрав при семейството си, но историите в дневника му трябва да се помнят – и за самоотвержеността на българския войник, и за безсмислието на войната! А и за любовта на българина към руските песни и „руската култура“! Не говоря за някои днешни български военни, доизносващи зелените си чорапи, в чийто глави продължават да звучат руски маршове! А и не само военни...

За действията на частите на 2-ра Специална бригада в септември 1916 г. ген. М. Сарай издава заповед N 10/19 октомври 1916 г., в която се говори за успехите на 3-ти Специален полк на бригадата, който през септември 1916 г., сражавайки се във високопланинска местност „изпълнил блестящо операцията против българските войски.“ По-нататък действията на руските войски в Македония са свързани с преследване на отстъпващите след боя за Каймакчалан български войски на север.

На 4 октомври 1916 г., командващият ген. М. Дихтерис получава задача да преследва противника, да разкъса линията на отбрана, заета от ариергардите му, като настигне и влезе в бой с основните български войски. Никой от настъпващите руски части не предполага, че ще срещне съпротива. На 2 км. от село Негочани, пред телените заграждения руските полкове са посрещнати от ураганния картечен и пушечен огън на българите. Само при атаката на Негочанската позиция на 4 октомври 1916 г. руската бригада губи 250 души.

През октомври 1916 г. на Солунския фронт пристигат още руски подкрепления - 4-та Специална бригада, една от четирите, специално създадени за действия в помощ а съюзниците във Франция и Македония. Има в състава си също два специални полка, сформирани в Москва.

Тежките боеве с ариергардните български части продължават и в следващите дни и месеци. За да се придвижат 17 км до Битоля, на руските войски им трябва месец и половина време. По руски данни само при атаките, предприети на 6 и 14 октомври 1916 г. бригадата губи съответно 8 офицери и 450 войници в първата и 367 войници във втората. Руските загуби за повече от месец боеве на Солунския фронт са значителни (общо 1423 души) не само поради силната българска съпротива, но и поради недостига на артилерия. Слабата артилерия, с която разполага щаба на ген. М. Дихтерис го принуждава типично по суворовски да хвърля войските в унищожителни пехотни атаки във високопланински и гористи местности, лесно отблъсквани с картечен, пушечен и артилерийски огън на българите. Но знаем колко е струвал във всички времена, човешкият живот в Русия!

За да сме честни, загубите на руските войски в Македония са резултат не само от боеве с българските войски, въпреки, че това е причината за повечето от тях! Към 1 януари 1917 г., над 50% от личния състав на бригадата (963 офицери и 5 290 долни чинове) са болни. А в края на 1916 г. и началото на

1917 г. и в руските войски, както и сред останалите съглашенски части, наш съюзник е... маларията!

На 6 ноември 1916 г., в Битоля влиза 3-ти Специален руски полк заедно с френска и сръбска кавалерия. Приносят на руските съюзници, в полза на сръбските поробители на Македония и за овладяването на Битоля е безспорен. И за да няма съмнение за истинските цели на руското военно присъствие в Македония, ген. М. Дихтерис издава специална заповед, в която подчертава важността и значението на овладяването на Битоля. А победата била израз на *„славянското единство“*, скрепено не само с обща вяра и обща история, но и съвместно от пролятата кръв в боевете на Великата световна война.

За пореден път виждаме типичното руско (панславянско) тълкуване на тезата *„славянското единство“* - един български град в Македония, се окупира от руски войски и се предава на славяните сърби, за да унищожават други славяни българи. (Обратното никога не се е случвало!) От събитията, свързани с падането на Битоля през 1916 г., става ясно, че Русия не е никакъв освободител на македонските българи, а обратно - техен поробител. За което нейните войски в Македония получават специални благодарности, ордени и медали от сръбския съюзник!

Два дена след превземането на Битоля, в града пристига, Александър Караджорджевич - престолонаследник на Сърбия. Той изразява особената си признателност за помощта на руските войски.

След Битоля, настъплението на Антантата постепенно замира. Българската отбранителна линия се установява при Червената стена - кота 1248 - кота 1050 - Маково - Градешница. Тук българските войски заемат твърдо позиции за отбрана, които ще удържат до края на войната в Македония през септември 1918 г. Опитите на руските бригади да пробият българо-германските позиции в битолския участък на

Солунския фронт се провалят. Влияние оказват големите загуби на руския фронт и невъзможността за тяхното попълване. Активността на германските подводници в Бяло море също застраша транспортирането на нови руски военни части в чужбина. Така, в историческата за Русия 1917 г. на фронта в Македония има две руски бригади.

А революциите в Русия през 1917 г. се отразяват отрицателно върху състоянието на руските войски. Те са две, но по-възрастните помним само т.нар. „Велика октомврийска социалистическа революция“ - „Октомврийската“ или ВОСР. Всъщност, руския император бива свален още през февруари 1917 г., когато Русия става, забележете – република! А болшевиките всъщност „шурмуват“ празния „Зимен дворец“!

В края на март 1917 г., в щаба на руските войски в Македония пристига вестта за абдикацията на император Николай II. Ген. М. Дихтерис се опитва да опази войската си от политизиране и да подчертае, че главната задача е победа във войната. Той е монархист и не одобрява абдикацията на Николай II, но се примирява, и бригадата полага клетва за вярност пред новата власт - Временното правителство на Русия.

Един от последните епизоди с руско участие на Солунския фронт, е свързан с настъплението в района на река Черна. При подготовката му, съглашенските войски са обединени в ударна групировка под командването на френския ген. Леблуа. Тя включва френски, италиански и руски войски. Според руските историци руските войски са използвани основно от съглашенското командване като таранна жива сила и пушечно месо.

В утрото на 9 май 1917 г. под прикритието на ураганен огън съглашенските войски провеждат три последователни атаки, проведени на широк фронт от 16 км. Атакуващите съглашенски войски преминават първата отбранителна позиция. Българи и германци се вдигат в контраатака и успяват да отхвърлят противника и да възстановят отбраната си.

Вечерта на 9 май 1917 г. съглашенските войски провеждат нова атака, която отново е отблъсната с артилерийски огън. Загубите на френско-италианските и руските войски в завоя на Черна само в боевете на 9 май 1917 г. са 5425 души. (Дошников, 1936), докато българите губят само 670. Пленени са двама противникови офицери и 200 войници. Руският 4-ти полк на 2-ра бригада е обезкървен - губи 50% от личния си състав.

След като в тези боеве през пролетта на 1917 г., всички съглашенски войски търпят поражение, през май 1917 г. щабът на ген. М. Сарай взема решение за прекратяване на настъпателните операции на Солунския фронт.

Този път награди няма. Ген. М. Дихтерис е потресен от ужасните загуби и на 18 май 1917 г. изпраща рапорт до ген. М. Сарай за необходимостта да се снесе бригадата му от фронта и да се изпрати в тила. Според същия рапорт руските загуби в бригадата към този момент са 4400 убити и ранени и 8000 болни.

През май - юни 1917 г. започва реорганизация на руските войски в Македония - обединени са във 2-ра Специална дивизия, но планове се бавят - новата дивизия трябва да е пълноценна, т.е., да има пехота, артилерия, инженерни войски и обоз, с числен състав 377 офицери и 17 928 войници. За целта пристигат подкрепления: с параходите „Двина“ и „Царица“ в Лерин пристигат съединенията на 2-ра Специална артилерийска бригада, в състав 44 офицери и 1 510 войници. По-късно пристига и параходът „Адмирал Чихачов“, със Специален сапъорен батальон. Руските войски се поставят на подчинение френския ген. Гросети. Голям проблем за френското командване се оказва дисциплината в частите на дивизията, която се влошава постоянно, а бойният дух на личния състав необратимо започва да пада. Влияние за това оказват и частите, пристигнали от Русия. Техните антивоенни настроения са предадени на заварените руски войски в дивизията. Руските войски започват да губят боеспособността си - френското

военно командване постоянно уведомява Временното правителство в Петроград, като изисква смяната на различни командири с мотиви загуба на контрола от тях над подчинените им части. Революционизирането на руските войски в Македония върви необратимо, макар и със забавени темпове спрямо същия процес на Руския фронт.

Руските войски са използвани не само срещу България в Македония. През юни 1917 г. в Атина започват сблъсъци между привържениците на крал Константин и просъгласенски настроения премиер Елефтериос Венизелос (който няколко години по-късно ще иска унищожаването на България). Антантата окупира Атина и налага абдикацията на гръцкия крал, с което Гърция влиза във войната на страната на Антантата. В окупацията на гръцката столица участват и руски части, без да бъде уведомен Петроград. Намесва се Временното правителство, чийто външен министър М. Терещенко чрез руския посланик в Гърция изисква от френското командване извеждането на руските войски от Атина, което скоро бива изпълнено. Тези събития засилват настроенията сред бригадите за връщане у дома.

Затова съдейства и поведението на френското командване, което става все по-безпардонно към руските войски. През август 1917 г. то иска отзоваване едва ли не на целия команден състав на руската дивизия. Временното правителство няма сили да се противопостави и на 24 октомври 1917 г., то предоставя на Франция правото да се разпорежда с руските бригади в Македония. Френските власти получават формален повод да постъпят с руските войски, както преценят. Така руското Временно правителство изоставя своите войски в чужбина на произвола на съдбата. А след два дни, то е свалено от власт от болшевиките.

Под въздействие на обявления от болшевиките „Декрет на мира“ руските войници искат незабавно да се върнат в Родината

си. Но френското командване обявява, че този декрет няма действие спрямо руските военни контингенти в чужбина.

През януари 1918 г. положението на руските войски в Македония се променя. Заради многото случаи на неподчинения и разпада на дисциплината те са снети от фронта, като предават своя участък на френските си съюзници. Руснаците са изтеглени в тила и разпръснати по лагери в Македония с цел, осуетяване на възможни бунтове.

Така завършва бойната дейност в Македония на руските войски, изцяло срещу България и българския национален идеал, и изцяло в полза на Сърбия, продължила от септември 1916 г. до януари 1918 г.

На 3 март 1918 г., Съветска Русия подписва унизителния за нея Брест-Литовски договор. Но войната продължава!

На 16 септември 1918 г., частите на Антантата започват ново масирано настъпление срещу Дойранската позиция, като срещу защитаващата я, 9-та Плевенска дивизия - срещу около 30 000 души са хвърлени 4 английски и 2 гръцки дивизии с числен състав над 75 000 души, под командването на генерал Джордж Милн. В резултат на двудневните ожесточени боеве Съглашението губи 11 673 убити и ранени и 547 пленени срещу 1736 убити и 1000 ранени българи. Цели английски полкове оставят костите си в подножието на върховете Дуб и Кала тепе. В същото време обаче е извършен пробивът при Добро поле и командващият 9-та дивизия генерал-майор Вазов получава заповед за отстъпление. Победата при Дойран все пак е използвана, за да може водената от Андрей Ляпчев българска делегация на преговорите за примирие в Солун да издейства България да не бъде окупирана от войски на балканските държави.

Генерал Владимир Вазов, командир на 9-а дивизия, ще каже по-късно:

„Цели камари от хиляди трупове задръстиха скатовете... Това не бяха наемници сенегалци или араби, а

чистокръвни англичани от Лондон, Бирмингам и Кембридж.“
(Топалов, 1968)

А Английският премиер Лойд Джордж пише:
„В никоя война англичаните не са давали наведнъж
толкова много жертви, както при Дойран.“ (ibidem)

За българското бойно знаме

Въпреки героичния отпор, даден от български войници, Солунският фронт е пробит при Добро поле, а това поставя края на участието на България в световния конфликт.

Следва унизителното Солунско примирие, подписано на 29 септември 1918 г. между царството и Антантата. Победоносните български войски трябва да напуснат позициите, за които са пролели кръвта си, и вместо като победители, да си тръгнат като победени. Примирието задължава страната ни да приеме едно тежко условие – да остави в плен 100 000 войници, намиращи се на запад от меридиана на Скопие. България е смазана, но има и моменти на национална гордост!

Тежката участ да се предадат, застига и 19-ти пехотен Шуменски полк, с командир [подполковник Марин Куцаров](#)²²¹, с неговите 3431 войници. Антантата изисква цялото въоръжение, включително и бойното знаме, да бъдат предадени.

Така, полковото знаме, водило полка в три войни, трябва да бъде предадено на врага, а до тогава няма случай на пленено българско знаме. И докато за подп. Куцаров, лишаването от оръжията няма сантиментална стойност, то символът на полка - знамето, не бива да попада във вражески ръце. Куцаров взима знамето от Началник щаба на бригадата под претекст, че носи

²²¹ <https://bulgarianhistory.org/podpolkovnik-marin-kutzarov/>

лична отговорност за светинята. Вечерта на 5 срещу 6 октомври 1918 г., Куцаров сваля знамето от дръжката и го завързва около кръста си, а на негово място слага свои стари дрехи, покрити с оригиналния кожен калъф.

На сутринта, подполковникът събира състава на 19-и пехотен Шуменски полк и благодари на бойните си другари за подвизите, извършени от тях. Пред смълчаните им погледи, той държи реч, в края на която казва:

„Аз реших знамето да бъде изгорено. Изгорено на тази огнена клада пред вас. Изгорено, но неопетнено...“

и хвърля знамето в огъня. Плачейки, войниците отдават чест за последен път на своя боен символ.

През следващите дни на всички запитвания на противниковите офицери за знамето, отговаря: *„Изгорих го!“*. Така, знамето „преминава“ през военнопленническите лагери в Прилеп, гара Лерин, Суровичево и Малък Караборун, без никой да подозира за съществуването му. За да запази тайната от свои и чужди, офицерът прекарва дъждовната есен и мразовитата зима сам в палатката си, без да се къпе, и без да пали огън, за да не влизат други при него. Поради опасността от обиск, Куцаров държи във вътрешния си джоб шишенце с бензин, за да може да запали знамето при опасност. Рисувайки собственото си здраве, укрива и успешно спасява полковото знаме. В крайна сметка болен, Куцаров е освободен от плен и се завръща в родината си.

На 11 май 1919 г., българският офицер пристига в гр. Разград, където е новата дислокация на 19-ти пехотен полк. Офицерите го очакват - те не са очаровани от пристигането му. Дори един от тях заявява, че не желае в бъдеще подполк. Куцаров да бъде в редиците на частта. Причината за това е ясна – военните се чувстват омерзени от постъпката на другаря си, който според тях се е подиграл със символа.

В този момент подполк. Куцаров безмълвно разкопчава куртката си и изважда бойното знаме, което е опазил месеци

наред! Настава невъобразима еуфория, разнесла се дори извън стените на щаба. Не след дълго, тълпи от хора се стичат, за да се срещнат с Куцаров и лично да му благодарят за извършения подвиг. Благодарността се превръща в празнично шествие из улиците. Пред общината героят държи слово пред събралото се множество, което го боготвори.

Героизмът на подполк. Куцаров не остава подминат - награден с орден „За храброст“, а през 1924 г. – и със специалния знак „За спасяване на знаме“. Куцаров продължава военната си кариера, като през 1928 г. вече е генерал-майор. През 1934 г. генерал Куцаров преминава в запаса.

Защо разказвам тази история, достойна за филм? Защото животът на този достоен за пример български офицер е пряко доказателство, че „няма ненаказано добро“. Особено когато става дума за българските комунисти! След 1944 г., о.з. ген. Марин Куцаров е репресиран от комунистическата власт и изпратен в затвор, забележете, на 70-годишна възраст! За това, че е бил царски офицер! „Враг на народа“! След преврата е арестуван и репресиран като „царски офицер“ и „Враг на народа“! След 38 дни „разяснителен престой“ в ареста се разболява и е освободен поради „разклатеното му здраве“. Умира в родния си Шумен през 1949 г., като погребението му се превръща в общоградско изпращане.

Поклон!

Ньой... И спасителят от Америка!

Първата световна война е най-големият военен ужас, преживян от човечеството към онзи момент. Почти всички участници в нея, вземат оръжието заради имперски амбиции – да завладеят повече. Почти! Само България влиза във войната само с единствена цел – да възстанови справедливостта, отнета

още с Десетата руско-турска война, като освободи братята си, все още страдащи под чужда власт.

Това е причината за небивалия ентузиазъм, който събира под българските знамена над 650 000 доброволци още в началото на Балканските войни. Това е и обяснението и за бляскавите военни победи по всички фронтове. За съжаление на всички българи, и особено на останалите под чуждо владение, губим войната. Родината ни се оказва в изключително абсурдната ситуация да загуби войната, въпреки че е спечелила всички водени битки.

Победителите започват да делят плячката, но не от справедливост, а водени от желание да заграбят, колкото може повече. Елефтериос Венизелос, дошъл на власт с помощта на Антантата, шовинист, чийто дивизии са избити от българската войска при Дойран, вече като премиер на Гърция - страна-победител, има план - той предлага, България да бъде унищожена като държава, а територията ѝ да бъде поделена между победителките: Гърция, Сърбия и Румъния!

Френският премиер Клемансо, свиква конференция в Париж, в присъствието над 1000 делегата и като водеща фигура сред победителите, приема този план и го предлага за одобрение. Съпротива не се е очаквала от никого, тъй като всяка от победените страни е имала твърде много грижи за собственото си оцеляване. Очаквало се този план да бъде одобрен и от САЩ, от президента Удроу Уилсън.

Роденият през 1856 г. [Томас Удроу Уилсън](https://bg.wikipedia.org/wiki/Удроу_Уилсън)²²² е двадесет и осмият (1913 – 1921) президент на САЩ. Преди да бъде избран на поста, е доктор по история и политически науки в Университета „Джонс Хопкинс“, и професор по юриспруденция и политическа икономика в Принстънския университет. От 1902 г. е президент на Принстънския университет. Известен е със създаването на ефективно

²²² https://bg.wikipedia.org/wiki/Удроу_Уилсън

антиitrustово и антимонополно законодателство, подкрепя даването на изборителни права на жените, въвежда мерки за забрана на детския труд и закон за създаване на система за трудови обезщетения, със закон повишава надниците и подобрява условията на труд за железопътните работници...

Самият той лично съдейства, безкористно посреднички и активно насърчава част от тогавашните враждуващи страни да сключат мирни договори. Затова бил наречен „миротворецът Уилсън“ и неслучайно получава Нобелова награда за мир през 1920 г. Приносът му е наистина забележителен, впечатляващ. Затова в Париж един от големите булеварди в центъра носи неговото име. По негова идея, и с негова подкрепа се създава Чехословакия като съюз на Чехия и Словакия. И досега централната гара в Прага се нарича Уилсъновата гара.

Уилсън, като убеден пацифист, още преди края на войната започва да призовава, тя да приключи по такъв начин, че победителите да не изпият кръвта на победените. Неговите призови предизвикват искри на надежда у загубилите войната и досада у победителите. Уилсън предлага програма за мир в Европа, справедлив и траен, известна още като „14-те точки“²²³. Американската делегация, водена от президента категорично не приема плана на Венизелос и идеята една държава като България да изчезне от лицето на земята. И не само това - Удроу Уилсън отстоява на мирните преговори през 1919 г. оставането на Беломорска Тракия, Южна Добруджа и Цариградско в българските държавни предели. САЩ не успяват да наложат своето виждане по този въпрос, защото губят твърдата подкрепа на Италия. Президентът обаче е безкомпромисен докрай спрямо домогванията на гръцкия премиер Елефтериос Венизелос, сръбския премиер Никола Пашич и румънския премиер Йон Братиану за разкъсване на България. Президентът е срещу отмъстителното отношение към победените народи и се

²²³ https://bg.wikipedia.org/wiki/Четиринадесетте_точки_на_Уилсън

аргументира, че то ще доведе до нова война в бъдеще (историята показва, че това се случва след „разправата“ с Германия!). Той настоява да се зачита прогласеният от него принцип за етническо самоопределение на териториите при следвоенното устройство, дори българска граница по линията Мидия-Родосто твърдо е подкрепена от САЩ, но Франция и Великобритания отхвърлят разумния подход на САЩ. В отговор на това Уилсън напуска конференцията и оставя само някои свои служители да участват в нея.

Във в. „Зора“ на 4 август 1930 г., излиза статия от Данаил Крапчев – *„Уилсън е предотвратил подялбата на България.“*:

„Когато Венизелос... се явил със своя проект за подялбата на България, той срещнал решителна опозиция от покойния Уилсън. Председателят на Съединените щати заявил на гръцкия пръв делегат, че той, Уилсън, по-скоро ще напусне конференцията и Париж, отколкото да се съгласи на подялбата на един народ със самостоятелна държава и минало.

Покойният Уилсън е спасил България, която му дължи голяма признателност“. (Крапчев, 1936)

Така „Планът Венизелос“ пропада. Категоричната позиция на американската декларация е шамар в лицето на алчните ни съседи и техния съюзник френския премиер. Уилсън на практика спасява съществуването на България като държава. А днес името на този президент не говори почти нищо на повечето българи. ... Странно нещо е човешката памет! Уж пази спомена за важните неща, но на моменти май ни предава! Или и тя подлежи на обработка и подчинение. Избирателно!

Помните ли Джордж Оруел? *„Който владее настоящето, той владее миналото! Който владее миналото – владее бъдещето!“* Е, добре го владеят! Десетилетия една чужда държава, наскоро отново обявила България за „неприятелска“, с помощта на уж български партии, политици,

а и на обикновени глупаци, „моделира“ паметта на народа! Изтрива едни „записи“ и въвежда други!

Така в българската национална памет е останал един изопачен спомен за „Царя Освободител“ и „братска Русия“, за „Червената армия – Освободителка“, въпреки че след 1878 г., няма десетилетие, в което Русия да не се е намесила грубо в политическия ни живот! (Разгледайте само съдържанието на този сборник!). И до днес много хора в България се самоопределят като русофили и гледат на изток с влажен поглед, и бранят „матушката“, като Матросов на амбразурата (между другото – и този „герой“, Матросов, се оказа май малко измислен от съветската пропаганда!). Те бранят паметниците на окупационната Червена армия и същевременно, колкото и да е противоречиво, се легитимират като „патриоти“. Те не са и чували за Удроу Уилсън. Ще ви кажат – „няма отношение към историята ни!“ И наистина няма друго отношение! Освен..., че е спасил България от унищожение и разделяне на още български земи между комшиите! Това, разбира се, е нещо незначително на фона на океана от „братска обич“, който залива родината откъм изток (а то - не океан, а цунами с унищожителни последствия).

Някои казват, че ако я нямаше Русия, днес щяхме да говорим на турски - не мисля, защото и през ония 5 века, българинът винаги е говорел на български! (Едва след 44-та ни караха задължително да учим ... руски! Че и двойки пишеха!) Но вероятно в София, щяхме да говорим на сръбски, а в Благоевградско – на сръбски или гръцки (вижте какво става в населението на българските земи, останали извън границите на Родината!)

Как е протекла и свършила войната за България знаем ...

...

На 27 ноември 1919 г. в кметството на парижкото предградие Ньой сюр Сен, новоизбраният министър-председател Александър Стамболийски от БЗНС, подписва

смазващият за България, Ньойски мирен договор. Той определя отношенията между нея и страните от Антантата и поставя края на участието на страната ни в Първата световна война, като променя и границите ѝ. Ратифициран е на 15 февруари 1920 г.

България предава на Кралството на сърби, хървати и словенци, Западните покрайнини – села около Кула, областите около Босилеград, Цариброд и Струмица. Антантата поема под управление Беломорска Тракия, след което тя е дадена на Гърция. Потвърждава се румънското владение над Южна Добруджа. България наистина губи територии, но поради твърдата позиция на администрацията на Удроу Уилсън загубите са намалени, а българската държава е спасена.

Ньойският договор налага тежки репарации и условия на България. Както вече знаем от историята обаче, само за 10-15 години, тя успява да премине през този период и да се възстанови като водеща страна на Балканите до идването на Червената армия, която ни „освобождава“ от нашата независимост!

Това е национална катастрофа за България, но ако се бе осъществил планът на Гърция, подкрепен от Сърбия и Румъния, победената българска държава щеше да бъде разделена на три „автономни“ области, съответно подчинени на трите съседни страни и щеше да престане да съществува! Именно това практическо ликвидиране на страната е предотвратено от президента Уилсън на конференцията в Париж.

Не знаехте, нали?

P.S. През 2019 г. бе открит скромнен барелеф на Удроу Уилсън в Пловдив – малко напомняне за „дребната услуга“, която ни е направил - малко, но от сърце!

И говорейки за приятелството между народите. Учили са ни, че Русия е освободила България, но не казват, че САЩ са помогнали, българската държава да съществува! Но някои

(помислете кои) все ни повтарят – Америка е лоша, янките не са ни приятели! Братушките са!

Истинският приятел не ти напомня постоянно, каква услуга ти е направил някъде в дълбокото минало! Не иска, да си му благодарен и задължен вовеки и постоянно да му го признаваш. Затова сте приятели!

Истинският ти приятел се познава, когато си щастлив, когато имаш празник! „Приятел в нужда се познава“ е вярно, но тогава и много други биха ти помогнали – от съчувствие или съжаление!

Та на следващия български празник, който и да е той, погледнете сайтовете на посолствата на различни държави! Чуйте кой посланик на коя държава е научил български, и се обръща към нас на нашия език! И кой се държи като имперски генерал-губернатор!

Пък тогава съдете ...

Библиография

- Edwards, A. (8 february 1913 г.). Victorious Bulgaria. (L. Abbott, Ред.) *The Outlook*, 306-311.
- kabinata.com. (2024). *Кандидат-студентски курс по история - България през Балканските войни (1912 – 1913 г.)*. Извлечено от [kabinata.com: https://history.kabinata.com/themes/balkanskivoini.htm](https://history.kabinata.com/themes/balkanskivoini.htm)
- Paleologue, M. (1925). *(An Ambassadors Memoirs by Maurice Paleologue; (Last French Ambassador to the Russian Court) VOL. II*. London: Hutchinson & Co. 1925, стр.89.
- Адамов, Е. А. (1926). *Константинополь и проливы по секретным документам бывшего Министерства иностранных дел*. Москва: Литиздат НКВД.
- Алманах. (1911). *Алманах на Българската Конституция*. Пловдив: Търговска печатница.
- Биярски, Ц. (2008). *Генерал Иван Колев, Добруджанският герой, сборник*. София: Анико.
- Биярски, Ц. (24 април 2010 г.). *Българоядецът Николай Хартвиг*. Извлечено от http://www.sitebulgarizaedno.com/index.php?option=com_content&view=article&id=790
- Биярски, Ц. В. (2010). *Сите Българи Заедно*. Извлечено от [Още един път за двете тайни българо-руски военни конвенции от 1902 И 1908 г.: https://sitebulgarizaedno.com/index.php?option=com_content&view=article&id=622:01&catid=29:2010-04-24-09-14-13&Itemid=61](https://sitebulgarizaedno.com/index.php?option=com_content&view=article&id=622:01&catid=29:2010-04-24-09-14-13&Itemid=61)
- Благоев, Д. (1906). *Принос към историята на социализма*. София: Партийна социалистическа книжарница.

- Благоев, Д. (1950). *Принос към историята на социализма*. София: Издателство на Българската комунистическа партия.
- Българска история. (н.д.). *Българска история*. Извлечено от Подвигът на българския флот или какво е да сразиш една легенда: <https://bulgarianhistory.org/drazki-hamidie/>
- Военно-статистический обзор Княжества болгарского и стратегическое его значение в случае войны России с Турцию и Австрией*. (1881). С.Петербург: Типография щаба войск гвардии и Петербургского военного округа.
- Ганев, Н. (1939). *Паметниците на Столица София*. София: Печатница "Св. Иван Рилски".
- Гербов, К. (26 окт. 2015 г.). *forumnauka.bg*. Извлечено от Окупационният дълг на България към Русия: <https://www.forumnauka.bg/topic/17896-okupatsionniyat-dlg-na-blgariya-km-rusiya/>
- Головин, А. (1897). *Княз Александър I Българский (1879-1886)*. Варна: Печатница Н. Петров.
- Гочев, Я. (2006). *Руската империя срещу България - III част*. София: Анико - 2006.
- Гочев, Я. (2010). *Войната на Русия против България (1916-1917)*. Извлечено от http://www.sitebulgarizaedno.com/index.php?option=com_content&view=article&id=535
- Гочев, Я. (2016). *Убийството на Левски - Виновниците*. София: Анико.
- Гочев, Я. (06 септември 2024 г.). „Освободителката“ провокира неуспешно Османската империя да нахлуе в Източна Румелия и да окупира българите. Извлечено от *faktor.bg*: <https://faktor.bg/bg/articles/politika-na-vseki-kilometar-yanko-gochev-osvoboditelkata-provokira-neuspeshno-osmanskata-imperiya-da-nahlue-v-iztochna-rumeliya-i-da-okupira-balgarite>

- Дошников, П. (1936). *Майското сражение в завоя на Черна – 1917г.* София: Печатница на Военно-издателския фонд.
- Иванов, М., Тодорова, Ц., & Вачков, Д. (2009). *История на външния държавен дълг на България, т. I, 1878-1990 г.* София: Българска Народна банка.
- Илчев, И. (1988). Политиката на царска Русия в България в годините на Първата световна война според А. Савински. *Известия на Държавните архиви*, кн. 56, 57-115.
- Йовков, Й. (1917). *Триумф*. Извлечено от Литературен клуб: <https://litclub.bg/library/bg/yovkov/triumf.htm>
- Кантарджиев, Т. (1931). *Добричката епопея*. София: С. М. Стайковъ.
- Кесяков, Б. (1925). *Принос към дипломатическата история на България 1878-1925*. София: Печатница Родопи - Т. Клисаров.
- Кожемякин, М. (26 декември 2022 г.). *Балчик, 1916. Русские корабли против болгарских батарей*. Извлечено от Lib.ru: Журнал "Самиздат": http://samlib.ru/m/mihail_kozhemjakin/balchik.shtml
- Косик, В. И. (1991). *В.И.Косик - Русская политика в Болгарии. 1879-1886*. Москва.
- Костова, Д. (2017). Железници и армия по общия път към модерността. Българският случай. *Електронен вестник за музеология и военна история*, бр.1 . Извлечено от https://militarymuseum.bg/Pages/Publications/Electronic%20journal/broeve/2017_01.pdf
- Крапчев, Д. (1936). *Изминат път*. София: Печатница "П. К. Овчаров".
- Кусевич, М. (1914). *Погрома на България. Виновникътъ*. Стара Загора: Печатница Светлина.
- Кьосева, Ц. (3 март 2014 г.). *Колко струва руската окупация на България от 1878-1879 г.?* Извлечено от Факел: <https://old.fakel.bg/index.php?t=3469>

- Ламздорф, В. Н. (1934). *Дневник 1892-1893*. Москва - Ленинград: Академия.
- Любенова, Н. (2020). *В съда влизат убитите*. Пловдив: Макрос.
- Маринов, Д. (1909). *Стефан Стамболов и Новейшата ни история (Летописни спомени и очерки)*. София: Печатница на Т. Пеев.
- Маркин, Н. (1917). *Сборник секретных документов из Архива бывшего Министерства иностранных дел. № 2*. Петербург: Народ. комиссариат по иностр. делам.
- Маркин, Н. Г. (1917). *Сборник секретных документов из архива бывшего Министерства иностранных дел. №4*. Петербург: Издание Нроднаго Комиссаріата по Иностраннѣмъ Деламъ.
- Марков, Г. (1989). *България в Балканския съюз срещу Османската Империя, 1912-1913 г.* София: Наука и изкуство.
- Мосолов, А. (1936). *България 1878-83. Спомени*. София: Печатница на Военно-издателския фонд.
- Недевска, Е., & Шанов, С. (1985). *Сръбско-българската война 1885. Сборник спомени*. София: Военно издателство.
- Овсяный, Н. Р. (1905). *Сборник материалов по гражданскому управлению и оккупации в Болгарии в 1877-78-79 г.г. Вып. 4*. С.Петербург: Издание Военной-исторической комиссии Главного штаба.
- Павлович, П. (1935). *Авантюры русского царизма в Болгарии Сборник документов*. Москва: Государственное социально-экономическое издательство.
- Павлович, П. (1991). *Авантюрите на руския царизъм в България*. Варна: Стено.
- Паренсов, П. (1909). *Из миналото. Спомените на един офицер от Генералния щаб в България след 30 години*. София: Печатница Ден.
- Пеев, П. (1937). *Генерал от пехотата Данаил Николаев*. София: Библиотека Прослава.

- Пеев, П. (1939). *Княз Александър Батенберг I главнокомандващ – 1885*. София: Библиотека Прослава.
- Петков, Д. (1892). *Окупационный фонд основанный для устройства Русско-Дунайской области*. София: Българска Народна Печатница.
- Петков, Д. (1993). *Окупационен фонд, основан за създаване на Руско-Дунавска област*. Русе: Сексагинта Приста.
- Печатница "Витоша". (1914). *Балканската война или Руската оранжева книга*. София: Печатница "Витоша".
- Радев, С. (1990). *Строителите на съвременна България, т.1*. София: Български писател.
- Радев, С. (1990). *Строителите на съвременна България, т.2*. София: Български писател.
- Райнов, Б. (1928). *Нашето Освобождение (Спомени за Сан-Стефанска България)*. София: Печатница П. Глушков.
- Русская старина. (1886, сентябрь). К новейшей истории Болгарии. *Русская старина, Ежемесячное историческое издание*, 738.
- Сборник договоров России с другими государствами. 1856-1917*. (1952). Москва: Государственное издательство политической литературы.
- Сказин, С. Д. (1928). *Конец Австро-русско-германского союза*. Москва.
- Стоянов, З. (1887). *Документи по превратът на Деветий август*. София: Книгопечатница Янко С. Ковачев.
- Стоянов, З. (1887). *Чардафон Великий : Биографическа скица в профил*. Русе: Печ. на Н. Л. Каравелова и сие.
- Татищев, С. С. (1890). *Из прошлого русской дипломатии*. С.Петербург: А.С. Суворин.
- Тодорова, Ц. (2006). *История на външния държавен дълг на България, 1878-1990 г. , част 3*. София: Българска Народна Банка.
- Тодорова, Ц., Стателова, Е., & Попов, Р. (1993). *България в австро-унгарските дипломатически документи 1879-*

1885. т.1. София: Университетско Издателство „Св. Климент Охридски“.
- Топалов, М. (1968). *То беше вчера*. София: Отечествен фронт.
- фон Хун, А. (1890). *Борбата на българите за съединението си*. Русе: Скоро-печатница Ст. Ив. Роглев.
- Харизанов, Л. (1916). Руските изстъпления в Добруджа. *Военни известия*, бр. 237.
- Хвостов, В. (1931). Записка А. И. Нелидова в 1882 г. о занятии проливов. *Красный архив, Исторический журнал*, т.3 (46), 179-187.
- Цачевски, В. (2013). *Казимир Ернрот в историята на България. Военачалник и държавник*. София: Изток-Запад.
- Чакалов, Г., & Чакалов, Г. (2007). *Такива бяхме*. София: Ротари клуб София-Средец, Ротари клуб Каварна.
- Шувалов, П. А. (1922). Беседи на П. А. Шувалов с кн. Бимарк април - май 1887 г. *Красный архив*, т.1, 114.
- Энциклопедия. (1961). *Советская Историческая Энциклопедия*. Москва: Государственное научное Издательство "Советская Энциклопедия".
- Янчев, В. (2006). *Армия, обществен ред и вътрешна сигурност. Българският опит 1878-1912 г.* София: ИФ-94.

Проект „Третото освобождение“

Защо „Трето освобождение“? От кого?

Защото Историята показва, че зад първото „освобождение“ на България, се крие просто амбицията на Руската империя за реванш за загубената 20 години по-рано, война! И стъпка към заветната цел – Проливите!

Защото следващата война на Русия през 1916 г, този път срещу България, щеше да мине под мотото „освобождение на България от немското влияние“, визирайки Фердинанд!

Защото терористичните актове на Съветска Русия през периода 1923 – 1944 г., се извършваха с аргумента за „освобождение“ от „фашисткия режим на Цанков“!

Защото митът за „освобождението от монархо-фашизма“ на 9 септември 1944 г., всъщност ни „освободи“ от самите нас - от министри, депутати, държавни служители, банкери, от голяма част от интелигенцията, от предприемачите, от частната собственост на голяма част от българските граждани, като ни натрапи един човеконенавистен режим, под прякото управление на Москва!

Защото ако не се освободим от зависимостите, които ни водят към Евразия, разбирай – Азия на монголската орда, никога няма да бъдем свободни хора!

Това е Проект за „Освобождение“ от мита за „Двойното освобождение“!

„И ще познаете истината, и истината ще ви направи свободни“ (Йоан 8:32)

ISBN 978-619-92977-1-1

9 786199 297711

Цена:

разпространява се безплатно